

# Dostavba chrámu sv. Víta v konfrontaci se soudobými památkovými teoriemi

*Josef Hyzler*

V prvních desetiletích své činnosti se Klub Za starou Prahu obracel svými protesty převážně proti zamýšleným demolicím pražských historických budov a připravovaným technokratickým projektům náhradní zástavby, které byly neúměrné měřítku pražského historického urbanismu.

Hodnotíme-li dnes rozsah celých demolovaných ploch zástavby v historickém půdorysu, zvláště Nového a Starého Města, kde se Klub snažil zachránit alespoň nejvýznamnější historické stavby, byť šlo jen o činnost defenzivní, často přehlíženou a posmívanou, musíme ocenit heroické a záslužné úsilí našich předchůdců - zakladatelů.

V ovzduší podnikatelského tlaku na bourání drobných měšťanských domů i málo využitelných paláců a jejich nahrazení mnohapatrovými domy nájemními, je pochopitelné, že Klub nemohl od svého počátku věnovat širší pozornost dostavbě katedrály sv. Víta na Pražském hradě, i když počátkem století byly již stavební práce ve značně pokročilém stadiu. Jistě spolupůsobila i skutečnost, že dostavba byla pokládána za konzervativní, v té době již málo životnou záležitost 19. století, která se dostala do ideového rozporu s tehdy moderní teorií vývoje umění a ochrany památek Aloise Riegla,

kteřou tehdy Klub Za starou Prahu uznával a vášnivě prosazoval.

Ovšem o to vehementněji Klub začal uplatňovat svůj vliv počátkem dvacátých let, kdy dokončovaná západní část katedrály měla ovlivnit integritu dosavadního, Petrem Parléřem provizorně uzavřeného, interiéru vysokého chóru, zakončení velké věže a průlom příčným hradním křídlem před novým západním dvojvěžím.

Proměna společenského myšlení ve 20. století vyvolala zcela nové složité otázky a nové poznatky historických věd i památkové teorie nemohly neminout tak ojedinělé dílo, jakým byla dostavba katedrály sv. Víta. Nutno loajálně přiznat, že vedení stavby se samo snažilo vyrovnat se s novými pocity, vztahy a vědeckými poznatky své doby na úkor vžitě koncese minulosti, kde jen to bylo možné. Proto již před první světovou válkou, v roce 1905, bylo bez větších obtíží prosazeno zachování dosavadního stavu velké věže s renesančně barokní helmicí a bylo upuštěno od navrhované nástavby vysokým věžovým jehlancem, který měl být manifestačním vyjádřením hrdosti a sebevědomí tvůrčího rozměru své doby.

Teprve počátkem třetího desetiletí 19. století, v samém závěru dostavby katedrály, snažil se Klub energickými korektivami o zvrácení dosavadní koncepce ve



76. Pražský hrad s nedostavěnou katedrálou na anonymní rytině z roku 1627

prospěch tehdy moderních zásad památkové ochrany. Teoreticky dobře vybaven, podnikl za součinnosti odborné veřejnosti několik aktivit. Než přejdeme k jejich rozboru, bude účelné oživit několik vývojových souvztažností, které se dotýkají dalších úvah.

### Z historie svatovítské katedrály a jejího dostavby

21. listopadu 1344 byl položen za účasti krále Jana a jeho synů Karla a Jana a též arcibiskupa Arnošta základní kámen katedrály. Stavbu založil a do své smrti roku 1352 řídil Matyáš z Arrasu. Krátce poté přichází Petr Parléř, který vede stavbu téměř do konce svého života v roce 1399.

Roku 1367 byla vysvěcena za účasti Karla IV. svatováclavská kaple a v roce 1385 arcibiskupem Janem z Jenštejna dokončen vysoký chór s ochozem kaplí. Tato doho-

tovená část byla uzavřena v duchu dobové praxe v místech vítězného oblouku provizorní zdí, aby prostor mohl sloužit bohoslužbám a ty nebyly rušeny dalšími pokračujícími pracemi.

V roce 1392 byl 2. června položen základní kámen chrámové lodi a zahájena stavba velké věže.

Husitské války dostavbu znemožnily, postavené pilíře příčné lodi a části západního trojlodí dokonce později zanikly.

Pokusy krále Vladislava, který chtěl založením druhé věže v roce 1509 v dostavbě pokračovat, ustaly již v roce 1511.

Požár Malé Strany a Hradu v roce 1541 těžce poškodil i katedrálu. Obtížné shromažďování prostředků na obnovu a politická situace v době ohrožení Evropy výbojnými tureckými válkami způsobily odložení myšlenky na dostavbu. Vybudované torzo bylo upraveno jako jakési dlouhodobé pro-

vizorium. Nová renesanční helmice hlavní věže jako by symbolicky již provždy utnula geniální myšlenku Petra Parléře a jeho synů na umělecky originální jehlancové zakončení.

Rovněž v interiéru vysokého chóru vzniká přístavbou renesanční kruchty k Parléřově západní provizorní zdi jakýsi umělecky svěbytný prostor spějící k centrálnímu pojetí v duchu císařských kaplí někdejší románské doby, zvláště když do interiéru bylo ještě vloženo prostorově náročné královské mauzoleum. Vznikl tak sakrální prostor směřující spíše k individuální zbožnosti a úctě, než k shromáždění zástupů věřících, pro které byly právě rozlehlé katedrály budovány.

Středověká myšlenka velké katedrály, pro kterou humanistický ideál renesance ztratil pochopení, nezanikla, ale vyvstala znovu již v barokní éře Leopolda I., kdy byly zahájeny stavební práce na dostavbě katedrály. Dochovaly se zprávy o projektu dostavby a úpravy katedrály, který měl rozpracovat K. I. Dientzenhofer v duchu Santiniho koncepcí barokní gotiky. I tyto snahy ustaly pro nedostatek finančních prostředků, aruž by položily základ, na něž by za příznivějších okolností mohla příští doba navázat.

Naplnit touhu generací po dokončení rozestavěných katedrál umožnila až velká kulturní vlna romantismu 19. století, která po éře racionalismu a obdivu antiky znovuobjevila gotickou kulturu a nadchla se jí. Ta ostatně v ostrovní části Evropy, v Anglii, nebyla nikdy zcela přerušena. Přežila v romantizujících úpravách hradů a silně ožila v literárních dílech W. Scotta v první čtvrtině 19. století.

Rovněž v pravlasti gotiky, ve Francii, po éře vandalismu páchaného na středověkých církevních památkách jménem revoluce, to bylo literární dílo V. Huga, slavný román Chrám Matky Boží v Paříži, které překonalo dosavad-

ní nálady a vyvolalo naopak vlnu romantického nadšení pro gotiku, ztělesněnou osudem této pařížské katedrály. Následně se ve Francii rozvíjejí snahy o záchranu a renovaci po staletí přežívajících gotických památek.

Představitelem s velkým mezinárodním ohlasem se stal Viollet le Duc, budovatel vědecké teorie poznání technologie a koncepce středověkých staveb, zakladatel péče o středověké památky. Osobně řídil restaurační práce při obnově předních francouzských katedrál, hradů a městských opevnění.

Pro naše české prostředí bylo však tehdy rozhodující dění v německé kulturní oblasti, zvláště ve vysoce kulturně vyspělém Porýní. I zde obracely obdivnou pozornost k minulosti myšlenky obsažené v literárních dílech J. G. Herdera a zvláště J. W. Goetheho. Právě v Porýní se zrodil jeden z největších kulturních počinů 19. století, a to společenská vůle dokončit rozestavěné středověké katedrály.

V letech 1842 - 1880 byla provedena rozsáhlá dostavba katedrály v Kolíně nad Rýnem, která ovlivnila dostavby věží katedrál v Ulmu, Řezně, Vídní a jinde. To se stalo velkou kulturní inspirací i pro myšlenku dostavby katedrály sv. Víta v Praze.

Myšlenka na dostavbu svatovítské katedrály byla hluboce vžitá v národním povědomí a počala ožívat již koncem 18. století. Zosobněným vykonavatelem této národní vůle se stal Václav Pešina z Čechorodu, prostý farář z Moravy, veden výzvou svých vizionářských snů. Svoji vytrvalostí a statečností dokázal po třicetiletém úsilí zformovat hnutí, které bylo roku 1850 ustaveno jako Jednota svatovítská, a tak vznikly reálné předpoklady vytoužené dostavby katedrály. Na přání kardinála B. Schwarzenberga však byly na deset let odloženy veřejné sbírky, aby nekolidovaly s připravovanou výstavbou karlínského chrámu svatých Cyrila a Metoděje.

Teprve počátkem 60. let 19. století mohla být rozvinuta činnost Jednoty svatovítské. Z výnosu sbírek byla architektem Josefem Ondřejem Krannerem dokončena generální oprava staré části katedrály. Stalo se tak v roce 1873, v jubilejním roce založení pražského biskupství, kdy byl současně vysvěcen arcibiskupem Schwarzenbergem základní kámen dostavované části.

Závěrem téhož roku první architekt Jednoty arch. Kranner zemřel a jeho nástupcem se stal ve Vídni vyškolený český architekt Josef Mocker, který svým přepracovaným projektem starších představ architekta Krannera předurčil dnešní dostavbu katedrály. Sám zemřel jaksí symbolicky se svým stoletím roku 1899. Třetím pokračovatelem se stal architekt Kamil Hilbert, i on, pokud to bylo v pokročilé stavbě ještě možné, upravoval projekt svého předchůdce již v duchu citění 20. století. Ačkoliv myšlenka dostavby katedrály byla vytouženým národním snem, podobně jako vybudování Národního divadla, změněné chápání kulturních a duchovních ideálů moderní českou společností způsobilo, že stavba pokračovala pomalu. Rovněž nově definované pozitivistické pojetí památky nepřipouštělo historizující dostavbu a dokonce ji energicky odmítalo.

I přesto, že dostavba katedrály byla stále více vytlačována z povědomí národa jako jeden ze symbolů dokonání národního obrození, blížící se svatováclavské milénium v roce 1929 přimělo českou společnost katedrálu dobudovat za vdatného přispění státu, sbírek katolických věřících, zvláště z Moravy, církve a společenských organizací. Závěrečné období dostavby katedrály se odehrálo již hluboko ve 20. století a stalo se jakýmsi anachronismem, kdy se vedle moderních železobetonových skeletů dobudoval středověkou kamenickou technologií klební systém katedrály. Jako stimuluji

faktor nepochybně působil i obdivný zájem, s nímž byly sledovány příklady velkorysé restaurace francouzských katedrál poničených za první světové války.

Ohlédneme-li se nyní zpět za nejednotným postupem dostavby katedrály, můžeme sledovat, že s třemi budovatelskými generacemi jsou spojeny rovněž tři etapy vývoje názorů na definici památek, jejich zachování a rekonstrukce.

Romanticky laděná zakladatelská generace kanovníka Václava Pešiny z Čechorodu vycházela spíše z literárních nevýtvarných představ o gotické kultuře a v ní dosaženém ideálu dokonalosti. V architektuře pak vedla k představě naprosté preciznosti formy, matematické přesnosti geometricky složitých kružbových křivek. Tvůrčí volnost a odchylky od typologie a volně modelovaný rukopisný tvar kamenického díla, v nichž dnes ceníme neopakovatelnou uměleckou mluvu gotiky, byly považovány za nedostatky, které je nutno překonávat. Výsledkem pak byly kamenicky dokonalé, ale umělecky suché formalistní produkce, které již ve své době vzbuzovaly mezi citlivými vnímáči málo skutečného nadšení. Teoretické úsilí této doby vedlo k vytvoření jakéhosi univerzálního slohu ideální gotiky vědeckou neuměleckou cestou, která přehlížela tvarovou proměnlivost gotického prostoru, konstrukce i výtvarného článku během vývoje slohu v 13. a 14. století i specifické vlivy různých kulturních oblastí středověké Evropy. Takovéto pojetí, proklamované jako *purismus*, pokud přistupovalo k rekonstrukcím středověkých památek formou oprav podle ideálních vzorů, působilo z hlediska moderní památkové ochrany velké kulturní škody, a to zvláště v interiéru, kde musela původní výtvarná individualita ustupovat typizovaným úpravám. Toto období raného romantismu se naštěstí nemohlo na svatovítské katedrále závažněji uplatnit. V tomto duchu byly prováděny spíše jen

idealizované nákresy Karla Řivnáče z roku 1834, které sloužily k získávání podpory veřejnosti pro myšlenku dostavby katedrály. První architekt Jednoty J. O. Kranner při provádění úprav interiéru vysokého chóru katedrály cestou regotizace a vložením nového novogotického oltáře se dotkl spíše mobiliáře než vlastní podstaty středověké katedrály.

Příchodem architekta Josefa Mockera v roce 1873 dochází k názorové proměně, kdy je přepracován jaksi volně pojatý projekt zemřelého architekta Kranner v akademicky přesnější a respektující některé prvky Petra Parlěře. V této době můžeme vidět druhou ideovou etapu, kdy rozvoj uměnovědy a estetiky dospěl k poznání vysokých uměleckých kvalit i jiných slohových období než gotiky, a přispěl tak k jejich chápání a tolerantnímu přijetí. Souběžně byly hlubším studiem slohu katedrály odlišeny a specifikovány obě gotické etapy, Matyáše z Arrasu a Petra Parlěře, v jehož koncepcích hodlal architekt Mocker katedrálu dokončovat. V konstrukci podélného západního trojlodí s kaplemi a opěrným systémem mohl převzít a zopakovat Parlěřův profil západních travé vysokého kůru, ale Parlěřovo zamýšlené západní zakončení tohoto trojlodí nebylo známo. Tuto závažnou úlohu tehdy již architekt Mocker musel řešit vlastním tvůrčím počinem. Stál před dvěma možnostmi. Buď mohl západní průčelí uzavřít jednoduchou architekturou odvozenou z bočních fasád, která by byla obdobnou náznakovou symbolikou jako Parlěřova zeď uzavírající vysoký chór zde nebo u katedrály sv. Barbory v Kutné Hoře. V druhém případě tu byl již starý koncept Krannerův s obvyklým katedrálním dvojvěžím, který ovšem kladl vysoké nároky na uměleckou a tvůrčí imaginaci ve veliké soutěži s dílem Parlěřovým. Architekt Mocker zvolil pod tlakem představ a očekávání vkládaných do do-

stavby druhou možnost. Nesporně velkou kulturně-uměleckou ztrátou však byl zásah do přízemí velké věže, kde byla zrušena unikátní Parlěřova kaple ve prospěch statického posílení zdiva pro zamýšlenou nástavbu věže vysokým prolamovaným kamenným jehlancem dle Krannerova návrhu.

Třetím architektem svatovítské katedrály se stal v roce 1900 Kamil Hilbert, kterému byly myšlenky v témže roce založeného Klubu Za starou Prahu velmi blízké. S památkářskou problematikou se setkával již jako člen Ústřední komise pro péči o památky ve Vídni. V souladu s návrhy Klubu prosadil v roce 1904-1905, že bylo upuštěno od výstavby jehlancového zakončení věže a zůstala zachována renesanční helmice, která byla nově obnovena po požáru v době Marie Terezie. Zásadnější změnu Mockerova pojetí dostavby již ovlivnit nemohl, usiloval však o to, aby závěrečné práce byly uskutečňovány v duchu současné tvorby a tím vymaňovány z přílišného historismu. Otevřené stavby katedrály využil pro rozsáhlý archeologický výzkum, jehož nálezy prezentoval jako hmatatelné doklady historického vývoje předkatedrálního období této části Pražského hradu. Úspěšným propojením soudobého umění a vědy, které se architektu Kamilu Hilbertovi podařilo vytvořit v závěru dostavby katedrály, vytvořil nový typ metodiky architektonicko-restaurátorské práce jako jeden ze základů, o nějž se tato profese u nás opírala při svém rozvoji v následujících letech.

#### Úvahy o oprostění chrámu sv. Víta

Pražský hrad byl vyvolen za nadšeného souhlasu veřejnosti za sídlo hlavy nově vzniklého Československého státu. Jeho stav však v této době zvolenému účelu neodpovídal, a proto byly záhy koncipovány a zahájeny rozsáhlé úpravy, které byly od počátku s velkým zau-



77. Nedostavěná katedrála od třetího nádvoří Pražského hradu na leptu Filipa a Františka Hegerových, 1792

jetím sledovány prvním prezidentem T. G. Masarykem.

Tehdy ožila ve správě hradu i v laické veřejnosti stará myšlenka na uvolnění dostavované katedrály zbořením starého probošství a spojovací chodby mezi Královským palácem a chrámem. Tento opožděný názor, který se projevil jako urbanistický purismus, vycházel z romantického ideálu první poloviny 19. století o výhradní ceně gotického umění. Kancelář prezidenta republiky požádala o dobrozdání ministerstvo školství a národní osvěty, státní památkový úřad a Kruh pro pěstování dějin umění. Ministerstvo školství návrh zamítlo. Souběžně publikoval Klub Za starou Prahu ve svém věstníku roku 1921 (roč. VIII) ve studii Oproštění chrámu sv. Víta své odborně

zdůvodněné zamítavé stanovisko, kde vysvětluje, že teorie uvedený názor překonala. Bylo již doloženo, že katedrály ztrátou přilehlé a většinou nízké neorganizované zástavby pozbyly důležitý prvek kontrastu, který jim dodával monumentalitu a vytvářel jakýsi volný podtón pravidelně rytmizované gotické architektury. Dále bylo zdůrazněno, že tato zdánlivě parazitující drobná zástavba, využívající mnohde každého volného místa včetně ploch mezi opěrnými pilíři, byla nedílnou součástí sociální struktury středověkého života s přímou vazbou na katedrálu, například obydlí kněží, služebných osob, zvoníků i škol, řemeslnické dílny a obchody. S touto zástavbou středověcí tvůrci katedrál počítali, nechávali spodní partii strohé

a uměleckým detailem dekorovali teprve vyšší partie chrámu.

V daném případě byla Klubem hájena spojovací chodba mezi katedrálou a palácem jako památka z konce středověku, její kamenné jádro z roku 1493 bylo v baroku opatřeno omítaným cihlovým pláštěm se současně prováděnou cihelnou nástavbou. Byla rovněž zdůrazněna funkce chodby, která dělí soutěsku mezi chrámem a palácem, ale současné oba velké objekty váže. Zároveň opticky odděluje dva uzavřené prostory nádvoří.

Budova starého proboštství je hodnocena jako barokní dílo na starší středověké substrukci. Mnohem větší význam však přikládá Klub jeho situační poloze při patě katedrály, kde právě jeho drobnější měřítko dává vyniknout monumentalitě velké věže, zvláště při pohledu z třetího hradního nádvoří, kde spolu se sochou sv. Jiří tyto objekty vytvářejí překrásnou umělecky gradovanou skupinu hmot, kterou ocenil a malířsky zhodnotil svým velkým plátnem Antonín Slavíček. Budova proboštství se zdůrazňuje i ve vztahu k nové části katedrály jako šťastný prvek, vyplňující vzniklý roh mezi hmotou nové části chrámu a vysunutou velkou věží.

Zdálo by se, že důsledným vědecky kvalifikovaným rozbořem bude otázka *oproštění katedrály* jednou provždy zažehnána. Po několika letech se však vynořila znovu a ještě v závažnější podobě, zvláště když se hlasatelem myšlenky optického uvolnění katedrály stal uznávaný architekt Osvald Polívka. Tentokrát byl dne 29. 12. 1926 v Roli publikován názor, že by měla být nejen snesena helmice velké věže a zbořeny proboštství i chodba do královské oratoře, ale navíc též příčné křídlo mezi druhým a třetím hradním nádvořím. Poté vyšel 1. ledna ve Venkově obdobný návrh na zboření příčného křídla, ale doplněný již grafickým nákresem. Jeho autory byli architekt dr. B. Sláma

a žurnalista Schmoranz. Přínosem mělo být lepší pohledové uplatnění katedrály, vylepšení komunikačních poměrů v okolí a samozřejmě i snaha té doby přispět výraznou stopou k podobě Pražského hradu.

Klub Za starou Prahu uspořádal 26. ledna 1927 v posluchárně pro dějiny umění v Praze anketu k tomuto problému, jíž se zúčastnili zástupci Kanceláře prezidenta republiky, ministerstva veřejných prací, ministerstva školství a národní osvěty, městské rady pražské, Jednoty pro dostavbu chrámu sv. Víta, Křesťanské akademie, Společnosti přátel starožitností, Spolku architektů a inženýrů, Státního památkového úřadu a Sdružení přátel pro povznesení znalosti památek.

Předseda Klubu Za starou Prahu dr. Karel Guth v úvodním slově uvedl, že Klub svolává veřejné schůze k nejzávažnějším případům. Přestože se však v tomto případě jedná o případ v teorii vyřízený a v praxi neuskutečnitelný, anketa je svolávána z důvodů preventivních, neboť žádná myšlenka není tak absurdní, aby se znovu neopakovala. První referát pak přednesl dr. Zdeněk Wirth. Padesát let starou myšlenku oprošťování středověkých kostelů zasadil do kontextu celoevropského kulturního vývoje plného krizí, bojů a ztrát. Zastavění chrámů dr. Wirth definuje „... v jádře romantické, nesymetrické - není středověkým estetickým projevem nebo zvláštní zálibou, ale výsledkem veřejného života sociálního a celé jeho struktury, a z toho odvozeným motivem. Středověk toužil jinak stejně jako kulturní období po symetrii a zákonitosti, a to jak v situaci, tak ve výstavbě a v pohledu, stačí uvést velmi pravidelné plány středověkých měst. Přesto však, že nechceme a nemůžeme hájiti zastavění středověkého kostela jako projev ryze umělecký, musíme hájiti v dnešním jeho stavu výsledek, ke kterému se věky došlo, jako část celého jeho organismu, poněvadž žádnou památku nemožno jinak chápati než v jejím prostředí, z něhož

vznikla." <sup>1)</sup> Teprve romantický ideál dokonalé gotické formy žádal i stejné prostředí, umožňující pohledy ze všech stran a na každý detail v bezprostředním okolí katedrál, a vše zdánlivě rušivé, co neodpovídalo geometrickému řádu a rytmu pravidelnosti, pocíťoval jako balast, který je nutno odstranit. Prvním případem tohoto druhu bylo odbourání celého středověkého městiště při katedrále v Kolíně nad Rýnem, obdobně probíhalo uvolňování katedrál v Ulmu, Štrasburku, ba i v samotné Paříži kolem slavného chrámu Notre Dame. Tím byl sice naplněn pomyslný dobový ideál, ale záhy se z izolovaných katedrál, které ztratily kontrastní měřítko, dostavilo zklamání, které přineslo poznání, že památka může skutečně žít jen v tom prostředí, ve kterém vznikla. Vypsání soutěže na nové zastavění kolem katedrál v Kolíně, Ulmu a Štrasburku měly přinést nápravu. Žel, ani tyto draze vykoupené poznatky, týkající se nejvýznamnějších evropských katedrál, Praze 20. století k jednoznačnému poučení nestačily. Do této chvíle bylo zbořeno kolem chrámu sv. Víta poměrně málo, byly to spíše drobné stavby, které stály v cestě dostavovanému západnímu trojlodí, avšak významné - renesanční kaple sv. Vojtěcha nad světcovým hrobem, románská kaple sv. Mořice, bývalý dům korunního archivu, renesanční lodžie před západním průčelím a započaté pilíře zamýšlené Leopoldovy barokní stavby. K demolici ostatních uvažovaných budov prozatím nedošlo. Dále dr. Wirth dokládá, že již Petr Parléř vytvářel hlavní reprezentační průčelí s mozaikou a vstupní bránou na jižní straně, což respektoval i další vývoj Pražského hradu. Přenesení hlavního nástupního akcentu na nové západní dvojevěží hodnotí dr. Wirth a dovozuje: *„... bez jakékoliv újmy prestiže Mockerovy, byla porušena velikost torza chrámu svatovítského, památka byla zmalicherněna a její kompoziční systém byl znehodnocen.*

*A nyní přichází návrh, který tento, řekněme si, umělecký omyl 19. století, staví výše než středověký originál a chce mu obětovat určitou partii Hradu, aby co nejlépe vynikl, a aby nové průčelí chrámu architektonicky vstoupilo do organizace Hradu!"* <sup>2)</sup> V populistickém pohledu bylo příčné hradní křídlo hodnoceno jako méněcenný tereziánský trakt, který může ustoupit vyšší hodnotě chrámu sv. Víta.

V dalším referátu hodnotí dr. Karel Guth dosavadní historické a archeologické poznatky o vývoji zástavby ploch dnešních nádvoří a postupné rozšiřování Hradu západním směrem. Konstatuje zde, že tereziánské křídlo leží v poloze někdejší románské hradby, která je ve spodních částech zdiva dosud zachována včetně substrukce Bílé věže.

Apelace Klubu proti demolici příčného křídla je vedena poněkud demonstrativně, jako hrozba zboření románské části Hradu, avšak stejně důrazně je třeba chránit vysokou architektonickou a uměleckou hodnotu celé tereziánské přestavby Hradu, kterou navrhl italský architekt Nicolo Paccassi, aby sjednotil dosud rozptýlenou hradní zástavbu v slohově sjednocenou palácovou rezidenci. Dr. Guth dále namítá, že zbořením příčného křídla by nový náhodný amorfní prostor na místě druhého a třetího hradního nádvoří zničil individuální kompoziční kvality obou nádvoří, zvláště třetího při jižním průčelí katedrály. V tomto nepravidelném prostoru vytvořil Paccassi dvě osy, podélnou - zakončenou balkonem nad přední vstupem do Vladislavského sálu, a příčnou - danou osou mezi kašnou se sochou sv. Jiří a sloupovou markýzou se vstupem do jižního křídla Hradu.

Za památkový ústav vystoupil dr. Václav Wagner, který hodnotí nové západní průčelí do značné míry jako *„...pouhé schéma, vykonstruované suchou cestou, které všechno, čím je, má - abych tak řekl - jen z milosti staré části domu v poměrech, výškách i*



*formách. Ochrana památek sice s ním musí počítati, ale počítá s ním jen jako s nutným zlem.”<sup>3)</sup>*

Touto diskvalifikací, která nemá podněty osobní povahy, ale vychází ze zcela poctivě chápaných zásad nové školy ochrany památek, jsou upírány dostavbě nároky na lepší pohledovou prezentaci narušující dané historické prostředí. Dr. Wagner dále lituje, že byl uzavřen jihozápadní vstup do třetího nádvoří s krásnými pohledy na dóm a doporučuje otevřít náhradou nový vstup v příčném křídle.

Architekt Kamil Hilbert vysvětlil k úlevě přítomných nedorozumění vzešlé z jeho glosy publikované ve Venkovu 9. 1. 1927, kde „...vítá článek Schmoranze a Slámy a přeje myšlence zdar.“ Prohlašuje, že je odpůrcem myšlenky uvolňování katedrály přesto, že bylo regulačním návrhem architekta Balšánka žádáno zboření spojovacího tereziánského křídla, probožství, spojovací chodby i kapitulních domů ve Vikářské ulici, aby byl volný pohled na chrám i z Královské zahrady. Lituje rovněž, že zrušením jihozápadního průjezdu ve III. nádvoří přišli jsme o možnost potěšit se z jižního průčelí chrámu.

Výtvarný odbor Umělecké besedy svého zástupce nevyslal, vyjádřil se jen dopisem, že pokládá diskuse o těchto otázkách za bezpředmětné a dávno a dobře vyřešené tím, že úprava Hradu byla svěřena tak eminentnímu architektovi, jakým je Josip Plečnik a „... že problém úpravy Hradu bude vyřešen nejlépe, ponechá-li se umělci plná volnost, do níž nikým nebude zasahováno a jež nikým nebude omezována.“ Obsah dopisu Umělecké besedy zůstal bez komentáře, bylo by však mimochodem velice zajímavé sledovat ideový vztah Klubu Za starou Prahu k dílu architekta Plečnika na Pražském hradě, vztah, který měl své velmi problematické momenty.

## Otázka spojení staré a nové části chrámu sv. Víta

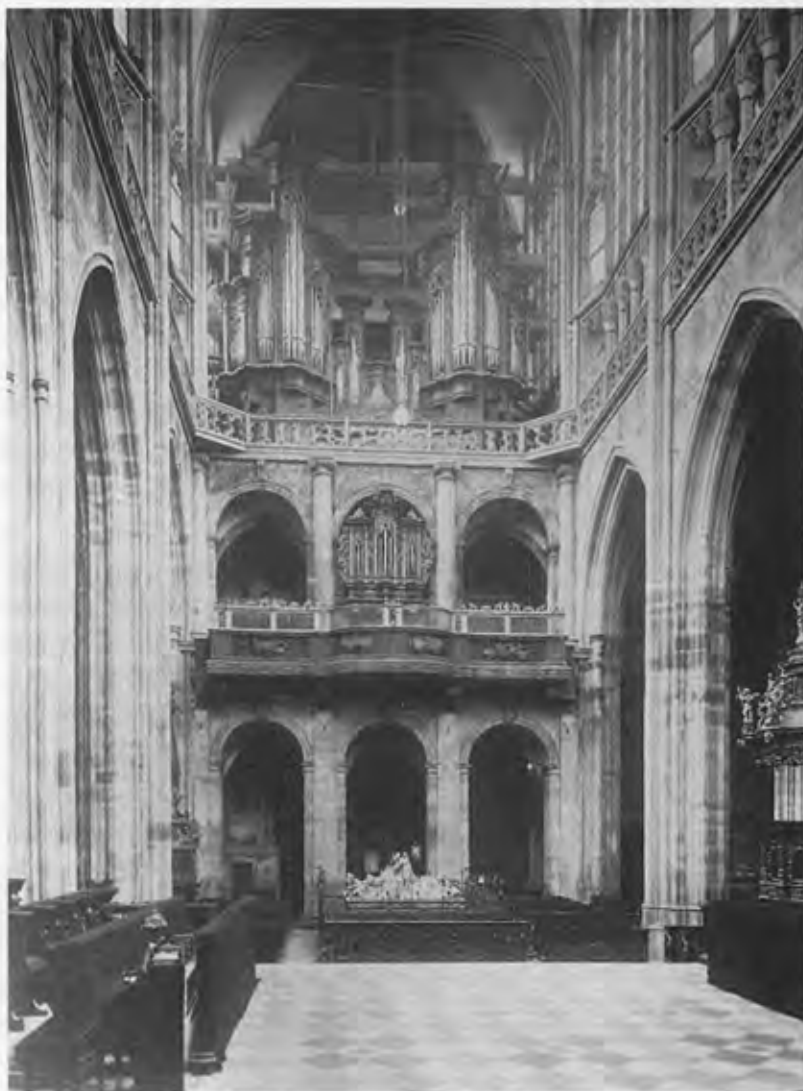
V roce 1924 bylo rozhodnuto Jednotou svatovítskou dokončit dostavbu katedrály k miléniu smrti sv. Václava v roce 1929. Poslední větší stavební činností mělo být od samého počátku dostavby předpokládané rozebrání provizorní dělicí zdi mezi starou a novou částí, což Jednota publikovala již v předchozím roce. Proti záměru se však nečekaně ozvala kulturní veřejnost. Spisovatel E. Pacovský v Lidových novinách emotivně protestoval jako první. Potom následovaly již zasvěcené články architekta Aloise Kubička rovněž v Lidových novinách a prof. dr. Vojtěcha Birnbauma v Národních listech. Lidové noviny otiskly také svatovítskou elegii Arne Nováka. Klub Za starou Prahu se snažil, aby závěrečné práce byly prováděny „...zcela pod zorným úhlem dnešních hledisek ochranných a moderně výtvarných a nikoliv již v duchu romantických projektů let padesátých a šedesátých minulého století.“<sup>4)</sup> O prosazení svého hlediska se Klub snažil intervencí u výboru svatovítské Jednoty. Když tento postup nevedl k cíli, svolal Klub na 9. února 1924 do posluchárny filozofické fakulty v Klementinu veřejnou anketu, která byla hojně navštívena zástupci úřadů a společenských organizací. Podrobný písemný záznam šíře názorů k této ojedinělé otázce, publikovaný v klubovním věstníku, zaujme i přes velký časový odstup. Je současně dokladem vysoké teoretické úrovně ochranných snah hláсанých Klubem Za starou Prahu, ale i dokladem vysoké kulturní úrovně tehdejší společnosti.

Po úvodním slově předsedy Klubu prof. dr. Vojtěcha Birnbauma přednesl vysoce fundovanou analýzu dějin vývoje katedrály dr. Zdeněk Wirth. Mimo jiné ocenil vědecký přístup architekta Josefa Mockera na staré části katedrály, „kde si počíná rezervovaně a co opravuje, nahrazuje objektivní kopíí!“<sup>5)</sup> Rovněž oceňuje přístup architek-

ta Kamila Hilberta v boji o zachování renesanční helmice velké věže. Zde vidí jedno z prvních velkých vítězství moderní památkové teorie. Ale přesto konstatuje: „Dnes není resonance v laické veřejnosti žádná, to loyálně prohlašuji. Je zde jenom výspa několika lidí, kteří se drží této myšlenky a propagují ji, ale většina nemá pro to smyslu.“<sup>6)</sup>

K vlastní otázce dr. Wirth poznamenává, že původně zamýšlený podélný prostor se staletým vývojem, zvláště přístavbou renesanční kruchty a umístěním královského mauzolea, proměnil v prostor centralizující, k němuž pak mnohé umělecké doplňky přičlenilo ve svém duchu a cítění baroko. Atmosféru takto utvořeného prostoru dle nových ochranných zásad není možné rušit.

V prvním příspěvku diskuse se architekt Kamil Hilbert ohradil proti paušální skandalizaci slova *purismus*, *purista*. Neopírá mnohé hříchy, které jsou purismu a puristům přičítány, včetně slavného E. Viollet le Duca v případě francouzských památek. Doporučuje, aby tento pojem nebyl chápán „... jen jako přitěžující materiál na hlavy umělců - architektů, ale aby se naň hledělo jako na všeobecnou vinu doby, která byla prostě jiného názoru než doba dnešní.“<sup>7)</sup> Dále kvalifikuje požadavek zachování kůru jako purismus ideový stejně škodlivý jako purismus slohový „... jda za myšlenkou bez ohledu na škody, jež způsobí.“ Dále se Kamil Hilbert odvolává na své členství ve vídeňské Centrální komisi pro ochranu památek, kde poznal vývoj moderních památkových názorů, který nešel přímou cestou, ale znal i „kompromisy, šlo-li o památky živé, a bez kompromisů, šlo-li o památku mrtvou - neužívanou.“ Poukazuje na to, že i vídeňská centrální komise hájila projekt Klubu na záchranu Braunova domu na nároží Vodičkovy a Jungmannovy ulice i za cenu nevhodné železobetonové nástavby v souladu se zásadou prof. Aloise Riegla: „Je-li třeba na stavební památce něco změnit, k ní přistavo-



78. Wohlmuthova kruchta uzavírala gotickou část chrámu sv. Víta

vati nebo ji rozšiřovati, jest lhostejno, v jaké formě se tak stane, neboť přídavek není památkou.“<sup>8)</sup> Dle moderních zásad jsou památky určeny, aby žily, a nelze-li je při životě udržeti, aby jako lidé zemřely. Neústupné doktríny, které nepřipouštějí změny, vyvolávají památkám jen nepřátele. Architekt Hilbert prohlašuje, že s radikálním stanoviskem prof. V. Birnbauma, který hájí dnešní uzavřenost vysokého kůru jako nedotknutelné sakrosanktum, nesouhlasí, protože dělicí zeď byla Petrem Parléřem vystavěna jako dočasná uzavěra do doby, než bude dobudována západní část katedrály, aby pak se starou částí

byla spojena, což se má stát v současné době. V renesančním období, kdy byla při této zdi zbudována kruchta, nelze spatřovat i přes stavební úpravy západního předpolí konečné opuštění myšlenky dostavby. Svědčí o tom architektonická strohost severní strany velké věže, která měla touto svou částí přiléhat k chrámové lodi, i nelogičnost monumentální jižní brány, která prozatím vedla jen z nádvoří do nádvoří. Renesanční kruchtu navrhuje Kamil Hilbert přenést do severní části nově vybudované příčné lodi, přičemž na příkladech transferů movitých památek do muzeí a jejich depozitářů dokládá, že záměr přemístění Wohlmutovy kruchty není v rozporu se zásadami moderní památkové péče. Dosud dokazoval architekt Hilbert, že jednotný prostor katedrály nebude v rozporu s historickou, památkovou pravdou. V návaznosti na to však prohlašuje, že má morální povinnost hájit i pravdu architektonickou, z hlediska které by zachování dělicí zdi s kruchtou „nebylo pravdou, ale uměleckým nevkusem“. V závěru své řeči pak sebejistě prohlašuje: „Znám Sv. Víta a věřte, že s ním cítím více než vy. Dvacet pět let činnosti dává mi již právo říci, že lépe vím, čeho potřebuje nebo čeho nám poskytne, než řada zahraničních expertů, kdyby byli i kvaliti Gurlittů a Clemenů. ... Končím ujištěním, že se nijak neobávám soudu dějin, bude-li vykonáno, co navrhuji.“<sup>9)</sup> Ve svém projevu Kamil Hilbert také otevřeně přiznává, že on sám je nositelem myšlenky propojení prostorů katedrály v etapě její dostavby, nikoliv arogantně prosazovaný požadavek svatovítské Jednoty, jak tvrdila nepřátelsky laděná kritika. „Loyálně přiznávám, že i Max Dvořák si původně přál, aby kruchta zůstala na svém místě zachována a jen štít byl pobořen. Podélný řez kůrem i lodí však přesvědčil jak jeho, tak později i dr. Podlahu a většinu členů ředitelství Jednoty, že ponechání kruchty i při poboření štítu by zničilo pohled do vysokého kůru a tím i myšlenku katedrálního prostoru.“<sup>10)</sup>

Mezi nerozhodné členy Jednoty svatovítské patřil kanovník E. Šittler, spoluzakládající člen Klubu Za starou Prahu a člen jeho první domácí rady, též nadšený vyznavač moderní filozofie pojetí památky, jak ostatně definoval své stanovisko při této anketě: „Bylo již vysloveno jméno Rieglovo, toho prvního šťastlivce, který to, co se nám těch padesát roků jaksi podvědomě v srdci ozývalo, oděhl v šťastné slovo, první to napsal v díle, jež je a zůstane nám katechismem. On rozvinul svoje poučky a zejména je postavil na základ tak zvaných Werte - ceností, například - Alterswert atd. Já již jedenkrát s dosti těžkým srdcem jsem musil projevit politování, že tento velký muž, kterému tak vroucně děkujeme za to, že našel výstižné slovo, zapomněl na jeden z těch Werte, a to na Zweckwert. Pánové, život je život, ten nezůstane státí...“<sup>11)</sup> Dále klade kanovník Šittler otázku po současné hodnotě interiéru vysokého kůru, když regotizací byl zbaven podstatné části historického mobiliáře včetně hlavního oltáře, který právě dotvářel onu malebnou atmosféru, kterou hodnotil dr. Wirth ve svém projevu. Mimo to upozornil, že vestavbou pompézního královského mauzolea byl prostor nadále tak zmenšen, že tam skoro nikdo ani nemůže, a proto z účelových důvodů je žádoucí propojení, kterým i vysoký kůr novými průhledy získá tolik krásna, že to bohatě vyváží to, co zde ztrácíme. A ostatně „nemá idea toho tvůrce, který chrám zakládal, právo, aby byla vtělena, a není to násilí - pravím zcela akademicky - které má být páčáno na jeho idejích, jeho duchu, jeho poezii? Vždyť umělecké dílo je vždy poezií. Tu by se mohlo také říci, to je teorie. Budiž, teorie zůstává do jisté míry přece jen vždy šedou - ale životní praxe se vždy prala, pere a bude prát s teorií.“<sup>12)</sup> V závěru svého projevu kanovník Šittler vyslovuje svoji osobní důvěru i souhlas Jednoty záměru architekta K. Hilberta, jehož úsudku přikládá nejvyšší váhu, spojit prostory katedrály a přenést renesanční kruchtu, i když si uskutečnění vy-

žádá vysoké finanční prostředky, které Jednota nemá.

V následném příspěvku ankety vystoupil zástupce syndikátu výtvarných umělců redaktor E. Pacovský, který chápe dostavbu katedrály jako projev skupinového anachronismu, kterému moderní umělecká společnost nerozumí, do něhož nemá přístup, kterou nemůže spoluvytvářet a tím je i hospodářsky poškozována. V neúčasti soudobých uměleckých kruhů vidí příčinu mnohých nedorozumění a vyzývá Jednotu ke spolupráci s uměleckou obcí.

Za Skupinu architektů v Praze vyslovil své stanovisko architekt Šlégl *na základě zkušeností, které získal loňskými studii katedrál ve Francii*. Hluboký expresivní zážitek, i když mnohé katedrály poškozené v první světové válce nebyly ještě opraveny, se snažil pochopit jakousi filozoficko-psychologickou cestou, kontrastující s tehdy již přijatým pozitivisticky pojatým pojetím Rieglovým, jako oficiálním kánodem státní péče o památky. Architekt Šlégl konstatuje, že *katedrála je stvořená víra*, vyjádřená mluvou dotyčného architekta. V případě pražské katedrály vidí *„dvě mluvy: mluvu víry stvořitele originální části - a nevěru, indiferentismus a filozofickou analýzu, ze které vyplývá pozdější longit udinální dispozice dostavby katedrály svatovítské.“*<sup>13)</sup> Tato vnější podélná forma by se měla promítnout v interiéru, ale originální část budovaná z víry by měla být v podlaze zvýšena a oddělena asi 4 m vysokou dekorativní mříží. *„Tím by se historická část jaksi uzavírala, stávala by se intimní sama pro sebe a moderní část by se stala jakousi předsní. Tím by se zároveň životu, který skutečně klepe na dveře svatovítské katedrály, otevřel průchod bez jakéhokoliv násilí, a katedrála by se nestala památkou ve vlastním slova smyslu, nýbrž živoucím objektem věřících a tím by se i skutečně i existence zabezpečila, protože věřící přinášejí katedrále život, ostatní jsou pouze diváky, kteří se podívají, odcházejí a o katedrálu se vůbec nestarají. Nedostatek život-*

*ního zdůvodnění by vedl k tomu, co mají v jednom francouzském městečku, totiž nápis: Defense de toucher.<sup>14)</sup> Myslím, že si nikdo nepřál, aby takový konec byl určen svatovítské katedrále.“*<sup>15)</sup>

Architekt Alois Dryák zastupující Společnost architektů doporučuje propojení interiérů jako přirozený důsledek dostavby katedrály, navrhuje však, aby mezi starou a novou částí byla vytvořena uměleckými prostředky nějaké cézura, která by mírnila přílišnou délku katedrály.

Architekt Bohumil Hübschmann doporučil postupné odbourávání hořejší části dělicí zdi a souběžné posuzování architektonické účinnosti vznikajícího otvoru pro potřebné optické propojení staré a nové části katedrály tak, aby spodní část zůstala ponechána, čímž by starý interiér zůstal zachován alespoň ve svém hlavním dojmu.

Dr. Karel Guth se ve své závěrečné řeči přimlouval za přijetí návrhu arch. Hübschmanna a ostrou kritikou vídeňské centrální komise, která před dvaceti lety podpořila myšlenku spojení obou částí katedrály, proklamoval vývojově pokročilejší stanovisko Klubu Za starou Prahu ve věci ochrany památek: *„Vykládalo se zde, že centrální komise, resp. jména jejích vůdců znamenají stanovisko ochrany památek, ale připomínám, že to bylo před dvaceti lety. Pánové, dnes jsme poněkud dále, než byl např. prof. dr. Max Dvořák, toho jsme si byli vědomi již před deseti lety, poněvadž my v Praze jsme byli spolkem, byli jsme pokrokovější než vídeňská centrální komise, protože ona byla institucí úřední. Pánové, informujte se, co znamenal generální konzervátor a jeho restaurování! Stačí, když si představíte, že protektorem centrální komise byl František Ferdinand d'Este, osobnost úplně konzervativní, která naproto neměla smyslu pro moderní názory, pro niž byla moderní architektura ohromným hříchem. Je tedy pochopitelné, že úředníci, kteří byli pod ním, třeba to byli generální konzervátoři jako Dvořák a Riegel, lidé, kteří stáli celým svým životem za novými názory, přeče*

jen i tací jednotlivci museli podlehnout názoru, který jim byl diktován, a tlaku, který byl silnější než oni. Proto je pochopitelné, že stanovisko centrální komise před dvaceti lety absolutně nemůže být pro nás směrodatné, že jsme nyní dále a že ochrana památek bude se ještě dále vyvíjet. Ještě když Riegel psal svůj *Denkmalkultus*, díval se na věci jinak, pro něho neexistovalo město jakožto celek: to znamená, on nehájil interiérů uličních a náměstí jako celých organismů městských, nýbrž chránil jednotlivé budovy, fasády atd. K tomu se došlo mnohem později a zase má Praha hodně na svědomí tento pokrok.<sup>16)</sup> Dr. Karel Guth dále rozvádí hodnocení obou interiérů, ve staré části předpokládá odstranění novogotického oltáře a případnou rekonstrukci oltáře barokního. Vrací se k myšlence arch. Šléglů o protikladných tvůrčích ideách Petra Parléře a Josefa Mockera, které nelze srovnávat a nelze ani pokládat novou část katedrály za nějaké doplnění ideje a díla Petra Parléře, nýbrž za zralý projev purismu 19. století. Naproti tomu pět set let stará a staletím umělecky integrovaná historická část chrámu, dílo ojedinělé kulturní hodnoty, pokud by měla být propojena s umělecky nehodnotnou a památkově bezcennou západní dostavbou, bude dle mínění Klubu Za starou Prahu tímto spojením těžce poškozena.

Takto nekompromisně hájil Klub svůj ideový názor opírající se o analytickou teorii ochrany památek Aloise Riegla. Anketa byla zakončena konstatováním, že byly vysloveny tři názory: propojení obou částí, respektování stávajícího stavu vysokého kůru a názor kompromisní.

Protože anketa rozhodnutí problému nepřinesla, žádal Klub Jednotu pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na Hradě pražském dopisem dne 24. března 1924 o nové zvážení jejího stanoviska k ponechání obou částí katedrály od sebe oddělených. V odpovědi bylo dne 15. dubna 1924 Klubu sděleno konečné rozhodnutí Jednoty, že totiž musí na svém rozhod-

nutí trvat, neboť „... dóm svatovítský není však jen památkou, on jest živou stavbou kultu, což nelze přezírat.“<sup>17)</sup> K namítnutí, že interiér nové části chrámu bude prázdný, Jednota dodává, že jej hodlá vyplnit hodnotnými díly umění dneška. Klub uvedeně zdůvodnění Jednoty nepřijal a s myšlenkou spojení obou částí chrámu se nesmířil. Mezi ním a Jednotou vzniklo dokonce určité napětí, jak je patrné ze závěrečného prohlášení Klubu k celému případu: „Zvítězila architektonická zásada, ale jeden z hlavních klenotů uměleckých a historických, to nejcennější a uskutku posvátné, co poutalo ke chrámu svatovítskému každého Čecha, je zničeno. ... Klub Za starou Prahu nemá nejmenší viny na této události a věří, že nenalezl-li pochopení pro své stanovisko v době nynější, dostane se mu zadostiučinění - jako již tak častokráte - později.“<sup>18)</sup>

Takto s příchutí hořkosti komentoval Klub nepochopení svých dobře míněných snah o zachování uměleko-historické svěbytnosti vysokého kůru katedrály. Laická veřejnost, pro niž byl odborně vedený spor vzhledem k složitosti a novosti metodologických východisek málo srozumitelný, byla celkem objektivně informována v několika pražských denících. Vedle toho bylo úsilí Klubu, zvláště v bulvárním tisku, pranýřováno či dokonce zesměšňováno.

### Spor o katedrálu z odstupu pětašedesátí let

Závěrem se naší myslí vnucuje všelidská otázka o smyslu veškerého dění, tedy i složitého boje Klubu o katedrálu. Nebyl-li to jen jakýsi povznesený projev intelektuální ekvilibristiky, odtažitý od denního života a nepochopitelný pro naprostou většinu národa?

Klub se v závěrečných slovech k této kauze dovolával času jako spravedlivého soudce. Kanovník E. Šittler pak vedle času ještě i života, aby tito dva soudci neodvolatelně rozhodli, ne o vině nebo

nevině, ale mezi kvalitami dvou pravd, z nichž jedna musila být obětována druhé. Mezi pravdou architektury s budoucí funkcí chrámu, hájenou s garancí vlastního života architektem Kamilem Hilbertem, a pravdou historie a umění hájenou s hlubokým vnitřním přesvědčením profesorem dr. Vojtěchem Birnbaumem.

Ony dva pomyslné soudce by však mohli ztělesnit jen pamětníci té doby, kteří by se dokázali na základě vlastních zážitků vcítit do obou, případně tří možných verzí interiéru katedrály. Ti dnes již většinou odešli, aniž by nám zanechali jednoznačný soud mezi oběma pravdami.

Čas ostří sporu odvál a život zaplnil katedrálu v celém jejím objemu. Snad by se dnes mohlo zdát, že Klubem vyvolaný spor byl zbytečný. Ovšem i dnes citlivý návštěvník spojeného interiéru katedrály vnímá mezi nimi jakousi cézuru polo-prázdného prostoru, kterou nedovedl propojit liturgický ani umělecký život.

Nesmiřitelná obhajoba nedotknutelnosti vývojem uzavřené formace vysokého kůru nebyla jen jakousi profesorskou vědeckou spekulací, která stojí proti životu, ale měla i své vážné pravdy. Přemístění kruchty, navržené architektem Hilbertem, nebylo technologickou novinkou v dosavadní památkové praxi. Mohl se opřít o řadu již dříve úspěšně provedených příkladů. Ovšem ani při sebezdaňlejší práci se během transferu nezabrání poškození kamenných kvádrů a nepodaří se též dodržet jejich původní sestavu se všemi drobnými odchylkami. Zvláště při znovuvyklenutí není možno nahradit originalitu povrchové topografie původních kleneb.

Do obtížné situace se dostal arch. Kamil Hilbert po vybourání dělicí zdi, která ač byla původně Parléřem zamýšlena jen jako dočasná optická clona, stala se za staletí po všech požárech a dosedání kamenných pilířů a kleneb i staticky důležitou

stabilizační součástí torzálního organismu katedrály, kde se jednotlivé části vzájemně podpíraly a ztužovaly. Takže historickým vývojem vysokého kůru došlo nejen k jeho umělecké, ale i statické integritě, která byla vybouráním této zdi narušena. Nová stabilizační opatření v západní části, která musel architekt Hilbert provést, způsobila další ztrátu autenticity, která musila padnout jako oběť zvolené pravdě života, která byla prosazena.

Zde nás současně poučil vývoj památkové péče u nás i ve světě, že v praxi nelze při obnově památek monopolizovat jedinou z pracovních metodik, včetně Rieglovy konzervační metody, i když jistě měla své nesporné kvality. Kde byla taková praxe prosazována, stávalo se tak často ke škodě památek. Poučné jsou ostatně i velké realizace památkové obnovy, které čekaly Evropu po druhé světové válce.

Rovněž dobová skepse pochybující, je-li doplňovaná část uměleckým dílem, či jen opakovaným netvůřcím schématem, je překonána. K této, ve své době tak široce diskutované otázce, se vyslovil ze své samoty na Českomoravské vrchovině i básník Otakar Březina vizionářskou myšlenkou, že po tisíciletích svého vývoje bude kulturní lidstvo považovat romantické projevy gotiky 19. století za poslední výhonky integrované gotiky středověku.

Při příležitosti milénia smrti sv. Václava v roce 1929 byla dostavěná katedrála naším lidem vřele přijata a je pozoruhodné, v jak krátké době byla dovybavena vynikajícími moderními díly uměleckořemeslného oboru i sugestivní plastikou Bílkova Ukřížování. Nutno jen litovat, že právě uplynulé milénium smrti druhého velkého světce národa, sv. Vojtěcha, nebylo využito k znovuoživení moderního výtvarného projevu křesťanského kultu, který by tomuto světcovi vyjádřil náš znovuoobjevený duchovní i kulturní vztah.

Pro naši generaci se stalo propojení in-

teriéru katedrály již samozřejmostí, tento nový prostor posloužil již mnoha velkolepým duchovním a kulturním shromážděním národa v jeho novodobé historii. Dnes se katedrála stává plnohodnotným centrem a pamětí tradic národa, pojmem, který nás, jeho příslušníky, identifikuje - a integruje naše osobní poslání

v národním společenství i v univerzálním světovém rozměru duchovní kultury.

Stále více oceňujeme, že patříme k národům, které mají tu vzácnou možnost prezentovat svoji kulturu a historii před světovou veřejností i tak krásným a působivým uměleckým skvostem, jakým je katedrála svatých Víta, Václava a Vojtěcha.

## Odkazy:

- <sup>1)</sup> Za starou Prahu, Věstník pro ochranu památek, roč. XII, 1927, č. 1, str. 2
- <sup>2)</sup> Tamtéž, str. 4
- <sup>3)</sup> Tamtéž, str. 5
- <sup>4)</sup> Za starou Prahu, Věstník pro ochranu památek, roč. X, 1924, č. 1, str. 3
- <sup>5)</sup> Tamtéž, str. 6
- <sup>6)</sup> Tamtéž, str. 7
- <sup>7)</sup> Tamtéž
- <sup>8)</sup> Tamtéž, str. 8
- <sup>9)</sup> Tamtéž, str. 9
- <sup>10)</sup> Tamtéž, str. 8
- <sup>11)</sup> Tamtéž, str. 9
- <sup>12)</sup> Tamtéž, str. 10
- <sup>13)</sup> Tamtéž, str. 12
- <sup>14)</sup> Česky: Zákaz dotýkat se
- <sup>15)</sup> Za starou Prahu, Věstník pro ochranu památek, roč. X, 1924, č. 1, str. 12
- <sup>16)</sup> Tamtéž, str. 13
- <sup>17)</sup> Tamtéž, str. 15
- <sup>18)</sup> Tamtéž, str. 16

## Literatura:

Beckovský, Jan František: Poselkyně starých příběhů českých, Praha 1879-1880

Birnbaum, Vojtěch: Chrám sv. Víta. Kniha o Praze, Praha 1930

Dějiny diecese pražské, vyd. Dědictví Svatojanské, Praha 1874

Eckert, František: Posvátná místa král. hlav. města Prahy, Praha 1883

Hilbert, Kamil: Hudební kruchta v chrámu sv. Víta na Hradě pražském, Časopis přátel starožitností českých, 1909/17

Líbal, Dobroslav: Zaniklá loď svatovítské katedrály, Zprávy památkové péče 1994, str. 228

Výroční zpráva Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta na hradě Pražském, Praha 1919

Za starou Prahu, Věstník pro ochranu památek, 1924-1928

# Malá Strana 1890-1950

## Město mezi asanací a regenerací

*Marek L. Krejčí*



Počátkem 20. století se v památkové péči projevuje náznak přechodu od schematických názorů na ochranu samotné kulturní památky po komplexní ochranu větších urbanistických celků a prostředí památky. Významnou úlohu zde sehrála vídeňská uměleckohistorická škola, jejíž teoretické postuláty byly přijaty a dále rozpracovávány i na našem území. Šiřitelem těchto myšlenek byla vídeňská Centrální komise pro památkovou péči (Zentral-Kommission für Denkmalpflege) jako ústřední organizace státní památkové péče, která ze svého vídeňského ústředí prostřednictvím struktury regionálních konzervátorů administrovala ochranu památek. Ambivalentní postoj vůči ní v Čechách ovlivněný odporem vůči vídeňskému centralismu, nacionalistickými resentimenty i subjektivními ambicemi vedl až k snahám o zformování paralelního centra památkové péče na národní úrovni. Počátkem století se k této úloze zdál předurčen Klub Za starou Prahu, jenž z úzce lokálního ochrannářského spolku zakládáním venkovských odborů expandoval na širší území a sdružením humanitní i technické inteligence vytvořil akceschopné středisko soudobé památkové péče.<sup>1)</sup> V oblasti ochrany historických měst zaslouží zhodnocení jeho zaujetí pro ochranu Malé Strany, jež přes různé dobové peripetie sledovalo základní

myšlenku vyjádřenou Maxem Dvořákem v Katechismu památkové péče.<sup>2)</sup>

Vývoj historického jádra Prahy v 2. polovině 19. století neprobíhal stejnoměrně. Stavební činnost byla soustředěna do oblasti vznikající city na rozhraní Starého Města a Nového Města, kde soustředěný tlak investorů rozrušil dosavadní památkovou zástavbu. V protikladu k pravému břehu Malá Strana stále ještě reprezentovala území s relativně intaktní historickou půdorysnou osnovou charakterizovanou svébytným soužitím měšťanských domů na středověké úzké parcelaci a měřítkově odlišných světských i sakrálních staveb pražského baroka. Malebnost prostředí dotvářely i charakteristické detaily, jakými byla ku příkladu rozmanitost střešní krajiny malostranských domků, působivá zejména při pohledech z hradčanské rampy, tehdy ještě nenarušená používáním odlišných typů střech a krytíny. Směrem k řece byla Malá Strana obrácena rozvolněnou, ve své podstatě periferní zástavbou, jejíž drobné měřítko se příznivě uplatňovalo v panoramatu Pražského hradu. Prostorová ohraničenost města mezi řekou a svahem Petřína znemožňující extenzivní stavební rozvoj petrifikovala stávající strukturu. Teprve v druhé polovině minulého století bylo postaveno několik třípatrových domů svou hmotou i měřítkem narušujících dosavadní vyváženou skladbu: dům Maxe Hergeta v Cihelné ulici,



domy tesařského mistra Františka Hubáčka narušující výškovou hladinu Letenské ulice, Rožánkův dům při Chotkově silnici a poloblok domů U Železné lávky na Klárově situovaný již mimo dosavadní souvislou zástavbu na severovýchodním okraji katastru. Nesourodé zapojení všech těchto objektů do obrazu města shodně reflektovalo několik generací ochránců památek, přičemž ti nejradikálnější požadovali jejich odstranění. Reálnější byla snaha upravit výškové poměry v rámci komplexnějšího řešení širšího území. Ve dvacátých letech navrhoval Alois Dryák blok domů na Klárově vykoupit státem a adaptovat, včetně přiměřeného snížení, pro rozšíření Akademického domu umístěného v sousední Strakově akademii. Obdobně v ideové soutěži na upravovací plán pobřežní části Malé Strany roku 1922 autorský kolektiv Bohumil Fuchs a Josef Štěpánek navrhovali v rámci úprav areálu konventu anglických panen pro ministerstvo financí vykoupit sousedící Hubáčkovy domy v Letenské ulici a zbořit je. Odstraněn byl však pouze Rožánkův činžák v sedmdesátých letech při celkové rekonstrukci Chotkovy silnice.

Stavební činnost na území Malé Strany určoval polohopisný a regulační plán Malé Strany vypracovaný v roce 1891 městským geometrem Alfrédem Hurtigem. S odstupem času byl hodnocen jako typický produkt své doby pomíjející zcela respektování stávající urbanistické struktury: „Regulační schéma bylo heslem, čáry regulační byly ideálem, jemuž se město násilně podřizovalo, do přímky narovnány břeh i ulice, náměstí i zahradní zdi.“<sup>3)</sup> Typickým příkladem bylo řešení vltavské partie, kde regulací pobřežních nerovností a zasypáním koryta Čertovky mělo vzniknout nové nábřeží zastavěné, podobně jako na novoměstské straně, reprezentativními činžovnými domy. Příkladem aplikace tohoto typu urbanismu na větší ploše může posloužit jižní část

Malé Strany, pravoúhlé bloky řadových domů mezi Vítěznou třídou a Říční ulicí. Odborná literatura jako důvod, proč Hurtigova regulace jako celek provedena nebyla, uvádí kapitálovou insolventnost zdejších majitelů domů.<sup>4)</sup> Nové regulační čáry byly souvisleji uplatněny pouze na Újezdě, kde byla demolovaná původní zástavba proti Michnovu paláci nahrazena novostavbami. (Stojí za povšimnutí precedenční charakter těchto zdánlivě lokálních úprav, který v meziválečném období vedl k dalším demolicím barokních staveb v této ulici nahrazených pětipodlažními novostavbami.) Velmi citelným zásahem do dosud intaktního prostoru Malostranského náměstí bylo zboření dvou nárožních domů do Mostecké ulice, nahrazených hmotově naddimenzovanou novorenesanční budovou Malostranské záložny, následované opět bořením dalších domů při vyústění Karmelitské ulice.

Koncem 19. století, kdy proměny v městském organismu byly velmi časté, se ochranná činnost soustřeďovala na záchranu jednotlivých objektů s obecně uznávanou uměleckou hodnotou, připouštěla dílčí či celkovou ztrátu urbanistické autenticity vzniklé staletým vývojem. Odpovídající reakcí na tyto hříchy 19. století se stal postulát ochrany městského historického jádra v souhrnu svých jednotlivých komponentů. Nedostatek zkušeností a metodická neujasněnost vedly k názorové různosti, která vůči širší veřejnosti podlamovala účinnost aktivit ochránců památek. Jeden ze soudobých představitelů Klubu toto období charakterizoval takto: „Co před časem ... v Klubu Za starou Prahu bylo nedotknutelné a svato, to dnes nestojí za úvahu, co včera bylo zásadou, je dnes pochybnou teorií a naopak. Názory o zachování a konservování památek jsou tak spleteny a pomateny, že co na jednom místě je povinností, je na jiném hříchem a co na jednom místě se doporučuje, jin-



79. Panorama Malé Strany. Foto F. Fridrich, kolem r. 1875

de je zrádcováno. Laik bez vlastního úsudku - mluvíme-li o zachování charakteru měst - neví mnohdy, oč vlastně běží, zda o zachování půdorysu celku nebo o zachování jednotlivých cenných objektů, neboť jednou bije se na poplach pro bezcenný dům, poněvadž tvoří charakteristický výstupek v ulici, jindy však dává se sankce k boření a regulování stejně charakteristického komplexu s omluvou, že např. jméno stavebníkovy a architektovy vzbuzuje důvěru, že na témž místě nová doba zbuduje něco lepšího. Jednou dlužno zachovati dům pro průčelí, a vnitřek může býti do posledku převrácen, jindy má se zachovati půdorys zbořeného domu pro charakter ulice, ale průčelí nového může ubíjeti celé okolí.“<sup>5)</sup> Ani později nepanovala v Klubu názorová jednotnota. Vojtěch Birnbaum interpretoval historické město jako vývojově ukončenou, a tudíž nedotknutelnou hodnotu. Technická inteligence sdružená v Klubu nao-

pak hodnotila město jako kontinuálně proměnlivý soubor, kde stejně jako barokní doba nahrazovala starší stavby, má současnost nárok na přirozenou výměnu určitých starých hodnot za nové. Postoj zaujatý Zdeňkem Wirthem se vyznačoval hledáním shody mezi těmito krajními názory, když připouštěl v rámci přirozeného vývoje města dotváření městského historického prostoru moderními díly při zachování hodnotných, historicky vzniklých určujících znaků. Vratkou stránku této koncepce tvoří zřejmě subjektivnost posuzování, které dílo je ještě nutné jako určující hodnotu zachovat a které je již schopné uvolnit místo novému. Ze strany odpůrců se objevily dokonce zlomyslné pomluvy předhazující členům - architektům zájmy ryze pekuniární při prosazování vlastních projektů.

Roku 1901 zvítězil v soutěži na úpravu Malé Strany a Hradčan Antonín Balšánek, kterému bylo svěřeno vedení městské regulační kanceláře, jež měla na základě oceněného návrhu vypracovat definitivní návrh úpravy Malé Strany a Hradčan. Tento projekt vyložený roku 1908 veřejnosti k posouzení se setkal s kritickou reakcí z různorodých pozic. Spolek majitelů domů na Malé Straně a Královských Hradčanech přijal na své valné hromadě zvláštní stížností spis městské radě, kde kritizoval snahy zachovat město jako nedotknutelnou starožitnost, přičemž účelově převzal argumentaci o potřebě přirozeného vývoje. Majitelé realit sami neměli přesnou představu o budoucím vývoji Malé Strany, shodli se pouze na hájení stavovských zájmů proti možným zásahům do soukromovlastnických práv nad rámec příslušných ustanovení platného stavebního řádu. V souvislosti s projednáváním regulačního plánu byla v rámci Klubu roku 1910 utvořena zvláštní malostranská komise, jejíž práce se účastnili Antonín Engel, Jan (Ješek) Hofman, Vlastislav Hofman, Pavel Janák, V. V. Štech a František Thoř. Klub v připomínkovém řízení uplatnil 63 námitek, zásadně se vyslovil zejména proti uniformitě regulačně upravených bloků a požadoval zachovat nepravidelnost výšek, sklonu a siluety střech jednotlivých domů. Městská rada řešila kritiku obětováním Balšánka a problém svěřila ad hoc vytvořené komisi, zvláštnímu konglomerátu úředníků regulační kanceláře a členů sboru obecních starších zvolených za Malou Stranu.

Roku 1895 dala pražská obec zbořit tři měšťanské domy při vyústění Karmelitické uličky na Malostranské náměstí, údajně kvůli ulehčení dopravy. Dosavadní komunikační směr ze západu přes Karlův most na východ se změnil stavbou mostu přes Vltavu u Národního divadla, jenž prostřednictvím okružní třídy na

rozhraní Starého a Nového Města na sebe vázal většinu dopravy. Nový směr severojižní sloužil zpočátku výhradně místním potřebám, neboť průběžná doprava byla umožněna až zapojením serpentiny Chotkovy silnice a nábřeží pod Letnou do celoměstské komunikační sítě. Oficiální projekt Antonína Balšánka rozšiřoval Karmelitickou ulici na 18 metrů a průlom zastavoval činžovními domy. Klub zpracoval vlastní návrh, v němž zásadově hájil obnovení původní urbanistické situace zastavením průlomu, přičemž by doprava byla svedena do podjezdů v přízemí skupiny domů pohledově uzavírajících náměstí. Vhodně vedenou kampaní se také podařilo tento námět prosadit jako alternativu k úřednímu projednávání. Ve sboru obecních starších ovšem zvítězil názor, že „každý pokrok znamená dívatí se kupředu a ponechání staré čáry znamená krok nazpět, ježto potřebám doby nevyhovuje.“<sup>6)</sup> Formálně však byly obě varianty předloženy zemskému výboru jako příslušné instanci k potvrzení, ten pak rozhodl v lednu 1911 s konečnou platností proti klubovnímu stanovisku. Většího úspěchu dosáhl Klub při ochraně malostranského pobřeží. Polohopisný plán i související projekty navrhovaly schematické napřimění linie břehu ve zvýšené niveletě, včetně zasypání koryta Čertovky, na němž analogicky situaci na novoměstském nábřeží měly být vystavěny luxusní nájemné domy. Později byl stavební program restringován na vily v malostranských zahradách, budovy zemského sněmu a galerie moderního českého umění. Umístění veřejných budov bylo odůvodňováno reprezentativností exponované polohy staveniště i snahami dořešit urbanisticky předmostí na Klárově. Rovněž tak zásahu Klubu lze vděčit za záchranu kaple sv. Karla Boromejského u vlašského sirotčince a pohledově zdánlivě málo významného barokního paláce Straků z Nedabylic na Maltézském ná-



80. A. Balšánek, návrh nové zástavby malostranského břehu, 1907

městí, který měl ustoupit přístavbě vedlejší školy. Naproti tomu se nepodařilo zamezit stavbě novobarokní Velflíkovy vily v zahradách pod Pražským hradem, kde jak svědčí dochovaná korespondence mezi předsedou Klubu Lubošem Jeřábekem a Maxem Dvořákem, autorita vídeňské centrální komise nebyla s to zvrátit principiální postoj prvoinstančního stavebního úřadu. Při hodnocení těchto výsledků nutno vzít v úvahu, že Klub se mohl opřít o minimální zákonné podklady. Ustanovení stavebního řádu pro Prahu zakazující znešvařování ulice bylo nejednoznačností normativního příkazu velmi slabou pomůckou. V případě klubovních intervencí mnoho záleželo na kultivovanosti a kulturním povědomí správného úředníka při jeho interpretaci.

Po vzniku Československé republiky aktivisté Klubu jako odborníci stanuli na důležitých místech vlivných úřadů. Dr. Luboš Jeřábek se stal prvním přednostou Státního památkového úřadu v Praze, kde pracovali další členové Klubu - Cyril Merhout a Václav Wagner, Zdeněk Wirth organizoval památkovou péči v ministerstvu školství a národní osvěty. Tímto organickým způsobem se klubovní program dosud propagovaný vně oficiálních míst prosadil i v úřední praxi. Památkový úřad také převzal do značné

míry dosavadní úkol klubu při obhajobě veřejných zájmů ochrany památek. Na Malé Straně stávající polohopisný plán pozbyl účinnosti v dvacátých letech zřízením Státní regulační komise a práce nad novým regulačním plánem koncipovaným pro širší území Velké Prahy probíhaly postupně. Mnozí stavebníci vycítili příležitost v takto vzniklém vakuu realizovat své podnikatelské plány tím spíše, že ochrana památek se nemohla opírat o zákonná ustanovení. Za této situace památkový úřad usiloval cestou vzájemných ústupků udržet komunikaci s vlastníky směřující ke shodě na výsledném projektu. Hledání kompromisních řešení bylo interpretováno jako menší zlo zabraňující případným radikálním zásahům do organismu Malé Strany, jež by stavebník konfrontovaný se zásadně negativním postojem památkové péče byl s to při absenci zákonných prostředků na ochranu památek sám provést. Na druhou stranu vyslovení souhlasu s demolicemi a radikálními přestavbami vytvářelo nežádoucí precedenty pro budoucnost. Představa průběžné architektonické proměny města znamenající rezignaci na integritu Malé Strany jako dochovaného celku otevírala prostor subjektivizující interpretaci mezi hodnotným - hodným zachování, a dožilým - způsobi-

lým nahrazení. Oldřich Stefan se ve čtyřicátých letech o činnosti státní památkové péče na Malé Straně vyslovil značně kriticky: „Dnešní praxe je pak taková, že u objektů, které nejsou dostatečně přesvědčující památkou, se opětovně objevují pokusy o vnitřní přestavby, pojaté náhodně, od případu k případu a bez řádné studijní přípravy. Považuje se za postačující, jestliže se při tom zachová fronta do ulice.“<sup>7)</sup> Formální úřední procedurou prošly novostavby v Nerudově a Vlašské ulici, na Tržišti a na Újezdě.

Klub v nových poměrech pozbyl do jisté míry charakteru nesmlouvavé zásadové opozice, když musel brát ohled na své představitele exponované ve státní správě, výměnou však získal spolehlivý zdroj informací a neformální možnost působit na postup státní památkové péče. Personální propojení umožňovalo zase těmto exponentům tam, kde z různých důvodů nepovažovali za taktickou přímou osobní zaangażovanost, prosazovat své návrhy prostřednictvím Klubu jako nestranného občanského sdružení a jím iniciované kampaně zaměřené na ovlivnění veřejného mínění. Klub se výrazně angažoval při řešení komunikační otázky klíčové pro budoucnost Malé Strany. V prvé řadě se jednalo o projekt kapacitně naddimenzované levobřežní komunikace zpracovávaný v alternativních variantách, jenž by zvýšením nivelety vozovky na úroveň stoleté vody podstatně narušil intímní prostředí Kampy i panorama Hradčan. Druhým pokusem, jak odvést tranzitní dopravu z centra Malé Strany, byl projekt petřínské komunikace překonávající serpentínami výškový rozdíl mezi Újezdem a Pohořelcem, jenž se sice průběhem trasy vyhýbal stávající zástavbě, leč rozrušoval zelenou stráž Petřina. Dlužno dodat, že proti tomuto projektu nevystupoval Klub zcela osamoceně, nýbrž ve shodě s dalšími veřejnými korporacemi - Asociací akademických architektů, Klubem architektů, Sdružením

architektů, Spolkem architektů a inženýrů, Uměleckou besedou, Ústavem pro stavbu měst a Masarykovou akademií práce, jež se jako prestižní vědecká organizace podjala uspořádání odborné ankety.

Přehledný regulační a zastavovací plán malostranského území vyložila státní regulační komise v květnu 1928. Po projednání připomínek byl v září 1930 potvrzen ministerstvem veřejných prací s výjimkou úzkého pobřežního pruhu mezi Vítěznou ulicí a Mánesovým mostem, který byl vyloučen ke zvláštnímu projednávání v souvislosti s projektem malostranské komunikace. Projektanti zachovávali v zásadě dosavadní uliční čáry i výšky budov. V samostatné příloze plánu byly červenou barvou zakresleny do katastrální mapy objekty, „které se chrání s ohledem na jejich historickou a stavebně-výtvarnou hodnotu.“<sup>8)</sup> Podle ustanovení zastavovacích podmínek tyto památky musely být zachovány, v případě zkázy chráněného domu bylo možno na jeho místě vybudovat novostavbu maximálně téhož výškového a půdorysného rozsahu. Tento krok závazně garantoval ochranu vybraných malostranských památek. Použitá textace však při extenzivním způsobu interpretace mohla naproti tomu svádet k názoru, že objekty, jež v plánu vyznačeny jako památky nebyly, postrádají jakékoliv památkové hodnoty a lze je proto zbourat či jinak radikálně přestavět. Klub proto podal návrh zákonné normy upravující ochranu Malé Strany a Hradčan jako památkového celku. V odůvodnění svého návrhu uvedl, že vydání památkového zákona se neustále odkládá a prosazení projektů Státní galerie na Kampě, petřínské komunikace, parcelace Strahovské zahrady, restaurace v Seminářské zahradě i dalších mohou do té doby vést ke zničení autentických hodnot historického urbanistického celku Malé Strany. Klubovní stanovisko později pregnančně formuloval Bohumil Hypš-



81. Malostranské střechy. Foto P. Paul, kolem 1963

man: „Pojetí celých uličních prostorů jakožto památkově cenných je proti novostavbám i v dosavadním rozsahu dílem proto, že i nic neříkající vnějšek může obsahovati důležité jádro, dílem proto, že každý novodobý výraz je v nesouzvuku s památkovým celkem a jen postupně s okolím srůstá, když není úmyslně v odporu formovém, jak je podstatou novodobého pojetí architektonického výrazu. Proto je záhodno obnovovati vše, co obnovy je schopno.“<sup>9)</sup> Návrh na prohlášení památkové rezervace na Malé Straně byl na ministerstvu školství a národní osvěty odložen ad acta a nebyl předmětem dalšího projednávání. Paradoxem zůstává, že zamítavou odpověď podepsal Zdeněk Wirth, jenž v konceptu referátníků svým charakteris-

tickým rukopisem změkčil původní zamítavou formulaci a verbálně ocenil iniciativní zájem Klubu.<sup>10)</sup>

Přirozeným vývojem i zkušenostmi Klub od klasické ochranné činnosti, jež obvykle zpětně reagovala na vzniklé situace, směřoval ke koncepčnější práci. Koncepce ochrany Malé Strany vyžadovala dlouhodobé heuristické shromažďování a hodnocení informací. Významnou roli sehrál Cyril Merhout, jehož excerpta k historickému místopisu umožňovala sledovat etapy vývoje jednotlivých objektů, které mnohdy skrývaly pod přestavěným průčelím hodnotné starší zdivo. Ojedinelým dílem je model Malé Strany, který umožnil ve zmenšeném měřítku si-

mulovat alternativně stavební úpravy a zkoumat jejich dopad na obraz města. Stavbě modelu, jenž byl neustále doplňován, předcházely dlouhodobé detailní průzkumy jednotlivých objektů, které dokládaly jejich nepříliš utěšený stav. Již v roce 1909 propagoval v klubovním věstníku Pavel Janák zhodnocení obytné funkce malostranských domů.<sup>11)</sup> Představitelé Klubu si zároveň uvědomovali deficit životních podmínek v porovnání s novými částmi Prahy, zejména v hygienickém a zdravotním ohledu. Skutečnost, že na Malé Straně téměř neproběhla modernizace bytového fondu, lze přičítat specifickému souběhu vícera příčin. Proces postupného zastavování vnitrobloků dodatečnými přístavky podrobněji analyzoval ve čtyřicátých letech Jan Mannsbarth na příkladě náhodně vybraného domovního bloku mezi Lužickou a Cihelnou ulicí. Program úprav Malé Strany mohl být plně rozvinut až ve specifické situaci počátku protektorátního období, kdy vázané válečné hospodářství podstatně omezilo stavební ruch a bylo možno zangažovat nezaměstnané architekty k řešení urbanistických problémů. Nezanedbatelnou skutečností rovněž představovalo oficiálně podporované šíření říšskoněmeckých ideových proudů, které věnovalo velkou pozornost otázce prostorového plánování. Iniciativy se chopil Klub, který 31. ledna 1940 odeslal obsáhlý pamětní spis prezidentu Emilu Háchovi, Národní radě a primátorovi. Ministerstvo školství a národní osvěty, které obdrželo tyto podněty k posouzení, se vyslovilo pro koncentraci práce v rukou jedné korporace, přičemž jako základ měla posloužit práce Klubu zpředmětněná v modelu Malé Strany, jenž měl být dokončen. Provedením úkolu byl pověřen zvláštní, k tomuto účelu vytvořený subjekt, organizačně přiřazený k III. odboru Masarykovy akademie práce, později na přání okupantů přejmenova-

né na Českou akademii technickou. Dlouhé diskuse byly vedeny ohledně jeho názvu - Jan Mannsbarth prosazoval název *Stavební náprava malostranská*, byl však s ohledem na veřejnou srozumitelnost zvolen název *Komitéť pro obnovu Malé Strany* (dále komitéť). Rovněž terminologie se musela utvářet. Pojem asanace byl poněkud diskreditován asanací pražského ghetta, Jaroslav Vaněček proto doporučil používat ekvivalentu německého pojmu *Auskernung* v překladu *ozdravení probírkou*, pro zjednodušení se používalo pouze zkráceného a srozumitelnějšího tvaru *ozdravení*. Komitéť si v první řadě vytkl podrobnou analýzu celé čtvrti i jednotlivých objektů po stránce památkové, umělecko-historické, hygienické a technické. Podle předběžného rozpočtu si přípravné práce v roce 1940 měly vyžádat částku 75.000 K, o jejichž úhradu bylo zvláštním spisem požádáno s podrobným zdůvodněním ministerstvo financí. Nakonec bylo rozhodnuto poukázat tuto částku z přebytků protektorátního rozpočtu prostřednictvím resortu školství a národní osvěty. Práce však vzhledem k válečné situaci v plné šíři nebyly zahájeny a subvence zůstala vinkulována na kontě až do konce protektorátu.

Práce komitétu se aktivně zúčastňovali Bohumil Hübschmann, Antonín Engel, Jan Mannsbarth, Emanuel Poche a další členové Klubu. Zejména Hübschmann se soustavněji zabýval úvahami o úpravě Malé Strany, které částečně publikoval po skončení války.<sup>12)</sup> Navrhoval, aby asanaci Malé Strany převzala jedna instituce, neboť centralizace měla zaručit jednotný a plánovitý postup prací. Ta měla dokončit v první etapě terénní průzkumy a zakreslit do plánových matic v měřítku 1:100 všechny půdorysy jednotlivých budov, vnitřní dispozice i multikriteriální vyhodnocení objektů. V druhé etapě měla být zpracována vlastní projektová dokumentace a prostřednictvím specializova-

ných stavebních firem provedeny nezbytné úpravy. Vlastní regenerace vycházející ze spolehlivě poznanych hodnot památky neměla zasahovat do dispozice objektu, jeho horizontálních a vertikálních konstrukcí. Odstraněny měly být dodatečně vložené dvorní přístavky a domovní křídla, které bránily přístupu světla a vzduchu. Zlepšení životního prostředí byla podřízena i sloučení drobných dvorků po odstranění hraničních zdí vnitrobloku, jež měly obdržet společnou parkovou úpravu s využitím zeleně. Plán ne zcela dostatečně zohledňoval stávající majetkoprávní vztahy, neboť po vlastníčích požadoval dobrovolné omezení výkonu vlastnických práv, aniž jim jednoznačně stanovil náhradu vzniklé majetkové újmy i vlastních nákladů. Vlastníci nemovitostí měli vytvořit družstvo společně s pražskou obcí, do nějž by jako svůj vklad vložili reality. Finanční zabezpečení měla obstarávat obec ze zvláštního asanačního fondu tvořeného kapitalizovanou pozemkovou rentou z obecních pozemků v daném katastru, zvláštní obecní dávkou uvalenou na majitele domů, jež by se projektu nezúčastnili, dávkou z výtěžku cizineckého ruchu a státní dotací. Zlepšení životního prostředí bylo úzce spojováno s odstraněním vytápění fosilními pevnými palivy. V roce 1950 Masarykova akademie práce na toto téma vypsal veřejnou soutěž. Soutěžící předložili řadu inspirativních variant zahrnující vytápění parovodem z nové teplárně, elektřinou, stlačeným plynem v lahvích i pomocí blokových kotelen.

Po únoru 1948 byl zprvu vyvíjen tlak na urychlení prací, přičemž kvalita průzkumů měla ustoupit kvantitě s cílem upravit co nejvíce bytových jednotek. Zároveň bylo přes odpor členů komitétu prosazováno jejich zapojení do státního podniku Stavoprojekt. Pokus vytvořit sloučením komitétu a Státního fotomeřičského ústavu národní ateliér památkové



82. Začátek Nových zámeckých schodů. Foto P. Paul, kolem 1963

péče se vůči nadřízeným orgánům nepodařilo prosadit. Snad i nejistá budoucnost malostranského projektu vedla J. Mannsbartha, aby převzal státem garantovanou zakázku regenerace historického jádra Chebu a Lokte. Tak se vzdálil dočasně činnosti komitétu, když za sebe doporučil jako náhradu ing. Pochitonova. Vedení kanceláře zůstalo plně v rukou Hübschmanna, na půl úvazku zde našel zaměstnání Cyril Merhout, Stanislav Semrád a několik vesměs mladších externistů. Ještě v roce 1950 se komitét zúčastnil expozice jubilejní výstavy Klubu v Uměleckoprůmyslovém muzeu. Další



činnost však závisela na přidělení subvencí, přičemž směřovatné kruhy měly poněkud odlišnou představu. Při poradě 2. října 1950 na ministerstvu školství a kultury bylo navrženo transformovat komitét na Sbor pro obnovu Prahy III a IV, sestavený ze zástupců ministerstva, osvětového, plánovacího a technického referátu Ústředního národního výboru hlavního města Prahy, komitétu a ateliéru Viléma Lorence ve Stavoprojektu, jenž by zároveň koordinoval činnost sboru po stránce technické. V roce 1951 odejmutím subvencí musel komitét zastavit provádění umělecko-historických průzkumů. Představitelé komitétu úporně hájili zásadu samostatnosti, museli však rezignovat, když zrušením Masarykovy akademie práce pozbyli své organizační

základny. Obnova památkových objektů byla pak centrálně přidělena tzv. R-ateliéru Stavoprojektu, pozdějšímu Státnímu ústavu pro rekonstrukce památkových objektů. Jakkoliv se zprvu mohlo zdát, že nový společenský řád umožní řešení sociálních úkolů, obnova malostranských domů probíhala liknavě a komunální podniky bytového hospodářství, jimž byla správa domů odňatých soukromým vlastníkům svěřena, nedbaly o majetek s péčí pečlivého hospodáře.

Význam Klubu Za starou Prahu při iniciování i realizaci ochrany historických urbanistických celků byl odbornou literaturou již po zásluze zhodnocen.<sup>12)</sup> V lokálním případě Malé Strany svou morální i praktickou silou zabránil plánům na plošné asanace.

## Poznámky a odkazy:

- <sup>1)</sup> Klub Za starou Prahu reprezentuje právnickou osobou s proměnlivým personálním obsazením. Autor ve stati důsledně hovoří o aktivitách, názorech, snahách ap. Klubu, ačkoliv si je vědom, že z metodologického hlediska lze tento postup považovat do jisté míry za sporný. Mnohé iniciativy podříkané jménem Klubu vyplývaly z osobní angažovanosti a iniciativy jeho jednotlivých členů. Rovněž tak v určitých otázkách se v členské základně i na úrovni samotného vedení Klubu uplatňovaly názorové protiklady, které vylučují jejich subsumaci pod jednotné klubovní stanovisko.
- <sup>2)</sup> Max Dvořák, *Katechismus der Denkmalpflege*. Kunsthistorisches Institut der K. k. Zentral-Kommission für Denkmalpflege, Wien 1918
- <sup>3)</sup> Bohumil Hübschmann, *Osud regulace Malé Strany*. Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. IX, 1922, str. 10
- <sup>4)</sup> Václav Hlavsa, Jiří Vančura, *Malá Strana / Menší Město pražské*. Praha 1983
- <sup>5)</sup> Karel Klusáček, *Stará Praha - časové úvahy*, rkp. poznámky
- <sup>6)</sup> Zápisy ze schůze rady královského hlavního města Prahy za rok 1910. Archiv hlavního města Prahy
- <sup>7)</sup> Oldřich Stefan, *Malá Strana*, rkp. Předneseno ve výtvarném odboru Umělecké besedy v Praze 3. 12. 1940
- <sup>8)</sup> Ministerstvo veřejných prací čj. 25b-1806/Min. čís. 5922 ai 1930 z 19. 9. 1930
- <sup>9)</sup> Bohumil Hypšman, *Obnova památné Prahy*. Praha 1947, str. 62
- <sup>10)</sup> Dopis Klubu čj. 108/31 z 4. června 1931 a odpověď ministerstva školství a národní osvěty čj. 96.486/31-V z 2. července 1931. Archiv Klubu Za Starou Prahu. Za laskavé sdělení informací vzdává autor díky místopředsedkyni Klubu dr. Kateřině Bečkové. Vlastní text návrhu zákona se však bohužel v archivu Klubu prozatím nepodařilo dohledat.
- <sup>11)</sup> Pavel Janák, *Malá Strana - nejkrásnější čtvrť bytová*. Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. I, 1911, str. 87
- <sup>12)</sup> Ivo Hlobil, *Teorie městských památkových rezervací*. Uměnovědné studie VI, Praha 1985

# Venkovské odbory Klubu Za starou Prahu



*Zdeněk Dušek*

**J**iž v prvních letech své existence věnoval Klub Za starou Prahu velkou pozornost ochraně mimopražských památek. Svědčí o tom četné zájezdy členů domácí rady do historických měst v Čechách. Často to byly i zájezdy dvoudenní spojené s přednáškami a promítáním fotodokumentace zbořených nebo bezprostředně ohrožených objektů. Klub předkládal vlastní návrhy na řešení a zúčastňoval se komisionálních řízení všude tam, kde nacházel pochopení místních občanů, které se snažil získat pro založení mimopražského odboru. Touha některých měst a jejich představitelů napodobit co nejrychleji evropské metropole, mezi nimi především Paříž nebo Vídeň, se širokými ulicemi, elegantními obchody a přepychovými hotely, se neomezovala jen na Prahu. Radikální zásahy do historických center podle vzoru pražské asanace ohrožovaly zejména Plzeň a České Budějovice.

Valná hromada Klubu Za starou Prahu svolaná na 23. února 1910 do spolkové místnosti U Vejvodů nebyla jen oslavou první dekády památkářského úsilí. Znamenala také dvě významné události. Jednak vyšlo v lednu první číslo klubovního věstníku a jednak bylo oznámeno, že v nejbližší době budou postupně zakládány venkovské odbory Klubu. Pro tento účel byla rozdělena jednatelelská agenda. Pražskou měli na starosti pánové V. V. Štech a arch. F. Thoř a venkov-

skou Karel Guth. Byl předložen návrh stanov, které byly zaslány do měst, s nimiž se v minulých letech podařilo navázat bližší kontakty. Často to bylo díky neobyčejné osobní obětavosti členů domácí rady Klubu, kteří věnovali svůj volný čas a nepochybně i vlastní finanční prostředky na přednášky o historickém dědictví v různých českých městech, především v Plzni, kde již byl ustaven Kroužek přátel starožitností čítající přes dvacet členů. Další spolupráce se rozvíjela s Litomyšlí, Vysokým Mýtem, Jindřichovým Hradcem, Německým Brodem, Hradcem Králové, Klatovy, Nymburkem, Poděbrady, Pelhřimovem, Českými Budějovicemi a Pardubicemi. Jak časově náročná musela být jednání o vzniku klubovních odborů v době, kdy bylo jen vlakové spojení, si dnes dovedeme jen těžko představit.

Prvenství náleželo **Pelhřimovu**, kde na schůzi 29. května 1910 za velké účasti občanů padlo usnesení založit místní odbor Klubu Za starou Prahu, který získal 25 členů. Zasloužili se o to především pánové Josef Dobiáš, odborní učitelé K. Křivanec a J. Hrubant, lesmistr Peikert, prof. dr. K. Polesný, děkan P. Vaněk, soudce Lukeš a správce škol Fr. Ziegler. Mimořádný zájem veřejnosti vzbudila připravovaná přestavba domů na Svatovítském náměstí a chystaná demolice starožitného hotelu Rosol čp. 29, který měla nahradit novostavba velkoměstského typu.

Odbor Klubu předložil návrh vypracovaný architektem Pavlem Janákem (podrobněji viz článek Kateřiny Hanzlíkové na str. 168). Pelhřimovský odbor pracoval i v dalších desetiletích velmi pilně a iniciativně, o čemž svědčí řada článků v klubovním věstníku, publikovaných většinou pod šifrou KP - Karel Polesný, a obšírné zprávy jednatelské. Sledoval ochranu památek v celém okrese a referoval o provedených intervencích pravidelně až do počátku okupace, kdy většina spolků nedobrovolně skončila svou činnost. O to větší bylo překvapení i radost, když jsme zjistili, že 6. prosince 1994 byl založen Klub přátel historického Pelhřimova, který navazuje na činnost původního odboru Klubu v letech 1910 - 1939. Dle zprávy Horymíra Kubíčka nastoupila mladá generace, která se ujala práce vstupem do komise pro regeneraci městské památkové rezervace, do kulturní komise a zúčastňuje se aktivně svými připomínkami i přípravy konceptu územního plánu v naději, že budou napraveny škody způsobené asanačním zásahem z roku 1971. Bylo vzpomenuáno nerealizovaného projektu architekta Josefa Chochola vztyčit monumentální kubistický kříž na místě zbořeného kostelíka Božího Těla, projektu, který byl schválen městskou radou roku 1913, ale jehož realizace byla zmařena první světovou válkou. Zástupci Klubu Zdeněk Wirth a Pavel Janák, kteří se zúčastnili ustavující schůze pelhřimovského odboru v květnu 1910, by tuto zprávu jistě přijali s potěšením.

Neúspěchem skončily slibné kontakty s Kroužkem přátel starožitností v Plzni, kde překotná výstavba zničila řadu významných objektů na náměstí a v jeho blízkosti. Kroužek vydával vlastní časopis s obrazovou kronikou staré Plzně, dokumentující zničené hodnoty. Přestože zde klubovní odbor zřízen nebyl, udržoval Klub četné kontakty s Ladislavem Lábkem, pozdějším ředitelem plzeňské-

ho muzea, a s ing. Hanušem Zápalem, významným plzeňským architektem, jehož zásluhou byla zachráněna Mariánská Týnice u Kralovic. Oba pánové přes pokročilý věk navštívili ještě v padesátých letech domácí radu Klubu.

Ustavení odboru Klubu Za starou Prahu v Českých Budějovicích přišlo právě včas, aby zabránilo neuvážené regulaci Vltavy v centru města, která by ohrozila cenné památkové hodnoty a narušila citelně starobylý ráz města. Hrstka uvědomělých občanů v čele s prof. Adolfem Trägrem svolala 12. října 1912 občanskou schůzi, na které byl odbor ustaven pod předsednictvím císařského rady Karla Rožánka. Ustavující schůzi zahájil člen domácí rady Klubu Jan Emler přednáškou o významu ochrany památek s řadou dobrých příkladů ze sousedního Bavorska i příklady křiklavých prohřešků, kterým bylo možné při dobré vůli zabránit. Prof. Träger objasnil důvody, které vedou k založení místního odboru Klubu Za starou Prahu, zejména naprosté ignorování veřejného mínění ze strany úřadů. Mezi nejbližší úkoly odboru zařadil založení fotoarchivu uměleckých památek města a zveřejňování grafické a fotografické dokumentace zmizelých památek. Navrhl ochránit ucelené partie města dokreslující jeho organický růst i v těch případech, kdy jde o méně hodnotné architektury, a prosazovat aktivní spoluúčast na nové výstavbě v blízkosti historického jádra. Na ustavující schůzi byli do výboru zvoleni pánové: předsedou lékárník Fr. Latzel a členy císařský rada K. Rožánek, dr. Jan Bartoš, oficiál M. Čapek, prof. A. Träger, náhradníky arch. Jos. Holfan a arch. Vlad. Zátka, revizory Fr. Skřivánek a oficiálem J. Kříčka. Jednatel byl ustaven prof. Träger, který byl již v té době dopisujícím členem vídeňské centrální komise pro zachování památek a po vzniku republiky byl jmenován okresním konzervátorem. V těsné spolupráci Klubu Za starou Prahu a jeho budějovického odboru se odehrál spor o navrženou regulaci Vltav-

# ZA STAROU PRAHU: VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU

ROČNÍK I.

V PRAZE, DNE 26. SRPNA 1910.

ČÍSLO 8.

KANCELÁŘ A MÍSTNOST KLUBU V PRAZE-I., „U VEJVODŮ“, ÚŘEDNÍ HODINY DENNĚ MIMO NEDĚLE A SVÁTKY OD 5. DO 7. HOD. VEČERNÍ — ÚČET POŠT. SPOŘITELNY ČÍS. 68221 — ČLENSKÉ PŘÍSPĚVKY: ČINNÍ ČLENOVÉ 6 K, PŘÍSPÍVAJÍCÍ 10 K, ZAKLÁDAJÍCÍ 200 K JEDNOU PRO VŽDY ANEBU VE ČTYŘECH ROČNÍCH SPLÁTKÁCH. VŠICHNI ČLENOVÉ DOSTÁVÁJÍ ZDARMA VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU A UMĚLECKOU PREMII, KTEROU PRO LETOŠNÍ ROK JE DŘEVORYT A. HOFBAUERA: PRAHA VE SNĚHU. — PŘEDPLATNÉ NA VĚSTNÍK PRO NEČLENY 5 KORUN ROČNĚ.

## Z HRADCE KRÁLOVÉ: KRÁSNÉMU RÁZU VELKÉHO NÁMĚSTÍ HROZÍ NOVÉ NEBEZPEČÍ ČTYŘPATROVÝMI DOMY!



103. VELKÉ NÁMĚSTÍ V ZACHOVANÉM JEŠTĚ CELKU DLE KRESBY MORSTADTOVY Z ROKU 1859.



104. VELKÉ NÁMĚSTÍ V DNEŠNÍM STAVU SE ZAKRESLENÝMI OBRYSY PROJEKTŮ DOMŮ, KTERÉ RÁZ NÁMĚSTÍ PORUŠÍ.



105. SEVERNÍ STRANA VEL. NÁMĚSTÍ DLERYTINY; RÁZEM NÁMĚSTÍ JSOU DVOUPATR. ŠTÍTOVÉ DOMY STEJNĚ VYSOKÉ.



106. NYNĚJŠÍ STAV JIŽNÍ STRANY NÁMĚSTÍ, KTERÁ JEST Z ČÁSTI JIŽ ZKAŽENA NEVHODNÝMI TŘÍPATROVÝMI DOMY.

Hradec Králové jest právě v období velikých stavebních proměn, jež jsou při náhlém a vytrvalém jeho rozvoji za poslední leta nezbytné. Decentralisace předměstí v obvodu vnitřního města za obrannou čáru pevnosti, provedená Josefem II., zastavila vývoj Hradce na 100 let, avšak nemá dnes významu jiného, než že udává, na jaký

okruh přibližně rozšíří se město v několika desetiletích. Přirozený příliv obyvatelů, vzrůst průmyslu i obchodu a sebevědomá, účelná politika komunální to zaručují. Správa města dala již tomuto vývoji určitý program opatření generálního plánu zastavovacího. V něm nepočítá se s regulacemi ve starém městě, poměrně odlehlém od továr-

57

### 83. Titulní strana klubovního věstníku z roku 1910 věnovaná náměstí v Plzni

vy v roce 1914, kdy Klub usiloval o zachování původního toku vltavského ramene se stavbou společného jezu pro Vltavu i Malši. Jednání se pravidelně zúčastňoval arch. Bohumil Hübschmann. Prof. Träger byl od roku 1922 předsedou Klubu Za staré Budějovice a po zřízení městské památko-

vé komise v roce 1932 jejím spolupracovníkem. Má zásluhu a velký podíl na zpracování prvního katastru českobudějovických památek. Spolupráce s Klubem Za starou Prahu pokračovala až do prvních let okupace a poté i v obtížných podmínkách po roce 1948. Prof. Trágra pojilo s nejstaršími

členy Klubu upřímné přátelství a při svých návštěvách Prahy se s nimi vždy scházel. Politická změna po listopadu 1989 umožnila obnovu tradice. Ustavil se Klub přátel Českých Budějovic a navázal spolupráci s hlavním architektem i stavebním úřadem. Uspořádal také vzpomínkovou výstavu o významu a díle prof. A. Trägra a spolupůsobil v roce 1993 při znovupostavení a odhalení dvou pomníků: vlasteneckého buditele a českobudějovického biskupa Jana Valeriana Jirsíka od J. V. Myslbeka (pomník zničen za německé okupace) a českobudějovického rodáka, podnikatele a štědrého mecenáše Vojtěcha Lanny (pomník byl odstraněn v květnu 1945). Díky štědré podpoře rodáka Jana Mikeše, který se po listopadu 1989 vrátil z emigrace, se podařilo znovupostavit mohylu s vysokým žulovým křížem na městském hřbitově, zničenou za totalitního režimu. Prvořadým úkolem zůstává obnova pomníku dr. Augustina Zátky, který byl zničen též v době okupace. Českobudějovický klub se snaží zabránit vzniku dalších kanceláří, bank a obchodních domů v centru města na úkor bydlení a bojuje proti přemnožené reklamě v ulicích. Nový předseda Klubu Karel Kakuška pokračuje ve stopách svého předchůdce prof. Trägera i ve funkci konzervátora a nezanechává ani ochranu historického fondu lidové architektury jihočeského kraje.

Další *venkovské odbory* vznikly až v prvních letech republiky. V červenci 1922 byl založen v Mladé Boleslavi při tamním Klubu přátel umění. Odbor měl šestnáct aktivních členů. Od počátku projevil městský úřad a rada zájem o spolupráci a přijali zástupce odboru k práci ve stavebních komisích. Zúčastnili se i oprav soudní budovy a radnice, kde vykonávali na žádost státní památkové péče stavební dozor při konzervaci odkrytých sgrafit. Zasadili se o záchranu hřbitova sv. Havla a pořizovali fotodokumentaci historického centra. Členové odboru rozšířili ve spolupráci s místními okrašlovacími spolky svůj zájem na pa-

mátky celého okresu. V pozdějších letech první republiky se pak pravidelně zmínky o činnosti tohoto odboru z věstníků Klubu Za starou Prahu vytrácejí.

V listopadu 1922 je založen také odbor Klubu v **Kutné Hoře** za účasti více než čtyřiceti občanů. Největší zásluhu na jeho vzniku je však nutno přičíst dr. Zdeňku Wirthovi, který byl nadšeným obdivovatelem kutnohorských památek. Pořádal zde četné přednášky a sbíral materiál pro vydání publikace o Kutné Hoře. Kromě Wirtha uspořádal cyklus přednášek o stavebním vývoji města v minulosti a v budoucnosti i člen domácí rady Klubu ing. E. Mölzer. Předsedou odboru byl zvolen na ustavující schůzi velkostatkář pan Vraný se čtyřčlenným výborem, který byl později rozšířen, tajemníkem Josef Věpřek. Začátkem okupace činnost odboru pravděpodobně končí, ale po roce 1945 byla zřejmě obnovena, protože se ještě v polovině padesátých let J. Věpřek několikrát na Klub Za starou Prahu písemně obrátil se žádostí o podporu. Naposledy se tak stalo v záležitosti chátrajícího empírového pavilonu Kamajka u Chotusic, později zcela zničeného v souvislosti s rozšiřováním vojenského prostoru. V současné době vydává Kutná Hora čtvrtletně pěkně vypravený časopis *Krásné město* s obsahem zaměřeným na památky a kulturní historii.

Počátkem roku 1925 se na výzvu prof. M. Gartnera ustavilo **Sdružení přátel starého Jindřichova Hradce** s cílem usilovat o ochranu historických a architektonických památek a upozorňovat veřejnost na jejich nezodpovědné ničení. Sdružení mělo v programu pořádání přednášek, vycházek včetně exkurzí do vzdálenějších míst okresu. Počítalo s pořizováním podrobné dokumentace památek a se založením archivu, který by byl k dispozici nejen členům, ale i zájemcům z řad veřejnosti. S Klubem Za starou Prahu spolupracovalo Sdružení hlavně prostřednictvím prof. dr. Muka, ředitele městského

# ZA STAROU PRAHU: VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU

ROČNÍK III.

V PRAZE, DNE 5. ČERVENCE 1912.

ČÍSLO 5.

STAROBYLÝ RÁZ KRÁSNÉHO NÁMĚSTÍ V PELHŘIMOVĚ OHROŽEN  
NOVOSTAVBOU HÔTELU.



Obr. 46. Ráz stěn pelhřimovského náměstí. Část strany severní se zachovanými štíty.

Byl již mnohokrát věcnými důvody vyvrácen mylný a nespravedlivý názor, že snaha po zachování starého rázu směřuje proti potřebám moderního života a omezuje jeho svobodu. Zdá se totiž mnohým, že prostým udržováním stavíme se proti dalšímu volnému rozvoji; avšak v bezpečných praktických případech, v nichž šlo o existenci nějaké památky nebo rázu, bylo dokázáno konkrétním rozřešením, že domnělý konflikt lze vždy, aniž to je na ujmu nově povstalým potřebám života, odstranit. Naopak, snaha o zachování rázu ukázala v řadě případů, že jest vždy kladnou činností; nezastavila se totiž nikdy jen při soucitu a zájmu na historické ceně, neustrnula na těchto relativních veličinách, ale vždy — obzírající věc co nejdříve — obdivovala pozitivní estetické hodnoty. Shledáváme-li při tom, že teprve snabou o zachování byly nalezeny, značí to, že přináležejí k hodnotám, jež ještě současně a pro nás jsou platny a nelze tedy popřít, že činnost ochranná v tomto směru rozšiřuje obvod názorů. Mnohé podněty nová možná řešení, jež teprve ochranná činnost přináší, nebyla by bez ní nikdy vznikla a jest tedy možno i v tomto směru říci, že

představuje rozšíření: nové tvoření a stavění, porovnáno s popudy, jež přináší ochrana, bylo by tedy omezeno jenom na sebe.

Možno však vážiti si a ceniti ochranu i pro rovnováhu, kterou poskytuje nové tvořícím se poměrům ve starých městech. Ráz, jež ve starých městech chráníme, představuje souhrn a klidný průměr, odvozené z řady generací, jak v daných městských poměrech možno stavěti a jak novým potřebám lze vyhovovati s krokem času. Znamená, že město našlo a vytvořilo si typ obytného domu a ulice, jak jeho zvláštním poměrům odpovídají a jak se k němu došlo zlatou střední cestou mezi mýlkami a přestřelky nebo nemelostmi, jichž se jednotlivci nedovedli vyvarovati. Tento typický dům jest však nejen sociálně typem bydlení v městě, ale i svým zevnějškem dospívá formy, která je v úplném estetickém souhlase s celkem města. Proto stará náměstí malých měst skládají se z domů — možno říci — dokonalých i co do zevnějšku a celkový obraz náměstí právě proto, že se všechny jeho stavby opíraly dobrovolně a bezpečně o spolehlivé direktivy rázu města, je tak vyrovnaný a

33

## 84. Titulní strana klubovního věstníku z roku 1912 věnovaná Pelhřimovu

muzea, a později i jeho syna ing. Jana Muka, který jako pracovník SÚRPMO byl ve stálém styku s funkcionáři Klubu.

Odbor Klubu pro Domazlice a okolí se sešel na ustavující schůzi 20. února 1925 přímo v úřadovně starosty města za účasti

šestnácti pánů, kteří se po projednání programové činnosti přihlásili za členy. Předsedou byl zvolen městský rada ing. František Laudát, místopředsedou prof. Jan Trefný, jednatelem stavitel Alois Procházka, pokladníkem odborný učitel Jan Parou-

bek. Byl pořizován soupis historických památek města a fotografické snímky jednotlivých objektů i průhledů ulic včetně celkových pohledů na město z různých stran. Pro přednáškovou činnost byly pořizeny diapozivy a počítalo se i s vydáváním vlastního časopisu. Činnost odboru dokládají zprávy zveřejňované v klubovním věstníku, a to až do roku 1932. Po odchodu ing. Laudáta do Prahy se ujal předsednictví prof. Jan Trefný. Začátkem třicátých let měl odbor patnáct členů nepochybně velmi aktivních, jak je patrné z počtu intervencí zaznamenaných v ednatelských zprávách.

Ne všude našly snahy Klubu Za starou Prahu o zakládání odborů pochopení. Překvapující je nezáměr například v Lito-myšli, Hradci Králové, Táboře. Vše závisí na iniciativě jednotlivců. Za okupace byla spolková činnost pod dohledem německých úřadů a po roce 1948 musela být jakákoliv spolková iniciativa zastřešena oficiálně uznanými organizacemi nebo některými státními orgány. Snad jen Klub Za starou Prahu a baráčníci byli výjimkou z tohoto pravidla. Ale i na Klub byl vyvíjen jistý nátlak, aby byl podřízen kuratele Pražského střediska památkové péče. Je potěšitelné, že i v této době vznikala sdružení aktivistů, kteří s pomocí odborů kultury národních výborů nebo ve spolupráci s různými muzei vyvíjeli horlivou činnost zaměřenou na památky. V září roku 1965 vznikl Klub přátel Pardubic při kulturním domě Dukla, později působící pod Východočeským muzeem. Jeho činnost se kromě ochrany památek zaměřila i na přednášky o historii města. Členové se podíleli na opravách drobných památek včetně církevních formou dobrovolné práce pod vedením obětavého organizátora pana Václava Metelky. Usilovali o urychlení oprav pardubického zámku, jehož stav byl v té době velmi neutěšený. Přínosem bylo i vydávání Zpráv Klubu přátel Pardubicka, publikace s všestrannou orientací, obracející se i k historii města

a osobnostem regionu. Byl pořizen i soupis hrobů významných občanů na starých pardubických hřbitovech, který zpracoval i s fotodokumentací Josef Januš. Jako samostatná publikace byl vydán soupis drobných památek Pardubic sestavený Miroslavem Huňáčkem. V současné době působí Klub přátel Pardubic jako samostatný spolek v budově bývalé městské záložny na starobylém Ferštejnském náměstí. Přátelský styk pardubického klubu s Klubem Za starou Prahu trvá již celou řadu let.

Podobný spolek existoval v sedmdesátých letech i v Hradci Králové. Původně byl zaměřen na historii prusko-rakouské války v roce 1866 a na opravu drobných i větších památníků bitvy, roztroušených po celém kraji až do Podkrkonoší. Bohužel o působení spolku a jménech jeho členů nemáme žádné podrobnější doklady. Po několika letech jsme se dozvěděli, že byl zrušen pod záminkou, že věnuje příliš velkou pozornost opravám církevních památek. Můžeme se jen domnívat, že po roce 1990 byla aktivita tohoto spolku obnovena podobně jako řada jiných, které v době totality zanikly nebo byly zakázány.

Po listopadu 1989 vznikla mnohá občanská sdružení a spolky na ochranu životního prostředí, ve kterých se angažují aktivisté, jimž se daří za pomoci sdělovacích prostředků, zejména televize, vyburcovat veřejné mínění proti kontroverzním záměrům a projektům, jež jsou v rozporu se zájmem veřejnosti. Všichni, kteří spolu s Klubem Za starou Prahu zahajovali po roce 1900 nesnadný zápas o záchranu našeho kulturního dědictví, by mohli být dnes spokojeni, protože jejich úsilí nebylo vynaloženo nadarmo.

#### **Prameny:**

Informace o činnosti mimopražských odborů přinášel pravidelně Věstník Klubu Za starou Prahu v období 1910-1939, a to publikováním jednatelských zpráv odborů i řadou speciálních článků.

# Činnost Klubu Za starou Prahu v Pelhřimově



*Kateřina Hanzlíková*

Odbor Klubu Za starou Prahu v Pelhřimově byl jednou z nejstarších a nejaktivnějších venkovských poboček. V řadách pelhřimovského odboru stály významné osobnosti města, některé z nich byly členy městské rady. Díky tomuto přímému napojení na městskou správu a větší přehlednosti místních poměrů se mnohé návrhy dařilo prosazovat v praxi, jako například pozitivní zásahy do regulačního plánu nebo adaptace městských domů ve vlastnictví členů Klubu - přestavba domu čp. 13 majitele MUDr. Fáry, která je dnes považována za jednu z neoriginálnějších kubistických realizací Pavla Janáka. Pelhřimov se tak stal, řečeno s jistou nadsázkou, jakýmsi vzorovým městem, kde mohly být realizovány teoretické představy Klubu o aktivní ochraně rázu starého města, které se v pražském prostředí mohly uplatnit pouze na dílčích projektech.

Odbor Klubu Za starou Prahu v Pelhřimově byl založen na schůzi dne 29. května 1910 z iniciativy pelhřimovských občanů a již druhá schůze byla věnována aktuálnímu problému změny regulace náměstí Sv. Víta.<sup>1)</sup> Těžiště činnosti zdejšího odboru pak spadá do let 1910-1912. Podle výročních zpráv zasílaných pražské centrále bylo v roce 1910 nejdůležitější řešení změny regulace v okolí Dolní brány a dále bylo projednáváno zavedení tramvajového provozu na náměstí,

úprava fasády na nově postaveném domě pana Duba, řešení prostoru mezi domy čp. 204 a 327. V následujícím roce pak aktivita Klubu v Pelhřimově dále zesílila. Po-dařilo se prosadit pozitivní změny v celkovém regulačním plánu města, na popud odboru a na základě konzultace s arch. P. Janákem byla budova staré radnice odevzdána do užívání muzea a upustilo se od záměru umístit sem městský úřad, v souvislosti s tím bylo zabráněno zboření věže-nské kaple. Řešila se regulace říčky Bělé, úprava v okolí kaple P. Marie a starého hřbitova, ke které odevzdal plány arch. Otakar Novotný. Z akcí, které skončily neúspěšně, připomeňme protest proti regulaci na Příkopech a při domě čp. 165 a proti zastavění bývalého městského parkánu. V roce 1912 pak odbor zcela zaměstnávala otázka návrhu na hotel Rosol a přestavby domu čp. 13 - v té době vznikly projekčně nejhodnotnější návrhy.<sup>2)</sup>

Ze zachované korespondence a protokolů domácí rady vyplývá, že pelhřimovská pobočka byla ideově řízena z pražského centra. Odbor si vždy vyžádal zaslání vyjádření, konzultaci apod. a většinou se s nimi ztotožnil. A také, ačkoli měl zdejší odbor ve svém středu mnoho vlivných osobností, neměl mezi sebou žádného architekta praktika. Domácí rada Klubu Za starou Prahu proto velmi záhy po založení odboru pověřila pelhřimovskými záležitostmi Pavla Janáka jako pro-



jektanta. Ten pak v letech 1910-1913 vypracoval většinu stěžejních projektů, jako byl regulační plán okolí Dolní brány a náměstí Sv. Víta, návrh fasády hotelu Rosol spojený s návrhem na obnovení štítového charakteru jižní fronty náměstí.<sup>3)</sup> Dále to byl návrh přestavby domu čp. 10 a domu čp. 13 v kubistickém slohu. Pavel Janák navrhl fasádu domu p. Duba, která byla majitelem odmítnuta pro svou jednoduchost, či „charakteristické zákoutí“ vrat mezi domy čp. 327 a 207 (plány se nezachovaly). Pavel Janák se tak nepochybně stal vůdčím duchem činnosti pelhřimovského odboru Klubu Za starou Prahu.

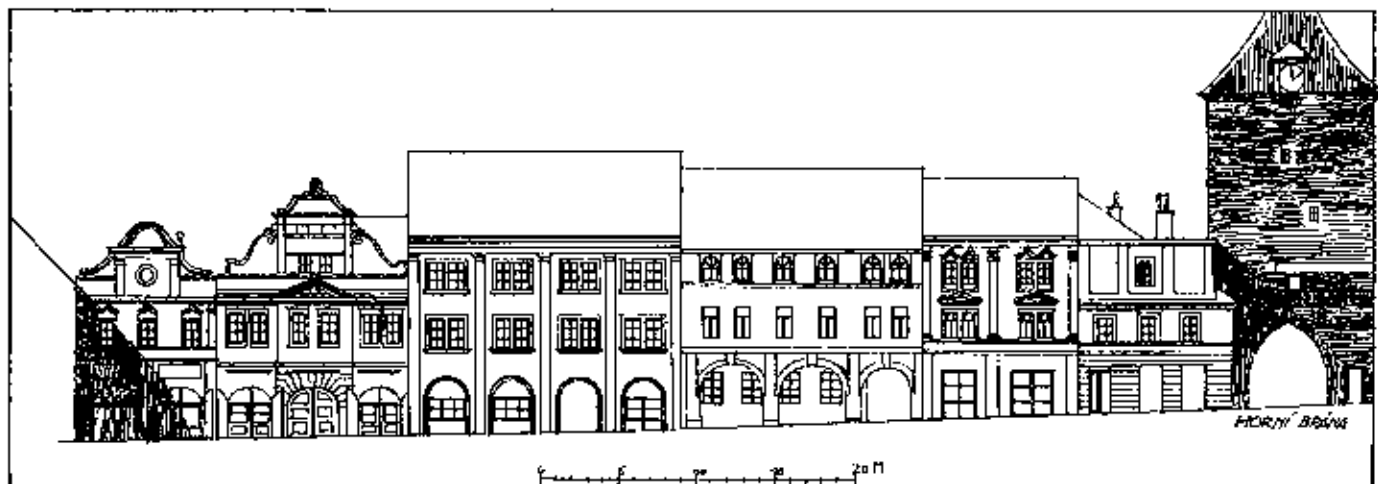
### Obnova štítového charakteru jižní fronty náměstí a fasáda hotelu Rosol

Na počátku roku 1912 se v korespondenci pražské domácí rady s pelhřimovským odborem začíná probírat otázka novostavby hotelu Rosol v jižní frontě náměstí (v pořadí třetí dům od Horní brány) a zvláště podoby jeho průčelí. V dopise ze dne 20. ledna 1912 je domácí radě k posouzení zaslána tajně a narychlo pořízená skica od ruky úředního návrhu na fasádu hotelu Rosol a zároveň je domácí rada požádána, zda by některý architekt Klubu, zatím bezplatně, byl ochoten vypracovat alternativní návrh. V odpověď na tuto výzvu dopisuje Klub městské radě v Pelhřimově, aby upustila od zamýšleného a již přijatého návrhu na řešení fasády hotelu. Zároveň oznamuje městské radě, že si dovolí co nejdříve předložit vlastní návrh technické komise, aby se tak dostalo městu budovy vskutku umělecky cenné.<sup>4)</sup> Návrh byl skutečně Pavlem Janákem vypracován a v jeho pojetí přerostl v ideu obnovy štítového charakteru domů na náměstí. Městská rada Pelhřimova však klubovní projekt na schůzi dne 17. května 1912 neschválila a přiklonila se k projektu úřednímu.<sup>5)</sup>

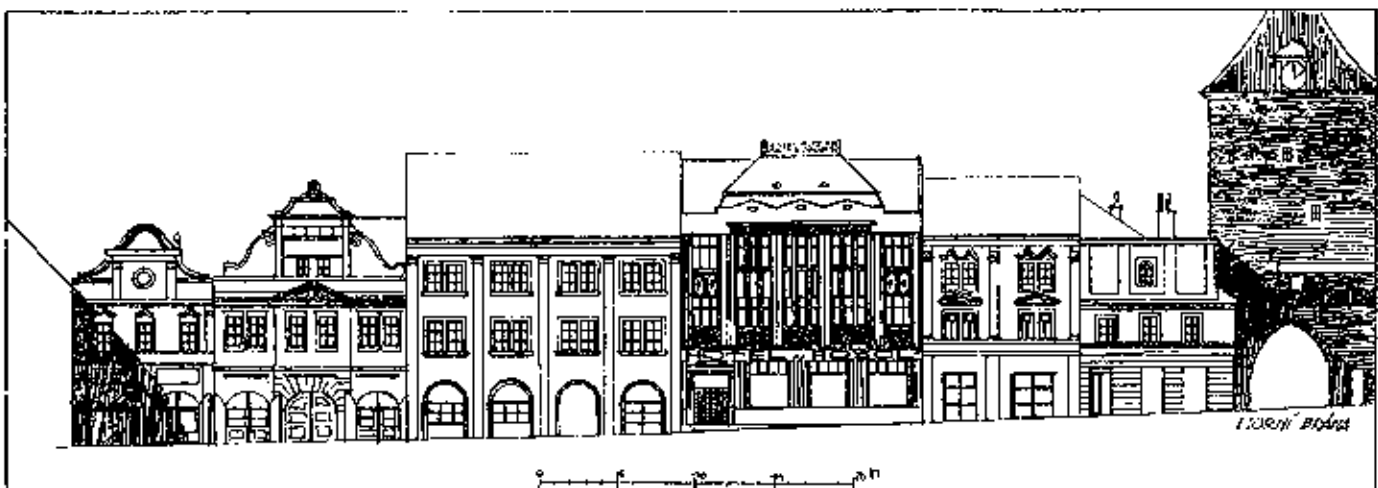
Pavel Janák ve svém projektu vyšel z kritiky úředního návrhu. Označil navr-

hovanou fasádu za *nadutě velkoměstskou*, což prý působí komicky při jejím malém měřítku.<sup>6)</sup> Charakter tohoto průčelí je obecný a vůbec neodpovídá rázu malého konkrétního města a zvláště způsob zastřešení se povážlivě odlišuje od obvyklého štítového řešení městských domů. Také členění nové fasády neodpovídá historickým průčelím - navrhované rizality a atika jsou úplně cizorodým prvkem, nikde se na náměstí nevyskytují. Ovšem bude-li se, podle Pavla Janáka, při projektování postupovat dostatečně uvědoměle, nebude novostavbou ráz náměstí nikterak porušen, a navíc je zde příležitost, jak jej ještě zlepšit a napravit chyby vzniklé v 19. století, konkrétně ztrátu původních domovních štítů.<sup>7)</sup> Při každé budoucí přestavbě či novostavbě domu na náměstí bude znovu vztyčen štít a postupně tak obnoven původní charakter náměstí. Štíty budou u každého domu probíhat na celou šířku průčelí, přičemž sklon bude u všech stejný, budou pojaty zcela moderní formou.<sup>8)</sup> V tomto duchu vypracoval architekt Janák kolorovanou ideální studii jižní fronty pelhřimovského náměstí i s nově navrženou fasádou hotelu Rosol.<sup>9)</sup> Podle něj je třeba se vcítit do rytmu a řádu konkrétního prostředí a takto odpozorované typické rysy přenášet na novostavby, ovšem v moderní umělecké formě. Tyto znaky jsou totiž natolik obecné, že je lze vyjádřit i moderními výrazovými prostředky. Tak je možno sladit nové potřeby moderního města se zachováním jeho historického rázu a dále jej rozvíjet. Mínlé slohové etapy tak činily bezděčně a přirozeným způsobem rozvíjely ráz města. Současná doba už ztratila tento přirozený cit, musí si tedy znaky vědecky odvodit a definovat a potom je s uměleckým citem aplikovat.

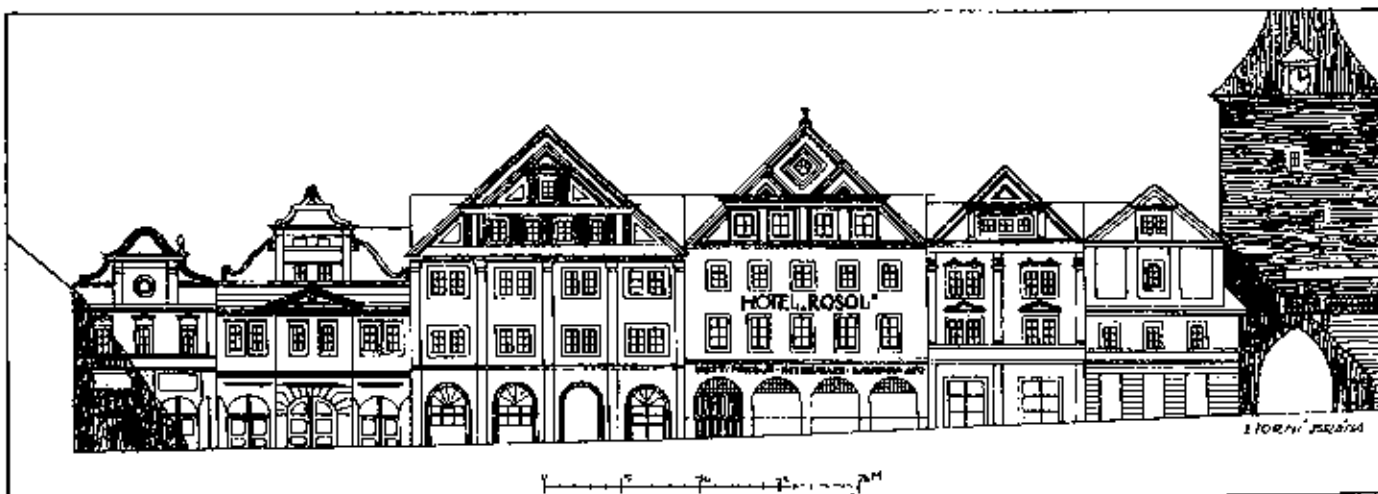
Snahu Pavla Janáka o obnovení štítového charakteru náměstí je třeba z památkářského hlediska hodnotit kladně, diskutabilní je ovšem forma, kterou toho u konkrétních objektů chce docílit. Štít je



85. Stav jižní strany pelhřimovského náměstí před zamýšlenými úpravami (reprodukce z klubovního věstníku, 1912)



86. Návrh novostavby hotelu Rosol na jižní straně náměstí v Pelhřimově (reprodukce z klubovního věstníku, 1912)



87. Návrh Pavla Janáka na úpravu domovních fasád jižní strany pelhřimovského náměstí s hotelem Rosol (reprodukce z klubovního věstníku, 1912)

například navrhován i tam, kde je zachována malebná mansardová střecha - jako například u barokního domu čp. 13, který Janák později adaptoval v duchu své vize celého náměstí. Dům sousedící zleva s hotelem Rosol má dostat štít přes celou šířku průčelí, ačkoli měl původně dva menší barokní štíty, jak je doložitelné na archivních fotografiích náměstí. Navíc tento dům evidentně vzniklý spojením menších objektů měl sotva kdy štít takových rozměrů. Jinými slovy celek je v Janákově pojetí nadřazen konkrétnímu historickému stavu, který na daném místě existoval. Nepostupuje se vůbec konzervační metodou. Tak například ve svém návrhu fronty náměstí architekt nepočítá se zachováním historické klasicistní fasády hotelu Rosol se starším, zřejmě barokním rozvrhem loubí. Namísto toho navrhuje fasádu novou, záměrně neslohovou a velmi jednoduchou, která ale podle něj odpovídá rázu náměstí. Podle jeho analýz se totiž umělecká činnost v historii většinou soustřeďovala na náročně pojaté barokní štíty, zatímco průčelí o jednotném rytmu okenních os a výšce pater zůstávala v kontrastu s tím prostá s jednoduše orámovanými otvory. Proto se také na návrhu jižní fronty náměstí připouští volná umělecká forma teprve ve štítech. Průčelí navrhované pro hotel Rosol je prosté a používá obecně historický motiv pásové okenní šambrány. Taková úprava se nezdá používala v době poválečné, když bylo třeba pojednat plochu nového průčelí v historickém prostředí. Architekt se nesnaží o restituci původního členění fasády nebo štítu, restituce se týká pouze obecných výtvarných vlastností. Proto také nikdy nepoužívá konkrétních motivů, které by se kdekoli na stavbě nebo v jejím okolí vyskytovaly.

Samotné moderní štíty, navrhované Pavlem Janákem, jsou velmi svébytným uměleckým projevem. Dodávají celé frontě náměstí velmi osobitou a specifickou atmosféru. Městský návrh stíral svým uni-

verzálním charakterem konkrétní ráz města. Návrh Pavla Janáka naproti tomu vtiskuje pelhřimovskému náměstí velmi konkrétní ráz, který ale ve skutečnosti příliš neodpovídá barokním domům na náměstí. Štíty, které se inspiroují tvary dřevěných štítů domů horského městečka, spadají do období architektony tvorby ovlivněného lidovou architekturou (kdy členění odpovídající dřevěné architektuře bylo převáděno do architektury zděné). Oba nové štíty jsou velmi naddimenzované vzhledem k prostoru náměstí a bylo by třeba ověřit, zda tyto rozlehlé domy skutečně kdy mohly mít štíty přes celou šířku svého průčelí. Janákovy formy štítů jsou ještě z rodu vysoce individuálních a ojedinelých uměleckých děl počátku století, kdy architektura vytvářela silnou atmosféru a dojmovost, ovšem už bez eklektického tvarosloví. Pavel Janák dovedl vždy vtisknout svému dílu silný individuální ráz naplněný historickou (nikoli historizující) atmosférou, plný historických reminiscencí, podobně jako například Plečnik, které se ovšem neváží ke konkrétnímu místu, ale jsou obecné. Takovou historickou reminiscencí na goticko-renesanční stupňovité štíty jsou například štíty na návrhu obytných domků ve Strašnicích, inspirované motivem vlaštovčích ocasů.

Idea obnovy štítového charakteru náměstí v Pelhřimově se pro Pavla Janáka stala podnětem k hlubšímu teoretickému zamyšlení.<sup>10</sup> Podle něj je příkladem toho, že lze spojit potřeby moderního života se snahou o zachování rázu starého města. Domnělý konflikt mezi ochranou památek a nově vznikajícími funkcemi v městském organismu lze tedy podle něj téměř vždy vyřešit.<sup>11</sup> Toto optimistické stanovisko je vlastně jedním z teoretických východisek veškeré aktivní projekční činnosti Klubu v době před první světovou válkou. Z našeho dnešního pohledu jsou ale obě tato hlediska ve své podstatě protichůdná a málokterý architekt dovede jejich kon-

flikt neutralizovat a z jejich střetu vytěžit nové kladné hodnoty, jako to dovedl Pavel Janák. Nově vznikající potřeby města, pokud se nerealizují v již stávajících prolučkách, znamenají pro nás vždy nové a nové ochuzení autentické památkové hmoty a znamenají tudíž vždy kompromis z hlediska ochrany památek. Architekti Klubu v čele s Pavlem Janákem ovšem v této době nevrátí autenticitu původního tvaru jako prvořadou hodnotu, nadřazují jí estetickou kvalitu celku, prostředí. „Snaha o zachování rázu...jest vždy kladnou (tvůrčí) činností, nezastavila se totiž nikdy jen při soucitu a zájmu na historické ceně, neustrnula na těchto relativních veličinách, ale vždy obzírajíc věc co nejdříve - obdivovala pozitivní estetické hodnoty.“<sup>12)</sup> Nelze zde nevidět souvislost s pozdější (tzv. syntetickou) památkovou teorií Václava Wagnera. Projevuje se zde ústup od Rieglova hodnotícího systému, naopak stoupá význam estetické kvality prostředí, jak ji poprvé definoval Max Dvořák. V této souvislosti lépe pochopíme střet, ke kterému v otázce pelhřimovských projektů došlo se zástupci vídeňské Centrální komise pro zachování památek.

Centrální komise ve Vídni, která byla požádána o podporu klubovního návrhu na obnovu štítů v Pelhřimově, se zpočátku k němu postavila zamítavě a nedoporučila jej, naopak publikovala a podpořila ve svém periodiku *Mitteilungen d. Z. K. návrh úřední*.<sup>13)</sup> Představa, že by všechny domy na náměstí měly dostat moderní štíty, se centrální komisí zdála příliš radikální. Pod dojmem romantických rekonstrukcí a špatných napodobenin z 19. století, které ještě nebyly zapomenuty, se ustálil názor, že „jest třeba se vyhnouti všemu rekonstruování zničených budov a celých vedut“, i když se na druhou stranu požadovalo, aby se nové přístavby co nejvíce podřídily celkovému obrazu města.<sup>14)</sup> Klub byl stanoviskem centrální komise rozčarován a pelhřimovský odbor se ústy předsedy dr. K. Polesného cítil poškozen,

neboť publikování úředního návrhu *podlomilo autoritu Klubu a nahrálo přivrženčům druhé strany (dopis domácí radě ze dne 23. 8. 1913)*.<sup>15)</sup> Klub se proto znovu obrátil na centrální komisi s vysvětlením, že jeho stanovisko bylo zásadnější, neboť se nevtahovalo na ochranu jednoho domu, „nybrž k zachování, ba zlepšení charakteru celého náměstí.“<sup>16)</sup> Satisfakce se Klubu dostalo novým dopisem od centrální komise, ve kterém vzala argumenty Klubu na vědomí a s návrhem se nakonec ztotožnila. Stojí zde: „...dříve byla snaha vyhnout se jakémukoli pokusu o rekonstrukci. V dnešní době se však na architektovi žádá, aby se nejen při novostavbách vyhýbal všem rušivým momentům, ale aby se více přimykával ve svém tvoření i architektonické kompozici ... pokud možno živě staré domácí architektury, aniž by ji ovšem přímo kopíroval.“<sup>17)</sup>

Z uvedené zajímavé diskuse je zřejmé, že Klub byl v této době nejen schopen vyvíjet nové směry v metodice ochrany památek, ale že nové podněty, s nimiž přicházel, byl schopen úspěšně obhájit a prosadit i v centrální komisí, vyšší památkové instanci. Projekt na obnovu štítového charakteru náměstí v Pelhřimově spolu s projektem na záchranu Braunova domu v Praze stojí na vrcholu tvůrčí aktivity architektů technické komise a jsou ztělesněním přístupu, který bychom mohli nazvat aktivní ochrana města.

Janákových návrh na fasádu hotelu Rosol nakonec nebyl v pelhřimovské městské radě schválen, mimo jiné i kvůli negativnímu posudku centrální komise. Samotný podnět však v Pelhřimově nebyl zapomenut. V nedávné době zde byly vytvořeny dva štíty na domech sousedících s domem čp. 13, ovšem zdaleka ne v tak originální formě. Janákových návrh na obnovu štítového charakteru historických náměstí, tehdy velmi radikální, stojí na počátku celé řady ideově podobných rekonstrukcí uskutečněných až mnohem později (Nové Město nad Metují).



88. Kubistická přestavba domu čp. 13 v Pelhřimově podle projektu Pavla Janáka

### Rekonstrukce domu čp. 13 na náměstí

Dům získal MUDr. Fára, člen pelhřimovského odboru Klubu, a rozhodl se jej modernizovat. Za projektanta si zvolil architekta Pavla Janáka, který se v té době podílel v Pelhřimově na řadě realizací. Janák pojal přestavbu domu jako součást své, již dříve přednesené koncepce obnovy štítového charakteru náměstí. To, co se nepodařilo uskutečnit v návrhu fasády hotelu Rosol, tedy znovuzřízení štítu moderní formou, realizovalo se zde u domu čp. 13. Ani tady se architekt nesažil rekonstruovat původní vzezření štítu. Nebylo to ani možné, neboť dům ztratil štít už velmi dávno, vlastně neexistoval žádný důkaz, že dům štít doopravdy měl, ačkoli to bylo pravděpodobné. Na nejstarším známém vyobrazení pelhřimovského náměstí - vedutě F. B. Jahna - je již dům zastřešen mansardovou střechou, která se nacházela i na protějším domě čp. 10 a v jistém smyslu tak oba domy tvořily pohledově vžitou malebnou kompozici. Architekt Janák nevzal v úvahu tento poslední známý historický stav

domů, stejně tak jako se nezabýval rozbořením obrazových pramenů či stavební historií objektu (jak odlišná je v tomto směru Janákova rekonstrukce Černínského paláce ze třicátých let založená již na pečlivém stavebněhistorickém průzkumu), a navrhl obnovu štítu výrazné kubistické formy. Není ovšem bez zajímavosti, že vedle tohoto proslulého realizovaného návrhu se zachovala také neuskutečněná varianta projektu domu čp. 13, která s obnovou štítu nepočítá a je pouhou konzervací stávajícího stavu průčelí.<sup>18)</sup>

Na domě čp. 13 byly podle Janákova návrhu ke starému průčelí přidány nové plastické prvky - štít, balkon a arkýř, jinak bylo dochované barokní členění fasády ponecháno a konzervováno. Původní, z doby barokní, je rámování oken (podobné nalezneme na okolních domech), pilastry, římsy, parapety. Zdá se, že se architekt striktně držel zásady, že zachované části mají být konzervovány a nezachované nahrazeny soudobým uměleckým tvarem v historickém obrysu. Nové prvky fasády - štít, balkon i arkýř - jsou ryzími útvary historické architektury, ale v konkrétním výrazu soudobé. Je velmi důležité, že všechny novotvary jsou pouze přídatky ke staré hmotě, jsou přisazeny k jejímu povrchu, aniž by porušily strukturu do hloubky, a tak mohou být kdykoli odstraněny. Také štít byl pouze přiložen k mladší mansardové střeše, která zůstala zachována.

Dům původně, zdá se, neměl v žádné podobě arkýř. Arkýře se ale vyskytovaly téměř u všech nárožních domů na náměstí, a bylo proto nutné jim opatřit i dům čp. 13, neboť to odpovídalo výtvarným zákonitostem prostředí. Není ostatně pochyb o tom, že v Janákově pojetí měl arkýř dostat i protější dům čp. 10 a oba arkýře se tak měly stát pohledovými pandány. Důležitým momentem rekonstrukce bylo i znovuotevření loubí. Podobně jako obnovy štítů stojí i tentó Ja-

nákův počín na počátku obnov loubí v městských památkových rezervacích v padesátých letech.

Na bočním průčelí architekt zrušil mladší bezcenné přístavby a zřídil zde polokruhové výkladce. Výraznějším zásahem do bočního průčelí bylo zrušení niky se sochou sv. Jana Nepomuckého, v tomto místě je dnes kubistický portál. Je to poněkud překvapivé od architekta-památkáře, ale zmíněná kaplička asi opravdu nebyla velké ceny, vznikla druhotně v místě vjezdu. V interiéru neprovedl architekt radikální změny, spíše jen vestavby. Obnovil schodiště, které se bohužel do dnešní doby nezachovalo. Interiér a boční průčelí domu utrpěly značné mladšími přestavbami, které na některých místech setřely kubistickou formu.

Je třeba se zamyslet nad kubistickou formou štítu, jež je bezesporu svébytným uměleckým dílem. První, volnější varianta návrhu, která nebyla realizována, je silně ovlivněna barokními formami. Mnohokrát již byla zmíněna vnitřní spřízněnost kubismu s barokní architekturou a také skutečnost, že kubistické tvary se velmi dobře pojí ke starší historické struktuře. Kubismus předznamenává jistě nástup moderní architektury, ale lze ho současně pojímat jako poslední slohové období historické architektury. Je vlastně posledním historickým slohem, ve kterém mohlo dojít k přirozenému stavebnímu rozvíjení památky. Kubismus neznamená převrat v konstrukci stavby, půdorysném a hmotovém řešení ani ve stavebních technikách, představuje stále též tektonický princip. A právě to zřejmě způsobuje fakt, že kubistické doplňky na barokní stavbě působí velmi přirozeným dojmem, téměř jako obohacení mnohavýrazového slohového organismu, jakým je měšťanský dům vyvíjející se od středověku.

Pavel Janák v případě domu čp. 13 využil starší konstrukci, stavební základ, aby

v jeho rámci nakládal svobodně s částmi a detaily hmoty samé (členění štítu). Můžeme použít paralelu s kubistickým malířstvím. Jsou zde také prostorové rozkládané tradiční předmětné formy zobrazování okolního světa (tradiční pojetí štítu), ale nejsou docela opuštěny, stále se s nimi pracuje. Kubistický štít na domě čp. 13 tak sám vyvolává silnou iluzi barokního štítu, aniž by bylo použito jediného barokního (historického) tvaru. Vše je v náznaku obsaženo a kubisticky rozloženo, aby to mohlo být vzápětí ve vnímání pozorovatele složeno v ještě působivější celek, v esenci barokního štítu. Tvary vystupují zevnitř hmoty, kde se podle dobových teorií měl vnitřním přeskupením odehrát zrod nového tvarosloví. Přitom je to stále též formální základ, pouze je parafrázován, viděn jakoby v souhrnné zkratce. Janákův štít se mimoděk odvolává na monumentální iluzivní barok. Je to velký rozdíl oproti prosté formě barokních pelhřimovských štítů, ke které se architekt hlásí, kde jsou dekorativní prvky pouze přiloženy k ploše stěny. Pavel Janák je ve svém díle silně zaujat barokním principem, ovšem nikoli v rovině tvarosloví, ale konstrukčním principem vrcholné barokní architektury.

### Regulační plán okolí Dolní brány a náměstí Sv. Víta

Námítky Klubu proti regulačnímu plánu města se v praxi dařilo s úspěchem prosazovat. Zvláště okolí Dolní brány zůstalo nezměněno - podařilo se zvláště zabránit navrhované novostavbě, která by zakryla pohled na bránu, a původní stav zůstal zachován do dnešní doby.

Městský regulační plán zamýšlel zastavět Dolní bránu ve směru od náměstí rozměrnou novostavbou. Tím by se ovšem porušil průhled k bráně od kostela sv. Víta a celá logická stavba městského půdorysu. Brána, která byla vždy v minulosti stavěna v místě, kde se komunikace spojují, aby překročily městskou hradbu, by se

najednou ocitla vestavěna mezi dva domovní bloky, tedy v situaci zcela nepřírozené. Původně jako dominanta stojící na křižovatce cest ovládala situaci na všechny strany a pohledy (průhledy komunikacemi) k ní byly ze všech stran otevřené.<sup>19)</sup> Podle Pavla Janáka nelze tak svévole, jako to činí městský regulační plán, měnit logiku starého organismu a přemísťovat libovolně komunikační směry. Městský plán obsahoval podle Janákovy analýzy další chybné závěry: chtěl vytvořit mezi novostavbou a severní frontou domů uzavřené prostranství a navíc hlavní osu tohoto nového náměstí umístil nelogicky napříč mezi delšími stranami. Zdejší prostor je však svým charakterem otevřený, formoval se jako nepravdělný podél komunikace vedoucí od kostela sv. Víta k bráně ve směru této frekvence.<sup>20)</sup>

Opoziční návrh Pavla Janáka vychází z poznání tohoto historického stavu a zcela zachovává a ještě podtrhuje přirozený charakter prostranství, v tomto smyslu navíc architektonizuje místo porušené v minulém století. Směr přirozeného proudění a otevřený průhled mezi oběma dominantami - kostelem a branou - ještě zdůrazňuje vysázeným stromořadím. Šipky na plánu ukazují otevřené průhledy, na jejichž zachování je kladen důraz. Janák dále opravil některé podle něj zbytečné a nepříznivé zásahy obsažené v městském regulačním plánu, například ničím nezdůvodněné ostré seřezávání měkce zprohýbaných stěn náměstí. Vyhnul se tak následné uniformitě prostoru - pohled přes kostel na frontu domů v úředním pojetí by tvrdě narážel na vodorovnou stěnu. Zůstane tak zachována přirozená prostorová jámka, do níž je zasazen kostel.

## Poznámky a odkazy:

- <sup>1)</sup> Z odborů Klubu, Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. I, 1910, str. 48.
- <sup>2)</sup> Archiv Klubu Za starou Prahu, spisový archiv, spisy venkovské agendy Pelhřimov: dopis odboru ze dne 19. 1. 1911 (Zpráva o činnosti odboru v roce 1910), dopis odboru ze dne 31. 1. 1912 (Zpráva o činnosti odboru v roce 1911)
- <sup>3)</sup> Archiv Klubu Za starou Prahu, plánový archiv: regulační plán úpravy náměstí sv. Víta v Pelhřimově (sign. 6-7/CH), Pelhřimov - skica domovní fasády (sign. 8/CH), návrh na obnovení štítového charakteru náměstí v Pelhřimově (kopie na propagační desce)
- <sup>4)</sup> Archiv Klubu Za starou Prahu, spisový archiv, spisy venkovské agendy Pelhřimov, dopisy odboru domácí radě
- <sup>5)</sup> P. Janák, Starobylý ráz krásného náměstí v Pelhřimově ohrožen novostavbou hotelu, Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. III, 1912, str. 35
- <sup>6)</sup> Tamtéž
- <sup>7)</sup> Tamtéž, str. 34
- <sup>8)</sup> Archiv Klubu Za starou Prahu, spisový archiv, venkovská agenda Pelhřimov, stanovisko domácí rady k fasádě hotelu Rosol
- <sup>9)</sup> Návrh fasády hotelu Rosol se v originálu patrně nezachoval, v kopii se navrhované průčelí nalézá na celkovém návrhu na obnovu štítového charakteru náměstí v Pelhřimově (na propagační desce)
- <sup>10)</sup> Viz pozn. č. 5, str. 34
- <sup>11)</sup> Viz pozn. č. 5, str. 33
- <sup>12)</sup> Viz pozn. č. 5, str. 33
- <sup>13)</sup> Mitteilungen d. Z. K., roč. XII, 1913
- <sup>14)</sup> Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. IV, 1914, č. 8, str. 49
- <sup>15)</sup> Archiv Klubu Za starou Prahu, spisový archiv, spisy venkovské agendy Pelhřimov, dopis odboru domácí radě ze dne 23. 8. 1913
- <sup>16)</sup> Viz pozn. č. 14
- <sup>17)</sup> Viz pozn. č. 14
- <sup>18)</sup> Návrhy jsou uloženy v oddělení architektury Národního technického muzea v Praze (pozůstalost architekta Pavla Janáka) a v městském muzeu v Pelhřimově.
- <sup>19)</sup> P. Janák, Pohled na Dolní bránu v Pelhřimově ohrožen, Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. I, 1910, str. 30
- <sup>20)</sup> Tamtéž

# Rekonstrukce a využití kostela sv. Michala na Starém Městě



Milan Pavlík

**K**ostel sv. Michala vznikl po roce 1250. Archeologický výzkum prokázal v dnešní stavbě kromě románského půdorysu i existenci románských substrukcí.<sup>1)</sup> Průzkumem J. Muka byly odkryty mimořádně cenné detaily gotické přestavby na jižním průčelí. Významné období kulturní historie kostela se vztahuje k počátkům husitského hnutí (působení Jana Husa a Jakoubka ze Stříbra). V roce 1636 kostel přešel do majetku servitů. Barokní přestavba (F. M. Kaňka, I. Prée, A. Müller) je dosud autorsky nevyjasněna. V každém případě však byl vybudován se zachováním původních románských a gotických zdí a pilířů kvalitní halový trojlodní prostor s pozdně-barokní předstíní a monumentálním portálem.<sup>2)</sup>

Architektonicky nesporně hodnotný kostel byl v josefinských dobách předán k industriálnímu využití. Naposled sloužil s nově přepatrovanými prostorami dřevěnými a traverzovými konstrukcemi (1806) jako sklad kancelářských potřeb.

Názor Klubu Za starou Prahu na zhodnocení bývalého kostela, který se nalézá na mimořádně významném místě Starého Města, v bezprostřední blízkosti Staroměstské radnice, vždy směřoval k obnovení jednotného monumentálního prostoru svatyně a k jeho odpovídajícímu víceúčelovému využití - kulturnímu a společenskému. Kostel patří k majetku spravovanému Národní knihovnou

ČR byl v polovině 90. let pronajat na dobu minimálně 30 let společností Kontakt Moravia, a. s., transformované později do společnosti Michal Praha, s.r.o. s majoritním podílem zahraničního kapitálu. V letech 1997-1998 byly starší konstrukce pater nahrazeny novými ocelovými, interiér uvolněn jen částečně a využit pro turistickou multimediální show.

Příslušné schvalovací orgány ministerstva kultury a Magistrátu hlav. města Prahy nedbaly protestů kulturní veřejnosti - církve (kardinála M. Vlka), studentů a profesorů Univerzity Karlovy v čele s rektorem R. Paloušem, ředitele Ústavu dějin umění Akademie věd ČR, ředitele Státního ústavu památkové péče, fakulty architektury ČVUT, řádu servitů, Akademie výtvarných umění v Praze, Pražského grémia a Klubu Za starou Prahu. Odbor památkové péče Magistrátu hlav. města Prahy vydal dne 20. června 1997 *Závazné stanovisko*, na jehož základě udělil firmě Michal Praha odbor výstavby Obvodního úřadu městské části Praha 1 *povolení změny stavby před jejím dokončením*. Tím bylo povoleno uzpůsobit probíhající přestavbu k provozu multimediální show *The St. Michael Mystery*, prezentovanou jako neformální ztvárnění českých dějin.

V dubnu 1998 se Klub Za starou Prahu připojil k aktivitě vzniklé kolem Pražského grémia a spolu s dalšími institucemi (Státní ústav památkové péče,





89. Průčelí kostela sv. Michala před započítím rekonstrukce. Foto M. Fokt, 1996

Pražský filharmonický sbor, Mezinárodní hudební festival Pražské jaro, Akademie výtvarných umění v Praze) podal k Obvodnímu soudu pro Prahu 1 proti odpůrcům - společnosti Michal Praha, která je nájemcem kostela, a Národní knihovně ČR, která je jeho pronajímatelem - návrh na předběžné opatření ve věci neprodleného zastavení všech stavebních a technických prací při rekonstrukci kostela z důvodu nevhodnosti zamýšleného víceúčelového využití vzácné památky z hlediska stavebně-ar-

chitektonického i kulturně-duchovního.

Usnesením z 26. května 1998 Obvodní soud pro Prahu 1 návrh na předběžné opatření zamítl, neboť právně podložený důvod pro jeho nařízení neshledal. Přesto členové domácí rady Klubu považují tento poslední pokus, byť marný, za odpovídající všem předchozím snahám o důstojnou rehabilitaci objektu kostela sv. Michala.

Klub navazuje ve svých úvahách na možnosti rehabilitace prostoru kostela a přilehlých objektů, které prokázaly projekty SÚRPMO již v letech 1965-1967 a 1970-1971 a které dospěly v rámci rehabilitace havelsko-michalského bloku až do fáze úvodních projektů v měřítku 1:50 (Studie MB - arch. F. Kašička, M. Pavlík, úvodní projekt - M. Pavlík, J. Lácha, další studie využití pro Českou filharmonii M. Pavlík).

V současné době poukazuje Klub zvláště na nevhodnost umístění zamýšlených stravovacích prostorů v přestavěné půdě kostela, pro které musela být střecha proražena neforemnými mohutnými vikýři, a upozorňuje na význam hmoty kostela a jeho střechy jako mimořádně citlivého bodu v panoramatických pohledech ze Staroměstského náměstí.<sup>3)</sup>

## Poznámky:

- 1) J. Muk 1989, V. Huml, J. Muk 1990, Zdeněk Dragoun 1990 Průzkumové zprávy PSSPPOF, MMP, SÚRPMO
- 2) J. Vajdiš, M. Vilímková, 1969, pasport SÚRPMO, P. Vlček (red.), Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov, Academia Praha, 1995, str. 95-97
- 3) R. Biegel, Bestia nad Prahou, Respekt 4/1999, str. 9 - 11

# Některé příklady nové výstavby v pražské památkové rezervaci po roce 1989



*Helena Polívková  
Milan Polívka*

Záhy po revoluci v roce 1989 se začal v centru města projevovat stavební ruch. Interiéry ulic oživaly nově zřizovanými obchody a stravovacími podniky (restaurace, vinárny, bistra).

Zahraniční investoři soustředili svoji pozornost na dosud volné proluky v atraktivních polohách historického jádra města, určených územním plánem a studiiemi pro doplnění občanské vybavenosti obyvatel města. Složitou a nepřehlednou administrativu však dokázali překonat jen ti nejvytrvalejší a ti, kteří mohli svůj stavební záměr (především finanční ústavy a hotely) podpořit lukrativní nabídkou.

## **Administrativně-obchodní centrum Myslpek**

Proluka Myslpek na Příkopech stála po roce 1989 v popředí zájmu investorů. O zástavbě proluky a především o využití novostavby se začalo vážně uvažovat již v dobách před rokem 1989. Svaz architektů a Útvar hlavního architekta vypsal v šedesátých letech soutěž na využití pozemku. Ze všech návrhů se jevil jako nej přijatelnější námět vystavět v proluce víceúčelovou budovu, která by v maximální míře sloužila obyvatelům a návštěvníkům města. Tato nesporně za-

jímavá myšlenka však byla v protikladu k reálným možnostem magistrátu. Nenašel se investor, který by se ujal náročné realizace víceúčelového centra. Pobouření vyvolal později návrh na stavbu Obchodní banky. Ta totiž byla jediná schopna objekt realizovat. Byla vypsána veřejná architektonická soutěž s programem banky. Vítězem soutěže se stala dvojice architektů Kerel - Hölzel. Jejich projekt novostavby s vnitřním dvorem byl urbanisticky vyvážený, zdařilý v architektonickém výrazu a právem získal nejvyšší ocenění.

Po revoluci se vážným kandidátem stala francouzská banka Caisse des Dépôts, která přišla s návrhem na administrativní budovu s komerčním využitím přízemí a prvního patra. Na tento program byla vypsána veřejná urbanisticko-architektonická soutěž. Po jejím vyhodnocení porota doporučila k realizaci vítězný návrh architektů Kerela a Hölzela. Snaha investora o maximální využití lokality zásadním způsobem ovlivnila řešení objektu, ztížila práci architektů a donutila je k nežádoucím kompromisům. Výsledkem jsou nadměrné výškové dimenze, parcela je hmotově přetížená, vytratilo se vnitřní atrium a i když fasádě z ulice Na Příkopě



90. Průčelí administrativně-obchodního centra Mysłbek od Ovocného trhu. Foto M. Fokt, 1998

přiznáme velkoměstský ráz, problematické a často příkře kritizované zůstává řešení průčelí do Ovocného trhu. Pro magistrát měla být stavba poučením, že je nutno již v samém počátku stanovit únosnost parcely a její optimální využití. Nedodržení těchto zásad má následně nepříznivý dopad na kvalitu urbanistického a architektonického řešení.

#### **Hotel Four Seasons**

Původně byla proluka na Alšově nábřeží určena územním plánem na výstavbu vysokoškolské menzy pro potřeby velkého počtu studentů na území Starého a Nového Města. Bohužel ministerstvo školství od svého úmyslu po roce

1989 ustoupilo. Nabídka kanadské společnosti Four Seasons vybudovat menzu v suterénu nového objektu byla zcela nereálná. Tak se stalo, že i přes odpor odborné i laické veřejnosti byla prosazena výstavba hotelu nejvyšší kategorie a jeho realizaci nestálo nic v cestě.

Hotel na Alšově nábřeží je dalším příkladem, kdy se v počátečním stadiu prací špatně stanovila kapacita území. Nadměrný počet lůžek, požadovaný investorem, neúměrně zatížil tuto výjimečně exponovanou lokalitu. Veřejná urbanisticko-architektonická soutěž, vypsaná v roce 1994 na základě sporných soutěžních podmínek, skončila neúspěšně. Porotě se nepodařilo vybrat



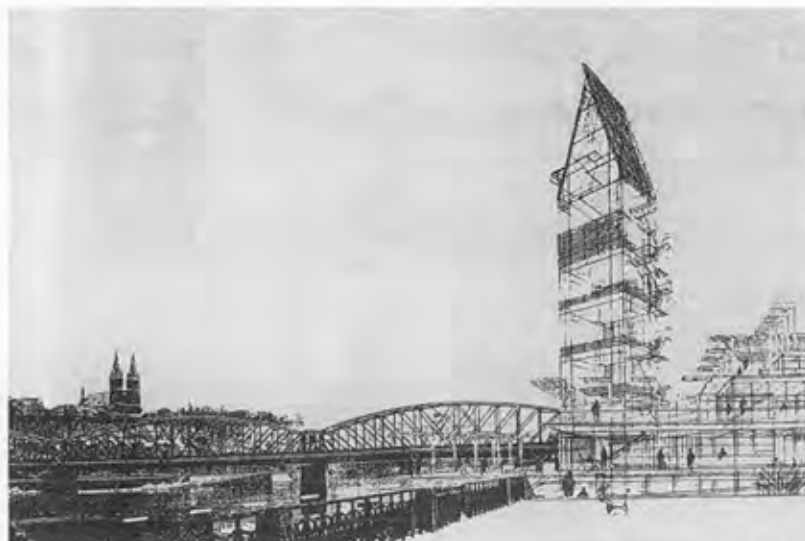
91. Staveniště budoucího hotelu Four Seasons s oběma památkově chráněnými domy v pohledu od Křížovnické ul. Foto M. Fokt, 1998

návrh, který by se stal dobrým podkladem pro realizaci. Výsledek soutěže jednoznačně prokázal, že požadovaná lůžková kapacita je pro danou lokalitu neúnosná. Nezdar soutěže se stal podnětem pro další jednání s investorem. Lůžková kapacita byla posléze snížena, i když ne podstatným způsobem. Následně byly upraveny a upřesněny soutěžní podmínky a vypsána v roce 1996 nová soutěž. Porota udělila první cenu kolektivu architektky Rothbauerové a doporučila zároveň investorovi vítězný návrh k realizaci. Výsledky soutěže byly prezentovány na výstavě, kde se s nimi měla možnost seznámit a vyjádřit svůj názor i veřejnost. Výhrady byly především k hlavnímu průčelí budovy

hotelu, její výšce a míře zastavěnosti. Znepokojivé jsou hrubé zásahy stavby do dvou historických objektů na nábřeží, určených k zachování, prováděné v současné době.

#### **Obchodně-administrativní centrum ING/PPS na Hořejším nábřeží na Smíchově**

Příprava této významné investiční akce proběhla, aniž byla odborná i laická veřejnost informována a mohla vyjádřit svůj názor. Vypracováním urbanisticko-architektonického návrhu byl pověřen významný francouzský architekt Jean Nouvel. Kapacita území byla překročena a ve funkční náplni degradována. Nová koncepce využití území



92. Zákres v novinové informaci o plánované výstavbě u Železničního mostu, MF DNES, 16. 9. 1997

na samém okraji památkové rezervace vyžadovala mimořádně citlivý přístup k řešení, zvláště když si uvědomíme, že území je součástí vltavského biokoridoru. Mohutná stavba obchodně-administrativního areálu vzbudila oprávněné pochybnosti o potřebě a účelnosti objektu v této lokalitě. Velké výhrady byly vysloveny proti stavbě věže. Zdůvodnění autorů, pro které je jakousi reminiscencí na historické vodárenské věže při vltavských nábřežích, je zavádějící. Stavba věže v uvedené lokalitě je v evidentním pohledovém střetu s dominan-

tu Vyšehradu, kterou násilným způsobem oslabuje. Žádná ze stávajících vodárenských věží se ke svému beprostřednímu okolí takto nechová! Skutečnost, že podstatná část věže má sloužit technickému vybavení, jen podtrhuje její samoúčelnost. Návrh obchodně-administrativního centra byl negativně posouzen většinou památkářů, hydrology a ekology i laickou veřejností.

Všechny tři jmenované investiční akce mají společnou problematiku a tou je nesprávné stanovení výchozích podmínek pro realizaci.

Předčasné a nejasné smlouvy o koupi a pronájmu, chybná specifikace funkcí, necitlivost k historickému prostředí a geniu loci, překročení objemové únosnosti pro danou lokalitu, v neposlední řadě i problematické stanovení závazných soutěžních podmínek.

Ironií osudu je, že vina za nepodařenou investici padá na hlavu projektanta, který je nucen respektovat výchozí podklady, o jejichž správnosti často sám pochybuje. Ovšem na to, který úředník se podílel na špatně stanovených výchozích podmínkách, se velice brzy zapomene. Veškerou tíhu zodpovědnosti za realizované dílo má jen architekt, jemu zůstane buď úspěch, nebo zatracení.

# Longin Business Center

Nevítaný soused rotundy sv. Longina  
na Novém Městě



*Kateřina Hanzlíková*

Skutečným mementem toho, jak by nemělo vypadat soužití historické a novodobé architektury ve městě, je právě nyní dokončená novostavba administrativní a obytné budovy na nároží ulic Na Rybníčku a V Tůních v těsné blízkosti svatoštěpánského kostela a rotundy sv. Longina.

Novostavba, poněkud vznešeně nazvaná podle patrocinia románské svatyně, však kromě svého názvu zhora ničím nenavazuje na historický charakter lokality Rybníčku, jež je jednou z posledních enkláv na Novém Městě pražském, dosud si částečně uchovávající středověký ráz. Budovu Longin Business Center projektoval ateliér OMICRON v čele s arch. Martinem Kotlíkem, nechvalně známým svým necitlivým přístupem k historickému prostředí - je například autorem kontroverzního návrhu věžové dostavby Lindtova domu (Astra) na Václavském náměstí (podrobněji viz článek Richarda Biegela na str. 190). Ačkoli jednotliví památkáři a odborníci vyjadřovali s projektem novostavby u sv. Longina v předložené podobě jednoznačně nesouhlas a navrhovali jeho přepracování, Pražský ústav památkové péče se jako celek ústy tehdejšího ředitele arch. Pavla Pírkla vyslovil souhlasně. Je třeba se ptát, jak je možné, že realizace směřující zřetelně proti zájmům ochrany památek byla schválena odborným orgánem památkové péče. Vše nasvědčuje tomu, že

investor (resp. projektant) byli na proces schvalování a obhajování projektu velmi dobře připraveni a že příslušné odbory Magistrátu hlav. města Prahy - památkové péče a územního rozhodování - byly na některých okolnostech pravděpodobně předem dohodnuty.

Stavební komplex obsahující kanceláře a manažerské byty se skládá z pěti vzájemně propojených budov, vyplňujících celé nároží bloku a maximálně využívajících vnitroblokové prostory. Průčelí se zvenčí vyznačují jednotnou obíhající a málo členěnou fasádou, při nároží až šestipatrovou, dosahující výšky přes dvacet metrů. Lze říci, že novostavba v sobě spojuje snad všechny negativní vlastnosti klasické činžovní velkoměstské zástavby: maximální zastavění plochy, naddimenzování výšky objektu, uniformní průčelí, málo členěný obrys a hmota stavby. V případě historické lokality na Rybníčku se jedná o pokračování mimořádně nepříznivého urbanistického vývoje započatého v polovině minulého století, kdy byla plocha svatoštěpánského areálu, do té doby pokrytá zelení se solitéry hřbitovních kaplí, rozparcelována pro výstavbu činžovních domů. Ulice Na Rybníčku vede mezi oběma kostely a porušuje tak přirozený vztah obou sakrálních staveb - gotického kostela a románské rotundy, které stály v zákrytu za sebou v jedné ose. Současně s tím byl dras-



Architektonický návrh novostavby s kancelářskými a manažerskými byty, který má vzniknout v blízkosti románské rotundy svatého Longina v ulici Na Rybníčku. Obrázek vlevo je z pohledu z ulice Na Rybníčku, vpravo skazuje číslí pohled budovy, jak by měla vypadat z Hlávkovy ulice. KEFBO: MAFÁ

## Blízko rotundy svatého Longina vyroste mohutná moderní stavba

**Panelská síň ze strany jehna**  
Památkářům vadí zejména to, že komplex několika budov, z nichž čtyři mají být navzájem propojeny, působí předimenzovaně.

"Ubrání objemu by bylo utřídit tu propůjčku věcí. Tak, aby se to přibližovalo druhým středním lokalitám, kde dosud existuje nějaká rodová středověká osada. A také doporučíme členitější podobu jednotlivých domů, zejména co se týče fasády do ulice Na Rybníčku a první fasády, například ústředím různých oken," přidal se za Pražský úřad památkové péče také jeden z jeho vedoucích památkářů Ladislav Špaček.

Investor je přitom na lokalitu tak pyšný, že administrativně bytové centrum pojmenoval po románské Longin Business Center. Kancelářské prostory mají zabírat více než sedm tisíc metrů čtverečních, bude to i čtyřpatrové byty pro krátkodobé a střednědobé ubytování.

"Opravdu nevím síc o tom, že je kolem toho nějaký problém. Investor samozřejmě má své slovo v tom, co tam bude a jak to bude, ale je to projekt pana Kocika, je to jeho práce. My to víme tak, že to bude elegantní nová budova s krásnými výhledy

v této blízkosti centra města, vyběvená stěbná, jako jsou například nočníky servise či konferenční centrum," sdělila za developerskou společnost ECM Eva Škádlová.

Azi naproky památkářů stavbě nezabírá a Pražský úřad památkové péče nevydává osobitné stanovisko. "Památkáři semelili v tomto případě moc možnosti nějak vývoj ovlivnit. Jednání nesvědčovala tomu, že odbor památkové péče magistrátu a odbor děrazního rozhodování v Pařížské ulici byly na některých věcech pravděpodobně předem dohodnuty. A pan architekt Kocik je pověstný tím, že je jako buldožer. Do čeho se zakoume, to už nepustí," sdělil zdroj, který odmítl zveřejnit jméno z obavy, že by kvůli tomu mohl strážit zaměstnání.

Janež Martina Kocika není přitom znám jen občinností, ale zapuato se do poštovní věžičky. Je to autor zamyšlené skleněné věže na doboém konci Václavského náměstí, která už dopředu vzbuzuje konzervativní podoje. "Měl by být odvážnější," tak například vnímá jeho zamyšlený projekt na Místku apokalyptor Tančičho dome Vlado Mlánský.

MARTINA KLAPOVÁ



Románská rotunda svatého Longina v ulici Na Rybníčku, za níž má vyrůst moderní budova. FOTO: MAFÁ - JAN SCHEJBAL

93. Novinová informace o zástavbě v okolí rotundy sv. Longina, MF DNES, 10. 8. 1998

ticky znivelován původní členitý terén svažující se postupně od kostelů k východu. Kostel s rotundou začaly být od druhé poloviny minulého století obestavovány převýšenými domy, čímž ztrácely přirozené dominantní postavení, a tento proces, zdá se, bude definitivně ukončen právě zmíněnou novostavbou - stavební čára na východní straně je vzdálena pouze něco přes 10 metrů od apsidy rotundy. Zjevná je analogie se situací rotundy sv. Kříže v ulici Karoliny Světlé; byla však zřejmě málo varující. Zdá se tak, že pražské rotundy náležejí již tradičně k nejhroženějším článkům historického městského organismu. Pravda, není již třeba bojovat za jejich fyzickou záchranu, ale jejich uplatnění v obrazu soudobého města, jako nejstarších dokladů jeho vývoje, je nevýrazné. Obě rotundy

nejdou obklopeny alespoň minimálním volným prostorem, např. s parkovou úpravou, umožňujícím pohledové vnímání architektury. V této souvislosti je třeba připomenout, že projektant prezentoval veřejnosti v denním tisku pohledovou studii na novostavbu z ulice Na Rybníčku, která je záměrně perspektivně zkreslena (např. MF Dnes, 10. září 1998). Rotunda na ní není zastíněna novostavbou, která se zdá být menší a postavená v dostatečném odstupu.

S plánovanou stavební akcí Na Rybníčku se naskytla příležitost rehabilitovat neutěšený stav z 19. století. Nestalo se tak a bývalému svatoštěpánskému areálu dnes naopak zcela zjevně hrozí, že se v okolní novoměstské zástavbě jeho charakteristické historické obrysy postupně rozplynou.

# Ringhofferova továrna na Smíchově

Neúspěšný pokus o záchranu  
a problém dokumentace před demolicí



*Kateřina Hanzlíková*

**R**ozsáhlé stavební investiční akce probíhající v Praze od počátku devadesátých let, jako například v areálech Špačkova domu, celnice na Poříčí, kasáren Jiřího z Poděbrad, Tatry Smíchov představují, co se týče velikosti investic a rozsahu zájmové plochy, zcela nový, dříve neznámý typ stavebního podnikání. Je přirozeným zájmem investora maximálně využít plochu pro novou výstavbu, a to pod i nad zemí, a odstranit stávající objekty. Jak jsou v těchto případech hájeny zájmy památkové péče?

Je prováděna dostatečně dokumentace historických objektů v areálu před jejich zbořením? Je třeba zdůraznit, že v uvedených lokalitách se vesměs nenalézají umělecké památky prvořadého významu, např. sakrální architektura, spíše se jedná o průmyslové či administrativní areály tvořící zázemí velké Prahy v minulém století (poštovní úřad, celnice, kasárna, továrna na vagony). Nepřitahují proto pozornost odborníků na první pohled existencí výjimečných soliterů, jejich historická cena je cenou urbanistických souborů, popřípadě s technickými památkami. Tyto soubory, které nejsou jako celky památkově chráněny, tj. nejsou zapsány ve

státním seznamu nemovitých památek, nám pomalu mizí před očima. Jejich zhodnocení je opožděné, dokumentace nedostatečná a neexistují účinné nástroje ochrany. Toto tvrzení zdůvodníme na příkladu nedávno zbořené Ringhofferovy vagonky na Smíchově (Tatra Smíchov), svého času nejmodernějšího závodu v celém Rakousko-Uhersku, do nedávna ojediněle zachované historické továrny včetně strojního vybavení.

O dalším osudu továrny, která v podstatě ukončila výrobu, se začalo uvažovat již na sklonku roku 1992. Tehdy se přímo na místě konala informační schůzka odborníků z řad Pražského ústavu památkové péče, Státního ústavu památkové péče a zástupců ČKD Tatra. Po delší časové odmlce byl pražským ústavem podán návrh na zapsání areálu továrny, resp. jeho podstatných částí, do seznamu kulturních památek, podložený zdůvodněním, ke kterému se připojil i Klub Za starou Prahu. Ochrana se měla vztahovat na obě rezidenční vily (objekty čp. 19 a 20), nejstarší výrobní haly ze čtyřicátých let minulého století spolu s vrátnicí, výrobní halu s unikátními širokorozponovými stropními konstrukcemi v severozá-





94. Celkový pohled na areál Ringhofferovy továrny. Foto J. Rokyta, 1997

padním cípu areálu a konečně těžiště celého komplexu z doby největšího rozmachu v prvních desetiletích tohoto století - kovářnu a slévárnu - při Plzeňské ulici včetně zabudovaného strojního vybavení. Zpětně je třeba konstatovat, že tento návrh skutečně chránil nejpodstatnější zachované části továrny. Ministerstvo kultury sice po zdoluhavém řízení prohlásilo areál za kulturní památku (prohlášení z 11. května 1995), ovšem zároveň nelogicky omezilo ochranu pouze na objekt menší vily čp. 19 (vila baronky Ringhofferové, přestavba Osvalda Polívky) a uliční průčelí obou hal při Plzeňské ulici. Tento restriktivní pohled na hodnoty areálu zá-

sadním způsobem poznamenal další osud továrny. K tomuto stanovisku se totiž přiklonil i památkový odbor magistrátu, který podvkrát nepodpořil snahu Pražského ústavu památkové péče o chápání památkové hodnoty Ringhofferovy továrny jako širšího industriálního souboru, a tím jako výkonný orgán památkové péče vlastně další diskusi zastavil. Ve stanovisku odboru památkové péče magistrátu (ze dne 1. června 1995, podepsána Mgr. J. Knížková) se poměrně stručně uvádí, že předložený záměr novostavby v areálu ČKD Tatra lze akceptovat, a dále: „Dotčené území v současné době trpí urbanistickou nevyvážeností a navíc lze v místě předpo-



95. Klasicistní budova v areálu továrny, Foto J. Rokyta, 1997

*kládat hlubokou kontaminaci půdy....právě tato lokalita potřebuje svou kultivaci formou vhodné novostavby ... Tento názor se mj. opírá o dvě expertizy zpracované k této věci současnými vědeckými kapacitami v oboru památkové péče". (O jedné ze zmíněných expertiz bude ještě řeč). Následuje hořečné úsilí pražského ústavu zvrátit negativní vývoj událostí novým návrhem na prohlášení areálu za kulturní památku v širším pojetí (ze dne 15. června 1995, zpracoval dr. J. Outrata, podepsán akad. arch. P. Pírk), kde se mj. uvádí, že Ringhofferova továrna představuje období holešovické tržnice pro levý břeh Vltavy a mohla by v budoucnu být využívána podobným způsobem při zachování původní zástavby. Avšak toto úsilí jako by bylo předem odsouzeno k neúspěchu. Památkový odbor magistrátu znovu souhlasí s původním rozsahem ochrany a na základě toho je druhé kolo jednání definitivně uzavře-*

no dne 13. března 1996, kdy Ministerstvo kultury ČR prohlašuje řízení o prohlášení areálu Ringhofferovy továrny za ukončené, a to v původně stanoveném rozsahu (podepsána ing. arch. K. Matoušková, ředitelka odboru památkové péče).

V celé kauze se plně odráží základní rozpor dnešního systému památkové péče. Na odborný názor Pražského ústavu památkové péče není brán zřetel a památkový odbor magistrátu, který má výkonnou pravomoc a konečné slovo, se jako závislý orgán zastupující i jiné zájmy města nakonec rozhoduje proti zájmu památky samotné. Z případu zbořené Ringhofferovy továrny můžeme vyvodit i jiné poučení. Kdyby býval tento soubor památkově chráněn již dříve, jistě by bourání neproběhlo v takovém rozsahu. Je třeba se snažit o vytipování ohrožených lokalit v předstihu, o jejich



96. Vila baronky Ringhofferové v areálu továrny, Foto J. Rokyta, 1997

zapsání do seznamu památek a vypracování účinných nástrojů ochrany - definování podmínek, za jakých má být objekt či soubor využíván - ještě předtím, než dojde k vypracování podnikatelského záměru či dokonce projektu. V okamžiku, kdy je předložen podnikatelský záměr, se kterým se město ztotožní, se totiž veškeré památkářské snahy stávají neprůchodnými.

Další skutečností, které je třeba se v podobných případech do budoucna vyvarovat, je nedostatečná dokumen-

tace stávajícího stavu. Před zbořením komplexu nebyla provedena systematická fotodokumentace ani plánová dokumentace jak továrních hal, tak unikátních strojů, technických památek - jeřábových drah, hydraulických lisů, bucharu - z nichž některé byly konstruovány přímo na místě z vlastní produkce továrny. Nebyl proveden (ani nikým požadován) stavebněhistorický průzkum stojících objektů, který podle kodifikované metodiky spojuje archivní bádání s terénním průzkumem a přináší maximální možné poznání stavební památky a její hodnocení. Namísto toho byl investorem objednáno expertní posudek jednoho odborníka (Z. Lukeš, *Expertní posudek pro centrální území Smíchova*, 1996), který bez archivního studia, opíraje se pouze o zkušenost experta, měl vymezit hodnoty areálu a na základě toho stanovit návrh, co se zboří a co zachová. Expertní posudek, který je svou podstatou vždy subjektivní, protože je přímo založen na subjektivním názoru autora a jeho zkušenosti v oboru, ovšem nemůže přinést komplexní poznání historie a stavebního vývoje památky (to by mělo naopak jakémukoli expertnímu vyjádření předcházet). Komplexní poznání stavební historie objektu naproti tomu umožňuje léty prověřená metoda stavebněhistorického průzkumu. Uvedený případ jeho nahrazení pouhým posudkem je o to nebezpečnější, že se již objevují paralely (např. objednáním expertního posudku se brání investor *památkovým zájmům* v případě kasáren Jiřího z Poděbrad na náměstí Republiky). Tzv. expertní posudek má jistě právo vyjádřit subjektivní názor na věc, v tomto případě na hodnotné a nehodnotné části areálu, nesmí však obsahovat faktické chyby. A také žádný, byť sebevíce fundovaný odborník na dějiny architektury se nemůže vyjádřit o hodnotě té kte-



Ringhofferova továrna  
na Smíchově  
Neúspěšný pokus  
o záchranu  
a problém  
dokumentace před  
demolici

97. Průčelí Ringhofferovy továrny do Plzeňské třídy. Foto M. Fokt, 1996

ré části souboru bez znalosti faktů o historii, stavebním vývoji apod., jen na základě své intuice. A to se bohužel zčásti stalo i v případě posudku arch. Z. Lukeše, který například opomenul stavební srostlici vyplňující proluku mezi oběma zámečky při ohradní zdi jako vývojově mladší a druhotnou část, ačkoli již pouhým rozborem historických plánů Prahy lze dokázat, že původ těchto objektů byl nejméně klasicistní. Takto unikla pozornosti i starší stavební fáze většího ze zámečků, tzv. Ringhofferova, doložitelná spárou na jihovýchodním nároží. To, že nebyl požadován regulérní stavebněhistorický průzkum obou rezidencí, které byly zachovány pravděpodobně pouze s reprezentativním záměrem, je vůbec základní opomenutí jak ze strany památkářů konajících dohled, tak ze strany přizvaného experta. Oba objekty vykazují zajímavé starší stavební fáze (z doby před zakoupením pozemků Fr.

Ringhofferem, kdy byly zemědělskými usedlostmi, v jednom případě dokonce ve stylu klasicistní vily typu Bertramky s anglickým parčíkem), jejichž dokumentace je před připravovanou rekonstrukcí nezbytná. Vyvstane tak velmi výrazně nepoměr mezi archeologickým výzkumem, jehož požadavkům bylo na zájmové ploše investorem plně vyhověno, ačkoli byl velmi nákladný, neboť je zákonem nařízen a zpráva z archeologického výzkumu je součástí kolaudačního řízení. Průzkum nadzemních historických objektů není naopak zákonně nijak ošetřen a jeho provedení závisí pouze na uvědomělosti památkáře a investora. Náklady na zpracování stavebněhistorického průzkumu v případě Ringhofferovy továrny by navíc představovaly zlomek celkového finančního zatížení investora.

Jistě by se dalo polemizovat i s názorem arch. Lukeše, že u bývalé nýtárny a kovářny - dominantních staveb továr-

ny pocházejících z doby jejího největšího rozkvětu - památková hodnota spočívá v architektonicky vyřešeném průčelí do ulice, což je věc u tovární architektury nezvyklá, a tudíž pozornosti hodná. Domnívám se, že hodnota obou továrních hal z dvacátých let minulého století spočívala v unikátním konstrukčním řešení vnitřního prostoru - širokorozponové konstrukci stropů s vsazenými jeřábovými dráhami vlastní výroby z téže doby a s mnoha dalšími ojedinělými technickými prvky (autorství obou hal je doložitelné - podepsané projekty jsou zachovány ve stavebním archívu Obvodního úřadu městské části Praha 5). Řešení vnitřního prostoru a samotné odhalené konstrukce stavby je to, čím industriální architektura minulého století předznamenávala vývoj moderní architektury let dvacátých a třicátých. V této souvislosti se řešení fasády jeví jako podružné, nicméně dnes je její osaměle čnící torzo vytržené z kontextu to jediné, co nám z bezesporu nejhodnotnější výrobní části Ringhofferovy továrny zbylo.

Zkrátka bylo by možné polemizovat o tom, zda posudek, jenž tu podrobuje-me tak přísné kritice, vyjadřuje skutečnou podstatu památkové hodnoty Ringhofferovy továrny. Přichází nám nutně na mysl podezření, zda zachování částí fasády nebylo z hlediska zájmů investora nejschůdnější cestou, která vyhovět nějak *památkovým zájmům cestou nejmenšího odporu*. A znovu nás napadá, jakému tlaku investora, byť i nepřímému, musí být vystaven autor expertního vyjádření, objednaného a placeného investorem.

Snažím se se zde poukázat na úskalí, jež způsobilo nedostatečné a nedůsledné provedení památkové dokumentace před zbořením Ringhofferovy továrny. Závěrem lze říci, že posudek nezávislého odborníka nemůže nahradit standardní stavebněhistorický průzkum (který již obsahuje směrnice pro rekonstrukci) ani vyjádření odborného orgánu státní památkové péče. Může být objednán navíc jako nadstandardní příspěvek k diskusi o památkové hodnotě, popřípadě následován posudkem oponenta.

# Trautmannsdorfský palác a dostavba Lindtova paláce: dvě strany téže mince

*Richard Biegel*

**P**okud bude někdo v budoucnu zpracovávat historii pražské památkové péče na konci devadesátých let dvacátého století, bude mít nelehkou úlohu. Očekává jej labyrint protichůdných názorů, které, vždy s patřičným razítkem státní instituce, provázejí každou významnější realizaci. Labyrint, kde se pravidla hry určují až v jejím průběhu a kde je vše protkáno pavučinou osobních vazeb a antipatií.

Krise památkové péče v Praze vyvrcholila několika případy, které poškodily či mohly poškodit Pražskou památkovou rezervaci v samé její podstatě. Systém památkové péče byl díky zásahům pražského magistrátu postupně zcela paralyzován, a tak podoba nebo velikost novostaveb záleží jen na ostrých loktech investora. Jediným předpisem, který určoval pravidla přestaveb a novostaveb v Pražské památkové rezervaci, byla vyhláška č. 9/1985.<sup>1)</sup> Tato poměrně jasná pravidla hry zrušilo bez adekvátní náhrady pražské zastupitelstvo v roce 1997. Důsledkem tohoto zcela neuváženého kroku jsou i dva následující případy, ve kterých divokost vývoje dosáhla svého dosavadního vrcholu. Na nich lze rovněž ukázat nezastupitelnou roli, kterou v současné době nezávislá sdružení a zejména Klub Za starou Prahu zastávají, neboť to byly právě jejich podněty, které v obou

případech pomohly krajně nepříznivý vývoj zvrátit.

K pochopení pavučiny názorů a stanovisek, která si mnohdy protirečí, je třeba alespoň stručně vysvětlit systém, kterým se dosud rozhodování o památkách v Praze řídí.<sup>2)</sup> Jako hlavní garant památkové péče je všeobecně vnímán Pražský ústav památkové péče. Veškerá pochybení jsou tedy veřejností připisována jemu a jeho vedení. Dá se říci, že tím, co napomohlo v červnu 1998 odvolání ředitele akad. arch. Pavla Pirkla, byla z velké části právě nepřízeň veřejného mínění.

Arch. Pirkl byl skutečně tím, kdo za pražský ústav rozhodoval v těch nejproblematictějších případech (Kostel sv. Michala, Myslbek a pochopitelně i Lindtův dům - Astra a Trautmannsdorfský palác), a to většinou proti vůli svých podřízených, kteří měli onu určitou stavbu na starosti. Spory ředitele s pracovníky ústavu vyvrcholily na jaře roku 1998, kdy ředitel na návrh tajemníka magistrátu Jana Vidíma provedl takzvanou reorganizaci, při níž bylo propuštěno šest *nejkonfliktnějších odborníků*. Shodou okolností patřili propuštění k těm nejzkušenějším a jejich ztráta uvrhla Pražský ústav památkové péče do hluboké krize.<sup>3)</sup>

Jak již bylo řečeno, tuto reorganizaci ředitel Pirkl učinil na návrh tajemníka

magistrátu. Tato skutečnost přesně ilustruje postavení, v jakém ředitel Pražského ústavu památkové péče vůči magistrátu je. Jelikož je to právě magistrát, kdo jej jmenuje a odvolává, má ředitel dvě možnosti - zcela respektovat jeho vůli, nebo být odvolán a nahrazen někým povolnějším. To, že se v kritice arch. Pírka shodla veřejnost laická i odborná, bylo skutečným viníkem situace velmi vhod. S jeho odvoláním zdánlivě zmizel ten, kdo zavinil poškození mnoha památek a tím zavinil mimo jiné i zapsání Prahy, památky UNESCO, na seznam jednoho sta nejohroženějších památek světa pro léta 1998-1999.<sup>4)</sup>

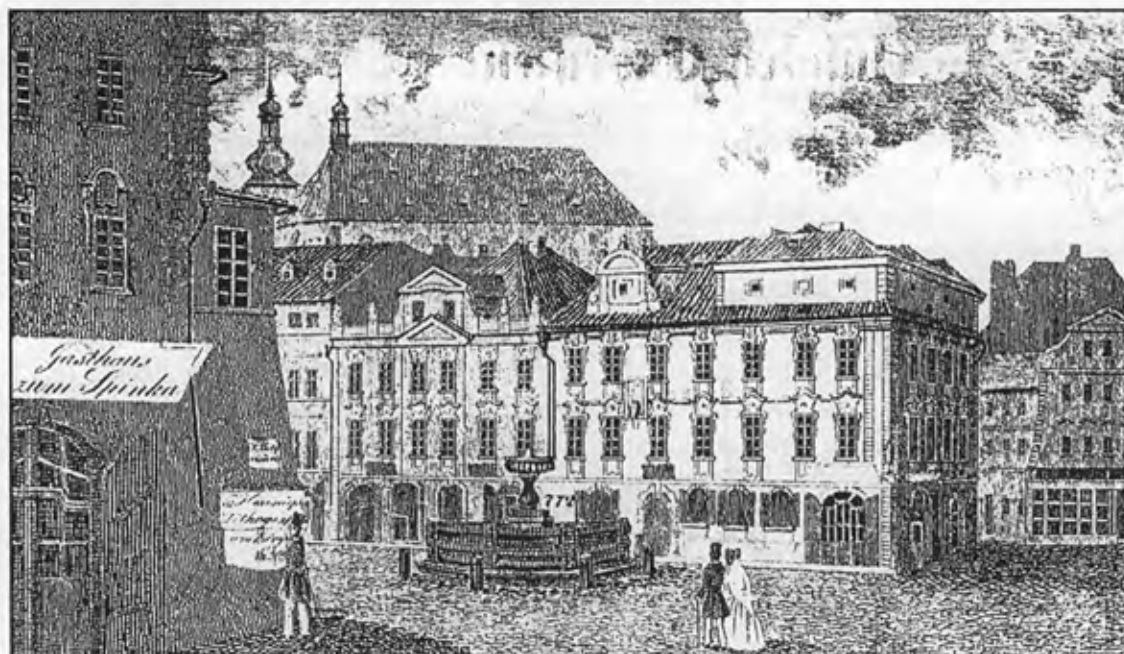
Málokdo však ví, že tím, kdo skutečně rozhoduje o památkách v Praze, je odbor památkové péče Magistrátu hlav. města Prahy. Jedině ten vydává závazná stanoviska, přičemž na názory Pražského ústavu památkové péče se nemusí podle zákona vůbec ohlížet. Původní model, podle něhož měla odborná organizace - Pražský ústav památkové péče - zaujmout stanovisko, které pak výkonná a úřednická složka - odbor památkové péče magistrátu - administrativně vyřídí, se zvrhl v situaci, kdy zcela nekontrolovatelný odbor památkové péče vydává stanoviska, která jsou v praxi díky špatnému zákonu vlastně nezrušitelná, ačkoli s nimi mnohdy nesouhlasí metodicky nadřazený Státní ústav památkové péče či ministerstvo kultury. Hlavním viníkem nastalé situace je tedy zastupitelstvo hl.m. Prahy, neboť zrušilo životně důležitý předpis, a odbor památkové péče magistrátu, který tuto situaci využil pro rozhodování, které mnohdy nemá s památkovou péčí nic společného.

Historie většiny těchto případů je podobná. Její zákonitost je možno přiblížit na dvou případech: na rekonstrukci Trautmannsdorfského paláce na Starém Městě a u dostavby Lindtova paláce (tzv. Astra) na Václavském náměstí.<sup>5)</sup> Díky sho-

dě okolností nebyly tyto projekty realizovány ve své původní variantě, která by znamenala porušení snad všech základních pravidel památkové péče.

Trautmannsdorfský palác čp. 159-I<sup>6)</sup> je objekt se složitým historickým vývojem. V jeho základech je ukryt gotický dům, nadzemní části jsou renesanční a barokní. Zásadní přestavbou prošel objekt po roce 1700. Jako její architekt někdy bývá označován Jan Blažej Santini - Aichel.<sup>7)</sup> Devatenácté století přineslo utilitární přestavby a postupnou degradaci paláce, který byl v roce 1894 přeměněn na nájemní dům. Později zde byl umístěn archiv a v přízemí přední části tiskárna, jejíž provoz znamenal mimo jiné statické narušení kleneb. Palác byl vydán v restituci, přičemž nový majitel nechal - patrně z důvodu zvýšení prodejní ceny - natřít fasádu a opravit střechu. Následně objekt zakoupila společnost Expandia, s. r. o. se záměrem vybudovat zde své centrum o počtu cca 150 zaměstnanců. Návrhem rekonstrukce a úprav pověřila architekta Petra Bílka, předsedu České komory architektů, a jeho firmu Bílek Associates, s. r. o.

První projekt rekonstrukce paláce byl předložen na počátku roku 1997. Byly zde navrženy čtyři závažné zásahy do stávající podoby objektu: vybudování podzemních garáží pod zadní částí parcely s výstupy do ulic Husovy a Semínářské, zastřešení dvora a jeho přeměna v jakési atrium, radikální zvýšení krovu do Mariánského náměstí spolu se zvýšením ostatních krovů paláce, odůvodněné podobou paláce na Langweilově modelu Prahy, a konečně vybudování věže - vyhlídkového pavilonu - nad zadním křídlem objektu. Podle slov architekta jde o „rehabilitaci paláce jako takového - nová střecha lépe odpovídá jeho proporcím (tato pochází pravděpodobně z utilitární přestavby roku 1879) a pavilon je jakási jeho koruna, která se odvolává na typické pavilonové nástavby barokních domů a paláců.“<sup>8)</sup>



Trautmannsdorfský  
palác a dostavba  
Lindtova paláce:  
dvě strany téže mince

98. Dolní část Koňského trhu (Václavského nám.) s původní barokní zástavbou počátkem 19. století

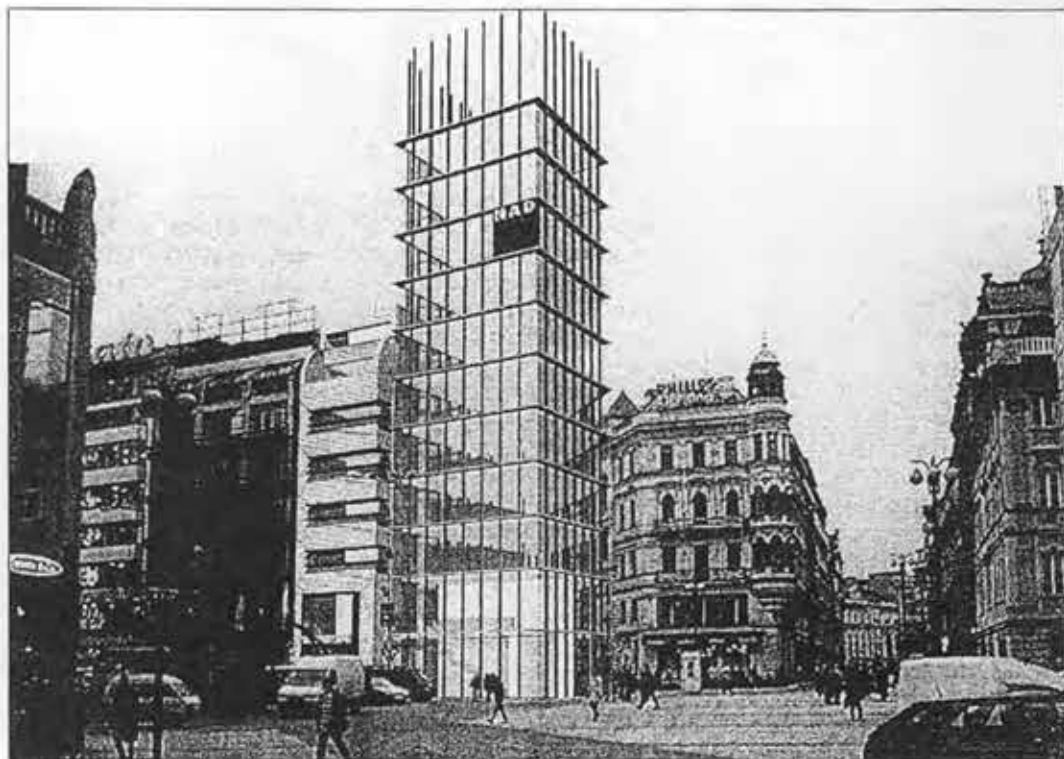
Lindtův dům čp. 773-II<sup>9)</sup> je funkcionalistický palác, postavený v letech 1925-1927 podle projektu arch. Ludvíka Kysele. V souvislosti se zástavbou volné parcely tvořící roh Václavského náměstí a tzv. Myší díry se hovoří o jeho dostavbě, neboť nový dům s ním bude funkčně svázán a bude vlastně jeho součástí. Proluka zde vznikla demolicí historického domu čp. 772-II, který ustoupil stavbě stanice metra Můstek v roce 1972. Od počátku se počítalo s jejím zastavěním a byla předmětem mnoha studentských soutěží a širších úvah, jak dotvořit snad nejcitlivější nedořešenou část historického centra. Po restitučních majetkových převodech bylo město menšinovým spolumajitelem parcely. V polovině devadesátých let svůj podíl prodalo společnosti LBB REALITY, s. r. o., která se tak stala jediným vlastníkem parcely a rovněž sousedního Lindtova paláce, zvaného též Astra. Se záměrem vybudovat na volné parcele administrativně-obchodní centrum, které bude spojeno s Lindtovým palácem,

byl osloven architekt Martin Kotík a jeho atelier OMICRON-K.

První jednání o projektu proběhlo v lednu 1997 při setkání architekta s představiteli Prahy 1, města a památkové péče.<sup>10)</sup> Zde byly předloženy tři varianty projektu - dvě, které se výškově podřizují okolní zástavbě, a jedna, která byla označena jako *varianta věž*. Představovala vysoký prosklený hranol ukončený svítícími tyčemi, které jeho výšku 38 metrů (8 m nad sousední Lindtův palác) vyhnaly o dalších 7 metrů výše, na celkových 45 metrů. Zúčastnění, včetně představitelů památkové péče, označili vznik nové dominanty v těchto místech za žádoucí. Nakonec byla v poslední variantě návrhu věž snížena na výškovou úroveň protějšího paláce Koruna a její plocha redukována na 10 x 10 m, což je „maximální rozměr věží v centru Pražské památkové rezervace, například vodárenských“.<sup>11)</sup>

Historie obou příkladů je velmi podobná. Investor zakoupí objekt či parcelu v lukrativní části města. Jeho snahou je -





Varianta s věží, která má podle odborníků největší šanci zvítězit v soutěži o rozšíření paláce Astra na Václavském náměstí v Praze

Repro LN

## Na Můstku bude stát dominanta

PRAHA - Dominantní stavba patří na dolní část Václavského náměstí odjakživa, komentuje diskusi nad podobou zamýšleného projektu rozšíření paláce Astra starosta Prahy I Jan Bürgermeister. Investor zatím předložil tři varianty architektonických návrhů, přičemž největší šanci uspět má právě tzv. věž. „Shodli jsme se s odborníky na tom, že nejnornější je varianta věž. Musí se však přepracovat. Problémem

zůstává, zdali architekt dokáže tento návrh dotáhnout do takové formy, aby byl schválen,“ vysvětluje starosta. Důležité podle něj je, aby stavba nakonec v povědomí občanů nezapadla jako nezajímavá a nezáživná.

Konečná tvář budovy na dolním konci Václavského náměstí v Praze u paláce Astra tedy stále závisí na výsledku diskuse mezi investorem, prvním městským obvodem a památkáři. Debata se

podle vedoucího odboru územního rozvoje Prahy I architektky Jaromíry Eismannové povede do té doby, než bude nalezen konsenzus.

První ze tří alternativ, takzvaná „nenásilná“, navazuje na okolní zástavbu. Druhé řešení - „kýl“ - by stavbu od paláce Astra naopak viditelně oddělilo. Poslední a nejvyšší variantou je již zmíněná avantgardní prosklená „věž“.

hrb

99. První novinová informace o podobě zamýšlené dostavby Lindtova paláce, Lidové noviny, 26. 11. 1997

pochopitelně - získat zpět vložené prostředky. Toto usilování je podpořeno tím, že jak posléze zjistí, neexistují žádné regulativy, které by mohly jeho bohužel záměr omezit. Nemá omezení co do rozměru, objemu či využití budoucí stavby, má logicky co do kapacity kancelářských ploch maximální požadavky. Na-

lezne architekta, který má za úkol v jednom případě umístit do stávající historické budovy 150 úřednických míst s odpovídajícím zázemím, ve druhém pak prostavět každý metr krychlový parcely. Je zpracována první varianta (či varianty) projektu, která se předloží na posouzení různými institucím a především



Zatím poslední varianta, která byla představena například ve zmíněném „stanu“ na Můstku. Ačkoli se od předchozí liší jen v detailu, bylo jí odborem památkové péče magistrátu opět uděleno souhlasné stanovisko. Tímto rozhodnutím se odbor postavil proti ministerstvu kultury, Státnímu ústavu památkové péče i Pražskému ústavu památkové péče, neboť všechny tyto instituce vyslovily s návrhem zásadní nesouhlas.      Repró LN



Návrh novostavby na Můstku, schválený odborem památkové péče magistrátu. Toto kritizované rozhodnutí bylo ministerstvem kultury v září zrušeno.      Repró LN

100. Další v denním tisku publikovaná varianta zakončení věžové dostavby Lindtova paláce, Lidové noviny, 11. 11. 1998



101. Hlavní průčelí Trautmannsdorfského paláce do Mariánského náměstí

pak Pražskému ústavu památkové péče. Zde u významnějších realizací přebírá rozhodování ředitel Pírk (odvolán ze své funkce v polovině roku 1998), který svá stanoviska postupně *sladňuje* s investorem, jehož návrh je na konci bez výraznějších ústupků památkové péči posouzen kladně.

Následně rozhoduje odbor památkové péče magistrátu, přičemž v obou případech je jeho stanovisko - překvapivě - záporné. V případě Trautmannsdorfského paláce vyslovil nesouhlas i odbor územního rozhodování magistrátu a současně stanovil i jasné regulační podmínky rekonstrukce. U dostavby Lindtova paláce jsou dány regulační podmínky metodickým vyjádřením nejvyššího orgánu památkové péče, Státního ústavu památkové péče. Je předložen další projekt, příliš se nelišící od předchozího. Stává se předmětem diskuse v památkové radě ředitele Pražského ústavu památkové péče, která v obou případech vyslovuje nesouhlas.

Pak nastává v jednání zúčastněných magistrátních institucí - odborů památkové péče a územního rozhodování - náhlý obrat. Oba odbory rozhodují proti duchu svých původních stanovisek, ačkoliv tuto změnu nezapříčinila výraznější změna projektu. Je vydáno územní rozhodnutí. Odborná veřejnost, která s projekty po celou dobu nesouhlasí, podává podnět ministerstvu kultury na přešetření rozhodnutí odboru památkové péče (Klub Za starou Prahu v případě Trautmannsdorfského paláce, Pražské grémium u Lindtova domu). Ministerstvo rozhodnutí odboru památkové péče zruší. Díky nejasnému zákonu může v praxi posoudit ministerstvo kultury jen formální stránku rozhodnutí a odborná část, která byla příčinou odvolání, tak paradoxně platí dál, ačkoli i s ní ministerstvo vyslovuje svůj nesouhlas. Regulační podmínky Státního ústavu památkové péče nikdo nebere na vědomí.

Mezitím kauzy pokračují: palác dostal stavební povolení a rekonstrukce zapo-



102. Nároží Trautmannsdorfského paláce do Mariánského náměstí a Husovy ulice, kolem r. 1925

čala, finální verze Astry má územní rozhodnutí a bude podána k řízení o stavební povolení. V případě paláce nastává další obrat - z finančních důvodů investor ustupuje od nejspornějších částí projektu, tedy garáží a věže. V tomto duchu je přepracována projektová dokumentace a zažádáno o nové územní řízení.

Vzhledem k průběhu obou případů je nutno konstatovat, že dopadly pro památkovou péči relativně dobře, ačkoli se o to příliš nezasloužila. Trautmannsdorfský palác nebude doplněn věží a garážemi, i když mělo obé platné požehnání památkových orgánů. Střecha je zvýšena podle Langweilova modelu Prahy, přičemž hlavním motivem je krom zmíněné *rehabilitace paláce* i dvoupatrová půdní vestavba. O změně střech podle starších, byť ne vždy spolehlivých pramenů je možno diskutovat. Mimo jakoukoli diskusi je ale zásah do panoramatu nejzachovalejší části Starého Města, která začíná právě na Mariánském náměstí mohutným blokem

Klementina na jedné a Clam-Gallasovým palácem na druhé straně. Vytvoření jedné vyhlídkové věže by mělo za následek postupný vznik dalších, neboť romantický výhled by ze své zasedací síně chtěla mít každá firma. Byl by to precedens, který by mohl znamenat rozrušení téměř intaktně dochované historické části.

Dostavba Lindtova paláce nakonec nijak zásadně nepřevyší své okolí. Jakákoli výšková budova v těchto místech<sup>12)</sup> by znamenala zásadní porušení urbanismu Václavského náměstí, jehož jedinou dominantou je budova Národního muzea. Krom toho by zcela zastínila sousední chór chrámu Panny Marie Sněžné, který se v obraze této části města uplatňoval od jeho založení Karlem IV. Na téma věží v centru Prahy byl aktuálně dne 9. února 1998 na půdě Akademie věd ČR uspořádán diskusní seminář, na kterém byla myšlenka narušení pražského horizontu valnou většinou zúčastněných jednoznačně odmítnuta.<sup>13)</sup>



103. Neuskutečněná varianta projektu Trautmannsdorfského paláce s novodobou věží, jak ji publikoval časopis *Architekt* č. 4/1999

Pokud bude dům realizován v poslední verzi, vznikne zde poměrně nenápaditý a hřmotný objekt. Bude to pomník doby, která nedokázala využít nabízené příležitosti a obohatit střed města zajímavou a užitečnou stavbou na místě, které bylo jako stvořené pro informační centrum a srdce města. Pomník o to ostudnější, že velká část parcely patřila městu, které se nepokusilo ji získat celou, nebo alespoň v prodejní smlouvě ovlivnit její budoucí využití.

Oba případy názorně ukázaly, že je třeba neprodleně vytvořit pro rekonstrukce a novostavby v Pražské památkové rezervaci jasná pravidla a regulativy. Je nutné v návaznosti na územní plán adekvátně nahradit městskou vyhlášku 9/1985, která byla bez náhrady zrušena v roce 1997 a která jediná obsahovala konkrétní zásady rozvoje Pražské památkové rezervace.<sup>14)</sup> Současná si-

tuace, kdy se vše rozhoduje ad hoc, komplikuje život architektům i ochráncům památek. Architekt nemá stanovená východiska a v průběhu práce na projektu je nucen přizpůsobovat jej různým a mnohdy protichůdným názorům jednotlivých, často proti sobě osobně zainteresovaných odborníků. Památkář se nemá ve svém odborném názoru o co opřít a riskuje, že si investor najde jinou cestu, jak mnohdy nepříjemný projekt prosadit. Jediným králem je v této situaci odbor památkové péče magistrátu, jehož rozhodnutí jsou na stanovisku ostatních památkových institucí zcela nezávislá a jak ukázala praxe, vlastně nezrušitelná, a to ani ústředním orgánem státní památkové péče. Za této konstelace je jen otázkou času, kdy se objeví další podobné památkové kauzy. A je velice pravděpodobné, že příště už investorovi prostředky nedojdou.

## Poznámky a odkazy:

Trautmannsdorfský  
palác a dostavba  
Lindtova paláce:  
dvě strany téže mince

- <sup>1)</sup> Problematice aktuální situace v památkové péči se v posledních letech nejvíce věnoval časopis *Architekt*. V případě zrušení vyhlášky 9/1985 je to zejména: ICOMOS píše primátorovi Prahy, *Architekt*, roč. XLIV, 1998, č. 9 str. 13; Jan Koukal: Současný stav legislativy je vyhovující, *Architekt*, roč. XLIV, 1998, č. 10, str. 8; Jiří Varhaník: Věž a regulace v centru Prahy, *Architekt*, roč. XLIV, 1998, č. 7-8, str. 7-8; Jiří Varhaník: Absence zrušené vyhlášky a její následky aneb ještě jednou k ochraně pražských památek, *Architekt*, roč. XLIV, 1998, č. 10, str. 8-9
- <sup>2)</sup> Podrobněji o systému památkové péče, jeho kladech a záporech a o celkové situaci v pražské památkové péči viz např. Richard Biegel: Bestie nad Prahou, *Respekt* roč. X, 1999, č. 4, str. 9-11
- <sup>3)</sup> Názory a stanoviska k reorganizaci např.: -jhr-: Pražský ústav památkové péče sružuje stavy, *Architekt*, roč. XLIV, 1998, č. 10, str. 9; Jiří Kotalík: Protest Pražského grémia, *Architekt*, roč. XLIV, 1998, č. 11, str. 7; Josef Hyzler: Klub Za starou Prahu žádá revokaci, *Architekt*, roč. XLIV, 1998, č. 12, str. 8
- <sup>4)</sup> Více např.: Praha mezi nejohroženějšími památkami světa: -IK- (rozhovor): Bonnie Burnhamová: Hodláme upozornit na Prahu, *Architekt*, roč. XLIV, 1998, č. 9, str. 14-15; Ohrožená Praha; Michal Janata, Jiří Horský: Hovoříme se členy nadace CORA, *Architekt*, roč. XLIV, 1998, č. 19, str. 12-15
- <sup>5)</sup> Rozbor a hodnocení obou případů vychází z: Richard Biegel: Špatný systém pravidel památkové péče?, *Architekt*, roč. XLV, 1999, č. 4, str. 77-78. Zde mají původ rovněž všechny následující informace neoznačené doplňující poznámkou s pramenem.
- <sup>6)</sup> P Vlk (red.), *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*, Praha 1995, str. 188
- <sup>7)</sup> Atribuci J. B. Santinimu naposledy popřel Mojmir Horyna: Jan Blažej Santini - Aichel, Praha 1998, str. 432
- <sup>8)</sup> Tento názor vyslovil arch. Bílek při rozhovoru s autorem této statě, jenž předcházela článku v časopise *Architekt* (viz pozn. 5)
- <sup>9)</sup> R. Bařková (red.): *Umělecké památky Prahy - Nové město, Vyšehrad*, Praha 1998, str. 438
- <sup>10)</sup> Dokumenty a stanoviska k problematice dostavby Lindtova paláce postupně vydával časopis *Architekt*: Karel Ksandr: Prosklená věž na Václavském náměstí - zručíme historické centrum Prahy?, *Architekt* roč. XLIV, 1998, č. 1-2, str. 6-8 (zde jsou uveřejněny rovněž dokumenty a stanoviska týkající se tehdejšího stavu problému a reakce projektanta arch. M. Kotíka, -vin-: Astra - další etapa, *Architekt*, roč. XLIV, 1998, č. 19, str. 9-11 (Odvolání Pražského grémia, další soubor stanovisek odborných institucí a reakce projektanta)
- <sup>11)</sup> Tato charakterizace je citována ze společného stanoviska Pražského ústavu památkové péče (podepsán arch. Pírk) a odboru památkové péče (podepsáni Mgr. Krůžková a arch. Musálek) ze dne 28. 1. 1998. Tímto kuriózním výrokem stanovili regulační podmínky pro parcelu čp. 772-II. Absolutní závislost Pražského ústavu památkové péče zde dokládá zarážející fakt, že se pod jedním stanoviskem sešli zástupci dvou teoreticky na sobě nezávislých institucí.
- <sup>12)</sup> Výškovým budovám v centru Prahy se věnují např. Dobroslav Líbal, Jan Muk: *Staré Město pražské*, Praha 1996, str. 505 - 506; Rostislav Švácha: *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995, str. 297 i další.
- <sup>13)</sup> Soubor textů ze semináře: *Praha - město věží a bran*, *Architekt*, roč. XLIV, 1998, č. 8, str. 33 - 41
- <sup>14)</sup> Na téma územní plán a pražská památková rezervace byl ve dnech 15. a 16. 4. 1999 uspořádán útvarem rozvoje města workshop, jehož cílem bylo mimo jiné i vypracovat podklady pro náhradu zrušené vyhlášky 9/1985.

# Kasárna Jiřího z Poděbrad na náměstí Republiky

*Richard Biegel*

**D**ne 30. července 1999 prohlásilo ministerstvo kultury hlavní budovu a jízďárnu kasáren Jiřího z Poděbrad na náměstí Republiky v Praze za kulturní památku.<sup>1)</sup> Stalo se tak na návrh Klubu Za starou Prahu z dubna toho roku. Na poslední chvíli se tak vytvořil jistý prostor pro řešení složitého a dosud trestuhodně opomíjeného architektonického a urbanistického problému, jakým jsou nejen kasárna, ale zejména náměstí Republiky jako jeden z nejožehavějších prostorů centra Prahy. V areálu samotných kasáren se pak snad podaří zachránit unikátní technickou památku - monumentální dřevěnou konstrukci krovu, která v půloblouku o rozpětí 21 a výšce 13 metrů zastřešuje halu bývalé jízďárny o délce 57 metrů.<sup>2)</sup> Klub Za starou Prahu navrhl na prohlášení za památku celý areál kasáren, tj. rozlehlý pozemek, hlavní budovu u náměstí, jízďárnu při ulici Na Poříčí a bývalé stáje ve dvoře. Ministerstvo omezilo prohlášení jen na hlavní budovu a jízďárnu v rozsahu jejich zastavěných ploch. Toto omezení představuje problém zejména pro bohaté archeologické nálezy v celém areálu, o jejichž zachování bude nepochybně ještě sveden boj. Pokusme se nyní stručně nastínit historii celého případu.

Náměstí Republiky, snad více velká křižovatka než náměstí, se konce dvacá-

tého století dočkalo v podobě torzální a nedokončené. Přitom za posledních sto let snad nebyla epocha, která by se nepokusila tento prostor jednou provždy vyřešit - většinou radikálně a monumentálně, nehledíc přitom na dochovanou zástavbu náměstí i širokého okolí.<sup>3)</sup> Od vzniku ČSR byl prostor chápán jako budoucí střed moderní Prahy, o čemž svědčí i hrdé jméno, kterým se náměstí honosí. Z řady návrhů té doby připomeňme alespoň umístění nového českého divadla, opery či Masarykova pomníku. V podobném duchu se nesly i projekty doby válečné a vrcholu pak architektonický rozlet dosáhl v letech padesátých, kdy byl dopracován návrh obrovského náměstí Budovatelů, které by sahalo až k vrchu Vítkovu a svou rozlohou by mělo konkurenta snad jen v náměstí Karlovu. Šedesátá léta přinesla opět poněkud skromnější ideu koncertní síně, se kterou se více či méně počítalo až do konce let osmdesátých. Všechny projekty pochopitelně likvidovaly východní stranu náměstí včetně kasáren, ty ohleduplnější však ponechaly alespoň hyberský kostel či celý klášter.

Kasárna Jiřího z Poděbrad (dříve Josefská)<sup>4)</sup> vznikla v letech 1799-1800 v budovách bývalého kapucínského konventu u kostela sv. Josefa. Nejstarší dodnes stojící budovou areálu je dvorní jednopatrová budova stájí z let 1843-1844.



104. Josefské náměstí (dnes Republiky) s bočním průčelím budovy kasáren, r. 1907

Na tuto značně poškozenou a architektonicky nevýraznou budovu se památková ochrana nevztahuje. Rozhodující etapou výstavby kasáren jsou léta 1857-1861, kdy na místě demolovaného konventu vzniklo ve stylu romantické neogotiky s románskými prvky hlavní křídlo do náměstí a zmíněná jízďárna při ulici Na Poříčí. V této podobě se areál dochoval prakticky dodnes, pomíne-li zjednodušení hlavní fasády při opravě v sedmdesátých letech 20. století. Po listopadu 1989 na počátku devadesátých let se armáda z objektu vystěhovala a stát se rozhodl kasárna i s pozemkem prodat. Po výběrovém řízení byl areál v roce 1996 prodán firmě European Property Development, a to za částku 50 milionů marek.<sup>5)</sup> (Pro zajímavost dodejme, že tato společnost se do stavební historie Prahy již jednou zapsala zbořením neobarokního Špačkova domu a následnou výstavbou ob-

řího administrativního centra na jeho místě). Městem ani státem nebyly stanoveny žádné regulační podmínky a investor se proto logicky rozhodl vytěžít z parcely co nejvíce. Tak vznikla idea mamutího administrativně-obchodního centra,<sup>6)</sup> které by parcelu zcela zaplnilo a z původních budov zachovalo jen průčelní zeď hlavní budovy kasáren. Jízďárna by buď zcela zanikla, nebo by byly její fragmenty zakomponovány do jiných částí novostavby.

V této chvíli se Klub Za starou Prahu rozhodl podat návrh na zapsání areálu do seznamu nemovitých kulturních památek. Jeho návrh v plné šíři podpořila stálá komise pro hodnocení kulturních památek ministerstva kultury. Pražský ústav památkové péče a odbor památkové péče magistrátu navrhly prohlásit jen hlavní budovu a jízďárnu, proti se vyslovil investor a městská část Praha 1.<sup>7)</sup>





105. Průčelí jízďárny do ulice Na Poříčí v roce 1999



106. Pohled do interiéru jízďárny v roce 1999

Investor si nechal vypracovat dva odborné posudky. Prvý z nich - písemné stanovisko dr. Dobroslava Líbala<sup>8)</sup> - se jednoznačně postavil za zachování a adekvátní využití hlavní budovy a jízďárny, varoval však před naddimenzovaným využitím cenné parcely. Ocenil rovněž architektonický a urbanistický význam průčelí kasáren v prostoru náměstí.

Druhý posudek, v podobě vázané knihy z pera předsedy památkové rady primátora arch. Zdeňka Lukeše,<sup>9)</sup> zpra-

covává celou historii náměstí. V závěru se nachází hodnocení stávajících budov. Celek je zde považován za druhořadou architekturu. Ve věci hlavního průčelí kasáren připouští demolici pouze za předpokladu jeho nahrazení novostavbou mimořádné architektonické a urbanistické kvality, v případě jeho zachování pak odmítá pouhou kulisu fasády a požaduje ponechání uličních traktů. U jízďárny doporučuje „zachování nejcennějších prvků - uličního průčelí, klenby krovu - in situ v rámci novostavby nového křídla“ při ulici Na Poříčí, nebo „transfer celé stavby do nové lokality“. V hodnocení technického stavu krovu pak předpokládá částečné poškození a při zachování uvádí jako pravděpodobnou „zásadní konzervaci, která bude možná vyžadovat jeho rozebrání a poté znovusestavení“. Celkově lze říci, že vnímá nízkou budovu jízďárny jako architektonický nesoulad v měřítku ulice a návaznosti jízďárny na sousední budovy a doporučuje proto zvýšení křídla na úroveň sousedního domu. Názorově blízké je tomuto posudku i stanovisko památkové rady primátora,<sup>10)</sup> které vzešlo ze setkání její subkomise s investorem. To ovšem nezmiňuje možnost demolice hlavního křídla kasáren, ale naopak požaduje zachování jeho charakteristické podoby, u jízďárny pak nedoporučuje její transfer, ale zmíněné zakomponování hodnotných prvků do novostavby. Za klíčový problém rada považuje velikost budoucí novostavby v celém rozsahu nádvoří a její poměr k okolí a stávajícím objektům. Oba dva vlastně protichůdné posudky se staly součástí nesouhlasného vyjádření investora zasláného ministerstvu kultury ve věci návrhu na prohlášení kasáren za kulturní památku.

Jak již bylo řečeno, ministerstvo vyhovělo jen části návrhu Klubu Za starou Prahu. Na druhou stranu je nutno

přiznat, že prohlášení celého areálu by v tuto chvíli nebylo reálné. Současný výsledek je přesto po dlouhé době výrazným úspěchem pražských ochránců památek. Jak ovšem ukazuje momentální situace, jde pouze o první krok na cestě k zachování a rozumnému využití památky (viz např. památkově chráněný klasicistní dům čp. 83-I, z něhož při stavbě hotelu Four Seasons zbyly jen dvě obvodové zdi). Památková péče zde - tak jako již mnohokrát - na poslední chvíli supluje neexistující regulační nástroje města. Neboť skutečnost, že pro oblast náměstí Republiky nebyl po roce 1989 vypra-

cován regulační plán, svědčí zejména o neuvěřitelné pasivitě a zarážející krátkozrakosti zástupců města. Díky nim můžeme konstatovat, že se realizací architektonicky bezvýrazné budovy Hypobanky a prodejem obrovské parcely kasáren navždy propásla šance vtisknout náměstí důstojný ráz a obohatit Prahu budovami jiného než administrativně-obchodního charakteru. Vzhledem k prohlášení některých budov kasáren za kulturní památku se nyní výrazně zvýšila možnost města zasahovat do velikosti a podoby novostavby. Lze jen doufat, že ji opět nepromarní.

## Poznámky a odkazy:

- <sup>1)</sup> Rozhodnutí Ministerstva kultury České republiky č. j. 5.082/99 ze dne 30. 7. 1999
- <sup>2)</sup> Plánová a fotografická dokumentace celých kasáren je zatím nejlépe zpracována v pasportu objektu z roku 1994 (SÚRPMO, J. Muk, J. Muková)
- <sup>3)</sup> Architektonická a urbanistická historie náměstí je souborně stručně zpracována v posudku pro současného majitele pozemku kasáren (European Property Fund) - Zdeněk Lukeš: Náměstí Republiky a areál bývalých kasáren - historie, architektura, urbanismus, Praha 1999 (posudek o nákladu 8 výtisků), str. 10-13. V širším kontextu problematiku posuzuje např. Jiří Hruza: Město Praha, Praha 1989.
- <sup>4)</sup> Stručná historie kasáren je mj. shrnuta: Růžena Bařková a kol.: Umělecké památky Prahy - Nové Město, Vyšehrad, Praha 1998, str. 567-568.
- <sup>5)</sup> Informace o ceně pochází z dopisu investora ministerstvu kultury ze dne 20. 4. 1999, ve kterém vyjádřil nesouhlas s návrhem na prohlášení kasáren za kulturní památku.
- <sup>6)</sup> Popis plánovaných úprav kasáren pochází z dopisu investora ministerstvu kultury (viz pozn. 1) a z rozhovoru autora se zástupcem firmy EPD.
- <sup>7)</sup> Průběh řízení je popsán v rozhodnutí ministerstva kultury (viz pozn. 1)
- <sup>8)</sup> Dobroslav Líbal: Doporučení pro budoucí úpravu území bývalých Josefských kasáren, rukopis, 20. 7. 1999 (archiv Klubu Za starou Prahu)
- <sup>9)</sup> Zdeněk Lukeš (viz pozn. 3)
- <sup>10)</sup> Schůzka proběhla 28. 6. 1999, stanovisko zapsal arch. Zdeněk Lukeš

---

**Další  
kulturní a společenská činnost  
Klubu Za starou Prahu**



2000

1900

# Vycházky, výlety a zájezdy

Jan Cejp



**Z**akladatelé Klubu si byli hned od počátku vědomi významu vycházek, na nichž byli občané za doprovodu odborníka seznamováni s významnými objekty města, často s málo známým bohatstvím pražských památek. Při vycházkách si účastníci uvědomovali vzácnost pražských stavebních památek a nutnost jejich ochrany. Vycházky také přispívaly k vytváření společenství členů a byly i příležitostí pro získávání členů nových.

Proto již v březnu roku 1900 žádá domácí rada dr. Zikmunda Wintra, aby vedl vycházku do Belvederu. Ten vedení odmítá, ale slibuje zapůjčit svůj rukopis výkladu. Uskutečnila se vycházka do trojského zámku a byl vyjedнан bezplatný vstup pro skupiny Klubu na židovský hřbitov. Počátkem dalšího roku připomíná význam vycházek předseda Klubu prof. dr. Slavík, mají směřovat do málo přístupných šlechtických paláců, zahrad, obrazáren. Na jaře dalšího roku věnuje spolku nakladatel Pavel Körber tištěný program vycházek organizovaných za Klub Jaroslavem Felixem a ten pak předává do klubovní pokladny výnos vycházek 240 K. V roce 1904 se na vycházce do kláštera blahoslavené Anežky přihlásil za člena Klubu Zdeněk Wirth. Vycházky se pořádají nepravidelně, mezi jmény vedoucích se objevují dr. J. Emler, prof. F. Ruth, stavitel B. Štěrba, obecní starší L. Čupr. Jména vedoucích svědčí o vysoké odborné úrovni vedení a výkladů.

Obtíže zpočátku působilo zajišťování vedoucích vycházek. Při vycházkové činnosti mnoho záleží na aktivitě jejich organizátora i na aktivitě Klubu. Postupem času se pravidelně při domácí radě zřizuje důležitá funkce pořadatele, která má vedle vycházek na starosti i výlety a zájezdy, přednášky, výstavy, společenské akce. Pořadatelé zajišťovali při vycházkách přístup do objektů širší veřejnosti obtížně přístupných. Byli to většinou funkcionáři Klubu s vysokou odbornou úrovní. Zlatá doba vycházek nastala v letech 1908 až 1915 za pořadatelství dr. Oldřicha Dlabače s vrcholem v roce 1910, kdy se konalo 39 akcí s 3 747 účastníky a průměrem 96 účastníků na akci. Vycházky se konaly mimo prázdniny každou neděli. Některé měly i přes 200 účastníků (např. Valdštejnský palác, Zbraslav). Mimořádnou činnost vyvíjí řada mladých členů domácí rady, zprvu pokročilých studentů a později absolventů vysokých škol.

Mezi vedoucími vycházek se často objevují jména Zdeněk Wirth, Ješek Hofman, V. V. Štech, František Páta ale i Pavel Janák, F. X. Harlas, Eugen Polák, František Bílek, Jaroslav Kamper, Jan Herain, Bohumil Kubišta. Zcela mimořádná je činnost archeologa a pozdějšího ředitele historicko-archeologického oddělení Národního muzea a předsedy Klubu dr. Karla Gutha. Počet jím vedených vycházek dosáhl již v roce 1912 čísla 100, v intenzivní vycházkové činnosti dále pokračoval, několik vycházek vedl i po válce



107. Klubovní mládež roku 1905 ve Vrtbovské zahradě. Dole stojí V. V. Štech, za ním sl. Schnirchová, sedící Zd. Foustková a Vlastislav Hofman, vpravo A. Matějček, nad ním Fr. Langer, výše na schodech sl. A. a H. Krejčové a Vilém Dvořák, nejnvýše Pavel Janák a St. Sochor (reprodukce z klubovního věstníku, 1950)

a lze počítat, že vedl více než 200 klubovních vycházek.

V letech 1908-1915 uskutečnil Klub 302 akcí, převážně vycházek, s 22 030 účastníky, při nichž se vybralo 3 270 K. Po roce 1910 počet účastníků akcí trvale klesal. Cíle vycházek byly omezené, musely se opakovat a Klub si také stěžoval na konkurenci mladých podnikatelů, kteří v organizování pražských vycházek s málo kvalitním výkladem pod hlavičkou možná vymyšlených organizací viděli příležitost k vydělkům.

V době války byla vycházková činnost omezena, obětavě tehdy zastával funkci pořadatele i vedoucího vycházek dr. Ka-

rel Herain. Po válce zajišťovali jejich kontinuitu mladí pořadatelé Říha, Svoboda, Štefan, Sokol, arch. Piffe, často ve formě cyklů. V roce 1929 se stává pořadatelem dr. Emanuel Poche, který vede mnoho klubovních vycházek. Tato práce pro Klub byla nepochybně jedním z podkladů jeho po druhé světové válce již čtyřikrát vydaného oblíbeného pražského průvodce Praha krok za krokem. Ve dvacátých a třicátých letech byl oblíbeným vedoucím velkého počtu vycházek zvláště do církevních objektů a též pořadatelem dr. Václav Hrudka. V meziválečném období se mezi vedoucími vycházek objevují dále jména prof. V. Birnbaum, dr. A. Birnbaumová, dr. V. Wagner, prof. Cibulka, ing. J. Vaněček, dr. V. Denkstein, dr. J. Voťková, dr. J. Čarek a další.

Po krátkém útlumu v r. 1938 se v následujících válečných letech vycházková činnost bohatě rozrostla. Funkce pořadatele se ujal dr. Jan Hofman (tj. Ješek Hofman, vedoucí řady vycházek z desátých let), velmi aktivní a obětavý organizátor s hudebními zájmy. Vycházky byly organizovány do cyklů. V roce 1940 např. do cyklu Po stopách českých králů, jubilejní cyklus vycházek směřoval do pražských zahrad, s vedoucími Wirthem, Emlerem, Guthem, Hofmanem, Pochem, Čarkem. V roce 1941 byly pořádány vycházky do kostelů s hudební produkcí (Čeští madrigalisté a varhaníci kostelů), vycházky do zahrad s hudební produkcí organizovanou rozhlasem, v roce 1944 vycházky do zahrad s hudebním programem organizovaným Uměleckou besedou. Vedle toho byla s přispěním L. Hlaváčka pořádána řada dalších úspěšných pražských vycházek (na vycházce do katakomb u P. Marie Vítězné prý bylo 1000 účastníků, do Vrtbovské zahrady 400 účastníků) a byly vysloveny obavy, aby takové masové akce nezakázala policie. O úrovni vycházek svědčí i další jména jejich vedoucích: Mencl, Kotrba, Hlubinka, Merhout,

Stefan, Hofman, Almer, Čarek, Poche, Wirth, Blažíček a další.

V roce 1945 zemřel dr. J. Hofman a okolnosti vycházkám nepřály. Již v roce 1947 se stává pořadatelem vycházek dr. Josef Mayer. V roce 1948 se koná 5 vycházek a v roce následujícím cyklus vycházek do pražských radnic, tři vycházky do pražských zahrad a hudební produkce organizovaná s pomocí dr. J. Vachulky. V dalším roce je uskutečněno 6 vycházek do pražských kostelů.

Bolševický útlak ztěžoval práci Klubu a vedl i k omezování vycházkové činnosti. Vycházky již nebyly oznamovány v novinách, nebyla obsazována funkce pořadatele. Klub přesto pečoval o to, aby se vycházky alespoň v omezeném počtu každoročně konaly. V letech 1962-1963 připravil rozsáhlejší programy vycházek dr. A. Balík. Po roce 1966 se vycházky konaly nepravidelně, větší důraz byl kladen na přednášky a zájezdy. Zajímavé byly vycházky pro mladé členy Klubu.

Na popud dr. Z. Duška dala koncem roku 1981 domácí rada Klubu pražským vycházkám pevnější organizační řád, jejich organizací byl pověřen člen domácí rady a pravidelná řada vycházek nepřerušena dodnes byla zahájena vycházkou do právě restaurovaného Kaiserštejnského paláce vedenou arch. Heřmanem a stav. Mackem. Každý rok bylo členům oznamováno 4-5 vycházek. Zatím nejúspěšnější byla vycházka vedená dr. Pochem do arcibiskupského paláce asi s 300 účastníky. O úrovni vycházek svědčí některá jména vedoucích: prof. H. Rokyta, doc. M. Benešová, dr. E. Poche, dr. J. Mayer, dr. J. Kloub, dr. Z. Kropáček, dr. M. Pistorius, J. Hrubeš.

Zpočátku počítal Klub při vycházkách také s finančním přínosem. Pro členy byly bezplatné a nečlenové platili 20 a později 30 h. V některých obdobích byly vycházky přístupné jen členům a jejich hostům, někdy byly na cykly vycházek prodává-

ny legitimace. Později po dlouhou dobu platili členové 1 a nečlenové 2 K (poplatek vybírala při vycházkách dlouhá léta paní Špálová). Asi od r. 1970 se při vycházkách platit přestalo.

Koncem prvního desetiletí i v souvislosti se vznikem mimopražských odborů Klubu začal pořadatel organizovat i mimopražské výlety a zájezdy (až 9 za rok). Ty přispívaly i k vytvoření užšího společenství členů Klubu. Dobrou pověst si vysloužily svatodušní dvoudenní zájezdy např. do východních, jižních Čech. Účastníky často vítali starostové navštívených měst a výklad podávali místní vlastivědní pracovníci. Válka zájezdy ukončila a později se konaly jen příležitostně (návštěvy mimopražských odborů Klubu). Počátkem šedesátých let začal zájezdy plánovat dr. Balík a těšily se pak velké oblíbenosti členů. Uskutečňovalo se až 6 zájezdů za rok. Jejich velký počet vedli tajemník klubu akad. malíř Miloš Endler a později ing. František Petroušek. Oba měli zájezdy vzorně zorganizované a výklad pečlivě připravený. Některé zájezdy vedli i ing. J. Novák a stav. R. Porteš. Ing. F. Petroušek organizoval dokonce dva devítidenní zájezdy do Vysokých Tater s výlety po pamětihodnostech jejich okolí. Zmínku zaslouží i dvoudenní zájezd na Jižní Moravu s výkladem prof. H. Rokyty organizovaný R. Portešem. V posledních letech zájezdy pro zdražení autobusů, náročnost jejich organizování, klesající zájem účastníků i pro nedostatek ochotných, schopných a obětavých vedoucích organizovány nebyly.

Sto let nepřetržitého pořádání vycházek Klubu Za starou Prahu je unikátním kulturním jevem. Asi by se těžko hledalo město s občanskou organizací, která tak dlouho pořádáním vycházek po pamětihodnostech města pečuje o to, aby si občané uvědomili vzácnost místa, kde žijí a povinnost aktivně chránit jeho krásy a památky.

# Fotografické soutěže

Antonín Vrba

**H**ned od počátku své existence využíval Klub pro své záměry fotografie. Dbal zejména o fotografickou dokumentaci objektů určených k asanaci a systematicky budoval archiv snímků staré Prahy. Fotografie tvořily významnou část exponátů na výstavách pořádaných Klubem a také podání, v nichž Klub vyjadřoval své názory na ochranu památek, byla často ilustrována fotografiemi. Zajímavou součástí této aktivity bylo devět fotografických soutěží, které Klub za dobu své dosavadní existence uspořádal.

## I. soutěž v roce 1906

Návrh uspořádat veřejnou soutěž o nejlepší fotografie Prahy předložil domácí radě Klubu tehdejší místopředseda dr. Jan Emler jako poslední bod schůze 9. dubna 1906. Vzbudil všeobecný souhlas a po krátké diskusi o systému soutěže bylo rozhodnuto požádat Český klub fotografů amatérů v Praze o propagaci mezi svými členy a o odbornou spolupráci při hodnocení soutěžních snímků. (V zápise je chválen student filozofické fakulty V. V. Štech za ochotu, s nímž se uvolil vyjednávat s ČKFA). 30. dubna formuloval dr. Emler podmínky soutěže a po menších úpravách byly zaslány ČKFA. Už za týden přišla odpověď, v níž ČKFA „s radostí nelíčenou uchopil se krásné a vděkoplné myšlenky“ a přislíbil uveřejnit oznámení o soutěži ve svém časopise

*Fotografický obzor* a do poroty delegoval jeho redaktora Františka Dvořáka. Domácí rada vyslala do poroty malíře Viktora Strettiho s tím, že oba porotci si sami obstarají třetího člena. Ti si pak zvolili předsedu Klubu prof. arch. Jana Koulu a písemně ho požádali, aby porotě předsedal. V denním tisku byla soutěž o nejlepší fotografie staré Prahy vyhlášena 27. května 1906.

„Pro ocenění snímků dosud nikde nepublikovaných rozhodnou jest volba situace. Voleny buďtež dle možnosti pohledy zajímavé, svojí novostí vynikající a vystihující zvláště charakter typické pražské nálady. Proto přípustny jsou i dvorky a podobná zákoutí. Interiéry jsou ze soutěže vyloučeny.“ Tak byla vymezena tematika soutěže. Na technické zpracování snímků ani na formát žádné podmínky kladeň nebyly. Autoři měli své práce označit anonymními hesly, aby byla zaručena objektivita rozhodování. To je však v určitém rozporu s tím, že už v propozicích soutěže byla spolu s počtem cen a výší odměn oznámena jména porotců. Lhůta k odevzdání prací byla velmi krátká - do 15. června 1906. Ještě kratší dobu měla na svou práci vymezenou porota - výsledky měly být vyhlášeny do čtrnácti dnů po uzávěrce.

Tři dny před ní však nastaly komplikace. V. Stretti byl nucen náhle odjet do Londýna a vzdal se členství v porotě. Domácí rada proto posunula uzávěrku na 20. červen. Když to oznamovala



108. Vítězná fotografie Josefa Kováře ze soutěže roku 1908

v tisku, vymluvila se především na počasí: „Fotografická soutěž vzbudila potěšitelný zájem, zároveň však vyvolala i četné projevy obav, že naprosto nepříznivá pohoda zhorší zdárný průběh konkurence.“ Získaných pět dní bylo využito k hledání náhrady mezi malíři v řadách Klubu. Jednalo se postupně s K. Engelmüllem, H. Schweigrem, V. Šetelíkem, Z. Braunerovou a A. Kašparem, teprve posledního se podařilo získat.

Porota vyhodnotila 4. července došlé snímky a konstatovala kupodivu totéž, nad čím dodnes nařikají porotci amatérských fotografických soutěží: „Převážná většina zaslaných prací nepřevyšuje hodnotu pouhých dobrých fotografií. Vědomé vybrání obrázků a pozice, umístění předmětu ve formátu a dokonalá technika jsou

přednostmi jen menšího počtu snímků. Teprve nevelký zlomek prací vyhovuje požadavkům, jež do pojetí, zachycení celkové nálady a vkusu ve volbě a provedení kladou se na uměleckou fotografii.“ Z 203 snímků dvaceti autorů (mimo soutěž se větší kolekci ještě zúčastnil tehdejší přední umělecký závod Deport a Panzer) udělila porota:

I. cenu (25 K) Bořivoji Finkovi, posluchači České techniky, za pohled z Bílé věže na Zlatou uličku pro malebnost a novost motivu,

II. cenu (20 K) Antonínu Rázkovi, učiteli hudby, za pohled k Hradčanům přes skupinu u křižovníků pro zajímavost volby a dokonalou techniku,

III. cenu (15 K) Miloši Procházkovi za pohled od pomníku Karla IV. ke Karlo-





109. Fotografie J. Posselta ze série oceněné roku 1922 druhou cenou

vu mostu pro dobře zachycenou náladovost celku

a dvě pochvalná uznání. Všechny soutěžní snímky byly pak tři dny vystaveny ve výloze knihkupectví Grossmann a Svoboda na roku Ferdinandovy a Jungmannovy třídy.

## II. soutěž v roce 1907

Vypsána byla počátkem května, uzávěrka 15. června 1907. Podmínky stejné jako roku 1906, jen vypsáných cen bylo více a odměny nižší, složení poroty už

nebylo oznámeno předem. Došlo 268 prací 28 autorů. Již 19. června vynesla porota prof. J. Koula, F. Dvořák a V. Stretti verdikt:

I. cena (20 K) Alois Klíma, technický úředník městské vodárny (už v první soutěži získal pochvalné uznání), za pohled na Šitkovskou náplavku v zimě a za snímek sochy sv. Václava na rampě Hradu,

II. cena (10 K) Bořivoj Fink, technik z Prahy, za pohled do Fürstenberské zahrady,

III. cena (10 K) Jan Kafka, stereotypér z Prahy, za kolekci snímků vltavského pobřeží,

IV. cena (5 K) Jan Bechyně z Přebyslavi za snímky podskalské radnice a domu U Velryby v Kapucínské ulici,

V. cena (5 K) Arnošt Slavíček z Prahy.

Dále bylo uděleno pět čestných uznání. Na rozdíl od minulé soutěže vyznělo hodnocení tentokrát daleko příznivěji: „Shledáno, že převážná většina prací vyhovuje i nejpřísnějším požadavkům jak po stránce umělecké a staropražské, tak fotografické. Poněvadž z tohoto důvodu považovala porota za velmi nesnadno určit práce nejvíce vynikající, usnesla se, že cenami i uznáními odměněna bude vždy celková práce jednotlivého autora a že z této jednotlivým autorem zaslané kolekce bude vždy označena práce nejlepší.“ Všechny soutěžní snímky byly poslední týden v září vystaveny spolu s dalšími fotografiemi z archivu Klubu a klubovními publikacemi v posluhárně České techniky v domě U Sedlerů na Karlově náměstí a vítězné snímky se prodávaly jako pohlednice.

## III. soutěž v roce 1908

Okolnosti byly obdobné jako u předešlých soutěží, uzávěrka 31. března 1908. Tematika byla tentokrát úzce vymezena: „Voleny buďtež pro tuto soutěž dle možnosti komplexy a partie pražských střech ve starých částech města.“ Jak

vidíme, tato podmínka nebyla formulována nijak striktně. Porota (dr. J. Emler, F. Dvořák, arch. P. Janák) ji však striktně aplikovala a na to doplatili autoři jinak zaměřených snímků. Z 90 došlých fotografií 11 autorů jich bylo 62 vyřazeno s tím, že do soutěže věcně nezapadají. 1. června byly rozděleny ceny:

*I. cenu (25 K) získal Josef Kovář, stavitel z Prahy, za pohled ze sanktusové věžičky kostela sv. Jiljí,*

*II. cena (15 K) byla rozdělena mezi ing. Aloise Klímu (vynikl už v obou předcházejících soutěžích) za motiv ze Sněmovní ulice a Arnošta Slavíčka za partii s věží chrámu sv. Michala.*

Jedno ze dvou čestných uznání obdržel i známý fotograf a průkopník kinematografie Jan Kříženecký.

#### IV. soutěž v roce 1908

Současně proběhla i soutěž s venkovskou tematikou. „*Voleny budtež pohledy vystihující zvlášť charakter a ráz našich měst venkovských. Přípustna jsou i podloubí, hradby, mlýny, fary, hřbitovy, zajímavé záhyby ulic, význačná nároží a ukončení pohledů uličních.*“ Uzávěrka 30. dubna 1908, 16. června udělila porota (V. Stretti, F. Dvořák, omluven dr. L. Jeřábek):

*I. cenu (25 K) Josefu Pelantovi, krejčímu z Dobrovice, za snímek podloubí radnice v Dobroviči,*

*II. cenu (15 K) Josefu Doušovi, studentu České techniky, za snímek z Českého Krumlova*

*a čtyři čestná uznání. Soutěže se zúčastnilo 11 autorů 80 snímků.*

#### V. soutěž v roce 1909

Propozice byly nově formulovány. Zdůrazňuje se v nich umělecký charakter soutěže: „*V soutěži rozhoduje volba obrazu a umístění sujetu ve formátu.*“ Výslovně se připouští spolupráce nesou-

těžících osob při technickém zpracování snímků, což svědčí o prohlubující se specializaci mezi exponováním záběrů v terénu a vyvoláváním fotografií v komoře. Tematicky byla soutěž omezena na Svatopetrskou čtvrť a Podskalí, uzávěrka 28. září 1909. Zajímavé je, že tentokrát nebyly vypsány žádné ceny, jen každému účastníku, který vyhoví podmínkám, byl slíben diplom. Tato okolnost a snad i nedostatečná propagace nepříznivě ovlivnily průběh soutěže - došlo totiž jen 16 snímků dvou autorů. Není divu, že porota (dr. Wirth, V. Stretti, F. Dvořák) odkládala své sezení až do 11. února 1910, kdy konstatovala dobrou úroveň všech snímků s tím, že vynikají práce arch. Maxe Urbana (známý pražský architekt, významně se zapsal do raných dějin českého filmu, manžel herečky Anny Sedláčkové). Druhým účastníkem byl J. Kovář, stavitel z Prahy. Oba dostali po diplomu a tím fotografické soutěže Klubu na dlouhou dobu skončily.

#### VI. soutěž v roce 1922

Iniciátorem obnovení fotografických soutěží Klubu byl arch. O. Vondráček. V přípravné fázi se ukázalo, že Klub nemůže ze svých prostředků dotovat ceny tak, aby jejich výše odpovídala cenám v jiných v téže době vyhlašovaných fotografických soutěžích. Funkcionáři Klubu si však vzpomněli na zájem, který nedlouho před tím projevovalo ministerstvo zahraničních věcí o snímky historických památek vhodné k propagaci republiky v zahraničí. Obrátili se proto na ministerstvo se žádostí, aby na soutěž přispělo částkou 2000 Kč. Již za 7 dní (!) tu byla odpověď: ministerstvo poskytne 1500 Kč, vyměňuje si zástupce v porotě a možnost použít soutěžní snímky. K odborné spolupráci byl přizván Svaz československých klubů fotografů amatérů,



110. Fotografie Jana Kafky ze série oceněné roku 1907 třetí cenou

který vyslal dva zástupce do poroty. SČKFA nesouhlasil s tím, aby jména porotců byla předem zveřejňována: „Jest důležité, aby zůstali členové oceňovací jury soutěžícím neznámi, aby nebyli jimi obtěžováni, neboť by se mohlo často státi, že by na ně mohli působiti, aby jejich obrazy lépe ocenili.“ Klub však tento požadavek odmítl s tím, že nový soutěžní řád Syndikátu výtvarných umělců požaduje, aby jména všech členů poroty byla známa předem.

Soutěž pak byla vyhlášena v polovině července 1922, uzávěrka 31. října. Tematicky byla omezena na snímky Malé Strany a Hradčan. „Účelem soutěže je, aby byly shromážděny význačné a rázovité snímky toho, čím jsou Malá Strana a Hradčany typické: charakteristických pohledů a průhledů uličních, pohledů s výšek na části města, snímky, které zachycují vedení ulic, význačných výtvarných památek,

architektonických detailů, nádvoří, zahrad a podobných námětů.“ Tentokrát byl již stanoven minimální formát a způsob zpracování: „Žádá se, aby snímky menších formátů než 6 x 9 (včetně) byly předloženy ve zvětšení. Kopie buďtež zaslány na lesklém papíře.“

V září 1922 se Společenstvo fotografů pro obvod Obchodní a živnostenské komory pražské domáhalo zastoupení v porotě pod záminkou, že soutěže se bezpochyby v hojném počtu zúčastní i fotografové živnostníci. Klub jim poděkoval s patřičným průtahem za příkladný zájem a své odmítnutí zdůvodnil pokročilostí doby. Přitom živnostníky ujistil o kvalifikovanosti poroty a neopomněl dodat, že „patří do tábora těch, kdo nemohou nikdy souhlasiti s živnostenským monopolizováním fotografie.“ Těžko bychom dnes porozuměli této podivné záležitosti, kdyby v archivu Klubu ne-

bylo přiloženo obsáhlé memorandum SČKFA ministerstvu obchodu. Vysvítá z něho, že v létě 1922 vyvrcholil ostrý boj fotografů amatérů proti snahám fotografů živnostníků, aby ministerstvo obchodu prohlásilo i nepotréní fotografické obory za řemeslnou živnost.

Soutěž obleslalo 27 autorů 691 fotografiemi. Porota (arch. J. Almer, dr. K. Guth a arch. A. Kubiček za Klub, R. A. Šimon a K. Krch za SČKFA, zástupce ministerstva zahraničí se nedostavil) rozdělila 15. listopadu 1922 ceny takto:

*I. cena (500 Kč) ing. Jaroslav Krupka z Karlína za snímek z Fürstenberské zahrady,*

*II. cena (350 Kč) závod Foto Posselt ze Smíchova za soubor 22 fotografií,*

*III. cena (250 Kč) ing. Jaroslav Krupka za snímek z Vrtbovské zahrady a Jindřich Hřejbek z Vinohrad za soubor 56 fotografií,*

*IV. cena (200 Kč) Božena Zatloukalová z Prahy VII a Augustin Myška ze Žižkova.*

Všechny snímky zaslané do soutěže byly vystaveny v sále Uměleckoprůmyslového muzea od 24. ledna do 4. února 1923.

## VII. soutěž v roce 1924

Úspěch soutěže z roku 1922 podnítl Klub, aby hned v roce 1923 začal organizovat soutěž další. Ministerstvo zahraničních věcí se sice jednání poroty minulé soutěže nezúčastnilo, o výsledky se však zajímalo, některé práce si vypůjčilo pro své potřeby a referent ministerstva dokonce osobně navštívil kanceláře Klubu, aby si prohlédl fotoarchiv a posoudil možnosti jeho využití k státní propagaci. Není proto divu, že se Klub s jistotou znovu obrátil na ministerstvo s žádostí o finanční dotaci soutěžních cen. Třířádková odpověď „K dopisu ze dne 27. července t.r. sděluje ministerstvo zahraničních věcí, že sdělilo tamní žádost též ministerstvu obchodu a minis-



111. Jedna ze soutěžních fotografií (1922)

terstvu železnic a rozhodne ve shodě s nimi“ ovšem nevěstila nic dobrého a skutečně, po nesmělé urgenci přichází koncem října strohá odpověď „ministerstvo žádosti by vyhověti nemohlo“ bez sebemenšího vysvětlení. Další snahy Klubu využít podmiňovacího způsobu a jistě formální nedůslednosti odpovědi a dosáhnout zvratu pomocí konexí nepřinesly žádný výsledek a vedly jen k dalšímu zdržování.

Soutěž pak byla vyhlášena až v květnu 1924 s uzávěrkou 15. září a s tematickým vymezením Staré Město, Jose-



112. Jedna ze soutěžních fotografií (1922)

fov, Nové Město a Vyšehrad. Zúčastnilo se 28 autorů 411 snímků. 12. listopadu 1924 porota (prof. O. Hejzlar ze Státního grafického ústavu, J. Prokop a ing. A. Zych ze SČKFA, dr. K. Guth a dr. Z. Wirth z Klubu) se rozhodla *I. ani II. cenu neudělit. Obě III. ceny (po dvou československých dukátech - prodávaly se tehdy po 120 Kč) i obě IV. ceny (po 200 Kč) získal závod Foto Posselt ze Smíchova, úspěšný účastník minulé soutěže (tentokrát přihlásil 49 snímků). Všechny soutěžní snímky byly počátkem května 1925 vystaveny v Uměleckoprůmyslovém muzeu.*

#### VIII. soutěž v roce 1926

3. září 1925 vypsál Klub fotografickou soutěž k 25. výročí svého založení, tentokrát na nejlepší snímky interiérů kostelů, klášterů, paláců a domů. Z technických požadavků je zajímavá podmínka, podle níž *„uhlo-, gumo- a olejotisky mohou být pouze přílohou ke snímkům kontaktním,*

*kteří jsou pro soutěž rozhodující.“* Uzávěrka 31. října 1925 byla pro malý zájem prodloužena do 30. dubna 1926. Skutečnou příčinou malé účasti byla bezpochyby technická obtížnost fotografování v nedokonale osvětlených interiérech. 2. června 1926 porota shodná se VII. soutěží rozdělila ceny:

- I. cena (4 čs. dukáty) Eduard Tesař,*
- II. cena (3 čs. dukáty) Vladislav Scholz*
- III. ceny (2 čs. dukáty) František Tichý a Josef Hudeček.*

Počet účastníků se zjistit nepodařilo, minimum dochované korespondence však svědčí o tom, že jich mnoho nebylo. Je zvláštní, že zatímco v bohatě obelázané minulé soutěži porota cenami šetřila, tentokrát rozdávala velkoryse, i když konkurence byla malá a snímky interiérů se stěží mohly vyznačovat nějakou originalitou. K vystavení soutěžních snímků nakonec nedošlo.

Kuriózní tečkou za poslední předválečnou soutěží je následující bod ze zá-



113. Fotografie J. Kováře ze soutěže roku 1909 zaměřené na Podskalí

pisu schůze domácí rady 9. června 1926: „porotě nebylo omylem předloženo ještě heslo *Clementinum* o 4 snímcích, které zapoměla sl. Čejková ve stole. Doplní se protokol a členové poroty se o tom uvědomí. Naštěstí není tato zásilka nijak pozoruhodná, takže výsledku soutěže nemění.“

#### IX. soutěž v roce 1953

Na návrh arch. Kubička byla po více než čtvrtstoleté pauze vypsána opět fotografická soutěž. Nebyla však náležitě propagována a měla jen pět účastníků. Porota, do níž byli přizváni proslulí fotografové Josef Sudek a Zdenko Feyfar, udělila v květnu 1953 I. a III. cenu dr. Jaromíru Cidlínskému a II. cenu dr. Jaroslavu Wagnerovi. Ceny věnovali někteří čle-

nové domácí rady - byly to autorské výtisky jejich knižních publikací.

Podle regulí všech ročníků soutěže připadly oceněné snímky i s negativy Klubu. Řadu dalších snímků a negativů pak ještě Klub od účastníků soutěže zakoupil, účastníci je Klubu věnovali nebo si je po skončení soutěže nevzvedli. Většina tohoto materiálu se i přes všechna stěhování v archivu Klubu zachovala, a tak máme dnes možnost si soutěžní snímky prohlédnout s odstupem času.

Jak již bylo konstatováno, v propozicích všech ročníků byl zdůrazňován umělecký charakter soutěže a porota, která ostatně obsahovala i výtvarníky

a umělecky založené fotografy, se této koncepcí důsledně držela. Nehodnotil se tedy jen obsah snímku a jeho památková zajímavost, ale především umělecké pojetí obsahu. Některé závěry poroty se dnes mohou zdát překvapivé. Je to způsobeno tím, že porota vyzdvihovala především trendy tehdy moderní. Tehdejší modernost však už dnes není nápadná a málokdo ji už dnes dokáže odhalit v kontextu historického vývoje fotografie. Dnes naopak spíše zaujme starodávná patina některých snímků, které však ve své době porotě připadaly konzervativní, archaické nebo naivní a neocenila je.

Na soutěžních fotografiích je zřetelně patrný rychlý rozvoj fotografické techniky po první světové válce. V pauze mezi prvními ročníky soutěže 1906 - 1909 a druhou etapou začínající rokem 1922 učinila optika kamer i fotografická chemie velký pokrok a dokládá to i skok v technické kvalitě nejlepších soutěžních snímků. Na druhé straně se však masové rozšíření fotografie projevilo i nepříznivě: do soutěže pronikaly snímky s nekvalitní kresbou, pořizované levnými kamerami, a pozitivy, které v domácích podmínkách amatéři nedbale zpracovali. Tyto po letech vybledlé, zšedlé, zahnědlé nebo skvrnitě snímky dávají za pravdu příručkám nabádajícím fotoamatéry, aby snímky náležitě ustalovali a vypírali. To výtvořily fotografických závodů Deport a Panzer či Posselt jsou i po letech brilantní, syté, kontrastní a lesklé. Kdyby tyto firmy ještě existovaly, mohly by svou dárnou produkcí směle využít k reklamě.

Změna atmosféry po první světové válce se zajímavým způsobem odrazila

i na heslech, jimiž autoři označovali své příspěvky do anonymní soutěže. Zatímco za Rakouska převládala vlastenecká a estétská hesla jako *Moje barva červená a bílá, Praha Čechům, umění všem, Nechtějte úcty ciziny pro sebe a své statky, kdož sami úcty nemáte pro slávy své památky, Ráz ducha předků udrzte, Morituri te salutant, Slávou i kletbou bohatá* apod. v kaligrafickém provedení s ornamentálními ozdůbkami, nová doba přinesla hesla jako *Exact, Fénix, Algol, Recherche, René, Maugli, Georg I, B.U.A., B 80 V, Bobík* a dokonce *Žena turistka*.

Z hlediska Klubu je ovšem příspěvek fotografických soutěží k demonstraci historického vývoje české fotografie zastíněn jejich dokumentační hodnotou. Zachované soutěžní snímky nejenže zachycují dávno již neexistující objekty a dobový stav objektů dochovaných, především však dávají možnost alespoň trochu pocítit autentickou atmosféru staré Prahy. Z protokolů schůzí domácí rady je zřejmé, že v bohaté činnosti Klubu, které vždy dominovaly konkrétní akce k záchraně ohrožených památek, byly fotografické soutěže jen okrajovou epizodou. Přesto však soutěže i po nich následující výstavy měly značný vliv na probouzení zájmu veřejnosti o pražské památky a také ovšem významně přispěly k propagaci Klubu.

## Prameny:

Archiv Klubu Za starou Prahu, spisový archiv, fotografický archiv, protokoly ze schůzí domácích rad.

# Model Malé Strany a Hradčan

Kateřina Bečková



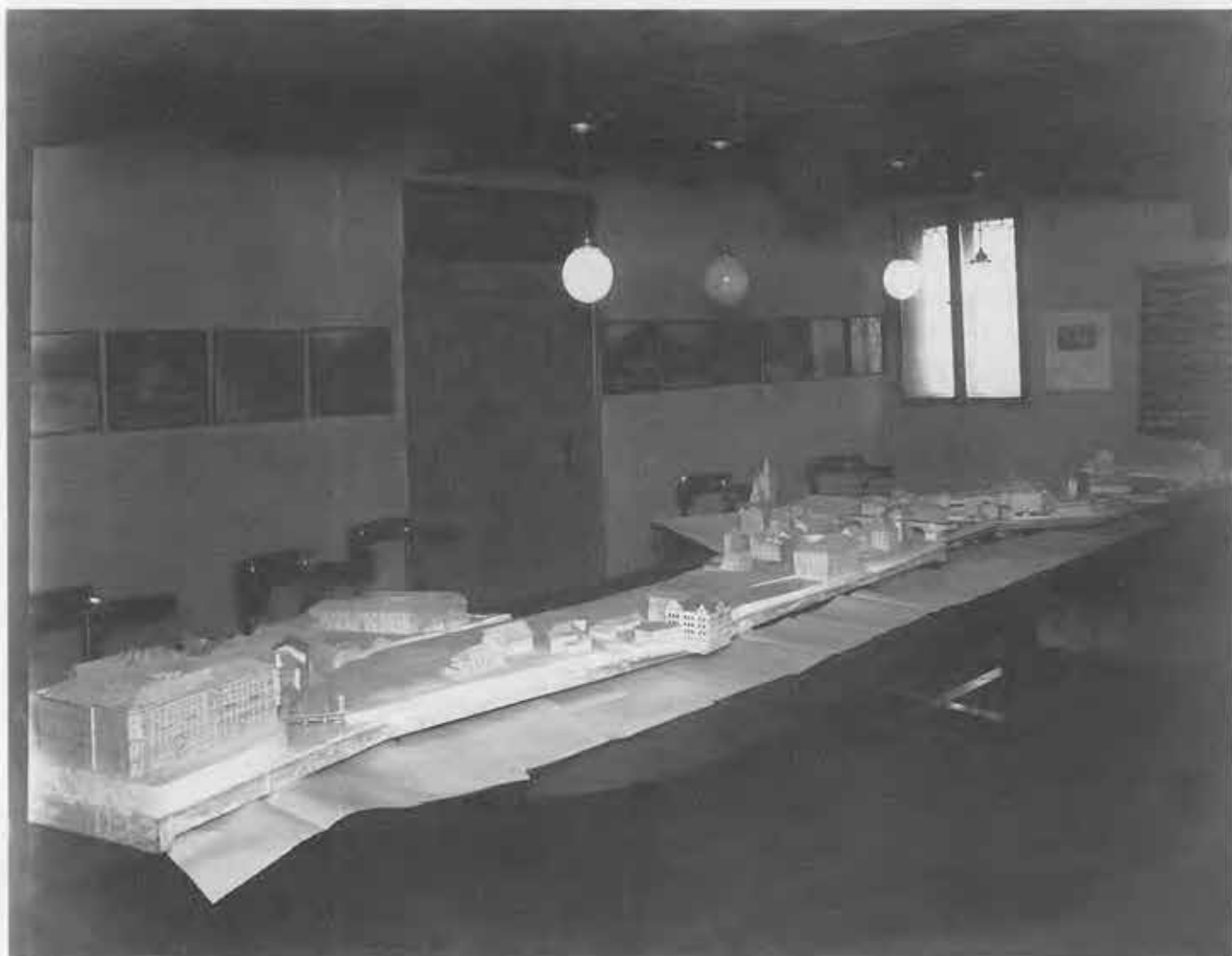
Ochrana Malé Strany, jako čtvrti s nejzachovalejší historickou zástavbou v Praze a navíc nezbytné *podnože* neopakovatelného hradčanského panoramatu, vždy patřila k prvořadým zájmům Klubu Za starou Prahu. Všechny záměry související s možným zásahem do staletého malostranského organismu byly sledovány s největší ostražitostí a vyvolávaly v Klubu nejvyšší aktivitu. Ohrožení malostranského pobřeží regulačními záměry obce pražské i problematické zásahy do historické stavební struktury, jako byl průlom U Klíčů v Karmelitské ulici i řada dalších dílčích podnětů, vzbudily v Klubu myšlenku vytvořit model Malé Strany. Nejprve byla vyzvána městská rada, aby tuto práci zorganizovala v zájmu vytvoření názorné zkušební pomůcky pro regulační záměry. Od města však Klub potřebnou odezvu nezískal, a tak se rozhodl k uvedené práci přikročit sám. Již v jejím počátku, jak oznamuje ve svém věstníku v roce 1910, Klub získal subvenci 400 korun od ministerstva kultu a ministerstvo veřejných prací podobnou finanční částku přislíbilo také.<sup>1)</sup>

Díky uvedeným subvencím mohly práce pod vedením architekta Bohumila Hübschmanna započít s plným nasazením. Model byl zhotovován z papíru v měřítku 1:200. Jako nejaktuálnější oblast zhotovení bylo uznáno malostranské pobřeží mezi Klárovem a Karlovým mostem a partie V Rybářích při ústí tehdy projektovaného mostu (pozdější most Má-

nesův). Tato část skutečně byla během pouhého půl roku zhotovena při nákladu 1500 K, částečně uhrazeného subvencemi.<sup>2)</sup> Dále pokračovala práce v roce 1911 zhotovením části od Karlova mostu ke Smíchovu a celého ostrova Kampy.<sup>3)</sup> Od jara roku 1912 byly zhotovovány jednotlivé větší budovy: Klárův ústav slepců, letohrádek Belveder, malostranské mostecké věže s přiléhajícím blokem domů vedle Čertovky a část tělesa Karlova mostu.<sup>4)</sup> Tzv. vynášení a rozkreslování bylo prací architekta, slepování do plastické makety prací knihaře a modelování terénu ze sádry prací sochaře ve spolupráci s truhlářem, zhotovujícím podpůrné trámký pod nerovnou plochu terénu. Přitom se počítalo, že jednotlivé zejména větší budovy nebo bloky musejí být vyjimatelné pro zkoušení variant zamýšlených novostaveb. Koncem roku 1912 byly rozkreslovány domovní bloky Malostranského náměstí včetně kostela sv. Mikuláše.<sup>5)</sup> Hotová část modelu v oblasti pobřeží Malé Strany od ulice U Železné lávky k Vítězné již zabírala na délku 7 metrů.<sup>6)</sup>

V roce 1913 byly na model pořizovány lepenkové krabice, v nichž mohly být jeho části uschovány a chráněny. Zároveň v tomto a dalším roce byly zhotovovány další bloky v jižní části Malé Strany. Bohužel válečná léta práci přerušila a k jejímu obnovení došlo až počátkem 20. let, kdy Klub získal pro tento účel subvenci ministerstva školství a národní osvěty ve výši 5000 Kč a Správní komise hlav. města Pra-





114. Rozpracovaný model Malé Strany a Hradčan v klubovních místnostech U Vejvodů

hy v částce 2000 Kč. Vedení prací se v tomto období ujal architekt Alois Kubiček.<sup>7)</sup>

V roce 1931, kdy práce na modelu opět pod vedením arch. B. Hübschmanna zintenzivnila díky státní subvenci, již byla hotova Malá Strana nejméně ze dvou třetin a celý Pražský hrad.<sup>8)</sup> Koncem roku 1933 je pak radostně konstatováno, že již chybí zhotovit jen partie v okolí Nerudovy ulice, Tržiště a Jánského vršku, které však jsou již vyrýsovány. Vzhledem k nedostatku volných prostředků však práce pokračovaly jen pomalu.<sup>9)</sup> Díky ministerstvu školství a národní osvěty, které v rámci akce na podporu nezaměstnané inteligence vyplácelo stipendium arch.

J. Čermákovi, bylo možno po celý rok 1934 pokračovat alespoň v malém rozsahu. Současně poskytla subvenci ve výši 500 Kč v tomto i dalším roce malostranská záložna.<sup>10)</sup>

Záměr vystavit model na výstavě Tvář Prahy v Mánesu v roce 1939 byl důležitým podnětem k obnovení intenzivních prací, tentokrát ovšem již víceméně dokončovacích. Přesto ještě v polovině roku 1941 byly dohotoveny dosud chybějící části zejména větších zahradních a přírodních partií v okolí Pražského hradu.<sup>11)</sup>

Kromě své výstavní premiéry v roce 1939 na již zmíněné výstavě Tvář Prahy v Mánesu byl model vystaven ještě více-

krát v dalších letech. Podruhé na výstavě k padesátému výročí existence Klubu v roce 1950 v Uměleckoprůmyslovém muzeu, potřetí na Staroměstské radnici v rámci výstavy *Pražské památky a životní prostředí*, kterou pořádal Pražský ústav památkové péče a ochrany přírody v roce 1975. Pro tuto výstavu byl model restaurátorsky ošetřen akad. malíři Janou a Jiřím Boudovými, již osvědčenými restaurátory světoznámého pražského modelu Langweilova. Poté byl model předán k dispozici pražským architektům a urbanistům do Útvaru hlavního architekta města Prahy.

V roce 1991 model reprezentoval Klub Za starou Prahu v malé expozici při Všeobecné československé výstavě na pražském výstavišti a poté byl na podzim téhož roku zapůjčen Muzeu hlavního města Prahy jako doplňkový exponát výstavy k 200. výročí narození Antonína Langweila a jeho staršího pražského modelu rozloženého na dvanáct částí. Protože současně zde byla vystavena i část moderního modelu Prahy, který vznikl v 80. letech v Útvaru hlavního architekta města Prahy, naskytla se tehdy návštěvníkům neobvyklá příležitost porovnat tři pražské modely vzniklé v rozmezí sto padesát let. V rámci výstavy *1100 let ar-*



115. Rozpracovaný model Malé Strany a Hradčan v klubovních místnostech U Vejvodů

*chitektury Prahy*, kterou na objednávku pražského magistrátu připravilo Muzeum hlavního města Prahy, absolvoval model Klubu Za starou Prahu své *zahraniční turné*, byl vystaven v Hamburku a Frankfurtu nad Mohanem (1992-1993).

Prozatím poslední vystoupení klubovního modelu je plánováno v termínu od 27. 1. do 30. 4. 2000 v rámci výstavy k stému výročí Klubu opět v prostorách Muzea hlavního města Prahy. Stálé expoziční uplatnění, které by si model Malé Strany a Hradčan jako atraktivní exponát nepochybně zasloužil, však prozatím nalezeno nebylo.

## Poznámky a odkazy:

- 1) Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. I, 1910, str. 24
- 2) Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. I, 1910, str. 93
- 3) Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. II, 1911, str. 55
- 4) Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. III, 1912, str. 32
- 5) Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. III, 1913, str. 72
- 6) Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. III, 1913, str. 91
- 7) Za starou Prahu, Věstník Klubu Za starou Prahu, roč. IX, 1923, str. 41
- 8) Za starou Prahu, Věstník pro ochranu památek, roč. XVI, 1932, str. 13
- 9) Za starou Prahu, Věstník pro ochranu památek, roč. XVII, 1933, str. 1
- 10) Za starou Prahu, Věstník pro ochranu památek, roč. XIX, 1935, str. 30
- 11) Zprávy Klubu Za starou Prahu, Praha 1982, str. 67

# Dobrovolná práce při úpravě Olšanských hřbitovů

Zdeněk Dušek

Staré hřbitovy nejsou jen produktem romantických nálad první poloviny 19. století a skanzenem posmrtné slávy epochy průmyslové revoluce, ale i cennou kartotékou, vyprávějící o sociálním zařazení zemřelých, jejich profesi, hodnotách i zásluhách. Jsou svědectvím životního stylu a vkusu doby, které hovoří tvarem, velikostí, materiálem a uměleckou výzdobou hrobů a hrobek. V současném uspěchaném a přetechizovaném světě zůstávají hřbitovy vyhledávanou oázou klidu a přírodní zeleně uprostřed rušných měst.

Od nepaměti byla pohřebiště považována za posvátná místa jako symbol zániku a konce života i mezi primitivními národy všech světadílů. Bohužel padesátá léta našeho století neměla pro ochranu a minulost starých vesměs již nepoužívaných hřbitovů valné pochopení. Zapomenuté a neudržované hroby se staly nepříjemnou přítěží městské pokladny, hřbitovní správy neměly k jejich údržbě finanční prostředky ani dostatek pracovníků. Budovatelská přítomnost oslněná optimistickými výhledy do budoucna se chovala k jakékoliv zmínce o potřebě památkové ochrany starých hřbitovů naprosto odmítavě a četná upozornění památkářů na jejich pustošení a ničení cenných plastik narážela na nezáměr úřadů. Nenačázela ohlas ani v tisku. Spíše se prosazovala tendence směřující k jejich postupné likvidaci a přeměně v otevřený park.

Ohradní zdi se bořily v zájmu rozšiřování ulic a otevřený hřbitov byl vystaven vandalům. Byl zrušen památný Ondřejský hřbitov v Karlových Varech, kde byl pohřben syn W. A. Mozarta a řada významných měšťanů a lázeňských hostů, které zde v době léčení zastihla smrt. Nepomohla ani intervence delegace Klubu v čele s ing. arch. A. Kubičkem a dr. J. Joachimovou u tehdejšího krajského národního výboru. Všechny sliby vyzněly naprázdno a hrob Mozartova syna byl přemístěn na nový hřbitov v Drahovicích. Podobný osud stihl i Mikulášský hřbitov v Plzni. Pozůstali byli vyzváni, aby si vyzvedli ostatky svých zemřelých a přenesli je jinam. Hroby, ke kterým se nikdo nepřihlásil, byly zlikvidovány. Zmizel charakteristický obraz minulosti staré Plzně, včetně hrobky rodiny Škodovy i zasloužilého purknistra Kopeckého. Zachovalo se jen místo, kde byl pochován Josef Kajetán Tyl. Po úpravě zůstala jen volná travnatá plocha. Nakonec však zeď podél Klatovské třídy, jejíž nezbytné rozšíření bylo hlavním argumentem městského národního výboru, zbořena nebyla.

V Praze doplatil na rozšiřování Plzeňské třídy v té době hřbitov Malostranský. Po zboření zdi a přemístění náhrobků zůstal několik měsíců zcela otevřen. Až vandalské ničení hřbitova pobouřilo veřejnost i tisk. Za jedinou noc bylo poveleno více než sto náhrobků. Díky protestu spisova-



116. Skupina dobrovolných pracovníků na Olšanech, vlevo A. Vanoušek. Foto L. Kubíková, 1986

telů byl hřbitov provizorně uzavřen drátěným pletivem a po několika letech kovovým plotem, a to přes protesty Klubu, který trval na obnově zdi.

Podobná situace se opakovala i na Olšanech. Ohradní zeď I. oddělení kolem kaple sv. Rocha padla za oběť rozšiřování křižovatky na Olšanském náměstí a byl otevřen nový vchod z ulice Jičínské. Bohužel i tady došlo k vandalskému ničení cenných empírových plastik z dílny Václava Prachnera, J. Malínského a J. Ledera, významných pražských sochařů počátku 19. století. Na dalších odděleních hřbitova zapracovala spíš lidská lhostejnost a nemilosrdný čas. Nepoužívané části Olšan, kde odpočívá řada významných osobností z řad národních buditelů, pomalu zarůstaly křovím, cestičky mezi hroby zmizely pod nánosem zetlelého listí a uschlých větví. Některé náhrobní desky osazené na vnitřních zdech se uvolnily a odpadly. Přebujelá zeleň a velké stromy ničily svými kořeny zdivo hrobek a rozrušovaly stabilitu pomníků a náhrobních desek, které se často propadaly na

rakve. Střechy měšťanských hrobek obsadila náletová zeleň, zrezivělými okapy zátékala voda na fasádu a rozrušovala omítku i vlastní zdivo. Železná zábradlí byla rozežirána rží a litinové kříže pokryla silná vrstva koroze. Dveře hrobek vypáčili vykradači hrobek, kteří zde hledali cennosti a barevné kovy, které bylo možné zpeněžit. Jednání památkářů i Klubu s Obvodním národním výborem v Praze 3 ztroskotávalo na nedostatku financí a pracovních sil, často však i na nezájmu úředníků. S podobnými potížemi zápasila i hřbitovní správa. Svatobor, nejstarší český spolek, založený již v roce 1861, který svým nákladem vybudoval řadu hrobů a hrobek vynikajících osobností národního obrození, významných umělců a spisovatelů, zanikl již v prvním roce normalizace nepřízní úřadů a nepochopením veřejnosti. Ostatně již obě měnové reformy v letech 1945 a 1953 připravily Svatobor o většinu majetku a finančních fondů, kterými disponoval před válkou. Je třeba se zmínit o tom, že mnoho členů domácí rady Klubu bylo současně i činovní-



117. Skupina dobrovolných pracovníků na Olšanských hřbitovech. Vpravo od sošky stojí Alois Vanoušek a druhý od pravého kraje řady je dr. Jan Cejp, člen domácí rady. Foto L. Kubíková, 1986

ky Svatoboru. Proto se v roce 1974 rozhodli členové Klubu Za starou Prahu zahájit záchranné práce při úpravě II. oddělení Olšanských hřbitovů dobrovolnou prací. Jedním z iniciátorů byl ing. František Petroušek, kterému se podařilo získat nejen celou řadu členů Klubu, ale také nadšence z řad místních občanů z Prahy 3, i povzbudit zájem příznivců rozpuštěného Svatoboru. Práce začaly na jaře postupnou likvidací neprostupného zeleného houští obklopujícího celé skupiny hrobů mimo hlavní cesty a vyčištěním travnaté plochy uprostřed hřbitova zarostlé vysokým plevellem. Ing. Petroušek využil svých kaligrafických schopností k obnově zaslých nápisů na litinových jmenovkách a u hrobů významných osob umístil informační tabulky se stručným životopisem zemřelého. Pro lepší orientaci návštěvníků byla poblíž vchodu osazena zasklená skříňka s plánkem hřbitova a vyznačením hrobů vý-

znamných politiků, umělců a dalších historicky známých veličin obrozenecké doby. Klub pořídil fotografie umělecky cenných náhrobků dokumentující jejich stav před obnovou a po ní, které byly postupně ve skřínce obměňovány. Zpočátku se pracovalo jen o volných sobotách, ale později sem docházeli dobrovolně důchodci i ve všedních dnech. Vytvořili skupinku, která si troufla i na kvalifikované práce vyžadující značné námahy a dovednosti. Narovnali desítky nachýlených pomníků, osadili padlé a poškozené stély, opravovali a znovu osazovali uvolněné náhrobní desky na vnitřní straně zdí. Očistili a nakonzervovali litinové kříže a zviditelnili nečitelné nápisy. Postarali se o důstojnou úpravu hrobu Karla Havlíčka Borovského, Václava Klimenta Klicpery, opravili poškozenou plastiku na hrobě první manželky Bedřicha Smetany, rozené Kolářové, obnovili hroby Jana Nepomuka Štěpánka, ma-

líře Josefa Navrátila, básníka J. J. Kaliny, matematika prof. Skuherského a mnoho dalších hrobů méně známých osobností. Odstranili náletovou zeleň z mohutného mauzolea Vojtěcha Lanny a architekta Šebka, opravili provizorně střechy, aby voda nezatékala dovnitř hrobek. Odpracovali zde tisíce hodin. Jejich snahu ocenila i hřbitovní správa a poskytla jim potřebný materiál. Za více než dvacet let záslužného úsilí obnovili stovky historicky a umělecky cenných náhrobků, objevili pozapomenuté historické hodnoty a zachránili je před zkázou. Pomohli tak udržet cenné lapidárium funerální plastiky. Neomezovali se ovšem jen na II. a III. oddělení hřbitova a pokračovali i v novějších částech IV až VII, kde zachránili před zcizením několik cenných plastik, které si zloději připravili k odvezení. Nejstarší členové skupiny spolu s místrými obyvateli procházeli pravidelně staré části Olšan a upozorňovali na ničení a zcizování výzdoby z barevných kovů. Uzavřeli vypáčené dveře hrobek řetězem a zámkem proti vylupovačům a nezvaným nocležníkům, kteří se sem v nočních hodinách stahovali. V průběhu let se při pracích na Olšanských hřbitovech vystřídalo více než osmdesát dobrovolných brigádníků a mnoho z nich zde pracovalo déle než 10 let. Kromě neúnavného ing. Františka Petrouška a jeho bratrů musíme vzpomenout obratného všeuměla Václava Dolívku, Františka Zelenku, Václava Veselého, plk. Karla Čápa, arch. Hakla a současného doyena skupiny Aloise Vanouška. Práci se zúčastňovaly i ženy, zejména při květinové úpravě hrobů a vyzarování růží. Musíme po zásluze ocenit nezištnou obětavou práci všech, kteří přiložili ruce k obnově starých Olšan, pro které navrhl ing. Petroušek *název hřbitov našich budoucích*. Nadšení dobrovolných pracovníků nepolevovalo ani v zimních měsících, kdy využili sněhu k přesunu těžkých náhrobků, odstraněných při částečné revitalizaci části II. hřbitova počátkem okupace.

V letech nezájmu a apatie ke kulturnímu dědictví dokázal Klub Za starou Prahu nahradit záslužnou činnost Svatoboru. Není divu, že po listopadu 1989 to byl právě Klub, který se přičinil v roce 1990 o obnovu Svatoboru. V jeho čele stanuli čelní funkcionáři Klubu dr. Oldřich Hora, dr. Dobroslav Líbal a ing. František Petroušek. Ve spolupráci s Klubem pořádá Svatobor vycházky po hrobech osobností zde pohřbených. Pořizuje se důkladná fotodokumentace, podařilo se vydat zajímavý průvodce po Olšanech pozapomenutých a současných, který zpracovala dr. Libuše Neckářová a Alois Vanoušek. Je to čtivá publikace s četnými reprodukcemi a textem, který nepochybně zaujme zvědavé čtenáře. V roce 1997 natočil režisér Petr Kotek s kameramanem Štěpánem Kučerou ve spolupráci s autory průvodce sedmdesátminutové pásmo o nespočetných tajemstvích Olšanských hřbitovů pro Českou televizi. Film nazvaný přiléhavě *Město mrtvých* odhaluje kvalitu české umělecké plastiky, odhaluje zajímavá zákoutí i trosky bývalé nádhery patricijských hrobek, jména jejich tvůrců - sochařů, architektů, kameníků. To vše je už minulostí, která se sotva bude opakovat. Současná doba si nepotrpí na posmrtnou slávu a neuvažuje ve svém rozpočtu s pompézními náhrobky. Začíná konec hřbitovní romantiky a klidných procházek ve stínu stromů.

Závěrem musíme s potěšením zaznamenat, že práce a úsilí členů Klubu Za starou Prahu a obnoveného Svatoboru v minulých letech nevyzněla naprázdno. Hřbitovní správa se stará o staré Olšanské hřbitovy mnohem intenzivněji. Zajistila jejich denní i noční ostrahu a vstřícnost ředitele Správy pražských hřbitovů pana ing. Vojtěcha Grametbauera a jeho spolupracovníků opravňuje věřit, že vynaložené úsilí všech, kteří nám pomáhali v minulých letech, nebylo marné. Ing. Petroušek, který sám již pět let odpočívá na VI. Olšanském hřbitově, může být spokojen.

## NEPERIODICKÉ TISKY

### **Staré Město pražské**

Napsal JUDr. Luboš Jeřábek.

Předmluva Viléma Mrštíka.

Doslov Jana Emlera.

Kresba na obálce od K. L. Klusáčka.

Praha 1902.

### **Malá Strana a problém jejího upravení**

Napsal JUDr. Luboš Jeřábek. Úvod  
JUDr. B. Franty.

Kresba na obálce od K. L. Klusáčka,  
čtyři přílohy. Praha 1904.

### **Krásná Praha**

Výstavní katalog k výstavě v  
Rudolfinu. Úvod Jana Emlera.

Data o malířích Prahy od K. L. Mráze.

Obálka a výzdoba Vratislava

Brunnera. Společně s Krasoumnou  
jednotou. Praha 1906.

### **Das schöne Prag**

Totéž v německé mutaci.

### **Krásná Praha**

Plakát výstavy v Rudolfinu. Originální  
litografie Jana Konůpka.

Společně s Krasoumnou jednotou.  
Praha 1906.

### **Das schöne Prag**

Totéž v německé mutaci.

### **Žatecká ulička**

Barevná litografie J. Bendy.

Členská premie. Praha 1906.

### **Krásná Praha**

Album 12 světlotisků v obálce. Praha  
1907.

### **Svatý Jiří**

Pohlednice. Původní dřevoryt

Vratislava Brunnera. Praha 1907.

### **Šitkovská náplavka**

Pohlednice. Fotografie A. Klímy,  
Praha 1907.

### **Na Hradčanech**

Pohlednice. Fotografie A. Klímy, Praha  
1907.

### **Klub Za starou Prahu 1908**

Katalog expozice v pavillonu kr. hl. m.  
Prahy na Jubilejní výstavě 1908.

Úvod a vysvětlivky arch. Vladimíra  
Zákrejse. Reprodukce. Praha 1908.

### **Malostranské střechy**

Barevná reprodukce dle obrazu

V. Strettiho. Členská premie. Praha 1908.

### **Arkýř Staroměstské radnice a Krocínova kašna**

Reprodukce dle litografie S. Prouta.  
Členská premie. Praha 1909.

### **Portál Týna a starý Ungelt**

Reprodukce dle litografie S. Prouta.  
Premie vycházek. Praha 1909.

### **Klub Za starou Prahu 1899-1909**

Jubilejní brožura. Praha 1909.

## PRAGA CAPUT REGNI

Napsal Václav Chaloupecký.  
Prémie Klubu Za starou Prahu,  
Praha 1919.

## Praha v půdorysu a obrazovém vývoji

Napsal Antonín Engel.  
Prémie Klubu Za starou Prahu,  
Praha 1920.

## Praha

Album 64 reprodukcí podle fotografií.  
Text Václav Vojtíšek,  
Praha 1924.

## Stará Praha

Napsal Zdeněk Wirth.  
Prémie Klubu Za starou Prahu,  
Praha 1937.

## Huberův plán - Staré Město

Reprodukce části plánu J. D. Hubera  
z r. 1769.  
Prémie Klubu Za starou Prahu,  
Praha 1945.

## Obnova památné Prahy

Napsal Bohumil Hypšman.  
Edice O staré Praze, sv. 1.  
Vydáno v nakl. J. Otto, Praha 1947.

## Týnský chrám

Sítotisk kresby Karla Teissiga.  
Členská prémie, Praha 1995.



118. Obálka Karla Klusáčka k brožuře Klubu z roku 1904

## PERIODICKÉ TISKY

### Za starou Prahu - Věstník Klubu Za starou Prahu

Ročník I.	(1910)	- redaktor Pavel Janák	94 str.
Ročník II.	(1911)	- redaktor Zdeněk Wirth	64 str.
Ročník III.	(1912)	- redaktor Zdeněk Wirth	92 str.
Ročník IV.	(1913)	- redaktor Zdeněk Wirth	68 str.



<b>Za starou Prahu - Věstník pro ochranu památek v Čechách</b>			
Ročník V.	(1914)	- redaktoři Zdeněk Wirth, Karel Guth	36 str.
Ročník VI.	(1915-1917)	- redaktor Karel Guth	28 str.

<b>Za starou Prahu - Věstník pro ochranu památek</b>			
Ročník VII.	(1920)	- redaktor Karel Herain	16 str.
Ročník VIII.	(1921)	- redaktor Karel Herain	32 str.
Ročník IX.	(1922-1923)	- redaktor Karel Herain	44 str.
Ročník X.	(1924)	- redaktor Karel Herain	24 str.
Ročník XI.	(1926)	- redaktor Karel Herain	32 str.
Ročník XII.	(1927-1928)	- redaktor A. V. Vitinger	52 str.
Ročník XIII.	(1929)	- redaktor A. V. Vitinger	40 str.
Ročník XIV.	(1930)	- redaktor A. V. Vitinger	44 str.
Ročník XV.	(1931)	- redaktor Frant. Kovárna	44 str.
Ročník XVI.	(1932)	- redaktor Emanuel Poche	40 str.
Ročník XVII.	(1933-1934)	- redaktor Jiří Čarek	48 str.
Ročník XVIII.	(1934)	- redaktor Jiří Čarek	48 str.
Ročník XIX.	(1935)	- redaktor Jiří Čarek	48 str.
Ročník XX.	(1936-1937)	- redaktor Jan Mannsbarth	84 str.
Ročník XXI.	(1938-1939)	- redaktor Jan Vondráček	76 str.
Ročník XXII.	(1939-1947)	- redaktoři Jan Vondráček, Adolf Janoušek	112 str.
Ročník XXIII.	(1948-1949)	- redaktor Adolf Janoušek	68 str.
Ročník XXIV.	(1949-1950)	- redaktor Adolf Janoušek	40 str.
Ročník XXV.	(1950)	- redaktor Cyril Merhout	76 str.
Ročník XXVI.	(1951)	- redaktor Luboš Hlaváček	40 str.

<b>Ochrana památek - Věstník Klubu Za starou Prahu a jeho odborů</b>			
Ročník XXVII.	(1952)	- redaktor Luboš Hlaváček	64 str.
Ročník XXVIII.	(1952)	- redaktor Luboš Hlaváček	64 str.
Ročník XXIX.	(1954)	- redaktor Luboš Hlaváček	64 str.

<b>Ochrana památek - Sborník Klubu Za starou Prahu</b>			
Rok 1956		- redaktoři Jar. Vaněček, Jarmila Brožová	88 str.
Rok 1957		- redaktorka Jarmila Brožová	128 str.
Rok 1958		- redaktorka Jarmila Brožová	86 str.
Rok 1959		- redaktor Josef Trojan	136 str.
Rok 1960		- redaktorka Vl. Šverhartová	160 str.
Rok 1961		- redaktor Eduard Šimek	68 str.

**Zprávy Klubu Za starou Prahu**

(rozmnožovaná vydání)

Listopad 1963	12 str.
Duben 1964	16 str.
Říjen 1964	18 str.

Prosinec 1965  
Listopad 1966

11 str.  
20 str.

Přehled  
publikační  
činnosti

### Zprávy Klubu Za starou Prahu

Rok 1970	- redakce Miloš Endler, Jiří Novák Frant. Petroušek	134 str.
Rok 1972	- redakce Miloš Endler, Jiří Novák, Frant. Petroušek	132 str.
Rok 1978	- redakce Oldřich Hora, Zdeněk Dušek, Frant. Petroušek	86 str.
Rok 1980	- redakce Oldřich Hora, Zdeněk Dušek, Frant. Petroušek	110 str.
Rok 1982	- redakce Oldřich Hora, Zdeněk Dušek, Frant. Petroušek	144 str.
Rok 1985	- redakce Emanuel Hruška, Oldřich Hora, Zdeněk Dušek, Frant. Petroušek	144 str.
Rok 1987	- redakce Emanuel Hruška, Oldřich Hora, Zdeněk Dušek, Frant. Petroušek	128 str.
Rok 1990	- redakce Oldřich Hora, Frant. Petroušek,	116 str.
Rok 1992	- redakce Oldřich Hora , Frant. Petroušek	64 str.
Rok 1994, č. 94/1	- redaktor Tomáš Kleisner	48 str.
Rok 1994, č. 94/2	- redaktor Tomáš Kleisner	40 str.
Rok 1995, č. 95/1	- redaktor Tomáš Kleisner	48 str.
Rok 1995, č. 95/2	- redaktor Tomáš Kleisner	64 str.
Rok 1996, č. 96/1	- redaktor Tomáš Kleisner	56 str.
Rok 1996, č. 96/2	- redaktor Tomáš Kleisner	144 str.
Rok 1997, č. 97/1	- redaktorka Kateřina Bečková	80 str.
Rok 1997, č. 97/2	- redaktorka Kateřina Bečková	56 str.
Rok 1998, č. 98/1	- redaktorka Kateřina Bečková	64 str.
Rok 1998, č. 98/2	- redaktorka Kateřina Bečková	60 str.
Rok 1999, č. 99/1	- redaktorka Kateřina Bečková	56 str.

**Osoby a osobnosti  
spjaté s Klubem  
Za starou Prahu**

2000

**STO LET  
KLUBU**



**Za  
STAROU  
PRAHU**

1900

# Vzpomínky Václava Viléma Štecha



**D**ějiny Klubu jistě napíší jiní a budou to dějiny velké sociální, hospodářské, estetické a architektonické proměny města - moje řádky chtějí pouze připomenout ovzduší, v němž Klub kdysi pracoval.

Nebyl jsem u jeho začátků, ačkoliv se pamatuji na *Mrštíkovu* brožuru *Bestia triumphans*, která křičela z výkladních skříní knihkupců obálkou *Zdenky Braunerové* a rušila spokojený klid Pražanů nadšených asanací a překotnou modernizací Starého Města. Když můj otec psal roku 1898 pro výstavu architektury a inženýrství veselohru *Náš dům v asanaci*, nechtěl protestovat proti velikému boření, které tehdy propuklo. Chodíval jsem k malíři Josefu Petřovi ještě do jednoho z domů na Staroměstském náměstí, o něž se tehdy bojovalo ve sboru obecních starších, než musely ustoupit budově městské pojišťovny. Byly schůze, psalo se v novinách, básníci a lidé nenormální truchlili tiše i nahlas nad ztracenou krásou. *Jaroslav Hilbert* se ve Volných směrech této sentimentalitě vysmál a rozohnil se nad budoucí krásou Prahy nové. Úsilí o zachování staré Prahy označil za zpátečnictví, milující malost, zbořeninu, špínu, hájící smrduté a jedovaté boudy, jež jsou jako škeble na pobřeží nalepeny po úpatí Malé Strany. To byl hlas a místo, které působily tenkrát, roku 1900, na mne jako na jiné mladé lidi. Vyznával jsem Hilbertovy zásady také na podzim roku 1904, když jsem se dostal jako no-

vopečený funkcionář Všestudentského svazu do domácí rady Klubu. Pozval mne tam dr. Luboš Jeřábek, s nímž jsem se setkal na jakési manifestaci. Svaz připojil tehdy svůj podpis k nějakému klubovnímu protestu, tuším, že se jednalo o úpravu okolí Staronové synagogy. *Dr. Luboš Jeřábek* nabídl virilní místo studentskému zástupci v domácí radě (když jsem se později stal členem volným, nastoupil po mně Ješek Hofman), a já tam šel ve střehu, jako se chodí do nepřátelského tábora. Předsedou byl profesor Jan Koula, který vlídně a s mírným úsměvem přijímal mou naježenost a nerozčilil se ani, když jsem hned zpočátku protestoval proti klubovním legitimacím: K. L. Klusáček nakreslil na ně zběsilce s motykami a krumpáči, z nichž jeden držel ceduli s nápisem *Jen moderně!* (Záhy nakreslil na mou prosbu *Adolf Kašpar* legitimaci novou.) Vážní slovní pánové, kteří tehdy pravidelně zasedali v místnostech Národního klubu v Jungmannově ulici, byli lidé tradičních názorů a zálib. Sledovali nevrle ojedinelé pokusy o novou architekturu, horlili pro českou renesanci a pro šestnáct nebo kolik typů jejich štítů i pro pražský barok. Představovali si, že odamtud vyrostou organicky nové městské stavebnictví. Vedle této generace, s níž jsem se záhy střetnul, seděli mladí studenti techniky, které patrně přivedl do Klubu jejich profesor Koula. Také s nimi, s *P. Janákem*, *A. Englem*, *St. Sochořem*, *Vl. Zákřejsem* jsem brzy zaváděl debaty



119. Mladý V. V. Štech (vlevo) se svými nadřízenými B. Jelínkem a F. X. Harlasem v městském muzeu

o moderní architektuře. Nelíbil se mi jejich návrh na úpravu okolí Staronové synagogy. Rozházeného nadšence, jakým jsem tehdy byl, nemálo překvapilo, když slyšel, že se nejedná tolik o modernost nebo nemodernost průčelí, jako o úpravu celku místa a zachování jeho povahy. Byla to první slova o architektuře, která vůbec slyšel. Nezůstalo jenom u nich. Záhy jsem se sblížil s P. Janákem - vlastně je to slabé slovo, přilnul k němu tak, jako k V. H. Brunnerovi a obdivoval ho, jak dovede obdivovat mládí. S ním dostal jsem se do

prostředí tehdejšího spolku posluchačů architektury, blízko jejich snahám o nového ducha školy a jejich bojům s představiteli studeného a neživého renesancismu. Profesor Koula objevil se pak jako duch nejpružnější, chápající potřeby města a rozumějící i požadavkům času. Vyznával ovšem jinou slohovou víru, a proto stále častěji docházelo uvnitř domácí rady k ideovým rozporům. Ty však nevadily společné práci.

Mezi divokým mládím a mezi konzervatismem zakladatelů Klubu vyrovnával a smiřoval *dr. Jan Emler*, ctěný a milovaný oběma vrstvami. Měl úsměv a porozumění pro naši nedočkavost, chápal také ušlechtilý idealismus těch prvních, kteří znali veškeré nesnáze obranné práce, rozuměli složitému mechanismu obecní politiky i jejím tajným příčinám - často až příliš konkrétním. Doktor *Luboš Jeřábek*, muž pražské společnosti, nadšený obdivovatel krásy, praktik schůzí a nevyčerpatelný v iniciativních návrzích a taktických nápadech, bojoval ve Sboru a na veřejnosti. Ztělesňoval celé hnutí. Psal články a manifesty, mluvil na schůzích, hledal neúnavně a neomrzele styky, aby uhájil některou starou budovu, zachránil architektonický celek nebo přírodní situaci. Jeho veřejný boj byl stále více veden argumenty a zbraněmi, které dodávali mladí technické. Moc neměl tehdy Klub žádnou, jeho síly byly slabé. Mohl jenom burcovat veřejnost a budit zájem, přesvědčovat a přemlouvat obec, hledat odpomoc nebo nějaké jiné řešení strohých úředních projektů a tak postupovat drobnými kroky. Byla to doslova *drobečková politika*, ale ti, kdož se soustřeďovali tenkrát kolem Klubu, postupně vnikali do souboru otázek, z nichž záležel život rostoucího a náhle rozkotávaného města. Mladí architekti, kteří na technice začínali akvarelovými pohledy na malebné partie, nalézali tak pod slohovou patinou cosi mnohem zá-

važnějšího. Zaměstnávali se způsoby, jak zachránit nějaký detail, třeba jen zeď, pohledovou konfiguraci, uliční celek. Hleděli, kterak by šlo zabránit škodám u násilných komunikací a nelogických regulací. Poznávali při tom, že krása města není založena na jednotlivostech nebo slohových zvláštностech.

Když myslím na tehdejší časy, vidím intenzitu toho úsilí, nezištně vynaloženého lidmi různého věku a různých povolání, spojených velkou láskou. Sám jsem vlastně jenom přihlížel této práci, která stávala se stále odbornější. Mladý student dějin umění nemohl jí prospěti jiným, než trochou spolkaření. Nějaká lokálka propašovaná do novin, vycházky popularizující znalost památek, propagační večírky a ochotnická představení - to byla činnost, kde jsem mohl pomoci. Na Všestudentské slavnosti, pořádané roku 1906 na Výstavišti, zabrali jsme bývalý plynárenský pavilon a vyplnili jej výstavkou karikaturních improvizací spoust a nevkusu, které už spáchala nebo hodlala spáchat triumfující bestie. Nazvali jsme je *Tisíc a jedna motyka*. Malovali je mladí architekti z Klubu a kamarádi z Akademie. Dělal jsem s jinými ve výstavě tlampače a prováděl po jejích hrůzách také primátora dr. Groše, který tam neopatrně zabloudiv a musel potom s patrnými rozpaky vyslechnout, co všechno jsme mu za celou obecní správu házeli na hlavu.

*Tisíc a jedna motyka* byla psina. Odpovídala rozpoložení mladých lidí, kteří se sbližovali osobně i myšlenkově. Po schůzích domácí rady pokračovaly naše nekonečné debaty, hádky i rozpustilosti. Architekti z techniky přátelili se s výtvarníky v Unionce, u Brejšků a u Petříků na nekonečných nočních zasedáních, na denních procházkách po nábřeží, na nedělních výletech na Klamovku, do Zátíší, na Šatovku, do Podhoří, Sedlce a do všech těch hospod, kde



120. Dr. Luboš Jeřábek



121. Dr. Zdeněk Wirth

se tehdy tancovalo. Přibývali povlovně další studenti dějin umění, literáti, slučováním školních a osobních skupin povstávala pestrá společnost, generace kavárny Union. Nemohlo být ovzduší plodnějšího, byla to pro mne skutečná škola. Naučil jsem se tam vlastně více, než na univerzitě. V Klubu poznal jsem Pavla Janáka a když jsme spolu o prázdninách roku 1905 jeli do Německa, byla celá cesta nepřetržitou lekcí, kde aktuální promítalo se do pozorování památek. Na vycházkách Klubu poznal jsem Zdeňka Wirtha, a to byl - nejenom pro mne - učitel druhý. Metodice učil jsem se především od něho. Do Klubu sice Wirth dlouho nechodil, vzpíral se, ačkoliv byl námi opět a opět zván, vadil mu diletantismus dr. Jeřábka a konzervatismus některých funkcionářů. Patřil však mezi sloupy Unionky a na všem bral živý podíl. Přece však si dal nakonec říci a začátek jeho činnosti nebyl také bez konfliktů. Bylo však do značné míry jeho zásluhou, že z ochránářského spolku stalo se významné středisko myšlení o nové české architektuře. Významně přispíval k tomu také architekt Bohumil Hypšman. Přišel do Klubu jako zástupce Mánesa, kde se vedoucí činitelé dívali na otázky staropražské dosti s úkosem, neboť také jim vadilo zdánlivé staromilství jeho snah. Hypšman viděl však dále, byl z těch, kteří Praze pomohli nejvíce. Byl stejně houževnatý jako logický a vedl nás mladé k nepředpojatému posuzování architektonické tvorby bez ohledu na vnější efekty dekorace a časovosti. Měl na nás velký vliv.

Pokračující odbornění způsobovalo, že se šlo stále určitěji od sentimentální

adorace staroby k řešení sociálních, technických a výtvarných otázek. Byl znát náš odklon na *Vilému Mrštíkovi*, který jednou nebo dvakrát mezi nás přišel a zřejmě si už s námi nerozuměl. Zvětšovaly se i zásadové rozpory s profesorem Koulou, takže odstoupil z místa předsedy, které potom zaujal profesor Goll.

Přál bych věru každému mladému historikovi nebo teoretiku umění, aby žil v ovzduší tak hustém a plodném, jakým byl pro nás Klub. Byla to krásná léta, za mnoho jim vděčím. Činnost Klubu zasahovala do života, souvisela stejně s vědou jako s uměním. Tuto spojitost cítili jsme tehdy všichni. Učili jsme se rozumět významu tradice pro organický vývoj města, znát a hledat spojitost minulosti s přítomností, cítit hodnoty bez ohledu na jejich časovost. Byla jména, která znamenala jakési strašáky pro mladé, toužící po novosti a pokroku. Klub byl místo, kam přišli i takoví architekti jako Polívka, Balšánek, Sakař, jež jsme jako umělce neuznávali. Ale pochopili jsme, že i oni pracují s láskou, že mnoho vědí a že chtějí pomoci. V soutěžích tenkrát vypisovaných na novostavbu Staroměstské radnice, na regulaci Vyšehradu, na letenský průkop, odpovídali mladí architekti Klubu po svém na velké otázky existence města. Každá z těch bezvýsledných soutěží rozšířila nějak naše představy o jeho možnostech a budoucnosti i posunula vývoj naší architektury.

*Vzpomínky jsou převzaty z klubovního věstníku, vydaného v jubilejním roce 1950 (kráceno).*

# Vzpomínky Jana Zrzavého

**J**ak jsem se stal tajemníkem Klubu Za starou Prahu?

Když pan Kubišta dal výpověď a současně se dal aktivovat, tak mě představenstvu a domácí radě vřele doporučil jako svého nástupce na místo tajemníka. Napsal jsem supliku a k mé veliké radosti jsem byl přijat. Nastoupil jsem ihned po obdržení písemného vyrozumění, převzal jsem listiny, zápisy, protokoly a i klíče od úřadovny Klubu. Byl jsem přešfaster. Bohužel však jsem práci v Klubu neuměl zastávat, jak bylo třeba. Neměl jsem zkušenosti s podobnou činností, nebyl jsem ani dostatečně panem Kubištou informován, a tak jsem měl z té práce stále jenom velikou trému. Ty věčné protokoly byly mým největším trápením, jen pan architekt Hofman mi pomáhal. Měli jsme tam ještě písárku, ta mě však neměla ráda, nic mi nepomohla a měla škodolibou radost, když se mi něco nepovedlo, a toho bylo bohužel mnoho. Pro mne to ovšem bylo stále nádherné zaměstnání, protože jsem neměl z čeho být živ a můj příjem tajemníka byl pro mne královskou odměnou. Bylo to velmi slušné živobytí a já na to stále rád vzpomínám. Ale protože všechno krásné má i svůj konec, tak i moje zaměstnání v Klubu ztroskotalo. Jak k tomu došlo?

Jednou bylo takové ošklivé počasí, před bouřkou, takové velké dusno a já byl z toho celý nemocný, že nebyl jsem schopen se vypravit s klíči na schůzi domácí rady. Ostatně tyto stavy mám občas i nyní. Když konečně jsem přemohl svůj stav a přišel ke kanceláři, čekali tam na mne



122. Jan Zrzavý

všichni, až otevřu dveře. Pan předseda, byl to architekt (*autor vzpomínek se mylí, předsedou byl tehdy dr. L. Jeřábek - pozn. red.*), takový hodně starý blondák s bradkou, - jméno mi vypadlo z paměti - mi popřál úspěchy v jiné činnosti, a tak jsem šel.

Členem Klubu jsem však zůstal a vždy mne zatrnulo trochu u srdce, když jsem slyšel něco o práci Klubu a viděl jsem, co se s Prahou dělá.

*Vzpomínky jsou převzaty ze Zpráv Klubu Za starou Prahu vydaných v roce 1972 (kráceno).*



# Vzpomínky Emanuela Pocheho

Pochopitelně nemohu mluvit o všech členech domácí rady, jak se za tu dobu mého působení v domácí radě Klubu Za starou Prahu objevovali a střídali. Jmenuji proto jen některé, kteří skutečně byli významnou oporou Klubu Za starou Prahu. Především to byl *prof. dr. Vojtěch Birnbaum*, který byl v době mého nástupu do domácí rady předsedou a který byl významným členem po stránce teoretické jako zapřisáhlý zastánce Rieglových zásad ochrany památek. Byl naprosto korektní, vždy elegantně oblečen, přímý nesmlouvavý, přítel mladých, kterým pomáhal v jejich práci i v jejich další existenci po vystudování. Bohužel Birnbaum trpěl dvěma vášněmi. Především pil nesmírné množství černé kávy a přímo nepřetržitě kouřil. Toto vlastně předčasně ukončilo jeho život roku 1934 v plné tvůrčí činnosti.

Druhým, který zaslouží, aby byl hned po něm jmenován, je *dr. Zdeněk Wirth*, můj přímo otcovský přítel až do posledních dnů svého života. Nejen Birnbaumovi, ale i jemu vděčím za to, že jsem se stal uměleckým historikem, že jsem mohl působit jednak na soupise památek, že jsem dostal místo v Státním ústavu pro měření a fotografování památek, které bylo při ministerstvu školství a národní osvěty, a že později jsem mohl vstoupit do služeb Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, kde před první světovou válkou byl Wirth knihovníkem. Přímou naplňoval domácí radu Klubu nesmírnou životností, už

když přicházel po schodech v Malostranské mostecké věži, bylo slyšet jeho spěšné kroky, bylo slyšet jeho hlas, kterým jaksí už oznamoval svůj příchod, a pochopitelně pak v domácí radě přímo sršel životností, nápady, názory, usměrňoval návrhy, usměrňoval vztahy Klubu Za starou Prahu k památkám i k současné architektuře. Byl menší postavy s knírkem. Chtěl bych připomenout, že valná většina členů domácí rady, i Birnbaum, nosili knírek. Jenom jediný, který měl plnovous, byl arch. Hypšman, proto mu vždycky Wirth říkal *fousatej*. Jenom několik z nás, zejména my mladí, byli bezvousí. Wirth nebyl nikdy předsedou Klubu Za starou Prahu. Byl šéfem odboru kultury ministerstva školství a národní osvěty od roku 1918 až do roku 1938, kdy odešel do důchodu v těžkých dnech říjnových, a proto nemohl dost dobře být předsedou Klubu, když šlo o záležitosti, které se dotýkaly jeho ministerského resortu. Avšak dovedl usměrňovat činnost Klubu, dovedl vždycky uvést na pravou míru všelijaké ještě dosti zastaralé i citově podložené vztahy k památkové péči. Vždy měl ten vědecký přístup, který vycházel z pouček Rieglových i Maxe Dvořáka, jeho někdejšího kolegy.

Jakýmsi protipólem Wirthovým, který neustále pospíchal, který plýtvat temperamentem, který nezakrytě dával najevo svoje city, svoje názory, byl *dr. Jan Emler*, který přišel do Klubu, vrátil se z Bratislavy někdy po roce 1930.

Emler byl však jedním ze zakladatelů Klubu, veliký přítel Luboše Jeřábka, a v něm jaksi dožívalo ono první stadium klubovní činnosti, té nálady, která vycházela z těch citových vztahů k památkové péči, k starobylosti našeho hlavního města. Byl jinak přímo francouzsky laděný elegán s knírkem jako většina členů domácí rady, nesmírně zdvořilý, korektní, zejména vůči dámám. Byl starý mládenec, žil se sestrou, a stal se posléze generálním bibliotékářem národní a univerzitní knihovny. Jeho zájmem byly zejména pražské průchody a neustále nabádal nás mladé, abychom se věnovali této problematice a nějak ji zpracovali.

Nepřetržitým členem domácí rady byl a téměř pravidelně docházel *arch. Bohumil Hypšman*, jeden z těch prvních architektů, kteří do Klubu přišli. Vždycky oplýval nějakými novými poznatky. Dovedl velmi dobře moderní architekturu přikomponovávat do starého prostředí pražského. Ostatně dokladem toho je zastavení ministerskými budovami pod Emauzy, které jsou jeho stěžejním dílem. Byl člověk oplývající vtipem, humorem a vždycky jsme se s ním dobře zasmáli. V tom směru měl konkurenta v ministerském radovi *Cyrilu Merhoutovi*, který vedl odbor památkový na ministerstvu školství a národní osvěty. Merhout byl zavalitý, hladce oholený, vždycky dobře naladěný, pokud ovšem se nemluvílo o některých osobnostech, které neměl rád, kdy na jednou dovedl změnit vizáž a přímo sršel blesky ze svých očí. Říkalo se o něm, že se vyzná jedině na Malé Straně a že když přejde Karlův most, že už vlastně neví, kudy se má dostat na Staroměstské náměstí. Byl vynikajícím znalcem Malé Strany. Žil ve Vlašské ulici v domě, kde je dnes pamětní deska na jeho památku. Říkali mu také pan rada se žlutými botkami, poněvadž nosil vět-



123. Dr. Emanuel Poche

šinou žlutou obuv, ať byl oblečen do jakéhokoliv obleku. Byl nesmírně společenský a nevydržel být v Klubu jenom pokud šlo o jednání domácí rady. Prodlužoval zasedání v pohostinství malostranském. Říkával, *půjdeme na číši*, a tu se rozváděly všelijaké záležitosti klubovní i mimoklubovní a zúčastnila se jich vždycky značná část členů domácí rady, zejména s nezbytným dr. Zdeňkem Wirthem. Toto zasedání *na číši* po schůzích domácí rady bylo potom dokonce opakováno o nedělích v kavárně Urban za dnešním mostem 1. máje (*dnes most Legií - pozn. red.*), kde se za spontánního předsednictví Wirthova scházeli někteří členové domácí rady i *přespolní*, aby si zde osvěžili svoje poznatky, aby se zde upevňovali ve víře v památkovou péči. Sem chodili Cyril Merhout, nakladatel Jan Štenc, prof. A. Engel, ing. Jaroslav Vaněček, někdy přišel i R. Hlubinka a jeho švagr dr. Emanuel Svoboda a prof. Sommer z právnické fakulty Karlovy univerzity. Byla to krásná dopoledne v té kavárně Urban, zejména v letních měsících za



124. Dr. Vojtěch Birnbaum

slunečního svitu, kdy potom procházka po mostě 1. máje, když jsme doprovázeli Wirtha domů, byla vždycky takovým povznášejícím momentem.

Zmínil jsem se o *ing. Jaroslavu Vaněčkovi*. Byl magistrátním úředníkem, klidným, celkem se nemísil příliš do debat klubovních, ale vždycky jeho poznámky byly věcné, dovedl velmi dobře vystihnout tu situaci a byl také jedním z prvních, který dovedl mluvit ve prospěch pražské památkové rezervace a který dovedl této myšlence rezervace dát patřičný smysl.

Také ústřední magistrátní rada *Rudolf Hlubinka* byl nesmírně závažným a podnětným členem domácí rady Klubu Za starou Prahu po celou dobu jejího trvání od té doby, kdy do domácí rady vstoupil po první světové válce. Byl zetěm Mikoláše Alše a jako Moravák byl vždycky velmi srdečný, přívě-



125. Dr. Zdeněk Wirth



126. Cyril Merhout



127. Arch. Bohumil Hypšman (kresba arch. B. Kozáka)



129. Dr. Jan Emler (kresba arch. B. Kozáka)



128. Dr. Karel Guth (kresba arch. B. Kozáka)



130. Rudolf Hlubinka (kresba arch. B. Kozáka)

tivý, modrooký, růžolící, měl jenom jedinou vadu, že neustále kouřil viržinka, čímž zamořoval vzduch zasedání domácí rady. Říkali jsme mu Hlubinka - Dušinka, poněvadž on každému říkal dušinko, změkčoval názvy, změk-

čoval tituly a každého nazýval křestním jménem.

Během války zemřel *dr. Karel Guth*. Byl několikrát předsedou Klubu Za starou Prahu. Byl, jak o něm říkal V. V. Štech, *špatným svědomím historiků*



131. Ing. arch. Alois Kubiček (kresba arch. B. Kozáka)

umění a zejména památkářů. On četl vždycky jenom zprávy nebo články svých nepřátel a dovedl je velmi ostře kritizovat. Jeho kritická činnost ovšem nebyla bezpředmětná. Měla svoje kladné stránky a opravdu mohu říci, že strach před Karlem Guthem každého nabádal k tomu, aby byl ve svých projevech, zejména písemných, velmi opatrný. Ale nemyslím, že by byl nějak zlý, já si na něj nemohu nijak stěžovat, měl jsem ho velmi rád, protože se ke mně vždycky choval přátelsky a nikdy nezlehčoval moji práci.

Na konci bych se chtěl zmínit ještě o dvou inženýrech architektů, kteří přišli do domácí rady současně v roce 1909 a 1910. Byl to jednak Jan Almer, který byl mnohokrát předsedou domácí rady. Působil na zádušním úřadě obce

pražské a z těchto kruhů byl velmi dobře informován o všem, co se v Praze zamýšlelo. Almer se zúčastnil i rekonstrukce některých významných církevních staveb, zejména kostela sv. Štěpána v Praze na Novém Městě a kostela sv. Václava na Proseku a o těchto restauračních pracích napsal podrobná pojednání. Ing. Alois Kubiček, elegant, který byl v ministerstvu veřejných prací a který se zúčastnil našich zahraničních výstav, byl jedním z inspirátorů Hypšmanovy zástavby pod Emauzským klášteřem. Vždy působil více jako organizátor cizí práce - to mu říkal vždycky Wirth - ale přitom toho mnoho nenapsal, dával impulsy, co by se mělo udělat, a vždycky říkal, *ono by se mělo* atd. Kouřil dýmku a s Cyrilem Merhoutem a Hlubinkou se velmi zasloužil o zamořování ovzduší při schůzích domácí rady, zatímco např. já, Hypšman, Wirth a později dr. Mayer jsme se kouření vyhýbali.

Musím říci, že ta léta, která jsem strávil v domácí radě, kde se tito muži vyskytovali, patřila k nejlepším létům mého života. A také přinášela velmi radostné pocity, chodil jsem do domácí rady pravidelně každou středu, vždy za čtrnáct dní, nikdy jsem - pokud jsem byl zdrav - nevynechal schůze, poněvadž to bylo vždycky velmi poučné, zajímavé, a mohu říci do určité míry i povznášející právě stykem s těmito významnými osobnostmi, které zaujímaly přednostní postavení v naší výtvarné kultuře a především v naší památkové péči.

*Vzpomínky jsou převzaty ze Zpráv Klubu Za starou Prahu vydaných v roce 1980 (kráceno).*

# Vzpomínky Oldřicha Hory

**G**ymnázium v královském městě Písku bylo v roce 1924 poctěno jmenováním zasloužilého historioografa Augusta Sedláčka, který se svou druhou paní bydlel v Písku, do profesorského sboru. Byl pověřen vyučováním dějepisu a zeměpisu. V kvartě byli studenti nadšeni jeho příchodem, protože jeho osobnost čněla nad ostatními profesory již vydanými díly - např. Hrady, zámky a tvrze království českého. Jeho zjev, chování k mladým a nádherná výslovnost naslouchající studenty oslnily. Na každý dotaz o přednesené látce poutavým vysvětlením odpovídal a prakticky tak dokazoval, že jeho veledílo je jedním ze základů českého dějepisectví. Všichni jsme byli upřímně nadšeni jeho přednášením a způsobem, jakým své mladé posluchače dokázal zaujmout v celém rozsahu svých výkladů. Na podzim roku 1924 nám oznámil, že uspořádá výlet na Sudoměř, slavné místo husitského vítězství, aby na místě samém si s profesorem Karlovy univerzity doktorem Josefem Pekařem objasnili některá dosud neznámá fakta o průběhu dávnověké bitvy Jana Žižky z Trocnova s jeho panskými odpůrci. Těšili jsme se všichni, protože každý student má rád únik ze školních lavic do přírody.

Z hlavního nádraží v Písku jsme vyjeli do nedalekých Ražic a pak pěšky do Sudoměře. Pan profesor nás po cestě připravoval na svou přednášku a sděloval své názory na bitvu u Sudoměře. Když jsme se blížili k bojišti, viděli jsme, jak se po hrázi prochází vysoký muž, který zřejmě na nás čekal. Velmi uctivě pak přivítal našeho pana pro-



132. JUDr. Oldřich Hora. Foto Langhans, Písek

fesora a v zápětí spolu zahájili rozpravu o předmětu našeho setkání. Poslouchali jsme všichni, protože oba profesori dokonale předvedli svá stanoviska k diskutované otázce. Pan profesor Pekař, vysoké postavy s vynikajícím zevnějškem, velmi rezolutně hájil své pojetí předmětné bitvy a bohužel měl daleko silnější hlas než pan profesor Sedláček, z čehož jsme neměli radost a bylo nám líto, že náš pan profesor nedokázal svého odpůrce umlčet. Návrat do Písku byl posmutnělý, všichni jsme byli uraženi vystupováním pana profesora Pekaře, který vlastně nepřipustil našeho pana profesora k nějakému soustavnému přednesu a dokonce mu skákal do řeči. Často jsme se

k události později vraceli při rozmluvách ostatních profesorů s námi. Vzpomínám také na smutný zážitek roku 1926, kdy jsem při pohřbu profesora Augusta Sedláčka nesl se spoluzákem velký věnec za naše gymnázium. Ale čas a škola nezůstaly stát a my jsme dále ještě po dlouhá léta chodili do školy, až se nakonec třída rozešla a život šel svými osudovými kroky dál.

Po letech jsme byli v roce 1935 pozváni s mou manželkou Marií do pražské vinárny *U Šupů* ve Spálené ulici k přátelskému setkání. Přivítal nás hlahol velké společnosti zřejmě samých přátel sedících u dlouhého stolu v menší místnosti. Byli to herci a zpěváci z Národního divadla, lékaři, malíři, právníci, sportovci, majitelé obchodních společností a vlastníci různých firem. V čele stolu seděl muž jetom ve vestě a zřejmě předseda celé společnosti. Naši příbuzní - bratr mé ženy MUDr. Karel Rybáček, a další jeho přátelé nás uvítali a my pak se dlouhá léta s nimi se všemi stýkali. Byli jsme představeni i předsedajícím u stolu a k mému překvapení to byl pan profesor Josef Pekař. Samozřejmě se za ta léta změnil, ale působil impozantně jako osobnost všemi přítomnými uznávaná. Přemýšlel jsem jako nový host společnosti, zda bych měl pana profesora oslovit a připomenout mu historii z roku 1924 u Sudoměře. Nakonec se mi to podařilo a vzpomněl jsem na jeho klání s panem profesorem Sedláčkem. Rozesmál se při mých rozpacích a radostně před všemi přítomnými mě představil jako svědka té události v Sudoměři. Vyjádřil se velmi kolegiálně o svém odpůrci a zdůraznil jeho zásluhy o českou historiografii. Za dva roky poté, jsem bohužel vyprovodil i pana profesora Pekaře na poslední cestě.

Klání u Sudoměře mě přivedlo k celoživotnímu zájmu o historii a památky. Poučilo mě i filozoficky o možnostech a způsobech komunikace mezi odborníky i o respektování protivníka a žádoucí toleranci.

De mortuis nil nisi bene, aneb o zesnulých jen to dobré.

V roce 1968, který se neblaze proslavil okupací, provedenou našimi *přáteli na věčné časy*, jsem dostal po letech výjezdni dovolžku a něco peněz k cestě do Itálie. V té době byla mým chlebodárcem Výstavba hlavního města Prahy, generální ředitelství. Těšili jsme se na Řím a celou jižní Itálii. Především pak na půvabné místo Amalfi, první to republiku v Itálii, jak hlásal na malém náměstíčku nápis s ozdobnou mapou celého okolí. Již v roce 1939 tam byla moje žena několik měsíců na zotavení po těžké nemoci. Majitel starodávného hotelu Luna, dříve kláštera z 11. století, nás přivítal po italsku - zpěvem, vínem a ovocem. V roce 1946 jsme tam přijeli znovu, po válce a s pevnou nadějí na celosvětový mír. Tato selanka netrvala dlouho a moje odsouzení za domnělou velezradu v padesátých letech mě přivedlo do zcela jiných prostředí, která popsal můj přítel a spoluvězeň, spisovatel Jiří Mucha, v románu *Studené slunce*.

Italská pohoda roku 1968 trvala do 21. srpna, kdy mi majitel hotelu před snídaní oznámil, že Československo bylo obsazeno sovětským vojskem. Informace rádia a televizoru potvrzovaly další neštěstí naší drahé malé země. Již u snídaně jsme se stali zajímavými hosty a bylo nám kondolováno téměř všemi přítomnými. Odcestovali jsme po odmítnutí nabídky na útočiště v hotelu i ještě dalších možností a vrátili jsme se do Říma, kde jsme zjistili, že letecké spojení s Prahou je zrušeno a že za naše letenky pojedeme vlakem přes Vídeň. Byla to cesta skutečně smutečnou a na českých hranicích byli kupodivu po dlouhých letech činovníci zdvořilí a dodávali nám odvahu k cestě domů. Vrátili jsme se zvědaví, co vše další okupace v našem životě znamená. Konečně ráno jsem přišel na pracoviště Výstavby a nálada všech byla zřejmě už klidnější, avšak bez výjimky proti okupantům. Dny vyčkávání na to, co bude dál, se projevíly různými změnami v organizaci podniku. I já jsem byl přeložen do SÚRPMO, kde ředitel akad. arch.



133. Zasedání domácí rady Klubu koncem 60. let. Zleva: pokladník C. Kodl, akad. mal. M. Endler, arch. B. Kozák (předseda). Kancelář Klubu v Juditině věži

Jiří Vohrna mě zařadil do inženýringu a sekretariátu. Současně v Praze probíhalo světové sympozium o památkách, organizované ing. arch. Vilémem Lorencem a pod vědeckým vedením dr. Dobroslava Líbala. Já jsem byl vzhledem k jazykovým znalostem pověřen osobní péčí o zahraniční návštěvníky. Sympozium mělo znamenitý úspěch. Jeho účastníci se rozjeli do svých domovů a v ústavu nastal klid a práce pokračovala obvyklým tempem. Seznamoval jsem se s náplní a těšil jsem se na nové a reálné poznatky v oboru, v jakém jsem nikdy nepracoval. Na stará kolena jsem objevoval oblast památkové péče s nádhernými díly zachovanými až do naší přítomnosti. Jednotlivé ateliéry řídili významní a zkušení architekti, kteří tvořili umělecká díla, jimiž se ústav proslavoval. Ještě v roce mého vstupu do ústavu jsem byl zvolen jako náhradník do domácí rady Klubu Za starou Prahu.

Klub Za starou Prahu byl založen roku 1900 a slaví nyní své sté výročí. Podklado-

vý materiál o činnosti Klubu je obrovský. Dlouhý by byl seznam členů Klubu, jeho funkcionářů a dalších osobností, kteří Klub proslavili bez jakýchkoliv odměn a osobních výhod. Prostě byla to činnost dobrovolná a záslužná. Po krátkém čase jsem byl zvolen členem domácí rady Klubu a později místopředsedou. Tuto funkci jsem zastával ve volebních obdobích tří významných osobností - ing. arch. dr. Bohumíra Kozáka, univerzitního profesora dr. Karla Krejčího, DrSc. a prof. ing. arch. dr. Emanuela Hrušky, DrSc. Po celá léta zaujímali postupně místo předsedy Klubu a já jsem měl tu šťastnou příležitost pracovat jako jejich úřadující místopředseda. Byla to léta nádherné práce a pro mě příležitost poznávat praktickou hodnotu Klubu.

V té době potřeboval Klub určité rekonstrukce svého sídla v malé Juditině věži Karlova mostu. Musel jsem zařídít opravu střechy, zazdění *Faustovy* díry ve stropu v nejvyšším patře a úpravu schodiště i kancelářských místností. Obstaral jsem zaříze-





134. Zasedání domácí rady Klubu koncem 60. let. Zleva: dr. O. Štorch-Marien, ing. J. Novák, A. Kopka, dr. J. Mayer, dr. O. Hora, ing. Z. Budinka. Kancelář Klubu v Juditině věži

ní stylovým nábytkem a podílel jsem se zejména na uspořádání knihovny. Poslední velká úprava koncem osmdesátých let, kdy byla osazena akumulární kamna, mě zbavila obav o včasné zatápění v kamnech na uhlí a věčných starostí se špatně táhnoucím komínem, který často zahalil naše jednání dýmem. Málokdo si uvědomoval problémy přebývání ve věži z 12. století, kde není ani přívod vody a WC. Snažil jsem se také získávat příspěvky pro Klub, i když se tehdy neužívalo pro dárce označení sponzoři. Těšil jsem se z jednání s paní Marií Ronhitlovou, která nám nezištně se svou švagrovou věnovala knihovnu Františky a Cyrila Merhoutových, nebo s paní Renatou Malostranskou (pseudonym) či redaktorkou Milkou Paděrovou-Hipmanovou, které Klub podpořily finančně. Soupis šlechtných dárců by byl opravdu dlouhý.

Klub nebyl členem Národní fronty, neměl žádné dotace, ale byl považován za hlas veřejnosti a svá stanoviska prosazoval přímým jednáním a kontakty na Ná-

rodním výboru hlavního města Prahy a Ministerstvu kultury ČR. Mezi svými členy měl specialisty ze všech oborů, významné vědce i umělce. Účastnil jsem se za Klub jednání různých komisí a pochopil jsem, jak je důležitá včasná informovanost, kdy lze diplomaticky zmařit ještě v zárodku nepříznivé záměry.

Nemohu zapomenout ani na naše společenská setkání. Po jednáních domácí rady jsme navázali na zvyk našich předchůdců a chodili jsme posedět do Malostranské kavárny, jak jsme říkali, do kafirny, nebo po starodávnu do Café Radetzky, dále do dnes již neexistující útulné Vrtbovské vinárny v Karmelitské ulici a do pivovaru u Svatého Tomáše. Podobná posezení následovala po přednáškách našich Hovorů o Praze v čele s profesorem Karlem Krejčím, který s nadhledem určoval témata, pokuřoval cigaretky a popíjel polskou vodku. Nezapomenutelným byl večerní zájezd na dobříšský zámek za panem profesorem Václavem Vilémem Štechem, kdy delega-



135. Osmdesátiny dr. Oldřicha Hory (sedí zcela vlevo) v horní zasedací místnosti Klubu v Juditině věži. Uprostřed prof. arch. Milan Pavlík se svým smyčcovým triem. Foto M. Patka

ce Klubu málem neodjela pro samé vyprávění a diskuse. Neopakovatelné byly i návštěvy nově jmenovaných čestných členů Klubu, na příklad Jana Zrzavého, Karla Svolinského a Jana Sokola. Odbor mladých členů tradičně pořádal mimo přednášky i veselé silvestrovské oslavy ve věži, kde se soutěžilo o zlatou mříž.

V Juditině věži se konala také přátelská posezení při životních jubileích našich členů. Rád připomínám 70. narozeniny PhDr. Anny Masarykové. Z oslav mých kulatých výročí pak 80. narozeniny v roce 1990 s hudbou tria prof. ing. arch. Milana Pavlíka a jeho přátel i s účastí zástupců spříteleného staroslavného spolku Vltavan.

Klub kdysi rezervoval pro své členy některá představení v Národním divadle, pamatuji se na své úvodní vystoupení před oponou *zlaté kapličky* na Smetanově Libuši. Organizoval jsem také každoroční valná shromáždění v Malostranské besedě nebo ve Smetanově muzeu. Inicioval jsem brigádní zásahy v nejstarší části

Olšanských hřbitovů. Tradiční bývalo představení členů domácí rady u každého nového primátora.

Byla to doba přes všechna protivenství režimu částečně úspěšná a tři zmínění předsedové řídili Klub za spolupráce mnoha dalších osobností, ze kterých bych rád jmenoval alespoň dr. Emanuela Pochého a dr. Dobroslava Líbala.

Bohužel, ing. arch. dr. Kozák zemřel roku 1978, univ. prof. dr. Krejčí roku 1979 a prof. ing. arch. Hruška roku 1989. Nedožili se již události spojené s udělením Evropské ceny za ochranu památek od Nadace Alfreda Töpfera z německého Hamburku v roce 1990, kdy Klub slavil výročí devadesáti let od svého založení. Pan Alfred Töpfer osobně ve svých 94 letech přijel do Prahy a byl uvítán členy Klubu. Slavnostní předání zlaté medaile a šeku na 25 tisíc DEM v Brožíkově síni na Staroměstské radnici bylo velkolepé. Večeře uspořádaná pro členy Klubu a pozvané německé diplomaty i řadu nositelů Nadace A. Töpfera v salonu hotelu In-



136. Dr. h. c. Alfred Töpfer (vlevo) a dr. Oldřich Hora při předávání Evropské ceny Klubu Za starou Prahu v Brožíkově síni Staroměstské radnice 12. 6. 1990

tercontinental završila den významný pro Klub Za starou Prahu i pro obec pražských památkářů. Bohužel, pan dr. h. c. Alfred Töpfer roku 1994 odešel z tohoto světa, v němž patřil k nejzasloužilejším ochráncům památek v Evropě. Já jsem v těch dobách musel opustit pro zdravotní potíže milovanou práci v Klubu. Vzpomínal jsem na všechny vzácné předchůdce, kteří také s přibývajícím věkem naříkali na příkré schodiště do Juditiny věže, které jim znemožňovalo účast na schůzích. Přál jsem proto svému nástupci ing. arch. Josefu Hyzlerovi, aby mu dlouho vydrželo pevné zdraví.

Po sametové revoluci se mně ještě podařilo obnovit činnost významného spolku Svatobor a byl jsem zvolen jeho prvním předsedou. Svatobor neměl vůbec žádné prostředky. Klub mu proto poskytl finanční pomoc do začátků a přístřeší s adresou. Na rozloučenou s mou oficiální činností v Klubu jsem vedl jako emeritní a čestný předseda Klubu delegaci členů domácí rady, která předávala čestné členství Klubu

Za starou Prahu prezidentu České republiky Václavu Havlovi na Pražském hradě.

Své 85. narozeniny jsem oslavil na Hovorech o Praze a laskavostí hudební skladatelky Geraldiny Muchové v jejím domácím prostředí, kam mi přišla připít četná delegace členů a příznivců Klubu, také pozdější český ministr kultury ing. Jaromír Tálíř. S Klubem zůstávám stále ve spojení a pokračuji s dr. Helgou Turkovou v přípravě Hovorů o Praze, které jsme před dvaceti lety převzali po prof. Karlu Krejčím.

Mnohé bude v přítomné době publikováno a zdůvodněno v historii Klubu, jemuž já vděčím za mnoholetou možnost účastnit se zajímavé práce s mnoha obětavými lidmi v památkových institucích pro větší krásu Prahy a ke slávě Klubu. Na závěr proto přeji Klubu Za starou Prahu *VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!*

*Vzpomínky byly napsány v roce 1999 pro tento sborník. Jejich autor krátce pro provedení korektury textu 29. 10. 1999 zemřel.*

Při sestavování tohoto slovníčku byly konstatovány překvapivé rozpory v životních datech některých osobností publikovaných různými encyklopediemi, slovníky, a další odbornou literaturou od nejstarší po zcela současnou. S touto výhradou náš slovníček předkládáme a velmi se omlouváme za případné nepřesnosti, které byly převzaty v dobré víře z důvěryhodných zdrojů.

## **Almer, Jan**

29. 11. 1882 - 23. 9. 1960

Architekt.

Pracoval v technické kanceláři města Smíchova, od r. 1922 zaměstnán u pražské obce, od r. 1925 vedoucí zádušního oddělení stavebního úřadu města Prahy. Spolupůsobil při opravách některých pražských kostelů a dalších památek.

Člen domácí rady, předseda a místopředseda, čestný člen Klubu Za starou Prahu.<sup>1)</sup>

## **Balšánek, Antonín**

5. 6. 1865 - 22. 2. 1921

Architekt, urbanista, malíř, pedagog na Vysoké škole technické. Zabýval se studiem české renesanční a barokní architektury. Jeho projekty jsou ovlivněny historismem, který později nabývá volnějších forem a objevuje se i secesní dekor.

Řadu let se zabýval regulačními projekty Prahy, jako hlavní projektant zpracovával v letech 1903-1908 regulační plán Malé Strany.

Realizace: Vršovická spořitelna, plzeňské a pardubické divadlo, spolu s O. Polívkou Obecní dům, most Legií, pražské činžovní domy (Malá Strana, Bubeneč, Karlín).

Člen Klubu Za starou Prahu.

## **Birnbaum, Vojtěch**

7. 1. 1877 - 30. 5. 1934

Historik umění.

Profesor dějin umění na FF UK v Praze, člen ČSAV.

Věnoval se především studiu středověkého umění v Čechách (např. *Románská renesance koncem středověku* - 1924), psal i teoretické práce, v nichž sledoval historické, společenské a filozofické souvislosti (např. *Barokní princip v*

*dějinnách architektury* - 1924, *Doplněk k vývojovým zákonům* - 1932, *Listy z dějin umění* - 1947).

Zaměřoval se i na problematiku památkářskou, zvláště se soustřeďoval na boj za uchování památkového vzhledu Prahy.

Vychoval celou generaci žáků (např. E. Poche, O. Stefan, A. Birnbaumová).

Publikoval v časopisech *Styl*, *Památky archeologické a Rozpravy ČAVU*.

Člen domácí rady, předseda a místopředseda Klubu Za starou Prahu.

## **Birnbaumová, Alžběta**

16. 3. 1898 - 18. 11. 1967

Historička umění.

Ve 20. letech spolupracovala na vydávání soupisu uměleckých památek v Čechách - zpracovala okresy Čáslav, Strakonice, Horažďovice a Hlinsko. Od r. 1938 se jako redaktorka i autorka podílela na edici *Poklady národního umění*. 1946 založila vlastivědnou knižnici Horizont.

Kromě prací topografických vydala i studie o zahradní architektuře (např. *Pražské zahrady* - 1931) a českém baroku.

Členka domácí rady Klubu Za starou Prahu.

## **Blažíček, Oldřich Jakub**

8. 11. 1914 - 27. 6. 1985

Historik umění.

Pedagog FF UK (1970 byly jeho přednášky zastaveny), pracovník Národní galerie.

Podstatou jeho vědecké práce bylo poznání českého barokního sochařství a dokázal i v nepříznivých společenských podmínkách prosadit přesné a vědecky objektivní hodnocení českého baroku. Výsledkem jeho práce v Národní galerii byla expozice českého barokního umění na zámku v Chlumu nad Cid-

linou a jeho monumentální výstavy v celé Evropě i monografické výstavy našich nejvýznamnějších barokních sochařů.

Dílo: *Rokoko a konec baroku v Čechách* (1948), *Sochařství baroku v Čechách* (1958), *Umění baroku v Čechách* (1971), *Ferdinand Brokof* (1986), *Slovník pojmů z dějin umění* (1991 - s J. Kroppáčkem).

Člen domácí rady, čestný člen Klubu Za starou Prahu.

#### **Braunerová, Zdenka**

9. 4. 1858 - 23. 5. 1934

Malířka, grafička, výtvarnice užitého umění. S V. Mrštíkem se věnovala boji o záchranu staré Prahy, vytvořila obálku k jeho spisu *Bestia Triumphans*.

R. 1899 vytvořila první lept ze série staropražských zákoutí: Platněřská ulice v Praze. 1906 se těmito lepty podílela na výstavě *Krásná Praha* v Rudolfinu, pořádané Krasoumnou jednotou a Klubem Za starou Prahu.

Jako grafička i autorka článků spolupracovala s časopisy *Volné směry* a *Moderní revue*.

Členka domácí rady Klubu Za starou Prahu.

#### **Denkstein, Vladimír**

3. 2. 1906 - 16. 2. 1993

Historik umění, medievalista a muzejní pracovník.

V Praze pracoval v Českém zemském archivu, Národní galerii a v Národním muzeu, kde byl v letech 1956-1970 ředitelem. Předseda Svazu českých muzeí, Ústřední muzejní rady, člen Ústřední památkové komise, organizace ICOM aj.

Časopisy: mj. *Památky archeologické*, *Časopis národního muzea*, *Umění*, *Rozpravy ČSAV*.

Dílo: studie o stavební historii klášterního kostela P. Marie Sněžné v Praze (1932), je spoluautorem knihy *Jihočeská gotika* (1953), zpracoval kreslířské dílo *V. Hollara* (1978) aj.

Člen domácí rady Klubu Za starou Prahu.

#### **Destinnová, Emma**

(vl. jm. Emilie Pavlína Kittlová)

26. 2. 1878 - 28. 1. 1930

Česká operní pěvkyně, sopranistka.

Dosáhla světové proslulosti, vystupovala na nejvýznamnějších světových operních scénách. Byla činná i koncertně, psala básně, překládala písňové texty a operní libreta.

Stála u zrodu Klubu Za starou Prahu a podporovala jej finančně, 1908 přispěla k propa-

gaci myšlenek Klubu koncertem v Colloredo-Mansfeldském paláci.

Členka Klubu Za starou Prahu.

#### **Emler, Jan**

1. 8. 1877 - 28. 5. 1951

Člen rady král. hl. m. Prahy, obecní starší, ředitel Národní a univerzitní knihovny.

Vybudoval bratislavskou univerzitní knihovnu a pražskou univerzitní knihovnu pozvedl na světovou úroveň.

Publikoval v *Krásách našeho domova* a ve věstníku *Za starou Prahu*.

Dílo: *Průvodce po starých částech pražských*, *Průvodce po Praze*, *Praha z doby rokoka*.

Člen domácí rady, předseda a místopředseda, čestný člen Klubu Za starou Prahu.

#### **Engel, Antonín**

4. 5. 1879 - 12. 10. 1958

Architekt.

Profesor architektury a urbanismu na ČVUT v Praze, 1939-1940 rektorem tamtéž. 1920-1925 členem Státní regulační komise pro Velkou Prahu.

Jeho práce procházejí vývojem od wagnerovské moderny k monumentálnímu empirizujícímu neoklasicismu.

Klasický řád a jednoznačnost geometrické kompozice byly rovněž východiskem jeho urbanistických návrhů (studie regulace Letné, Dejvic aj.). Je též autorem řady urbanistických článků a studie *Praha v půdorysném a obrazovém vývoji* (1920).

Realizace: mj. nájemní domy U Starého hřbitova v Praze, dům v Břehové ul., ministerstvo železnic v Praze, studentská kolej, budovy ČVUT a generální štáb - vše v Praze-Dejvicích, filtrační stanice v Podolí.

Člen domácí rady, místopředseda Klubu Za starou Prahu.

#### **Guth, Karel**

21. 9. 1883 - 30. 10. 1944

Historik umění, archeolog.

Pracovník Národního muzea.

Zabýval se počátky přemyslovských hradišek. Prováděl archeologické průzkumy, např. Pražského hradu a Vyšehradu.

Vydal studie o českých rotundách.

Publikoval mj. ve věstníku *Za starou Prahu*.

Člen domácí rady, předseda a místopředseda Klubu Za starou Prahu.

**Herain, Jan**

14. 5. 1848 - 11. 12. 1914

Archivář, uměnovědec a stavitel.

Jeden ze zakladatelů Klubu Za starou Prahu, člen Umělecké besedy, Spolku architektů a inženýrů, Archeologického sboru při českém museu a Společnosti přátel starožitností. Stavební archivář města Prahy (1904), státní konzervátor c. k. Ústřední komise pro zachování památek ve Vídni.

Součástí jeho působení konzervátorského a ochrannářského byla i činnost osvětová a literární. Podílel se na výstavě „Stará Praha“ v rámci Národopisné výstavy 1895 a na výstavě fotografií pražských portálů v rámci pražské jubilejní výstavy 1908.

Literární dílo: *Stará Praha* (texty ke 100 akvarelům V. Jansy), *Rynek staroměstský* (spolu s dr. Teigem), *Most Karlův*.

Člen domácí rady Klubu Za starou Prahu.

**Hofman, Jan (Ješek)**

18. 1. 1883 - 24. 1. 1945

Historik umění, archivář, památkář.

Od r. 1922 přednosta státního referátu pro ochranu památek na Slovensku, zakladatel Vlastivědného muzea v Bratislavě, od 1939 pracovník památkového úřadu v Praze.

Literární dílo: *Ochrana památek I* (1921), *Stavební dějiny města Bratislavy* (1929), *Obraz barokní Prahy - Plán J. D. Hubera 1769* (1944).

Člen domácí rady, jednatel a aktivní organizátor vycházek a dalších akcí v prvním desetiletí existence Klubu, čestný člen Klubu Za starou Prahu.

**Hofman, Vlastislav**

6. 2. 1884 - 28. 8. 1964

Architekt, scénický výtvarník, návrhář nábytku, urbanista, malíř, grafik, teoretik architektury.

Spolu s P. Janákem, J. Gočárem a J. Chocholem patřil k průkopníkům kubistické architektury, již se věnoval až do začátku 20. let. V polovině 20. let se přiklonil k purismu a konstruktivismu. Scénický výtvarník Národního a Vinohradského divadla v Praze a Zemského divadla v Brně.

Realizace: mj. zastavovací plán zahradní čtvrti v Praze kolem Bruslé brány, zeď a brána hřbitova v Praze-Žitovské, mosty Jiráskův (s F. Menclem) a Švermův (s O. Šircem a M. Kowalewskim), lávka na Židovský a Slovanský ostrov.

Bohatá publikační činnost: *Za starou Prahu*, *Umělecký měsíčník*, *Styl*, *Volné směry*, *Kmen*, *Červen*, *Stavba*, *Architekt SIA* aj.

Člen domácí rady Klubu Za starou Prahu.

**Hora, Oldřich**

22. 11. 1910 - 29. 10. 1999

Právník.

V roce 1935 zahájil v Praze právní činnost. Vyslýchán nacisty za pomoc židovským přátelům, během Pražského povstání vyjednával kapitulaci Pečkovy paláce. V padesátých letech vězněn a nucen pracovat v uranových a uhelných dolech. Později působil jako právník v různých podnicích, v letech 1969-1978 vedl právní odd. a sekretariát SÚRPMO. Od roku 1970 aktivně působil v Klubu Za starou Prahu, od r. 1979 byl spoluorganizátorem cyklu *Hovory o Praze*. Zasloužil se o vzkříšení spolku *Svatobor* v roce 1990.

Člen domácí rady, místopředseda, předseda, čestný člen a čestný předseda Klubu Za starou Prahu.

**Hruška, Emanuel**

31. 1. 1906 - 16. 8. 1989

Architekt, urbanista, teoretik, pedagog.

Profesor na bratislavské technice.

Patřil k předním průkopníkům moderního pojetí regionálního plánování. Vedle toho byl aktivní i jako architekt, hlásící se k funkcionalismu. Věnoval se památkové péči jako předseda české sekce mezinárodní organizace ICOMOS.

Realizace: nájemní domy v ul. Veletržní, Heřmanově, Pplk. Sochora, vše v Praze 7.

Díla: mj. *Příroda a osídlení* (1945), *Urbanistická forma* (1947), *Vývoj stavby miest* (1961), *Problémy současného urbanizmu* (1966), *Stavba miest, jej história, prítomnosť a budúcnosť* (1970).

Člen domácí rady, předseda a místopředseda, čestný člen Klubu Za starou Prahu.

**Hübschmann (Hypšman), Bohumil**

10. 1. 1878 - 3. 11. 1961

Architekt a urbanista.

Ve svém přístupu k architektonickým i urbanistickým úkolům prokázal značnou citlivost k historicky a architektonicky cenným dominantám města, schopnost harmonicky dotvořit dané historické prostředí. V tomto duchu působil v letech 1921-1928 ve Státní regulační komisi.

Dílo: Přestavba areálu kláštera Na Slovanech



s novými ministerskými budovami, vily v Praze, soutěžní návrh na dostavbu Staroměstské radnice aj.

Člen domácí rady rekordních 54 let (!), předseda a místopředseda, čestný člen Klubu Za starou Prahu. Tvůrce klubovního modelu Malé Strany a Hradčan.

### **Hyzler, Josef**

5. 4. 1923

Architekt, památkář.

Pro státní památkovou správu prováděl zaměřovací a průzkumové práce, v 50. letech pracoval s prof. dr. Václavem Richterem na grafickém průzkumovém a měřičském vyhodnocení románských stavitelských památek na Moravě pro univerzitu v Olomouci. Od r. 1956 spolupracoval s arch. O. Stefanem na stavebněhist. průzkumu Anežského kláštera, od r. 1960 vedl samostatně práce při průzkumu a obnově tohoto areálu. Od r. 1963 pracovníkem SÚRPMO, spolupráce se skupinou dr. Líbala na stavebněhistorických průzkumech, vlastní projekty rekonstrukcí památkových objektů (zámek v Tachově, hradní kaple zámku v Horšovském Týně, kostel sv. Vavřince pod Petřínem, radnice ve Střibře aj.). Zabýval se též otázkami rekonstrukcí hradních zřícenin (Kašperk, Landštejn, Žebrák, Točnick aj.).

Člen domácí rady, technické komise a předseda Klubu Za starou Prahu.

### **Chochol, Josef**

13. 11. 1880 - 6. 7. 1956

Architekt, urbanista, návrhář nábytku a dekorativních předmětů, teoretik architektury. Člen SVU Mánes, 1911-1912 Skupiny výtvarných umělců, 1912 spoluzakládal Pražskou uměleckou dílnu, 1910-1920 spolupráce s Artělem, 1921-1925 předseda Skupiny architektů SIA, 1923 Devětsil, 1925 Klub architektů. Byl průkopníkem architektonického kubismu, v němž zdůrazňoval jeho novátorské složky. Od r. 1914 svými puristickými projekty předbíhal evropský architektonický vývoj. Po r. 1926 vytvořil několik působivých projektů v duchu sovětského konstruktivismu. V té době vynikl i svými divokými výpady proti památkové péči, již se předtím intenzivně věnoval. Ve 30. letech se přikláněl k funkcionalismu.

Realizace: mj. Brožkova síň ve Staroměstské radnici s vnitřním zařízením (1910-1911), či-

tárna Klubu Za starou Prahu (1910), rodinný trojdům na Rašínově nábř. (1912-1913), Kovařovicova vila v Libušině ul. (1913), Hodkův činžovní dům v Neklanově ul. (1913-1914), Trojský most (1924-1928 - zbořen), Verunářova vila v Neherovské ul. (1931), činžovní domy Elektrických podniků (1938-1939).

Publikoval v časopisech: *Za starou Prahu*, *Umělecký měsíčník*, *Styl*, *Volné směry*, *Přehled*, *Musaion*, *Časopis čs. architektů*, *Stavba*, *Architektura* aj.

Člen domácí rady Klubu Za starou Prahu.

### **Chytil, Karel**

18. 4. 1857 - 2. 6. 1934

Historik umění.

Ředitel Umělecko-průmyslového muzea, profesor dějin umění na UK v Praze, člen ČAVU. Jeho hlavním zájmem bylo české středověké umění (z oblasti architektury např. práce *Petr Parléř a místři gmündští*, *O junkerech pražských*, *O novodobých výzkumech a výkopech na Hradě pražském*) a manýrismus (*Umění a umělci na dvoře Rudolfa II.*, výstava *Umění v Praze za Rudolfa II.*).

Významné bylo jeho působení při ochraně pražských památek. Boji za starou Prahu dal vědeckou argumentaci a věcnost vnesl i do způsobu práce Klubu Za starou Prahu, který spoluzakládal (přednáška pro české studentstvo na Žofíně *O historickém a stavebním rázu Prahy z r. 1898*).

Čestný člen Klubu Za starou Prahu.

### **Janák, Pavel**

12. 3. 1882 - 1. 8. 1956

Architekt, urbanista, návrhář nábytku a dekorativních předmětů, teoretik architektury. Profesor UMPRUM v Praze, člen družstva Artěl, SVU Mánes, Skupiny výtvarných umělců.

Ve své architektonické tvorbě prošel vývojem od kubismu přes purismus k funkcionalismu. Velké množství realizací, z pražských mj. rekonstrukce Hlávkova mostu, průčelí paláce Adria, Libeňský most, vily na Ořechovce a na Babě, Husův sbor v Praze.

Od r. 1923 se jako člen Státní regulační komise zabýval rozvojem Prahy - plán osady Baba (1929-1931), regulace zastavění Letné (1929). R. 1936 se stal po Plečnikovi architektem Pražského hradu a po r. 1945 se už výhradně věnoval rekonstrukcím památek, u nichž dbal na nevtrávnost, nenucenost, ale i modernost nových doplňků. Rekonstrukce Černín-

ského paláce, Staroměstské radnice, letohrádku Hvězda, Belvederu, Jízďárny a Míčovny na Pražském hradě.

Rozsáhlá publikační činnost: mj. časopisy *Styl*, *Za starou Prahu*, *Umělecký měsíčník*, *Kmen*, *Volné směry*, *Umění*, *Výtvarná práce*, *Přítomnost*, *Žijeme*, *Architektura*. Kniha *Sto let obytného domu nájemného v Praze* (1933).

Člen domácí rady Klubu Za starou Prahu.

**Jeřábek, Luboš**

21. 2. 1864 - 7. 8. 1937

Okresní soudce, člen Sboru obecních starších hlav. města Prahy, poslanec zemského sněmu, konzervátor vídeňské Ústřední komise na ochranu památek pro část Prahy, později pro česká území.

Věnoval nesmírnou energii problematice města Prahy - ochraně jejích památek, zeleně a životního prostředí i jejímu zdravému urbanistickému rozvoji. Za starou Prahu dovedl energicky bojovat na úředních místech s veškerou vahou svého společenského významu. Zájmům Prahy věnoval i značnou část své publikační činnosti. Jeho články vycházely v *Rozhledech*, *Za starou Prahu*, v *Národní politice*.

Díla: mj. *O novém stavebním řádu*, *Staré Město pražské*, *Starý židovský hřbitov pražský*, *Boj proti starobylému rázu Prahy od století osmnáctého až po naši dobu*, *Pražské zahrady a paláce*. Člen domácí rady, předseda a místopředseda Klubu, čestný člen Klubu Za starou Prahu (1910).

**Jiránek, Miloš**

19. 11. 1875 - 2. 11. 1911

Malíř a grafik, výtvarný kritik, spisovatel.

Patří mezi nejvýznamnější představitele generace 90. let svou činností malířskou, teoretickou, kritickou a organizátorskou, zejména v *SVU Mánes*. Jeho veřejná a kritická činnost je spojena s časopisem *Volné směry*, o jehož rozkvět se zasloužil.

V jeho malířském díle se často objevovaly pražské motivy.

Literární dílo: *Dojmy a potulky* (1908) - obsahuje jeho články o Praze.

Člen Klubu Za starou Prahu.

**Joachimová - Votočková, Jitina**

7. 8. 1907 - 7. 2. 1979

Historička umění.

Pocházela z rodiny, která náležela k přední české společnosti. V rodinném bytě na Jung-

mannově náměstí, blízko pomníku prapradědečka Josefa Jungmanna, prožila dr. Joachimová celý svůj život. Studovala dějiny umění na FF UK u profesorů V. Birnbauma a A. Matějčka, především pak historii u prof. J. Pekaře. Její diplomová práce *Anežka Přemyslova* byla roku 1940 vydána v Československém kompasu. Celý život se věnovala osudům a dílu sv. Anežky, zakladatelky kláštera Na Františku.

V roce 1940 začala pracovat v Klubu Za starou Prahu, starala se o výchovu mladých členů a vedla semináře. Její syn MUDr. Jordán Joachim projevuje i nadále přízeň Klubu přímou podporou jeho činnosti.

Členka domácí rady, čestná členka Klubu Za starou Prahu.

**Kamper, Jaroslav**

12. 8. 1871 - 31. 10. 1911

Divadelní dramaturg, spisovatel, kritik, novinář.

Redigoval periodika *Politik*, *Obzor literární a umělecký*, *Květy*. Podílel se na staropražských večerech v počátcích klubovní činnosti, na klubovních vycházkách, významná byla jeho činnost publikační, v níž se věnoval pražským dějinám.

Spolupracoval na *Literatuře XIX. stol. a Soupisech památek*.

Dílo: *V. V. Reiner*, *P. Brandl*, *Procházky starou Prahou*, román *Bílá láska* aj.

Člen Klubu Za starou Prahu.

**Klusáček, Karel Ladislav**

25. 10. 1865 - 21. 2. 1929

Malíř, ilustrátor.

Žák pražské akademie. Pracoval jako kreslíř pro humoristické časopisy, dále pro *Zlatou Prahu* a *Světozor*. Vytvořil alegorickou nástrojnou malbu v novostavbě městského muzea (1898). Navrhl první legitimaci Klubu Za starou Prahu a obálky nejstarších klubovních publikací. V historii ochrany pražských památek se proslavil finančně riskantní koupí domu U Vejvodů, díky které však tuto památku zachránil.

Člen domácí rady Klubu Za starou Prahu.

**Konůpek, Jan**

10. 10. 1883 - 12. 3. 1950

Malíř, grafik, ilustrátor.

Absolvent oboru architektura a pozemní stavitelství na technice a pražské akademie výt.





umění. Kontakt s Pavlem Janákem a V. V. Štechem ho přivedl k činnosti v Klubu Za starou Prahu, pro který vytvořil řadu grafických předloh, např. plakát *Krásná Praha* pro výstavu v Rudolfinu (1906), pozvánky a plakát pro koncerty Emmy Destiniové. Zanechal rozsáhlé grafické a ilustrátorské dílo, které je i v současné době vysoce hodnoceno.

Člen Klubu Za starou Prahu.

#### **Koula, Jan**

7. 2. 1855 - 18. 5. 1919

Architekt, malíř a kreslíř.

Profesor ČVUT, pedagog AVU, 1907 předseda Spolku architektů a inženýrů, jeden ze zakladatelů Klubu Za starou Prahu.

Patří k reprezentantům historismu v českém umění 19. stol. Byl úspěšný též jako akvarelista a návrhář předmětů uměleckého řemesla, zabýval se etnografií a historií uměleckého průmyslu.

Účastnil se úsilí o vytvoření českého národního stylu.

Uplatnil se též jako památkář při rekonstrukci Staroměstské radnice a sousedního domu U Minuty nebo radnice v Plzni.

Realizace: *Česká chalupa* na Jubilejní výstavě 1891, *Rychta* na Národopisné výstavě 1895, vlastní dům v Bubenci 1896, nájemný dům v Pařížské ul. 1902, Čechův most 1906-1908 aj. 1883 redigoval *Zprávy Spolku architektů a inženýrů* a později působil v redakční radě *Architektonického obzoru*. Od r. 1895 redigoval též obrazovou část *Soupisu památek uměleckých a historických*.

Texty: *Památky umělecko-průmyslové v Čechách* - 1. díl 1882, 2. díl 1888, různé studie o českém uměleckém řemesle.

Člen domácí rady, předseda Klubu Za starou Prahu.

#### **Kozák, Bohumír**

4. 12. 1885 - 1. 4. 1978

Architekt, kreslíř.

Od r. 1913 člen Spolku architektů a inženýrů a redakční rady časopisu *Architektonický obzor*, od r. 1923 Klubu architektů a redakce časopisu *Stavba*. Ve své tvorbě se rychle dopracoval k vysoce kultivovanému funkcionalismu. Kromě navrhování nové architektury (od poč. 20. let měl vlastní architektonickou kancelář, v letech 1949-1958 byl vedoucím ateliéru ve Státním ústavu pro projektování hl. m. Prahy) se systematicky věnoval kresbě historických objektů.

Průběžně publikoval v časopisech *Stavba*, *Architektura ČSR*, *Čs. architekt*.

Realizace: mj. obytný dům sociální péče a noclehárna pro nebydlící ve Vysočanech, obchodní dům Avion na Václavském nám., Masarykovy sociální ústavy (nyní Thomayerova nemocnice) v Krči, palác Sevastopol.

Soubory kreseb: Menší Město pražské, Mluva pražské architektury, Hradčany a Malá Strana, Poklady pražské architektury, Praha - kamenný sen aj.

Člen domácí rady, předseda a místopředseda, čestný člen Klubu Za starou Prahu.

#### **Krejčí, Karel**

20. 8. 1904 - 26. 6. 1979

Literární historik, polonista a bohemista.

Profesor UK, člen korespondent ČSAV (1955). Díla: mj. *Sociologie literatury*, *Česká literatura a kulturní proudy evropské*.

Zabýval se též kulturními dějinami Prahy (knihy *Praha legend a skutečnosti*).

Člen domácí rady, předseda a místopředseda, čestný člen Klubu Za starou Prahu.

#### **Kubiček, Alois**

27. 5. 1887 - 8. 1. 1970

Architekt.

Pracovník stavebního úřadu hlavního města Prahy a poté ministerstva veřejných prací. Pod jeho stavební správou a architektky jím vybranými byly prováděny rekonstrukce významných pražských staveb - např. Černínského paláce, Toskánského paláce, Strahovského kláštera, Betlémské kaple, Karolina aj. Účast v architektonických soutěžích, získal ceny za regulační plány a novostavby, v r. 1947 obdržel spolu s F. Fenclem cenu za soutěžní návrh nové budovy parlamentu.

Realizace: hornické kolonie v Záluží, Horním Litvínově, Ostravě, Hlučíně, Hornický dům v Moravské Ostravě.

Z lit. díla: *Betlémská kaple* (s F. M. Bartošem, 1920), *Velká Praha* (1921), *Josef Zítka* (1932), *Pražské paláce* (1946).

Člen domácí rady, předseda a místopředseda, čestný člen Klubu Za starou Prahu.

#### **Kubišta, Bohumil**

21. 8. 1884 - 27. 11. 1918

Malíř, grafik a autor teoretických a kritických statí o výtvarném umění. Člen Osmy, SVU Mánes. Zemřel předčasně na onemocnění španělskou chřipkou.

Jeho tvorba se vyvíjí od vyrovnání se s neoim-  
presionismem k expresionismu a kubismu  
(*Kavárna, Jaro, Staropražský motiv, Vlak v horách,  
Lom v Braníku, Zátíší s lebkou, Oběšený* aj.).

Spolu s E. Fillou se podílel na teoretickém zá-  
zemí nastupující generace tzv. *Osmy*.

Publikoval v časopisech *Volné směry, Přehled,  
Novina, Česká kultura, Lumír* a v deníku *Čas*.

Literární dílo: *Předpoklady slohu* (1947), *Kore-  
spondence a úvahy* (1960).

Před první světovou válkou působil jako pla-  
cený tajemník Klubu Za starou Prahu.

#### **Líbal, Dobroslav**

15. 10. 1911

Historik umění a urbanismu, památkář.

Dlouholetý pracovník SÚRPMO, předseda  
Českého komitétu mezinárodní organizace  
ICOMOS, předseda Stálé komise ministerstva  
kultury ČR pro hodnocení kulturních  
památek, pedagog FF UK a FA ČVUT

Ve svém díle se zabývá středověkou archi-  
tekturou, průzkumem měst a historických  
objektů, památkovou péčí. Ve Státním ústa-  
vu pro rekonstrukce památkových měst  
a objektů stál u zrodu metodiky pasportiza-  
ce Prahy. Metodika stavebněhistorických  
průzkumů se postupně rozšířila na celou re-  
publiku. Byla upravena pro celkovou šíři  
odborného poznání od nejpodrobnější ana-  
lyzy až po vyhodnocení rozsáhlých úze-  
mních celků. Průzkum Prahy probíhal pod jeho  
vedením kontinuálně 40 let. Soubor paspor-  
tů nemá ve světě obdoby a je sám o sobě již  
dokumentární památkou. Svou činnost vě-  
deckou vždy spojoval s bojem za uchování  
kulturního dědictví.

Publikoval např. v časopisech *Architekt,  
Architektura, Castellologica bohemica, Ochrana pa-  
mátek, Památky a příroda, Umění, Zprávy památ-  
kové péče, Zprávy Klubu Za starou Prahu*.

Z díla: mj. stati v kolektivních dílech *Čtvero  
knih o Praze, Architektura v českém národním dě-  
dictví* (1961), *Umělecké památky Čech a Dějiny  
českého výtvarného umění, dále Gotická architek-  
tura v Čechách a na Moravě* (1948), *Starobylá  
města v Československu* (1970), *Burgen und Fes-  
tungen in Europa* (1993), *Řád cisterciáků v čes-  
kých zemích ve středověku* (1994), *Staré Město  
pražské* (1996 - spolu s Janem Mukem).

Člen domácí rady, místopředseda a čestný  
člen Klubu Za starou Prahu.

#### **Mannsbarth, Jan**

26. 6. 1904 - 7. 6. 1955

Architekt, památkář.

Pracoval v odboru pro výstavbu hlav. města  
Prahy a Stavoprojektu.

Účastnil se průzkumu Malé Strany provádě-  
ného M.A.P. (Masarykova akademie práce),  
zabýval se dopravními problémy města a řa-  
dou dílčích námětů a projektů mimopraž-  
ských, např. studii na ozdravení celého  
bloku náměstí v Chebu.

Přispíval do časopisů: *Volné směry* (1938), *Za  
starou Prahu* (redaktorem v r. 1936), *Ročenka  
Kruhu pro pěstování dějin umění* (1939-1947),  
*Architektura* (1941).

Člen domácí rady, předseda a místopředseda  
Klubu Za starou Prahu.

#### **Merhout, Cyril**

13. 9. 1881 - 17. 7. 1955

Kulturní pracovník a historik, činný v památ-  
kové péči.

Pracovník ministerstva školství (1918), před-  
nosta Památkového úřadu (1936). Zpracoval  
historický a umělecký vývoj Malé Strany  
v Praze, zabýval se historií Jenštejna, Okoře,  
Hostivaře.

Publikoval v *Památkách archeologických, Časo-  
pisu Společnosti přátel starožitností* a ve věstní-  
ku *Za starou Prahu*.

Dílo: *Čtení o Novém hrádku a Kunraticích, Prů-  
vodce po hradu Okoří, Malá Strana za starodáv-  
na, Malostranské lásky a manželství, Brunceík na  
Karlově mostě, Malostranské pověsti, Malá Stra-  
na, Kniha o Kampě, Paláce a zahrady pod praž-  
ským hradem, Valdštejnský palác* aj.

Člen domácí rady, předseda, čestný člen Klu-  
bu Za starou Prahu.

#### **Mölzer, Eustach**

1. 9. 1879 - 27. 1. 1953

Inženýr, stavař, vodohospodář, urbanista.

Městský zastupitel od r. 1919, člen různých ma-  
gistrátních komisí. Od r. 1920 místopředseda  
a od r. 1923 předseda Státní regulační komise.  
Jako člen technické komise Klubu se aktivně  
zapojil do bojů proti výstavbě malostranské-  
ho nábřeží a dalších problémů souvisejících  
se splavněním Vltavy. Ve funkcích ve Státní  
regulační komisi dbal na požadavky ochrán-  
ců památek při zpracovávání regulačních  
plánů Velké Prahy.

Člen domácí rady, předseda, čestný člen Klu-  
bu Za starou Prahu.

**Mrštík, Vilém**

14. 5. 1863 - 2. 3. 1912

Prozaik (*Santa Lucia, Pohádka máje*, s bratrem Aloisem *Maryša*) a literární kritik.

R. 1895 se připojil ke skupině tzv. České moderny a zúčastnil se vydání jejího manifestu v *Rozhledech*. Zde také vyšel r. 1897 jeho ohnivě psaný článek *Bestia triumphans* na obranu starého historického rázu Prahy proti modernímu vandalismu. Ve prospěch této myšlenky vedl několikaletou vášnivou kampaň nejprve v *Rozhledech*, od r. 1898 v *Lumíru*. Stanul tak v čele hnutí, které silně oslovilo umělecké kruhy i značnou část veřejnosti. Položil základy stylu boje o starou Prahu, jak jej Klub prováděl v počátcích své činnosti. *Duchovní otec* hnutí Za starou Prahu, člen domácí rady, čestný člen Klubu Za starou Prahu.

**Poche, Emanuel**

5. 10. 1903 - 4. 3. 1987

Historik umění.

1948-1959 ředitel Uměleckoprůmyslového muzea, 1965-1977 Ústav teorie a dějin umění ČSAV.

Ve svém rozsáhlém a mnohostranném díle se zabýval především barokní a středověkou architekturou a sochařstvím, uměleckým řemeslem a v neposlední řadě historií a památkami Prahy. Podílel se na vydání *Uměleckých památek Čech*, zpracoval soupisy památek okresů *Dvůr Králové, Kutná Hora a Semily*.

Přispíval do řady časopisů: *Ročenka Kruhu pro přestování dějin umění* (1928-1947 redaktorem), *Štencovo Umění, Památky archeologické, Český časopis historický, Zprávy památkové péče, Umění* (1970-1977 vedoucí redaktor).

Z díla: *Kláster v Břevnově* (1944 - s O. J. Blažičkem), *Karlův most* (1947 s K. Novotným), *Stavební proměny Vyšehradu* (1947), *Prahou krok za krokem* (1948), *Kláster na Slovanech* (Praha 1956), *M. B. Braun a jeho dílna* (1965), *Praha pozdního baroka* (1968), *Svatovítský poklad* (1971), *Pražské paláce* (1973 - s P. Preissem), *M. B. Braun* (1986), *Čtvero knih o Praze* (1978-1988).

Člen domácí rady, předseda a místopředseda, čestný člen Klubu Za starou Prahu.

**Rokyta, Hugo**

24. 10. 1912 - 16. 3. 1999

Uměnovědec, historik, germanista, památkář. Pracoval v nakladatelství Orbis, kde zahájil kulturněhistorické práce o českých zemích. Na památkové správě vedl edici průvodců po stát-

ních hradech a zámcích. Pro památkovou péči měl průkopnický význam jeho celoživotní výzkum českých, moravských i slezských památek vztahujících se k mezinárodně významným historickým, vědeckým a kulturním osobnostem. Nositel Herderovy ceny SRN za ochranu památek (1965), honorární profesor na univerzitě v Salcburku. Nositel vysokých německých, rakouských a papežských řádů.

Dílo: *Prag. Die böhmischen Länder - Handbuch der Denkmäler und Gedenkstätten europäischer Kulturbeziehungen in den Böhmisches Ländern* (Salzburg 1970), česky jako *České země* (1997). Člen domácí rady, čestný člen Klubu Za starou Prahu.

**Slavík, Alfréd**

20. 4. 1847 - 30. 1. 1907

Lékař, přírodovědec.

Vysokoškolský učitel, rektor české techniky, jednatel Národního muzea, člen sboru obecních starších.

Přes lékařské vzdělání se věnoval přírodním vědám, zejména paleontologii, stratigrafii povrchu zemského, půdoznalectví, geologii a mineralogii. Velkou pozornost věnoval hydrologii a problému zásobování Prahy vodou jako odborník i člen sboru obecních starších. První předseda Klubu Za starou Prahu.

**Schwarzer, Eduard**

9. 9. 1872 - 9. 7. 1932

Technik, vodohospodář.

C. k. vrchní inženýr, po roce 1918 jmenován ministerským radou a přednostou kanceláře pro regulaci Vltavy v Praze, patřil k zakladatelům skautingu v Čechách.

Zabýval se projekcí a realizováním oprav řeky Vltavy a Labe, zejména stavbami jezů ve Veltrusích, Litoměřicích, Obříství a Mělníku. Zasloužil se o realizování významných veřejných staveb, proslavil ho projekt z r. 1917 na přeložení Vltavy na Manínách v Praze, do té doby největší inženýrské dílo v Čechách. Byl držitelem patentů (např. slupicový jez).

Člen domácí rady, předseda a místopředseda Klubu Za starou Prahu.

**Sochor, Stanislav**

5. 5. 1882 - 9. 5. 1959

Architekt, konzervátor.

Od r. 1910 byl v ústřední komisi pro péči o památky ve Vídni, později přednosta Památkového úřadu v Brně.

Výtvarná činnost: soutěž na regulaci Pardubic (1908 s F. Roithem - 2. cena), na přestavbu Staroměstské radnice (1911), průlom „U Klíčů“, pavilon na výstavě v Praze 1908, činžovní domy družstva Domov v Brně, pavilon Americké domoviny aj.

V oboru dějin architektury a ochrany památek publikoval články časopisech *Krásy našeho domova*, *Styl*, *Maticice Moravská*.

Podílel se na slovníku Thieme-Becker: *Künstlerlexikon*.

Člen domácí rady Klubu Za starou Prahu.

### Štech, Václav Vilém

31. 3. 1885 - 24. 6. 1974

Historik umění.

Profesor na AVU v Praze.

Práce v Muzeu hl. m. Prahy na počátku jeho kariéry ho přivedla i ke studiu památek hmotné kultury, jehož výsledky publikoval v *Uměleckých pokladech Čech*.

Vedle závažných prací ze všech období českého i světového umění a činnosti výtvarně teoretické a kritické věnoval velkou pozornost minulosti Prahy. Obětavě se věnoval též popularizaci pražských památek a památkové péče.

Nejvýznamnější práce v tomto oboru: *Pražská domovní znamení* (1916), spolu se Z. Wirthem a V. Vojtíškem 1. svazek *Zmizelé Prahy*, zabývající se Starým a Novým Městem pražským, a obrazová publikace *Krásy plná Praha* (1948).

Člen domácí rady, čestný člen Klubu Za starou Prahu

### Štorch-Marien, Otakar

16. 9. 1897 - 12. 3. 1974

Český nakladatel, prozaik, kulturní historik. Majitel nakladatelství Aventinum (1919-1934) a výstavní síňe Aventinská mansarda (1927-1931), kde moderním způsobem rozvinul možnosti plynoucí ze spojení vydavatelské a výstavní činnosti. Nabídl obchodní zastoupení výtvarníkům tehdejší mladší generace (např. Filla, Muzika, Kremlička, Šíma, Špála, Zrzavý) a vytvořil z nich tzv. *Skupinu Aventinské mansardy*. Vydavatel literárně-umělecké revue *Rozpravy Aventina* (1925-1934).

Publikoval též ve výtvarné revui *Musaion*.

Díla: *Sladko je žít*, *Ohňostroj*, *Tma a co bylo potom*.

Člen domácí rady Klubu Za starou Prahu.

### Wiehl, Antonín

26. 4. 1846 - 4. 11. 1910

Český novorenesanční architekt.

Ve své tvorbě navazoval na domácí tradice a na vzory italské renesance.

R. 1887 byl jmenován konzervátorem c. k. ústřední komise pro zachování uměleckých a historických památek ve Vídni, což mu dávalo příležitost obhajovat ohrožené české památky. Stál u zrodu *Soupisu památek*. Prosazoval restaurování bývalé radnice Nového Města pražského v původní podobě, na základě objevených zbytků budovy.

Realizace: dům v ul. K. Světlé v Praze, staroměstská vodárna u Karlova mostu, farní budova u Sv. Petra v Praze, vlastní dům na Václavském náměstí, Slavín na Vyšehradě, spolu s O. Polívkou Pražská městská spořitelna aj.

Publikační činnost: řada článků v časopisech *Zprávy Spolku architektů a inženýrů v království českém*, *Časopis výstavní*, *Časopis Společnosti přátel starožitností*, *Mitteilungen der k. k. Centralcommission für Erhaltung der Kunstdenkmale* aj.

Člen Klubu Za starou Prahu.

### Wirth, Zdeněk

11. 8. 1878 - 25. 2. 1961

Historik umění, teoretik a organizátor čs. památkové péče.

Po vzniku Československa vedoucí kulturního odboru Ministerstva školství a národní osvěty. Od r. 1946 předseda Národní kulturní komise, od r. 1952 místopředseda ČSAV. Podílel se na vzniku časopisu *Styl*, spolupracoval s *Uměleckým měsíčníkem*. Stál u zrodu *Soupisů památek*. Od r. 1904 zaujímal nekompromisní postoj ve prospěch konzervování památek v duchu idejí M. Dvořáka.

Jeho zásluhou byly stanoveny zásady ochrany unikátních architektonických souborů staré Prahy jako celků a zcela průkopnický určeny znaky funkčnosti středověkého urbanismu (*Stavební rytmus malého města*). Současně uměl zhodnotit zákonitosti výtvarných principů nové městské zástavby i zdůvodnit náhradu zničeného starého originálu svébytným moderním dílem. Zajímal se o hodnotu krajiny a panoramatických celků. V řadě děl se zabýval vývojem Prahy a dokumentací jejích zmizelých čtvrtí. Dal podnět k založení Státního fotoměřičského ústavu r. 1936 a k zahájení výzkumu a dokumentace lidových staveb.

Z díla: *Praha v obraze pěti století*, *Architektura ČSR*, *Státní hrady a zámky*, *Architektura v českém národním dědictví*.

Člen domácí rady, předseda, místopředseda,  
čestný člen Klubu Za starou Prahu.

**Zítěk, Josef**

4. 4. 1832 - 2. 8. 1909

Architekt.

Profesor na české a německé technice v Praze (1864-1903).

Je nejvýznamnějším představitelem české neorenesance a uznávaným představitelem evropské architektury 19. stol.

Po požáru jím navržené budovy Národního divadla se stal terčem nevybíravých útoků a v reakci na ně přenechal rekonstrukci svému spolupracovníkovi J. Schulzovi. Věnoval se pak převážně vysokoškolské výuce a působil jako poradce či člen uměleckých komisí a porot.

Na protest proti ničení charakteru staré Prahy odstoupil z Umělecké komise král. hlav. města Prahy a ve věku blížícím se sedmdesátce se připojil k podstatně mladším kolegům právě vzniklého Klubu Za starou Prahu.

Realizace: Muzeum ve Výmaru (1863-1868), Národní divadlo v Praze (1868-1883), Rudol-

finum v Praze spolu s J. Schulzem (1871-1874), Mlýnská kolonáda v Karlových Varech (1871-1874).

Člen Klubu za starou Prahu.

**Zrzavý, Jan**

5. 11. 1890 - 12. 10. 1977

Maliř, r. 1965 národní umělec.

R. 1912-1917 člen SVU Mánes, od r. 1917 Tvrdošíjnů, 1923 Umělecká beseda.

Ilustrátor - spolupráce s O. Štorchem-Marie-  
nem a Aventinem.

Díla: mj. *Údolí smutku*, *Kázání na hoře*, *Přítelkyně*, *Melancholie*, *Vdova*, *San Marco v noci*, *Vodňanský rybník*, *Loretánské náměstí*, *Velká Kleopatra*.

Před první světovou válkou byl krátce placeným tajemníkem Klubu Za starou Prahu. Čestný člen Klubu Za starou Prahu.

**Poznámka:**

<sup>11</sup> Přesné letopočty působení v domácí radě Klubu Za starou Prahu nebo ve funkcích jeho předsednictva jsou uvedeny v následujícím přehledu.

# Členové domácích rad Klubu 1900-1999



## Vysvětlivky:

DR: 1900-1902 ... znamená členství v domácí radě v uvedeném období bez ohledu na funkce.

Navíc jmenovány jsou jen funkce v předsednictvu.

## Almer Jan

DR: 1911, 1914-1915, 1919-1950

2. místopředseda: 1938

1. místopředseda: 1926, 1928-1929, 1935-1936, 1940, 1946-1949

předseda: 1927, 1930, 1932, 1934, 1937, 1939, 1941-1945

## Arnold Běluš

DR: 1948-1954

## Balík Antonín

DR: 1975-1977

## Baštýř Alfred

DR: 1901

## Bařková Růžena

DR: 1984

## Bečková Kateřina

DR: 1994-1999

2. místopředseda: 1997-1999

## Benešová Marie

DR: 1990-1996

## Benš Jan

DR: 1924, 1926

## Biegel Richard

DR: 1996-1999

## Birnbaum Vojtěch

DR: 1914, 1919-1934

2. místopředseda: 1920

1. místopředseda: 1921, 1922

předseda: 1923, 1928-1929

## Birnbaumová Alžběta

DR: 1928-1931

## Blažíček Oldřich J.

DR: 1937-1945, 1981-1985

## Borovička J.

DR: 1912

## Brabec Zdeněk

DR: 1978-1979

## Braunerová Zdenka

DR: 1900-1903

## Brouček František

DR: 1926-1927

## Brožová Jarmila

DR: 1952-1961

1. místopředseda: 1959

## Budinka Zdeněk

DR: 1962-1970, 1976-1977, 1984

## Bureš František

DR: 1978-1981

## Cejp Jan

DR: 1976-1999

## Čapek Jindřich

DR: 1918-1927

## Čarek Alois

DR: 1923-1940

## Čarek Jiří

DR: 1933-1939

**Čermák Alois**  
DR: 1928-1932

**Čupr Ladislav**  
DP: 1901-1909

**Dědičová Vera**  
DR: 1985-1997

**Denkstein Vladimír**  
DR: 1931-1932, 1943-1949

**Dlabač Oldřich**  
DR: 1908-1915

**Dobiáš Josef**  
DR: 1914-1916, 1918, 1922  
1. místopředseda: 1927

**Doležel Alois**  
DR: 1997

**Doubner Karel**  
DR: 1998-1999

**Drobný Zdeněk**  
DR: 1984-1989

**Dušek Zdeněk**  
DR: 1955-1999  
1. místopředseda: 1997-1999

**Dvořák Jan**  
DR: 1928-1934  
2. místopředseda: 1930-1931, 1933

**Dvořák Vilém**  
DR: 1917

**Ebel Martin**  
DR: 1986-1987

**Emler Jan**  
DR: 1901-1905, 1911-1920, 1932-1950  
2. místopředseda: 1906-1909, 1911, 1932  
1. místopředseda: 1912-1919, 1934  
předseda: 1933

**Endler Miloš**  
DR: 1961-1975

**Engel Antonín**  
DR: 1904-1905, 1909-1921  
2. místopředseda: 1915-1916, 1919

**Ernest Miroslav**  
DR: 1959

**Farka Marian**  
DR: 1962-1964

**Feigl Jan**  
DR: 1922-1924, 1926

**Felix Jaroslav**  
DR: 1900-1903

**Fiala František**  
DR: 1922-1923, 1925-1927, 1929

**Finková (Hanzlíková) Kateřina**  
DR: 1996-1999

**Firbas Karel**  
DR: 1978, 1986-1994  
1. místopředseda: 1989

**Flégl Michal**  
DR: 1962-1964

**Flieder Robert**  
DR: 1914-1917

**Foltýn Marek**  
DR: 1997-1999

**Frankenberger Otakar**  
DR: 1997-1998

**Franta Bohumil**  
DR: 1900

**Fuka Zdeněk**  
DR: 1980-1993

**Girsa Václav**  
DR: 1978-1990, 1994

**Grabmüllerová Daniela**  
DR: 1992

**Gregor Jiří**  
DR: 1904-1905

**Goll Jaroslav**  
DR: 1901-1917  
1. místopředseda: 1901-1905, 1909-1911

**Guth Karel**  
DR: 1908-1927, 1929, 1933, 1935-1944  
2. místopředseda: 1923, 1929  
1. místopředseda: 1924-1925, 1937-1939  
předseda: 1926, 1935-1936

**Hacar Bedřich**  
DR: 1951-1955

**Herain Jan**  
DR: 1900-1907

**Herain Karel**  
DR: 1915-1916

**Herites Gustav**  
DR: 1906-1907

**Herout Jaroslav**  
DR: 1962-1966

**Hladík Václav**  
DR: 1900-1903

**Hlaváček Luboš**  
DR: 1952-1954

**Hlubinka Rudolf**  
DR: 1921-1950  
předseda: 1940  
2. místopředseda: 1941-1945

**Hnilička Eduard**  
DR: 1951-1963

**Hobzek Josef**  
DR: 1951-1953

**Hocková Monika**  
DR: 1991

**Hodek František**  
DR: 1907-1909

**Hofman Ješek**  
DR: 1907-1911, 1913-1919, 1940-1944

**Hofman Vlastislav**  
DR: 1910-1911, 1913

**Hora Oldřich**  
DR: 1969-1976  
2. místopředseda: 1977-1979  
1. místopředseda: 1980-1989  
předseda: 1990-1991

**Hrabé Rudolf**  
DR: 1910-1921, 1935-1936

**Hrubeš Josef**  
DR: 1981-1998  
2. místopředseda: 1993-1996

**Hrudka Václav**  
DR: 1926-1939

**Hruška Emanuel**  
DR: 1932-1934, 1972-1989  
1. místopředseda: 1973-1979  
předseda: 1980-1989

**Hubičková Libuše**  
DR: 1987-1991

**Hübschmann Bohumil**  
DR: 1905-1959  
2. místopředseda: 1912-1914, 1934-1936, 1953  
1. místopředseda: 1920, 1933, 1954-1955  
předseda: 1921

**Hula J.**  
DR: 1931-1941

**Huňáček Václav**  
DR: 1973

**Hypšman Bohumil**  
- viz Hübschmann Bohumil

**Hyzler Josef**  
DR: 1977-1999  
předseda: 1992-1999

**Chochol Bohumil**  
DR: 1975

**Chochol Josef**  
DR: 1907-1913

**Chyský Čeněk**  
DR: 1928-1930

**Janák Pavel**  
DR: 1904-1913

**Janková Yvonne**  
DR: 1988-1991

**Jánský Emanuel**  
DR: 1960-1964

**Janoušek Adolf**  
DR: 1946-1953, 1955-1971  
2. místopředseda: 1962  
1. místopředseda: 1963

**Ječný Hubert**  
DR: 1964





**Jeřábek Luboš**

DR: 1900-1918

2. místopředseda: 1903-1905

1. místopředseda: 1906-1908

předseda: 1908-1918

**Jiřík F. X.**

DR: 1904-1905

**Joachimová-Votočková Jiřina**

DR: 1946-1979

**Kadlec Josef**

DR: 1923-1929

**Kalenda Alois**

DR: 1931-1932

**Kašička František**

DR: 1992-1993

**Kavalír František**

DR: 1905-1909, 1917-1921

**Khás Ladislav**

DR: 1952-1955, 1965-1970

**Klár Karel**

DR: 1902-1903

**Kleisner Tomáš**

DR: 1994-1996

**Klenková Jiřina**

DR: 1982-1983

**Kloub Jan**

DR: 1960, 1972-1999

**Klusáček Karel L.**

DR: 1900-1904

**Kocan Josef F.**

DR: 1902-1908

**Kodl Cyril**

DR: 1961-1974

**Kolínský Miloš**

DR: 1965-1984

**Kopka Antonín**

DR: 1965, 1967-1970

**Körber Pavel**

DR: 1902

**Koreček Jaroslav**

DR: 1972-1976

**Kotrba Viktor**

DR: 1941-1946, 1962-1964

**Kotrba Vilém**

DR: 1960-1961

**Kotrba Vojtěch**

DR: 1900, 1903

**Koukal B.**

DR: 1917-1921

**Koula Jan**

DR: 1903-1910

předseda: 1904-1908

2. místopředseda: 1910

**Kozák Bohumír**

DR: 1948, 1960-1975

1. místopředseda: 1960-1962

předseda: 1963-1975

**Kožík František**

DR: 1971-1973

**Krčmář J.**

DR: 1911

**Krčmář Vojtěch**

DR: 1900-1902

**Krejčí Karel**

DR: 1963-1979

2. místopředseda: 1965-1966, 1973-1975

1. místopředseda: 1967-1972

předseda: 1976-1979

**Kretší Jindřich**

DR: 1938-1939

**Krise Jindřich**

DR: 1984-1989

**Krise Martin**

DR: 1998-1999

**Kropáček P.**

DR: 1937-1939

**Kropáček Jiří**

DR: 1994

**Kropáček Zdeněk**  
DR: 1964-1979, 1981-1994

**Kruml Miloš**  
DR: 1975-1982, 1991-1992

**Krušina J.**  
DR: 1931

**Křepinský M.**  
DR: 1901-1902

**Kříž Josef**  
DR: 1921, 1923-1929

**Kříženecký Rudolf**  
DR: 1900-1903

**Kubec František**  
DR: 1955-1959, 1961, 1965-1973

**Kubiček Alois**  
DR: 1912-1914, 1920-1924, 1926-1969  
2. místopředseda: 1924, 1928, 1937, 1939, 1956  
1. místopředseda: 1930-1932  
předseda: 1938, 1957-1962

**Kučera Jan**  
DR: 1903-1906

**Kunca Karel**  
DR: 1993

**Kuřiková Monika**  
DR: 1964-1968

**Kvaltinová Jana**  
DR: 1999

**Květ Jan**  
DR: 1922

**Lácha Jaroslav**  
DR: 1978-1983

**Landa Zdeněk**  
DR: 1992-1993

**Lakomý Ladislav**  
DR: 1940-1941

**Líbal Dobroslav**  
DR: 1955-1959, 1961-1963,  
1. místopředseda: 1991-1996

**Lobkovic Bedřich**  
DR: 1904-1906

**Lodr Zdeněk**  
DR: 1974

**Lorenc Vilém**  
DR: 1949-1951

**Loula Alois**  
DR: 1956-1959

**Lunga Radek**  
DR: 1995-1999

**Madelmayer Hubert**  
DR: 1910-1912, 1919, 1934-1937

**Mannsbarth Jan**  
DR: 1932-1955  
2. místopředseda: 1946-1953  
předseda: 1954-1955

**Masaryková Anna**  
DR: 1971-1992

**Matějček Antonín**  
DR: 1909  
2. místopředseda: 1926

**Matějka B.**  
DR: 1904-1905

**Materna Zdeněk**  
DR: 1974-1975

**Matoušková Františka**  
DR: 1952-1958, 1960-1966

**Matyášová-Lejsková Milada**  
DR: 1957-1973

**Mayer Josef**  
DR: 1947-1970, 1975-1991  
2. místopředseda: 1963-1964, 1980-1987

**Meisner Zdeněk**  
DR: 1982-1992

**Mencl Václav**  
DR: 1926-1929, 1940-1949

**Menclová Dobroslava**  
DR: 1941-1946



**Merhout Cyril**

DR: 1928-1952

předseda: 1931

**Mertl Stanislav**

DR: 1917-1918

**Mertl Zdeněk**

DR: 1967-1986

**Mikuškovice S.**

DR: 1938-1939

**Mölzer Eustach**

DR: 1913-1927, 1929-1934

předseda: 1919

**Moudrý Antonín**

DR: 1923

**Mráz K. D.**

DR: 1906

**Mrázová Jaroslava**

DR: 1997-1998

**Mrštík Vilém**

DR: 1900

**Müller K.**

DR: 1906-1907

**Münzerová Zdena**

DR: 1931

**Müttelmüller Bedřich**

DR: 1951-1964

**Nauman Pavel**

DR: 1937

**Nerad Leo**

DR: 1941-1945

**Neterda František**

DR: 1913

**Noll Jindřich**

DR: 1993-1999

**Novák Arne**

DR: 1900

**Novák Jiří**

DR: 1955-1958, 1960-1987, 1989-1999

2. místopředseda: 1967-1972, 1989, 1991-1992

1. místopředseda: 1990

**Novotný Antonín**

DR: 1930

**Novotný K.**

DR: 1916

**Novotný Karel**

DR: 1997-1999

**Novotný Otakar**

DR: 1907-1908

**Ondrovčáková Květa**

DR: 1996-1997

**Pacl J.**

DR: 1917

**Páta František**

DR: 1912-1916

**Patka Milan**

DR: 1981-1999

**Patrný Michal**

DR: 1998-1999

**Pauli Jan**

DR: 1976-1986

**Pauli Jiří**

DR: 1993-1999

**Pavelka Václav**

DR: 1935-1951

**Pavlík Milan**

DR: 1986-1988, 1990-1993, 1996-1999

2. místopředseda: 1990

1. místopředseda: 1999

**Pecánek Karel**

DR: 1920-1924, 1928-1944

**Pecl Josef**

DR: 1900-1904

**Pelikán Josef**

DR: 1926-1928, 1930-1932

**Pelnář Josef**

DR: 1980-1981

**Pešina Jaroslav**

DR: 1934-1936, 1940

**Petroušek František**  
DR: 1964-1993

**Petroušek Karel**  
DR: 1971-1978

**Píffl Alfons**  
DR: 1933, 1935

**Píffl J.**  
DR: 1928-1929

**Pinkas Ladislav**  
DR: 1946

**Pistorius Miloš**  
DR: 1971-1984

**Píša Vladimír**  
DR: 1950-1961

**Podlaha Antonín**  
DR: 1903

**Pohl Rudolf**  
DR: 1995

**Pohl Vilém**  
DR: 1924-1932

**Poche Emanuel**  
DR: 1928-1957, 1960-1963  
předseda: 1946-1950  
1. místopředseda: 1951-1952  
2. místopředseda: 1954

**Polák Eugen**  
DR: 1906-1907

**Politzer Ivo**  
DR: 1976-1983

**Polívka Milan**  
DR: 1995-1999

**Polívková Helena**  
DR: 1993-1999

**Polka Ferdinand**  
DR: 1938-1939

**Porteš Roman**  
DR: 1978-1987

**Prácheňský Stanislav**  
DR: 1900-1904

**Frisching Ludvík**  
DR: 1947-1952  
1. místopředseda: 1950  
předseda: 1951-1952

**Procházka L.**  
DR: 1912

**Pudr Jaroslav**  
DR: 1956-1970  
1. místopředseda: 1957-1958, 1964-1966  
2. místopředseda: 1959-1961

**Rejchl V.**  
DR: 1907

**Richter K.**  
DR: 1922-1925

**Rixy Miroslav**  
DR: 1937-1959

**Roith František**  
DR: 1915-1916, 1920

**Rokyta Hugo**  
DR: 1957-1971, 1975-1992

**Rouček Rudolf**  
DR: 1933-1937

**Rudolf Stanislav**  
DR: 1952-1954

**Ruth Cyril**  
DR: 1975

**Ruth František**  
DR: 1903

**Růžek Václav**  
DR: 1903-1905

**Růžička Stanislav**  
DR: 1906

**Řezníček František**  
DR: 1976-1985

**Říha J.**  
DR: 1920

**Říha Viktor**  
DR: 1930, 1943-1945



**Sakař Josef**  
DR: 1900-1901

**Sakař Vladimír**  
DR: 1961-1975

**Savova Jiřina**  
DR: 1979-1986

**Sedláčková Em.**  
DR: 1946-1948

**Sechert Jindřich**  
DR: 1941-1945

**Scheiner Josef**  
DR: 1900  
1. místopředseda: 1900

**Schránil Josef**  
DR: 1930

**Schwarz Vincy**  
DR: 1941

**Schwarzer Eduard**  
DR: 1915-1927, 1930-1932  
2. místopředseda: 1917-1918, 1922  
1. místopředseda: 1923  
předseda: 1920, 1924-1925

**Sládek Cyril**  
DR: 1909-1912

**Slavík Alfréd**  
DR: 1900-1901  
předseda: 1900-1901

**Smělý Karel**  
DR: 1975-1979, 1981-1990

**Snížek Emanuel**  
DR: 1914

**Sochor Stanislav**  
DR: 1905-1906, 1908-1910, 1913-1914, 1919

**Sokol Jan**  
DR: 1933

**Sokol Josef**  
DR: 1924-1928

**Sommer Josef**  
DR: 1917-1919

**Soukup Jaromír**  
DR: 1960-1963

**Stefan Oldřich**  
DR: 1921-1923, 1931-1932

**Stejskalová Věra**  
DR: 1975-1977

**Stocký Albín**  
DR: 1930-1931

**Stožický Vlastimil**  
DR: 1962-1966

**Stretti Viktor**  
DR: 1904-1907

**Stretti-Zamponi Jaromír**  
DR: 1915

**Svaton Eduard**  
DR: 1946-1954

**Svoboda Emanuel**  
DR: 1951-1966

**Svoboda Stanislav**  
DR: 1927-1929, 1932-1933

**Svoboda K.**  
DR: 1921, 1923-1925

**Šebek J. P.**  
DR: 1909-1921

**Šecka R.**  
DR: 1932

**Šelepka K.**  
DR: 1926-1927

**Šittler Eduard**  
DR: 1901

**Škabrada Jiří**  
DR: 1973-1977

**Špét Jiří**  
DR: 1962

**Štech Václav Vilém**  
DR: 1906-1910

**Štěrba Bohumil**  
DR: 1900-1903  
2. místopředseda Klubu: 1900-1901  
předseda: 1903

**Štolce A.**  
DR: 1900

**Štorch-Marien Otakar**  
DR: 1962-1973

**Štulc Josef**  
DR: 1982

**Šusta Josef**  
DR: 1910-1918

**Švábová M.**  
DR: 1910-1918

**Thoř František**  
DR: 1909-1912

**Thoř František**  
DR: 1951-1953

**Tichý Pavel**  
DR: 1987-1993

**Tins Miloš**  
DR: 1992-1993

**Tretera Jiří**  
DR: 1985-1987

**Tryzna M.**  
DR: 1946

**Turková Helga**  
DR: 1971-1999

**Vaněček Jaroslav**  
DR: 1925-1961  
2. místopředseda: 1927, 1955, 1957-1958  
1. místopředseda: 1956

**Varhaník Jiří**  
DR: 1988-1992

**Vávra Vlad.**  
DR: 1930

**Veselý Jan**  
DR: 1999

**Veselý Josef**  
DR: 1985

**Ventura Jan**  
DR: 1916-1919

**Vojtišek Václav**  
DR: 1912-1922, 1925-1927  
2. místopředseda: 1921

**Vokrouhlická Olga**  
DR: 1990

**Volavka V.**  
DR: 1922

**Vondráček Otakar**  
DR: 1904-1911

**Vondráček Otto**  
DR: 1934-1946

**Wallenfels Vlad.**  
DR: 1923-1927

**Wagner Václav**  
DR: 1918-1922, 1928-1936

**Weingärtner J.**  
DR: 1920

**Wirth, Zdeněk**  
DR: 1908-1914, 1919-1961  
předseda: 1922  
2. místopředseda: 1940  
1. místopředseda: 1941-1945

**Woletz Jan**  
DR: 1997-1999

**Zákrejs Vladimír**  
DR: 1905, 1909

**Zelenka Jan**  
DR: 1950-1954

**Zelenka František**  
DR: 1979-1991

**Zelenka Timoteus**  
DR: 1952-1959

**Žofka Jaroslav**  
DR: 1927

Členové domácích rad  
Klubu 1900-1999

# Přehled předsedů Klubu 1900-1999

- Alfréd Slavík: 1900-1901**  
**Bohumil Štěrba: 1902-1993**  
**Jan Koula: 1904-1908**  
**Luboš Jeřábek: 1909-1918**  
**Eustach Mölzer: 1919**  
**Eduard Schwarzer: 1920**  
**Bohumil Hübschmann: 1921**  
**Zdeněk Wirth: 1922**  
**Vojtěch Birnbaum: 1923**  
**Eduard Schwarzer: 1924-1925**  
**Karel Guth: 1926**  
**Jan Almer: 1927**  
**Vojtěch Birnbaum: 1928-1929**  
**Jan Almer: 1930**  
**Cyril Merhout: 1931**  
**Jan Almer: 1932**  
**Jan Emler: 1933**  
**Jan Almer: 1934**  
**Karel Guth: 1935-1936**  
**Jan Almer: 1937**  
**Alois Kubiček: 1938**  
**Jan Almer: 1939**  
**Rudolf Hlubinka: 1940**  
**Jan Almer: 1941-1945**  
**Emanuel Poche: 1946-1950**  
**Ludvík Prisching: 1951-1953**  
**Jan Mannsbarth: 1954-1955**  
**Alois Kubiček: 1956-1962**  
**Bohumír Kozák: 1963-1976**  
**Karel Krejčí: 1977-1979**  
**Emanuel Hruška: 1980-1988**  
**Oldřich Hora: 1989-1991**  
**Josef Hyzler: 1992-1999**

# Přehled osobností jmenovaných čestnými členy Klubu Za starou Prahu



- Francis Lützwow, Londýn (1902)  
Arch. Charles Normand, Paříž (1902)  
Prof. Václav Vladivoj Tomek (1902)  
William Ritter, Mnichov (1903)  
Vilém Mrštík (1905)  
JUDr. Luboš Jeřábek (1910)  
Prof. PhDr. Jaroslav Goll (1910)  
PhDr. Max Dvořák (1911)  
Prof. Ernst Denis, Paříž (1919)  
ThDr. Antonín Podlaha (1920)  
PhDr. August Sedláček (1920)  
Prof. PhDr. Karel Chytil (1920)  
PhMr. Jan Hellich (1920)  
Jan Slavík (1920)  
Prezident republiky  
Tomáš Garrigue Masaryk (1930)  
Prof. PhDr. Josef Šusta (1934)  
Prezident republiky Edvard Beneš (1946)  
PhDr. Jan Hofman (1948)  
PhDr. Zdeněk Wirth (1948)  
Předseda čs. vlády  
Antonín Zápotocký (1950)  
Ministr čs. vlády Emanuel Šlechta (1950)  
PhDr. h.c. Jan Emler (1950)  
Arch. Bohumil Hypšman (1950)  
Ing. dr. Eustach Mölzer (1950)  
Ing. arch. Jan Almer (1950)  
Rudolf Hlubinka (1950)  
Cyril Merhout (1950)  
PhDr. Emanuel Poche (1952)  
Ing. arch. Alois Kubiček (1963)  
Prof. PhDr. Václav Vilém Štech (1963)  
Ing. Miroslav Rixy (1963)  
JUDr. Emanuel Svoboda (1964)  
Ilja Erenburg, Moskva (1964)  
Ing. Adolf Janoušek (1964)  
Ing. Josef Kšír (1964)  
Ing. arch. dr. Bohumír Kozák (1966)  
Emanuel Jánský, in memoriam (1966)  
Prof. Adolf Träger, in memoriam (1966)  
Ing. Jaroslav Pudr (1967)  
Ing. Eduard Hnilička (1967)  
Ladislav Lábek (1967)  
Františka Matoušková (1967)  
Prof. PhDr. et ThDr. Josef Cibulka (1968)  
Prof. PhDr. F. M. Bartoš (1968)  
Jaroslav Seifert (1968)  
Primátor Prahy Zdeněk Zuska (1972)  
Prof. PhDr. Karel Krejčí, DrSc. (1974)  
PhDr. Otakar Štorch-Marien,  
in memoriam (1974)  
Prof. ing. arch. dr. Emanuel Hruška, DrSc.  
(1976)  
PhDr. Jiřina Joachimová-Votočková (1976)  
Jan Zrzavý (1977)  
JUDr. Antonín Balík, in memoriam (1978)  
JUDr. Oldřich Hora (1981)  
Prof. PhDr. Hugo Rokyta, CSc. (1982)  
Ing. František Petroušek (1984)  
Doc. PhDr. Oldřich J. Blažíček, DrSc.  
(1985)  
Jan Pauly (1985)  
Prof. Karel Svolinský (1986)  
Prof. Karel Plicka (1986)  
Ing. arch. Jan Sokol (1986)  
Ing. arch. Vojtěch Kubašta (1987)  
Prof. dr. Václav Holzknecht (1988)  
František Kožík (1989)  
PhDr. Anna Masaryková (1990)  
Prezident republiky Václav Havel (1992)  
JUDr. et PhDr. Dobroslav Libal (1992)  
JUDr. Zdeněk Kropáček (1992)



---

**Klub  
Za starou Prahu  
v parodii a karikatuře**

2000

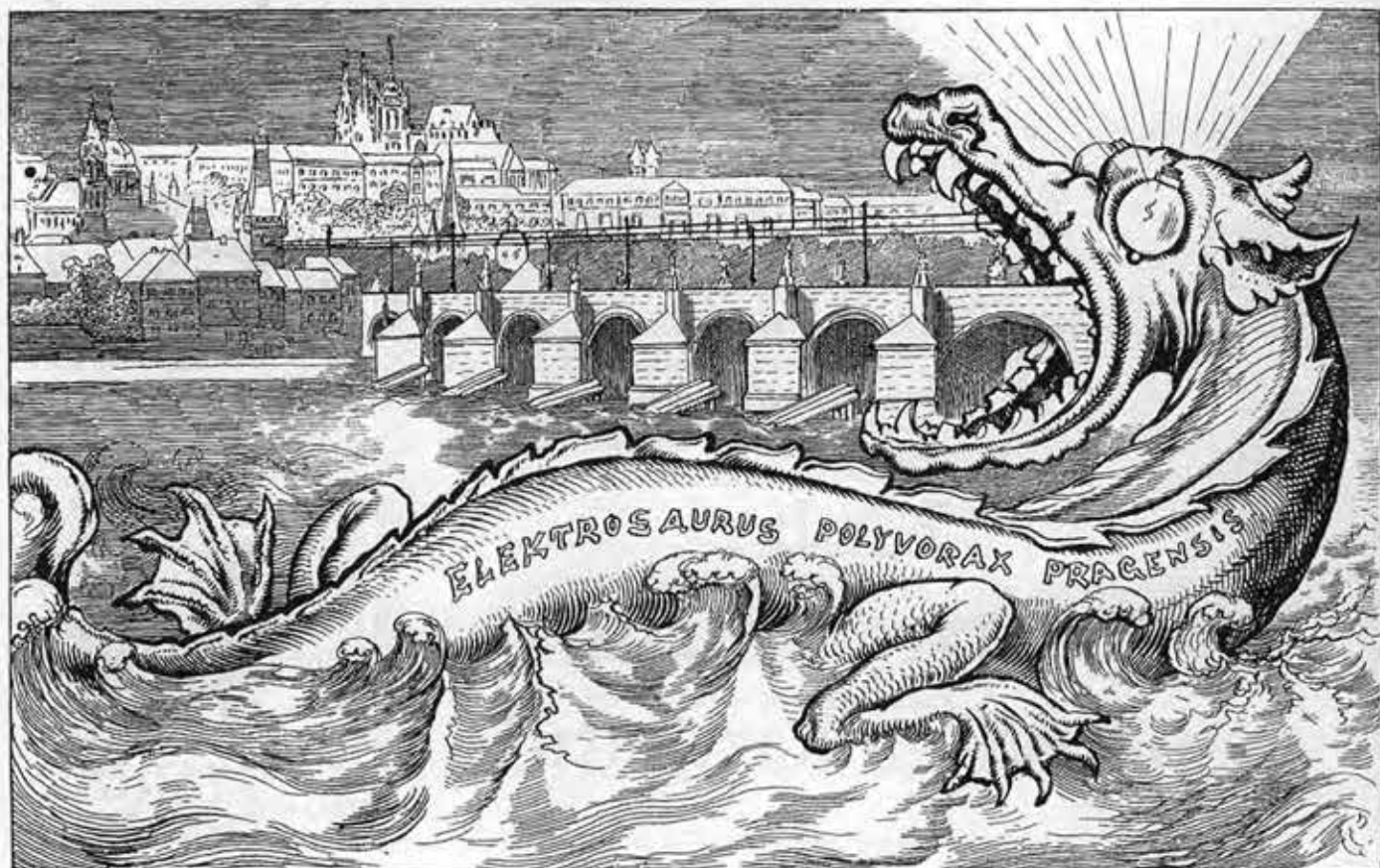
STOLET  
KLUB



Za  
STAROU  
PRAHU

1900

Já jsem ten drak z té pohádky, co šírá staré památky!

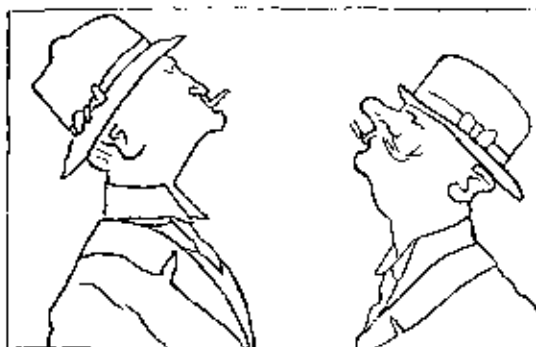


137. Kresba z humoristicko-satirického časopisu ŠÍPŮ z roku 1900 reaguje na kauzu „sdrátovaného“ Karlova mostu



Švábových časových doplnění č. 137. — Některým význam. — Půtek vyhrasen. — Tisk K. Bopř. Praha-III.

138. Pohlednice Josefa Švába Malostranského karikuje záměr vrchního elektrického proudu na Karlově mostě. Kolem r. 1902



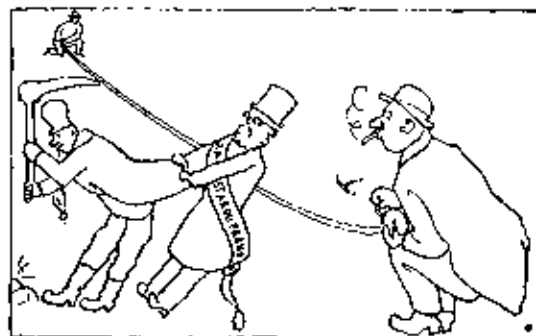
První měšťan: Václave, ja mám dojem, že bychom se měli nějak reprezentovat.

Druhý: Bez všeho? To postavíme divadlo??

První: Kam jak s divadlem, Hospodín! Aby se měla žena s dělní kde nřaz-?



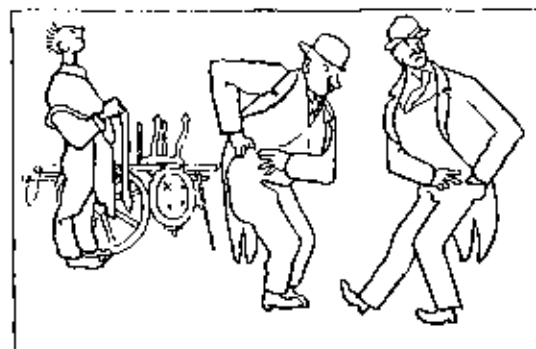
Totle místočka u Prašné hezky je přece jako dělánd...



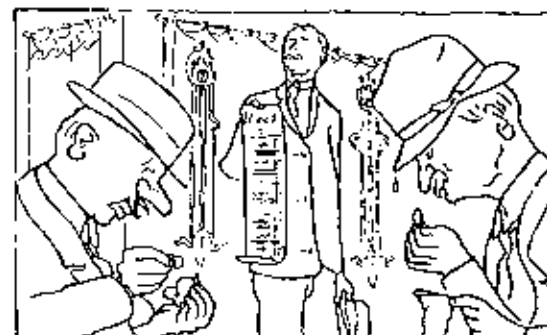
Přes protesty klubu se to rozházelo a naměřilo...



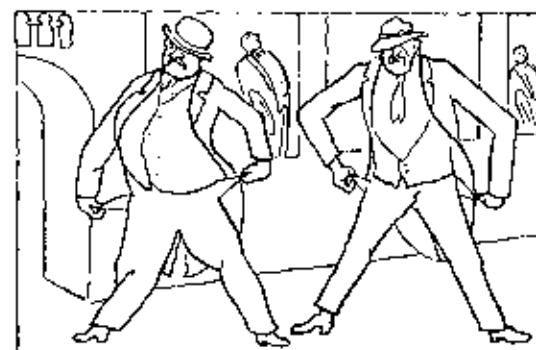
ale onln! Jen to vyhlásí z grantů, přišly oučty...



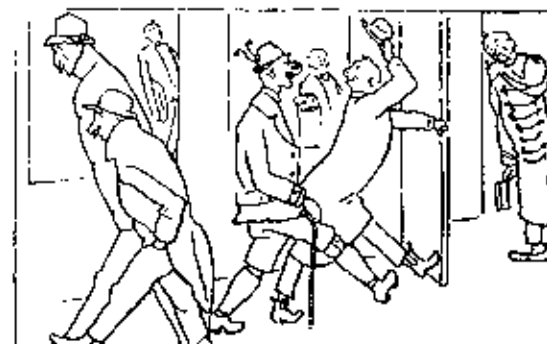
když to postavili a když se vozil nábytek, rhodily oučty stále.



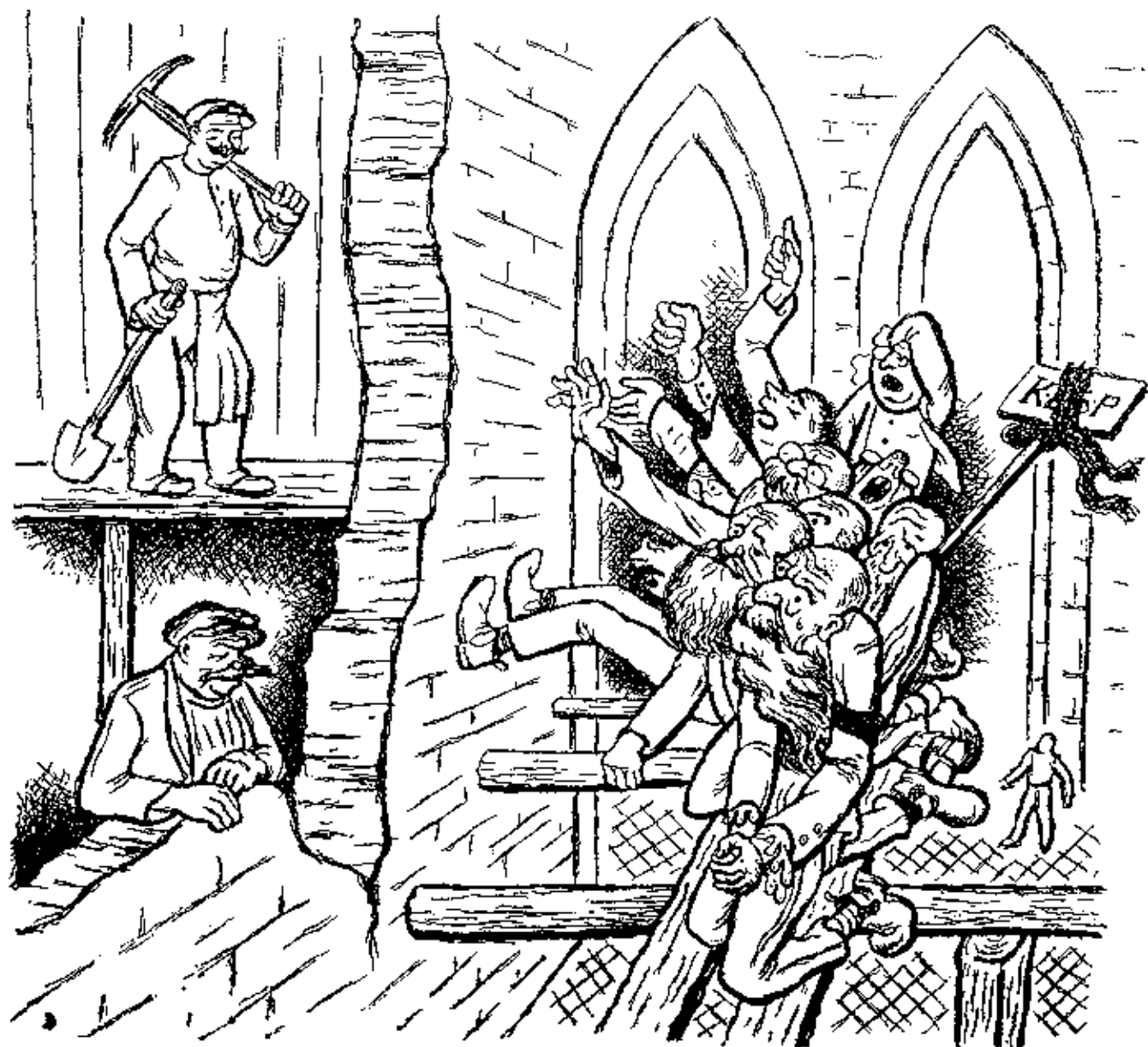
a když doučlal práci tupočírí, instalatérů a malířů to už mus-  
sili pudníkaví pětice pro rezervy do puřočů...



a když stál obecní dům v celé své hrůze, neměli naši podnikatě už ani na kafo...



„Macht pic.“ řekli jini dva pánové, „tak tedy se budeme my reprezentovat!“



**Klub za starou Prahu hájí neohroženě pražské památky.**

140. Karikatura Vlastimila Rady ze studentského satirického časopisu TRN (1924, roč. 1, č. 2)

# Pražská Jáva

Jiří Voskovec - Jan Werich

1. sloka:

Státní statistik  
Dokáže, že ve velké Praze vždycky  
Býval bohudík  
U všeho lidu smysl estetický.  
Důkazem je nejenom pražský barok,  
Leč i Aventinum,  
Má-li někdo přeestetický nárok,  
Máme tu Ernestinum nebo Um Prum.  
Zručný statistik  
Rozdělí vkus lidu kategoricky  
V druhú několik,  
Kterým se v Praze něco líbí vždycky:  
Důstojná je první kategorie,  
Ta ze Zlaté Prahy žije a tyje,  
U Fleků zpívá  
A slzy jí kanou při tom do piva:

1. refrén:

Po Starých zámeckých schodech si vylezu  
A ve vůni bezu  
Na Malou Stranu slezu.  
Pak jak pan Johannes  
za Koňskou bránu pudu,  
Jinde než v tom starém domě na Malé  
Straně bydlet nebudu.  
Kouzlo střech prejzových  
Modernou mi nekažte,  
Autobusy zaražte,  
Novostavby zakažte,  
Kamenná pohádka by v sněhový háv se  
halila, mějte snahu!  
Zachovejte starý ráz naší Prahy, s úctou  
Klub Za starou Prahu.

2. sloka:

V úvodu jsem děl,  
Co v Praze zjištěno je statisticky,  
Teď bych říci chtěl,  
Jaký je druhý názor estetický.  
Názor ten je tangentou urbanismu  
V intencích purismu  
A derivátem je konstruktivismu  
S principiální bází bauhausismu.  
Má, žert na stranu, i další názor svoje  
raison d'être.  
Názor Pražanů,  
Co nemaj na zimník ani na svetr.  
Názor této třetí kategorie  
Vino čisté o Praze si nalije,  
Z periferie  
Když si o Praze zpívá arie:

2. refrén:

Ježíškovy brejle, ta Praha je velké štad!  
Mergle mít a nemít hlad,  
Fórovej bych nebyl pak  
Vono to baroko není špatný pro voko,  
Jenže je vo voko, vokolo baroka flinkat  
se bez floka.  
Eště že tady je komfort periferie,  
Z vagonů kolonie,  
V tý se to prima žije,  
Kěž by v sněhový háv přioděla se nám  
stověžatá matička!  
Aspoň z vodklízení sněhu koukalo by  
makání a prácička.

*Píseň Pražská Jáva byla napsána pro romantickou revui J. Voskovce a J. Wericha Golem, uvedenou poprvé v roce 1931, hudbu složil Jaroslav Ježek.*

# Bohatýrská trilogie

Vlastimil Rada - Jaroslav Žák



**A** pak vyslal Krok z Budče stavební komisi, aby se i pro něj poohlédla po nějaké příhodnější parcele. Komise, to se ví, jede k Praze. Ale tenkrát to v Praze vyhlíželo trochu jinak než dnes. Tehdejší malíři staré Prahy nespotřebovali tolik červeně na prejzy, ale tím více zeleně na ta stará zákoutí prastaropražská, skládající se tehdá z buků, dubů, smrků, kapradin a mechu. Ona celá naše vlast vyhlížela na ten způsob, když praotec Čech vystoupil na horu Říp a pravil:

*Stoj, noho! Posvátá půda*

*statkuow zbytkoviéech jesti, kamkoli kráčíš.*

A všechno bylo zarostlé až hrůza kopřivami, čilimníkem a všelijakým jiným nesmyslem a ten nepořádek zavínili národové, kteří tady ostávali od dřívějška. Ti měli v hlavě samý sportování, jedni tu sídlili už moc dávno, taková kategorie starejch pánů, i říkali si Old Boys čili Staří Bojové, jiní opět byli vášniví filatelisté, a proto se nazývali Markomani, nejvzácnější exempláře známek míval jejich král Marobud, který vlastnil ve své sbírce například známky blížícího se jara a úpadku říše římské. Ale nějaké vzdělávání polí, dláždění náměstí nebo pěstování ušlechtilých vepřů, jaké se děje v naší pokročilý době, to těm praobyvatelům nevonělo, a tak zelený pás kolem Prahy sahal úplně až do středu města.

No, a stavební komise přijede pod vysehradskou skálu a obzérá si ji se zálibením a nakonec prohlásí: Toť jest to

místo vyvolené! a ihned geometři a políři s koní ssednuvše počali místo vyměřovati. Ale sotvaže své nástroje na zemi složili, stařík jakýs podivný na ně z chrastí hlavu vystrčil, a na skále stoje, takto jme se jim kázati:

*„Klub za Prastarú Pragu, jehož já su predsedie, wám zapowedá a zakazuje a nedovoluje na této skále kakú modernú škatulu ze základu vyzdvihovati. Neb toto chrastie, gež tut na skále po tisíciletie raste, za vzácnú pamiatku považovati gest a zachováno býti musí.“*

A tak nastala dlouhá tahanice s Památkovým úřadem, ale poněvadž Krok jakožto kníže české měl skoro takovou moc jako dnes ředitel Škodovky, postavil si přes všechny protesty na té skále hrad, jenž na paměť onoho památného chrastí Chrasten nazván gest. ...

Babička často vzpomínala, jak kněžna Libuše slávu Prahy trefně věštila. „Město vidím veliké, jehož sláva hwězd se dotýká!“

V další řeči své připomněla kněžna, že vše to bude zásluhou státní reguláční komisié. „*Most widím Jiráskuow,*“ pravila Libuše dále, „*an proti w libohrádek Dienzenhófrów měti. I usnesli jsou se libohrad přeněsti na Kampu ostrow, na místo Moderní Galerie, neb ona výhled na hradčanské panoramato zastiérá. Moderní Galerie pak v místech, kdež chrám Víta Svateho strmí, ze základuow wyzdwihnauti a kostel tam někam na Letnou přeněsti, neboť jeho*

Chrašten  
zalozzen  
L.P. 682



141. Původní ilustrační kresba Vlastimila Rady

věže převysoké zakrývají často přepěkné ob-  
láčky, gež nad Prahu při slunce západu se  
vyskytují. Pak opět návrh nový vystane,  
státi nechati lusthaus Dienzenhoferův na

místě svém a most Giráskuov na místa, gež  
Letná slove, přeněsti. Načež ot návrhu toho  
upuštíno bude, neboť poznajú, že na místě  
tom, jež sluje Letná, pod tím mostem vody  
potřebné by se nedostávalo. A jiní opět  
návrh přeuzitečností výbornau sľiboucj  
sobě vymysľí, libosad na hoře Petřín řečené  
přepěknau betonowau serpentinau wyzdo-  
biti, ana petřinskája komunikácia se slowe,  
a poděl ní různých lusthausuow paďour-  
ských nastavěti. Aby pak onen libosad na  
Petříně kopci úhony nijaké newzal, přeněsti  
milý ten háj na místo, jemuž jměno gest  
Menšj Mjesto Pražské, a aby porůznu zde  
stojící památné a starobylé budovy úmyslu  
bohuliběmu nepřekážely, přeněsti stavby ty  
starožitné a kostel, paláce a kláštery wjeko-  
památné na předměstie modernie a tak Wi-  
nohraduom Královským neb Dejvicím lepo-  
uličným rázu starobylého dodati.

A na nábřeží Vltavěny stříebropěnné  
různé velkolepé budovy ministerské stavěti  
a Bajkalské náměstí rozkopávati budú  
a k takové a podobné sláwě matku našich  
měst přivedú.

A tak," končila Libuše své proroctví,  
„až po mnohých letech po mostě Karlově for-  
man pojedě, bičem zapráská a pak koldokola  
ukáže svému synovy řka: Widíš, hochu, ta-  
dyhle stávala Praha.“

Úryvek je převzat z II. části knihy  
Dobrodružství šesti trampů aneb Nové  
pověsti české, Epopej z válek trampsko-  
- paďourských, kapitola sedmnáctá:  
Emilie.

(Bohatýrská trilogie, vydaná v roce  
1959, je souborem humoristických a pa-  
rodistických statí a povídek V. Rady  
a J. Žáka z 20. a 30. let)

# RESUMÉ

## One hundred years of Old Prague Association 1900 - 2000 Jubilee Volume



None of us would like to experience what was everyday reality for our ancestors in Prague one hundred years ago. In the 1870s and 1880s construction activities slackened off and were concentrated mainly in the suburbs (particularly in Žižkov, Smíchov and Vínohrady), but in the 1890s a construction boom hit the historic core of the city. In a matter of two decades not dozens, but hundreds of historic buildings were knocked down by the Prague authority within a clearance drive and by private builders. Pushing through people's awareness of the national heritage, or progressing from a solitary and in most cases vain protest by a lay enthusiast to an intervention by professional bodies of monument conservationists based on state legislation was a protracted and painful process because it was formed, strengthened and publicised through cruel losses of the national heritage rather than through theory. (The history of the Association is summarised in articles by *Dobroslav Libal* - Looking back on the past century, p. 12; *Kateřina Beřková* - One hundred years of the Old Prague Association in seven chapters, p. 27; the previous period is described in an article by *Josef Hyzler* - Social activities aimed to protect the national heritage as a precondition of the emergence of the Old Prague Association, p. 23).

The Old Prague Association was founded on January 28, 1900 after several years of protests and petitioning connected mainly with the name of Czech writer Vilém Mrštík (A manifesto to the Czech people - 1896, *Bestia triumphans* - 1897 - see picture no. 7, a protest meeting in Carolinum - 1898 and at Žofín - 1899) as an organisation of the devotees of old Prague who decided to jointly protect its historic architectural and urban qualities from all construction plans which would adversely affect the unrepeatable charm, appearance and identity of Prague. After years of unsuccessful protests and petitioning the founders of the Association hoped that if they act as an association their effort will gain in respect and strength. They were not mistaken though it can be noted now, after one hundred years, that there have been many more failures than success stories.

The Association radically changed its method of

work right in the first decade of its existence. The founding generation, who considered Vilém Mrštík their spiritual leader, often sharply formulated their protests, petitions and personal interventions with the mayor or senior town councillors. After several years the Association, which soon won an impressive prestige, was joined by a young generation of architects (particularly Pavel Janák, Bohumil Hübschmann, Antonín Engel, Josef Chochol) and arts historians (Zdeněk Wirth, V. V. Štech, Antonín Matějček) who decided to replace the passive protest with active creation and their own architectural designs (article by *Milan Pavlík* - Creative architects among members and representatives of the Old Prague Association, p. 88, see pictures 40-45).

Some of the most important cases addressed by the Association in the first decade were protests against the inconsiderate approach to the city's communications problems, such as the introduction of an electric tram line on Charles Bridge with overhead power lines (later original underlying power lines were introduced - see picture 8), the project of a rack railway in Nerudova Street (it has never been carried out), linking the Old Town and the New Town by breaking a corridor through an Old Town street (it has never been carried out). The Association paid great attention to the problem of a "breakthrough" U Kličů at the corner of Karmelitská Street and the Lesser Town Square, where old houses were pulled down to make room for a corridor for a tram line in 1896. It took another almost twenty years to give the area a definitive architectural form (article: *Kateřina Hanzlíková* - The U Kličů breakthrough in the Lesser Town, p. 112, see pictures nos. 17, 18, 60-64).

Besides dealing with town-planning and communications, the Old Prague Association, of course, was active in the protection of particular endangered monuments (article: *František Kašička* - Regulatory plan of the Old Town in 1904, p. 94, see pictures nos. 46-50). It was thanks to the Association that the frontline building of the Paulist monastery in the north of the Old Town Square was preserved in 1902 (see picture no. 1), but in 1904 the Association failed to save an extensive, originally medieval



structure of "Kolkovna" (Stamp House) in Dlouhá třída street (see picture no. 10) or the U Slona house at the corner of the same street and the Old Town Square (see picture no. 9). In 1906 the Association succeeded in preventing the demolition of the palace of Straka of Nedabylice in Maltézské Square with invaluable ceiling paintings from the end of the 17<sup>th</sup> century (see picture no. 11), but shortly before the baroque Church of St. Peter and Paul na Zderaze, which the Association had protected, was pulled down. The Association also failed in 1910 to safeguard a unique baroque monument, the house of sculptor M.B. Braun at the corner of Jungmannova and Vodičkova streets. In spite of initiative architectural designs which were submitted by the Association and worked out by architects Pavel Janák and O. Vondráček who, in the spirit of the contemporary theories of monument conservation, combined an old house with a modern structure (article: *Kateřina Hanzlíková* - Braun's house in the New Town, p. 105, see pictures nos. 55-59). On the other hand thanks to the courage of an Association member, painter Karel Klusáček, the Gothic-Renaissance house U Vejvodů was safeguarded (see picture no. 13). Supported by the Association morally rather than financially, Klusáček bought the endangered building, adapted it and offered offices in the house to many culture associations (the Umělecká beseda artists' association, the Společnost přátel starožitností association of devotees of antiques, the Old Prague Association).

The period before World War One, when the Association had its seat in the U Vejvodů house, was undoubtedly the most successful in the history of the Association. Two to three persons worked in the Association's office for pay - two later world famous Czech painters, Bohumil Kubišta and Jan Zrzavý - were the Association's secretaries, up to 1200 letters per year were sent to the Association, Association members and guests could use a reading room offering specialist literature and journals (see picture no. 23) and a photographic camera. In 1910 the Association started to publish its own journal which up until 1914 had the biggest number of pages. "Countryside" branches of the Association started to be founded in a number of Czech historic towns, which focused on the conservation of local monuments (articles: *Zdeněk Dušek* - Countryside branches of the Old Prague Association, p. 162; *Kateřina Hanzlíková* - Activities of the Old Prague Association in Pelhřimov, p. 168; see pictures nos. 83-88).

The Association rejoiced at the establishment of the independent Czechoslovakia in 1918, but soon afterwards it criticised the destruction of the national heritage in the post-revolution euphoria. The monuments destroyed included Our Lady's Column in the Old Town Square (see picture no. 75), the removal of Austro-Hungarian and Habsburg symbols which however were often part of a monument (article: *Josef Hyzler* - The Old Prague Association in the new conditions of the Czechoslovak state, p. 134).

The Old Prague Association closely watched the development of opinions on construction activities on the Podskalí embankment, beneath Emauzy (the Emaus). The Association resolutely demanded in the first decade of the 20<sup>th</sup> century already that the view of the monastery building and the church front, which had for centuries dominated the area and which were now to be overshadowed by a row of banal apartment houses on the embankment, be preserved. The design by architect B. Hübschmann, which provided for the construction of lower ministerial buildings there and which was initiated by the Old Prague Association, was eventually realised in the 1920s (article: *Milan Pavlík* - Development of opinions on building up the embankment beneath Emauzy between Palacký Bridge and Vyšehrad, p. 127, see pictures nos. 2, 70-74).

The Association also kept an eye on the city's plans to build a high embankment in the Lesser Town. The Association resolutely defended the inviolability of the picturesque bank where the Čertovka empties into the Vltava River, and its preservation, it asserted the idea that the lots on Kampa must not be built up because this would spoil the panorama of Hradčany, and came out strongly against plans to build a road on the embankment (article: *Martin Krise* - The Lesser Town embankment and making the Vltava River navigable, p. 117, see pictures nos. 65-69). Concern for this area is present practically throughout the century-long history of the Association. Each generation of its members has been confronted with a threat to the Lesser Town. At the beginning of the century for instance effort was exerted to realise the plans of architect Antonín Balšánek to build up Kampa - an islet of the Lesser Town bank of the Vltava - with stately office buildings (see picture no. 80). In the 1930s there was a serious threat that a "State Gallery" would be built here after a design by architect Josef Gočár and the founding stone was really laid in 1927 (see pictures nos. 28-29). The danger that a road would be built in the Lesser Town, which would link the embankment between Vítězná třída street and Klárov and which would allow even heavy transit transport to Kampa resurfaced after the war. In the 1970s this idea got the monstrous form of a "Lesser town tunnel." In all these cases the Association uncompromisingly and indefatigably defended the interest of the devotees of the national heritage in Prague and it was also thanks to it that none of them has been realised (article: *Marek Krejčí* - The Lesser Town 1890-1950. A city between clearance and regeneration, p. 152). To support its stands, the Association made a paper model of the Lesser Town and Hradčany. Work on it started under the guidance of architect Bohumil Hübschmann in 1910 and continued for more than thirty years (article: *Kateřina Bečková* - A model of the Lesser Town and Hradčany, p. 216, see pictures nos. 114-115).

Between the two world wars Association members were behind the preservation of

a picturesque group of buildings at the corner of Wenceslas Square and Můstek, including the historic houses U Zlatého úlu and U Ša-lamouna, but they could only look on as a number of other historic houses were being pulled down between Přikopy and Ovocný trh to make room for the modern building of the German bank Union (see picture no. 26), which eventually was not realised. The place was only recently built up with the robust structure called Myslbek. The effort to save the Thun-Salm Palace in Jungmannova Street also failed though a few proposals of integrating it into a modern structure planned on the site were made (see pictures nos. 24, 25). The Dientzenhofer Pavilion on the Smíchov embankment fell victim to the construction of Jiráskův Bridge in 1930 (article: *Kateřina Hanzlíková - Dientzenhofer's Pavilion at Smíchov*, p. 100, see pictures nos. 51-54). Two invaluable buildings of Renaissance mills - Helm's and Freund's - fell victim in the previous year to a new lay-out of the embankment at the Church of St. Peter in the New Town (see picture no. 27).

No concept guided various construction activities at Prague Castle as it became the seat of the head of state. The Association criticised this chaotic procedure and recommended to entrust the work to one personality only. It proposed Josip Plečnik to be appointed Castle architect. A big theoretical problem was faced by the Association in 1924 when the connection of the old part of the St. Vitus's Cathedral and the newly completed part was addressed. The ongoing discussion reflected a clash between two contradicting opinions of national heritage conservationists. The Old Prague Association, fully under the influence of the generation of Alois Riegl's supporters, whose chief Czech spokesman was Zdeněk Wirth, pressed for the two parts to be left separated. With a distance of the decades which have passed since the dispute we can say that developments have shown the correctness of the opinion of the opponents of the Association's stand, which was later realised. The opponents insisted, in order to underline the overall architectural and spiritual effect of the monumental chief nave of the church, on connecting its old and new parts (article: *Josef Hyzler - Completion of the St. Vitus's Cathedral and contemporary theories of national heritage conservation*, p. 137, see pictures nos. 76-78).

The Association also addressed other communications problems of the expanding city. For many years there was a real threat that the "Petřín communication line" will be built which was to simplify the problematic connection between the centre of the city and areas in the north-west of Prague (Dejvice, Břevnov, etc.) which had only been accessible along Chotkova Street. According to proposals from the 1920s the Petřín communication, including a tram line, was to have the form of a two-arch serpentine leading up from Vítězná třída street along the Petřín hill. In the 1930s a steeper alternative with a tunnel exit at Pohořelec or at Dlabačov was considered. In close cooperation with other organisations protesting against the

threatening devastation of Petřín, the Old Prague Association succeeded in its effort for a tender for other possible solutions to be launched. The winning design, co-authored by a member of the Association's council, architect Alois Kubiček, was based on the idea of building tunnels at Letná and Strahov. Both tunnels have already been built.

During World War Two the activities of the Old Prague Association were suspended. After the war the Association fought hard, but in vain for several years for the preservation of Brauner's house with the famous café Union at the corner of Perštýn and Národní třída street (see picture no. 31). At the beginning of the 1950s, when a new law on associations took effect and when it marked the 50<sup>th</sup> anniversary of its existence with an exhibition staged in the Museum of Applied Arts (see pictures nos. 32, 33), the Association succeeded in defending its independence even though there were tendencies later as well to subordinate it to the State National Heritage Authority. But this did not happen. In the 1950s and 1960s there were many representatives of the official Prague national heritage conservation bodies among the members of the Association's council and therefore there was no reason to stage direct protests. The situation was eased at the end of the 1960s when the Association's council openly came out against the above Lesser Town tunnel and against the intention to build an undersurface tram system which would heavily threaten Prague monuments, and supported the construction of an underground railway.

In the 1980s the Association concentrated on the protection of the Těšnov railway station (see picture no. 38), which however was eventually blasted in 1985 in spite of general resentment by national heritage devotees, on the preservation of the Vinohrady roofed market place (see picture no. 39) and the school in Komenský Square at Žižkov. The two latter structures have been safeguarded up until now also thanks to the Old Prague Association.

Soon after 1989, construction activities have again become one of the most lucrative business branches just like one hundred years ago. This time, however, investors build not apartment houses in the centre of the city, but administrative buildings full of comfortably laid-out offices. Priority is given to building up formerly built up, but now empty sites (Myslbek Na Přikopě, the Dancing house on the Rašín embankment, Hypobanka in Republic Square, Longin Business Center in Na Rybníčku street, Four Seasons on the Alšovo embankment and others). But investors have not even hesitated to demolish unprotected houses (the neo-baroque Špaček's house in Klimentská Street and classicist houses in Na Poříčí, Národní třída and Žitná streets and elsewhere). The Old Prague Association has since 1990 closely watched all construction plans in the centre of Prague and it assesses their integration into the organism of the city, particularly since 1992 when the core of Prague was entered in the UNESCO national heritage list. The Association stepped up its activities before the monoblock of Myslbek was

built, in connection with the Four Seasons Hotel on the Alšovo embankment, the administrative building ING/PPS on the Hořejší embankment in Prague 5 (article: *Helena and Milan Poliška* - Some examples of new construction in the Prague national heritage reserve after 1989, p. 178, see pictures nos. 90-92). For a long time the Association also followed activities around the Church of St. Michal in the Old Town - first construction-historical and archaeological research, then various plans for the use of the church and eventually the problematic reconstruction of the building (article: *Milan Pavlík* - The case of the Church of St. Michal as of 1999, p. 176, see picture no. 89). Great attention was paid to the controversial reconstruction of the Trautmannsdorf Palace in Mariánské Square (article: *Richard Biegel* - Reconstruction of the Trautmannsdorf Palace and completion of the Lindt House. Two sides of one coin, p. 190, see pictures nos. 101-103). The Association called cultural barbarism the use of the ground floor of the Sylva-Taroucca Palace in Na Příkladce street by the uniform cosmopolitan catering facility of McDonald's. The Association said that the construction of the modern Longin Business Center in Na Rybníčku street just next to the rotunda of St. Longin was unscrupulous and failing to respect the unique historic environment (article: *Kateřina Hanzlíková* - Longin Business Center, p. 182, see picture no. 93). The Association said the same about the planned completion of the Lindt House in the lower part of Wenceslas Square which is presented as a high tower-like prism (article: *Richard Biegel* - Reconstruction of the Trautmannsdorf Palace and completion of the Lindt House. Two sides of one coin, p. 190, see pictures nos. 98-100). The Association said the activities of the state bodies responsible for national heritage conservation in connection with the demolition of the Ringhoffer factory lacked any concept (article: *Kateřina Hanzlíková* - The Ringhoffer factory at Smichov. An unsuccessful attempt at preservation, p. 184, see pictures nos. 94-97) and contributed to the declaration of the

threatened monumental building of the barracks in Republic Square and the adjacent riding school as a national heritage monument (article: *Richard Biegel* - The Barracks of George of Poděbrady in Republic Square, p. 199, see pictures 104-106).

In 1990, when the Old Prague Association marked the 90<sup>th</sup> anniversary of its existence, it received the European national heritage conservation prize awarded to it by the Fridrich von Stein Foundation of Hamburg. The prize was handed to then chairman of the Association Dr. Oldřich Hora by the founder of the foundation, Dr. Alfred Töpfer, at the Old Town Hall in Prague in June 1990 (see picture no. 136).

A big part of the jubilee volume focuses on the history of cultural and social activities of the Old Prague Association (articles: *Jan Cejp* - Walks, trips and tours, p. 204, see picture no. 107; *Antonín Vrba* - Photographic competition, p. 207, see pictures nos. 108-113; *Zdeněk Dušek* - Voluntary work in the upkeep of the Olšany cemeteries, p. 219, see picture no. 116-117; A review of publishing activities, p. 223, see picture no. 118).

A big part of the final part is devoted to the memories of outstanding members and representatives of the Association (memories: *V. V. Štech* - p. 228, see pictures 119-121; *Jan Zrzavý*, p. 232, see picture no. 122; *Emanuel Poche*, p. 234, see picture nos. 123-131; *Oldřich Hora*, p. 238, see pictures nos. 132-136) of the activities of the Association and other personalities connected with it. The memories are followed by a small biographic dictionary of personalities connected with the Old Prague Association (p. 244), a review of members of the Association's councils in the years 1900-1999 (p. 254), a review of the chairpersons and deputy chairpersons of the Association in 1900-1999 (p. 263) and a review of honorary members of the Association (p. 264).

At the very end of the volume are published examples of caricatures and parodies from satirical magazines and literary works which were inspired by the activities of the Old Prague Association (p. 266, see pictures nos. 137-141).

## RESÜMEE

# Einhundert Jahre des Klubs Für das alte Prag 1900 - 2000 Jubiläumssammelwerk

Niemand von uns möchte das erleben, was für unsere Vorfahren vor einhundert Jahren eine alltäglich Prager Realität war. Nach einem gewissen Abflauen der Bautätigkeit in den siebziger und achtziger Jahren des 19. Jahrhunderts, wo sich die Bauunternehmungen in Prag auf die Vorstädte beschränkten, insbesondere auf Žižkov, Smíchov und Vinohrady (Weinberge), kam es in den neunziger Jahren zu einer stürmischen Entwicklung des Bauwesens auch im historischen Stadtkern. Innerhalb von zwei Jahrzehnten wurden einerseits von der Prager Gemeinde im Rahmen der Sanierung und andererseits von privaten Bauherren nicht nur Dutzende, sondern Hunderte von historischen Häusern niedergerissen. Die Durchsetzung des Bewußtseins des Denkmalschutzes in der Gesellschaft, oder der Weg von einem vereinzelt und vorwiegend erfolglosen Protest eines begeisterten Laien zum Eingriff professioneller Organe des Denkmalschutzes zu einer realen staatlichen Legislative, war ein langwieriger und schmerzhafter Prozeß, denn er wurde eher von schweren Denkmalsverlusten als von der Theorie geformt, erhärtet und popularisiert. (Zusammenfassend ist die Geschichte des Klubs in den Artikeln beschrieben: *Dobroslav Libal* - Hundertjähriger Rückblick, S. 12; *Kateřina Bečková* - Einhundert Jahre des Klubs Für das alte Prag in sieben Kapiteln, S. 27; die vorhergehende Etappe beschreibt der Artikel von *Josef Hyzler* - Gesellschaftliche Initiative des Denkmalschutzes im 19. Jahrhundert als Voraussetzung der Entstehung des Klubs Für das alte Prag, S. 23).

Der Klub Für das alte Prag wurde am 28. Januar 1900 nach mehreren Jahren von Protest- und Petitionsaktionen, verbunden insbesondere mit dem Namen des tschechischen Schriftstellers Vilém Mrštík (Manifest an das tschechische Volk - 1896, die Schrift *Bestia triumphans* - 1897 - s. Bild Nr. 7, eine Protestversammlung im Karolinum - 1898 und auf der Sophieninsel - 1899), als Vereinigung der Liebhaber des alten Prags gegründet, die sich entschlossen hatte seine historischen und urbanistischen Qualitäten gegen alle Bauvorhaben zu verteidigen, die seine unwiederholbare Anmut, das Aussehen und die Charakteristik Prags

verletzten. Die Gründer des Klubs hofften nach jahrelangen Protesten und Petitionen, daß ihre Anstrengungen unter dem Titel der Vereinigung größeren Respekt und Nachdruck gewinnen werden. Zweifellos haben sie sich nicht geirrt, wenn auch heute, nach einhundert Jahren, festgestellt werden kann, daß es wesentlich mehr erfolgreiche als erfolgreiche Eingriffe gab.

Schon im ersten Jahrzehnt der Existenz des Klubs änderte sich radikal die Methode seiner Arbeit. Die Gründergeneration, die als ihren geistigen Führer den Schriftsteller Vilém Mrštík erachtete, verwendete als Kampfwaffen insbesondere den öffentlichen, häufig scharf formulierten Protest, eine ebensolche Petition oder eine persönliche Intervention beim Bürgermeister oder im Rat der Gemeindeältesten. Nach einigen Jahren gelangte jedoch in den Klub, der bald ein markantes Prestige gewann, die junge Generation der Architekten (insbesondere Pavel Janák, Bohumil Hübschmann, Antonín Engel, Josef Chochol) und Kunsthistoriker (Zdeněk Wirth, V. V. Štech, Antonín Matějček), die sich entschlossen hatten, den passiven Protest durch aktives Schaffen und eigene architektonische Entwürfe zu ersetzen (Artikel von *Milan Prošek* - Schöpferische Architekten unter den Mitgliedern und Funktionären des Klubs Für das alte Prag, S. 88, s. Bild 40-45).

Zu den wichtigsten Fällen des ersten Jahrzehnts des Klubs gehörten die Proteste gegen die rücksichtslose Lösung der Verkehrsprobleme der Stadt, beispielsweise die Einführung der elektrischen Straßenbahn über die Karlsbrücke mit Stromoberleitung (sie wurde schließlich mit einer originellen unteren Stromleitung gelöst - s. Bild 8), das Projekt der Zahnradbahn durch die Nerudastraße (wurde nicht realisiert), die Verkehrsdurchschaltung der Alt- und Neustadt mit Hilfe eines Durchbruchs durch eine der Straßen der Altstadt (wurde nicht realisiert). Große Anstrengungen widmete der Klub der Lösung des sogen. Durchbruchs des Hauses Zu den Schlüsseln an der Ecke der Straße Karmelitská ulice und des Kleinseitner Rings, wo für den Straßenbahnverkehr 1896 ein Korridor in der alten Verbauung durchbrochen wurde, jedoch die definitive architektonische Lösung des unansehnlichen

Durchbruch dauerte fast weitere zwanzig Jahre (Artikel: *Kateřina Hanzlíková* - Durchbruch vom Haus Zu den Schlüsseln auf die Kleinseite, S. 112, s. Bild Nr. 17, 18, 60-64).

Außer den urbanistischen und Verkehrsthematrat der Klub Für das alte Prag selbstverständlich auch zur Rettung der einzelnen bedrohten Denkmalsobjekte auf (Artikel: *František Kašička* - Regulationsplan der Altstadt im Jahr 1904, S. 94, s. Bild Nr. 46-50). Durch Verdienst des Klubs wurde das Frontgebäude des Paulanerklosters an der Nordseite des Altstädter Rings im Jahre 1902 erhalten (s. Bild Nr. 1), aber gleichzeitig gelang es ihm nicht 1904 das weitläufige ursprünglich mittelalterliche Objekt des Stempelamtes in der Straße Dlouhá třída zu verteidigen (s. Bild Nr. 10) sowie das Haus Zum Elefanten an der Mündung der gleichen Straße in den Altstädter Ring (s. Bild Nr. 9). Im Jahr 1906 gelang es die Demolierung des Palastes der Strakas von Nedabylic auf dem Maltheserplatz mit wertvollen Deckengemälden vom Ende des 17. Jahrhunderts zu verhindern (s. Bild Nr. 11), aber kurz davor wurde die vom Klub verteidigte St. Peter- und Paulskirche na Zderaze niedergedrückt. Nicht gelungen ist es 1910 das einzigartige Baudenkmal, das Wohnhaus des Bildhauers M. B. Braun am Schneidepunkt der Straßen Jungmannova und Vodičkova ulice zu erhalten, dies auch nicht trotz initiativer architektonischer Vorschläge des Klubs, die die Architekten Pavel Janák und O. Vondráček ausgearbeitet hatten und in denen sie im Geiste der zeitgenössischen Denkmalschutztheorien die Verbindung eines alten Hauses mit einem Neubau gelöst hatten (Artikel: *Kateřina Hanzlíková* - das Braun-Haus in der Neustadt, S. 105, s. Bild Nr. 55-59). Demgegenüber wurde durch eine mutige Tat des Klubmitglieds, des Malers Karel Klusáček das gotisch-renaissance Haus U Vejvodů (s. Bild Nr. 13) gerettet. Mit gewisser, eher moralischer als finanzieller Unterstützung des Klubs, kaufte Karel Klusáček das bedrohte Denkmalsobjekt, adaptierte es und bot hier Raum mehreren Kulturvereinen (Umělecká beseda / Kunstvereinigung/, Gesellschaft der Freunde von Antiquitäten, Klub Für das alte Prag).

Die Zeit vor dem Ersten Weltkrieg, als der Klub seinen Sitz bereits im Haus U Vejvodů hatte, war zweifellos der Zeitraum seines größten Aufschwungs, der bis heute nicht überboten wurde. Im Klubbüro arbeiteten zwei bis drei bezahlte Kräfte, unter anderem wechselten sich als Sekretäre des Klubs zwei später weltbekannte tschechische Maler ab - Bohumil Kubišta und Jan Zrzavý; abgesandt wurden jährlich bis zu 1200 Briefe, für die Klubmitglieder und ihre Gäste stand ein Lesezimmer mit Fachliteratur und Zeitschriften (s. Bild Nr. 23) sowie eine Fotokamera zur Verfügung. Der Klub begann ab 1910 ebenfalls eine eigene Zeitschrift herauszugeben, die gerade im Zeitraum bis 1914 in größtem Umfang erschien. In mehreren böhmischen historischen Städten begannen sogen. ländliche Sektionen des Klubs Für das alte Prag zu entstehen, eigentlich Zweigstellen des Klubs, die

sich mit dem Denkmalschutz dieser Städte befaßten (Artikel: *Zdeněk Dušek* - Ländliche Sektionen des Klubs Für das alte Prag, S. 162; *Kateřina Hanzlíková* - Die Tätigkeit des Klubs Für das alte Prag in Pelhřimov, S. 168; s. Bild Nr. 83-88).

Die Entstehung der selbständigen Tschechoslowakei im Jahr 1918 begrüßte der Klub mit begreiflicher Begeisterung, jedoch schon bald kritisierte er in seinem Memorandum die Vernichtung der Denkmalsobjekte in Zusammenhang mit der Nachumsturz euphorie, beispielsweise die Abtragung der Mariensäule auf dem Altstädter Ring (s. Bild Nr. 75), die Beseitigung der österreichisch-ungarischen und Habsburger Symbole, die häufig Bestandteil der Denkmäler waren (Artikel: *Josef Hyzler* - der Klub Für das alte Prag in den neuen Bedingungen des Tschechoslowakischen Staates, S. 134).

Sorgfältig wurde vom Klub Für das alte Prag die Entwicklung der Ansichten über die Verbauung des Kais unterhalb des Emausklosters verfolgt, in die der Klub bereits im ersten Jahrzehnt des 20. Jahrhunderts aktiv eintrat und dies mit der nachdrücklichen Forderung zur Erhaltung des Durchblicks auf das Klostergebäude und die Kirchenfront, die mehrere Jahrhunderte hindurch in ihrer Umgebung dominiert hatten und nunmehr von einer banalen Reihe von Zinshäusern am Moldau-Kai verbaut werden sollten. Der Entwurf des Architekten B. Hübschmann zur Lösung dieses Areals durch die Verbauung mit niedrigeren Ministerialgebäuden, der auf Anregung des Klubs Für das alte Prag entstand, wurde schließlich in den zwanziger Jahren realisiert (Artikel: *Milan Prohák* - Die Entwicklung der Ansichten zu der Verbauung des Kais unterhalb des Emausklosters zwischen der Palacký-Brücke und dem Vyšehrad, S. 127, s. Bild Nr. 2, 70-74).

Ähnlicherweise wurden die Bauvorhaben der Stadt am hohen Ufer auf der Kleinseite verfolgt, wo der Klub nachdrücklich die Unberührbarkeit des malerisch gestalteten Ufers an der Mündung der Čertovka und ihre Erhaltung, die Unverbaulichkeit der Grundstücke auf der Kampainsel vom Gesichtspunkt der Verletzung des Panoramas des Hradšchins und der Unzweckmäßigkeit der Errichtung einer Uferstraße verteidigte. (Artikel: *Martin Krise* - Der Kleinseitner Kai und die Schiffbarmachung der Moldau, S. 117, s. Bild Nr. 65-69). Die Fürsorge für dieses Gebiet zieht sich praktisch durch die ganze hundertjährige Geschichte des Klubs. Jede Generation seiner Mitglieder traf auf die Bedrohung der Kleinseite: beispielsweise zu Jahrhundertbeginn wurde der Entwurf des Architekten Antonín Balšánek zur Durchsetzung gebracht, die Kampa - eine Insel am Ufer der Kleinseite - mit repräsentativen Zentralgebäuden zu bebauen (s. Bild Nr. 80); in den dreißiger Jahren drohte hier ernstlich der Bau der sogen. Staatlichen Galerie nach einem Projekt von Arch. Josef Gočár, zu der bereits 1927 der Grundstein gelegt wurde (s. Bild Nr. 28, 29). Nach dem Krieg wiederum bestand neuerdings die Gefahr der Errichtung einer Kleinseitner Straße, die den Kai

zwischen der Straße Vítězná třída mit Klárov verbinden und über die Kampa auch den schweren Transitverkehr führen würde, diese Gefahr wurde in den siebziger Jahren monströs in die Gestalt des Entwurfs des sogen. Kleinseitner Tunnels transformiert. Bei jedem dieser Fälle verteidigte der Klub Für das alte Prag kompromißlos und unermüdlich das Interesse der Liebhaber der alten Prager Denkmalsobjekte und es ist auch sein Verdienst, daß keiner davon realisiert wurde (Artikel: *Marek Krejčí* - Die Kleinseite 1890 - 1950. Eine Stadt zwischen Sanierungen und Regenerationen, S. 152). Zur Unterstützung seiner Standpunkte stellte der Klub ein Papiermodell der Kleinseite und des Hradškins her, das seit 1910 mehr als dreißig Jahre unter der Leitung des Arch. Bohumil Hübschmann entstanden ist. (Artikel: *Kateřina Beřková* s. Bild Nr. 114-115).

In der Zeit zwischen den beiden Weltkriegen setzten sich die Klubmitglieder um die Erhaltung der anmutigen Baugruppe an der Ecke Wenzelsplatz und Můstek mit den historischen Häusern Zum Goldenen Bienenstock und Zum Salomon ein, resigniert mußten sie jedoch zuschauen wie mehrere andere historische Häuser zwischen dem Graben (Přikopy) und dem Obstmarkt (Ovocný trh) wegen des Neubaus der deutschen Bank Union niedergeissen wurden (s. Bild Nr. 26), der jedoch nicht realisiert wurde und die Baulücke wurde erst vor kurzem mit dem robusten Neubau Myslbek gefüllt. Es gelang auch nicht das Palais derer von Thun-Salm in der Straße Jungmanova ulice zu retten obwohl mehrere Entwürfe ausgearbeitet wurden, wie das Gebäude in die an diesem Ort geplanten Neubauten einbezogen werden könnte (s. Bild Nr. 24, 25). Im Zusammenhang mit dem Bau der Jirásek-Brücke wurde 1930 der Dientzenhofer-Pavillon am Moldauufer im Stadtteil Smíchov niedergeissen (Artikel: *Kateřina Hanzlíková* - Der Dientzenhofer-Pavillon in Smíchov, S. 100, s. Bild Nr. 51-54) und im vorhergehenden Jahr wurden ein Opfer der neuen Ufergestaltung bei der St. Peterskirche in der Neustadt zwei wertvolle Renaissancemühlen, die sogen. Helm- und Freundmühle (s. Bild Nr. 27).

In Zusammenhang mit der Verwandlung der Prager Burg zur Residenz des Staatsoberhauptes wurden in der Burg zahlreiche Bauregelungen ohne Gesamtkonzeption vorgenommen. Der Klub kritisierte dieses chaotische Vorgehen, er empfahl die Arbeiten einer einzigen schöpferischen Persönlichkeit anzuvertrauen und schlug vor, daß zum Burgarchitekten Josip Plečnik ernannt wird. Ein großes theoretisches Problem durchlebte der Klub Für das alte Prag 1924 bei der Lösung der Frage der Verbindung des alten Teils des St.-Veits-Doms und seines Neubaus. Die Diskussionen spiegelten den Zusammenstoß zweierlei gegensätzlicher Ansichten der Denkmalschützer wider. Der Klub Für das alte Prag, vollkommen unter dem Einfluß der Generation der Vertreter von Alois Riegel, dessen tschechischer Hauptvertreter Zdeněk Wirth war, forderte nachdrücklich, daß beide Teile getrennt belassen werden. Nach mehreren Jahrzehnten seit diesem Streit kann festgestellt werden, daß die

Entwicklung eher dem entgegengesetzten und dem dann auch realisierten Standpunkt der Widersacher der Klubmeinung Recht gab. Ihr Vorhaben im Interesse der architektonischen sowie geistlichen Gesamtwirkung war, ein monumentales Hauptschiff des Doms zu schaffen, seinen alten sowie neuen Teil zu verbinden (Artikel: *Josef Hyzler* - Die Fertigstellung des St.-Veits-Doms in Konfrontation mit den zeitgemäßen Theorien des Denkmalschutzes, S. 137, s. Bild Nr. 76-78).

Gelöst wurden auch weitere Verkehrsprobleme der wachsenden Großstadt. Lange Jahre war ein solches beispielsweise der reale Bau der sogen. Petřín-Straße, die die problematische Verbindung des Stadtzentrums und der Bereiche des nordwestlichen Prags (Dejvice, Břevnov und anderer), für die bislang nur ein einziger Zugang existierte, nämlich die Straße Chotkova silnice, vereinfachen sollte. Die Petřín-Verkehrsader wurde zuerst in den zwanziger Jahre in Form von zwei Serpentinbögen vorgeschlagen, die von der Straße Vítězná třída den Petřínhang emporführen sollten und dies auch mit einer Straßenbahnstrecke. Später, in den dreißiger Jahren, wurde eine gerade, steilere Verbindung mit einer Tunnelausfahrt im Bereich Pohořelec evtl. Dlabačov in Erwägung gezogen. Der Klub Für das alte Prag erzielte in enger Zusammenarbeit mit weiteren Organisationen, die gegen die drohende Devastation des Petřínbereichs protestierten, daß ein öffentlicher urbanistischer Wettbewerb zu einer anderen möglichen Lösung des angeführten Verkehrsproblems ausgeschrieben wird. Aus diesem Ausscheid ging siegreich ein Projekt hervor, dessen Mitautor ein Mitglied des internen Klubrats, der Architekt Alois Kubíček, war, der den Gedanken des Letná- sowie des Strahovtunnels ausarbeitete. Beide Tunnels sind, wie wir wissen, heute bereits realisiert.

In der Zeit des Zweiten Weltkriegs wurde aus verständlichen Gründen die Tätigkeit des Klubs Für das alte Prag eingeschränkt. Nach dem Krieg kämpfte dann der Klub mehrere Jahre sehr beharrlich, jedoch erfolglos, für die Erhaltung des Brauner-Hauses mit dem berühmten Café Union an der Ecke der Straßen Perštýn und Národní třída (s. Bild Nr. 31). Zu Beginn der fünfziger Jahre, in der Zeit des Inkrafttretens eines neuen Vereinsgesetzes, als der Klub sein fünfzigstes Jubiläum mit einer Ausstellung im Kunstgewerblichen Museum feierte (s. Bild Nr. 32, 33), gelang es dem Klub, seine Selbständigkeit und Unabhängigkeit zu behaupten, wenn auch später noch Tendenzen auftraten, daß er als freiwilliges Aktiv dem Staatlichen Zentrum der Denkmalspflege untergeordnet wird. Dazu kam es nicht. In den fünfziger und sechziger Jahren waren unter den Mitgliedern des internen Klubrats viele Repräsentanten des offiziellen Prager Denkmalschutzes und deshalb bestand kein Grund zu direkten Protesten. Zu einer Lockerung kam es erst zu Ende der sechziger Jahre, als der interne Klubrat offen gegen das bereits erwähnte Kleinseitner Tunnel und das Vorhaben der Errichtung einer Unter-pflasterbahn auftrat, was stark die Prager

Denkmalsobjekte bedrohen würde und dies zu nutzen einer Untergrundbahn.

In den achtziger Jahren konzentrierten sich dann die öffentlichen Äußerungen der Klubaktivität auf die Rettung des Bahnhofs Těšnov (s. Bild Nr. 38), der trotz des allgemeinen Unwillens der Liebhaber der Baudenkmäler 1985 gesprengt wurde, auf die Rettung der Markthalle auf den Weinbergen (s. Bild Nr. 39) sowie die Schule auf dem Platz Komenského náměstí im Stadtteil Žižkov. Beide letztgenannten Objekte stehen auch heute noch und dies dank des Klubs Für das alte Prag.

Bald nach dem Jahr 1989 reihte sich wiederum, ähnlich wie vor einhundert Jahren, die Bautätigkeit zu den ertragreichsten Unternehmerbereichen. Diesmal jedoch orientierten sich die Bauunternehmer - Investoren - im Stadtzentrum auf die Errichtung von Verwaltungsgebäuden mit komfortabel eingerichteten Büros und nicht auf den Wohnungsbau. Vorrangig wurden Baulücken verbaut - Myslbek am Graben (Přikopy), das Tanzende Haus auf dem Rašín-Kai, die Hypobank auf dem Platz der Republik (nám. Republiky), das Longin Business Center in der Straße Na Rybníčku, das Hotel Vier Jahreszeiten am Aleš-Kai und weitere, aber die Investoren machten auch nicht vor Demolierungen von Häusern, die nicht unter Denkmalschutz standen, halt (vor dem neubarocken Haus Špáčekův dům in der Straße Klimentská ulice sowie den klassizistischen Häusern in den Straßen Na poříčí, Národní třída, Žitná ulice und weiteren). Der Klub Für das alte Prag verfolgt seit 1990 sorgfältig alle Bauvorhaben im Zentrum von Prag und konzentriert sich auf die Beurteilung ihrer Eingliederung in den Organismus, insbesondere da nunmehr der Stadtkern von Prag seit 1992 im internationalen Verzeichnis des kulturellen und Naturerbes der UNESCO eingetragen ist. Eine erhöhte Aktivität entwickelte der Klub vor dem Bau des Monoblocks des Myslbekgebäudes, des Hotels Vier Jahreszeiten am Aleš-Kai, des Verwaltungsgebäudes INC/PPS auf dem Platz Hořejší náměstí in Prag 5 (Artikel: *Helena und Milan Polívka* - Einige Beispiele des neuen Aufbaus in der Prager Denkmalsreservation nach 1989, S. 178, s. Bild Nr. 90-92). Langzeitig verfolgte der Klub zuerst die bauhistorische und archäologische Erkundung, daraufhin die unterschiedlichsten Vorhaben der Nutzung und schließlich auch die problematische Rekonstruktion der St.-Michaels-Kirche in der Altstadt (Artikel: *Milan Povolík* - Die Kausa der St.-Michaels-Kirche zum Jahr 1999, S. 176, s. Bild Nr. 89). Große Aufmerksamkeit wurde der kontraversen Rekonstruktion des Trautmannsdorf-Palais auf dem Platz Mariánské náměstí gewidmet (Artikel: *Richard Biegel* - Rekonstruktion des Trautmannsdorf-Palais und die Fertigstellung des Lindt-Hauses. Zwei Seiten einer Münze, S. 190, s. Bild Nr. 100-103). Als Kulturbarenatum wurde vom Klub die Nutzung des Erdgeschosses des Palais Sylva-Taroucca am Graben als uniformes kosmopolitisches Speisehaus McDonalds bezeichnet. Als rücksichtslos, das unikale

historische Milieu nicht respektierend, wurde der Neubau des Longin Business Center in der Straße Na Rybníčku in direkter Nachbarschaft der St.-Longinus-Rotunde (Artikel: *Kateřina Hanzlíková* - Longin Business Center, S. 182, s. Bild Nr. 93), so wie der vorbereitete Anbau des Lindt-Hauses im unteren Teil des Wenzelsplatzes bezeichnet, der als überhöhtes Turmprisma präsentiert werden soll. (Artikel: *Richard Biegel* - Rekonstruktion des Trautmannsdorf-Palais und Zubau des Lindt-Hauses. Zwei Seiten einer Münze, S. 190, s. Bild Nr. 98-100). Mit Bedauern konstatierte der Klub das unkonzeptionelle Verhalten des staatlichen Denkmalschutzes in Zusammenhang mit der Demolierung der Ringhofferfabrik (Artikel: *Kateřina Hanzlíková* - die Ringhofferfabrik in Smíchov. Ein erfolgloser Rettungsversuch, S. 184, s. Bild Nr. 94-97) und er setzte sich um die Erklärung des bedrohten monumentalen Kasernengebäudes auf dem Platz Náměstí Republiky und seiner Reithalle als Kulturdenkmal ein (Artikel: *Richard Biegel* - Die Jiři von Poděbrad-Kasernen auf dem Platz der Republik, S. 199, s. Bild Nr. 104-106).

Die neunzigjährige Tätigkeit des Klubs Für das alte Prag wurde 1990 mit dem Europapreis für Denkmalspflege gewürdigt, der von der Friedrich von Stein-Stiftung in Hamburg verliehen wird. Der Preis wurde im Juni 1990 auf dem Altstädter Rathaus vom Gründer der Stiftung, Dr. Alfred Töpfer, in die Hand des damaligen Klubvorsitzenden Dr. Oldřich Hora übergeben (s. Bild Nr. 136).

Ein Großteil des Jubiläumssammelwerkes repräsentiert die kulturelle und gesellschaftliche Tätigkeit des Klubs Für das alte Prag (Artikel: *Jan Cepp* - Spaziergänge, Ausflüge und Fahrten, S. 204, s. Bild Nr. 107; *Antonín Vrba* - Photographische Wettbewerbe, S. 207, s. Bild Nr. 108-113; *Zdeněk Dušek* - Freiwillige Arbeit bei der Herrichtung der Friedhöfe im Stadtbereich Olšany, S. 219, s. Bild Nr. 116-117; Übersicht der Publikationstätigkeit, S. 223, s. Bild Nr. 118).

Ein großer Abschnitt des Schlußteils ist dann den Erinnerungen bedeutender Mitglieder und Repräsentanten des Klubs (Erinnerungen: *V. V. Stech*, S. 228, s. Bild Nr. 119-121; *Jan Zrzavý*, S. 232, s. Bild Nr. 122; *Emanuel Poche*, S. 234, s. Bild Nr. 123-131; *Oldřich Hora*, S. 238, s. Bild Nr. 132-136) an ihre Tätigkeit im Klub und weiterer Persönlichkeiten, die mit ihm verbunden sind, gewidmet. Es folgt ein kleines biographisches Wörterbuch über jene, die mit dem Klub Für das alte Prag verbunden sind (S. 244), ein Überblick der Mitglieder des internen Klubrats in den Jahren 1900 - 1999 (S. 254), eine Übersicht der Vorsitzenden und stellvertretenden Vorsitzenden des Klubs von 1900 bis 1999 (S. 263) sowie eine Übersicht der Ehrenmitglieder des Klubs (S. 264).

Zu Abschluß des Sammelwerkes selbst sind ausgewählte Karrikaturen und Parodien aus humoristischen Zeitschriften und literarischen Werken publiziert, die von der Tätigkeit des Klubs für das alte Prag inspiriert waren (s. 266, s. Bild Nr. 137-141).

Na obálce knihy je použita reprodukce litografie J. Bendy Žatecká ulička, vydaná jako členská přemě Klubu Za starou Prahu v roce 1906.

Předsádky knihy obsahují čtyři fotografie z ateliéru Jindřicha Eckerta vzniklé kolem roku 1900 - Žatecká ulička, Karmelitská ulička, zákoutí z Karlovy ulice a Prokopské ulice.

# Sto let

## Klubu Za starou Prahu

### 1900 - 2000

Jubilejní sborník

vychází pod čestnou záštitou  
primátora hlavního města Prahy  
Jana Kasla

**Autoři statí:** PhDr. Kateřina Bečková, Richard Biegel, JUDr. Jan Cejp, JUDr. Zdeněk Dušek, Mgr. Kateřina Hanzlíková, JUDr. Oldřich Hora, Ing. arch. Josef Hyzler, Ing. arch. Jan Kasl, Doc. ing. arch. František Kašička, CSc., Ing. arch. Martin Krise, Ing. Marek L. Krejčí, JUDr. et PhDr. Dobroslav Líbal, DrSc., Prof. ing. arch. Milan Pavlík, CSc., Ing. arch. Milan Polívka, Ing. arch. Helena Polívková, CSc., RNDr. Antonín Vrba, CSc.

#### **Editorské**

**a redaktorské práce:** PhDr. Kateřina Bečková

**Odborná spolupráce:** Petra Finfrlová, Mgr. Blanka Kynčlová, PhDr. Helga Turková

**Jazyková redakce:** Radek Lunga

**Překlady resumé:** Sylvia Irglová (angl.), Marie Kouřilová (něm.)

**Grafická spolupráce:** Michal Lutterer, Zbyněk Weinfurter

**Technická spolupráce:** Bedřich Lindauer

#### **Fotografie**

**a obrazové předlohy:** Klub Za starou Prahu, Muzeum hlavního města Prahy

Vydal Klub Za starou Prahu  
v Nakladatelství Schola Ludus - Pragensia  
v roce 2000  
za finanční podpory Ministerstva kultury ČR  
a Magistrátu hlavního města Prahy

**Tisk:** Tiskárna HUGO

ISBN 80-902505-0-5

Digitalizace - [www.digitlbooks.cz](http://www.digitlbooks.cz)





maže sa škie **J. SYVALTER** Glasmaterei

**ROKO BRADANOVIĆ**

*Šopni  
čob  
C. k. doorn  
obehod  
niamu*





**STO LET  
KLUBU**



**ZA  
STAROU  
PRAHU**

**STO LET**

boje

proti bezohledným zásahům  
do nenahraditelné  
historické tváře staré Prahy

**STO LET**

boje

proti nepochopení nevzdělaných,  
lhostejnosti mocných  
a vandalství bohatých

**STO LET**

boje

za jednu z největších  
kulturních hodnot této země  
i celého civilizovaného světa

**STO LET**

boje

Za starou Prahu

ISBN 80-902505-0-5



9 789080 902505

  
**SCHOLA LUDUS  
PRAGENSIA**  
nakladatelství